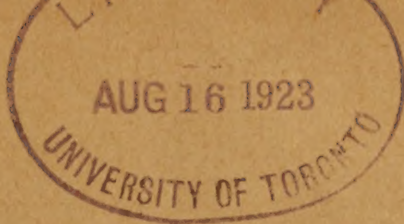

3 1761 07317388 2

FESTSKRIFT

UDGIVET AF

KØBENHAVNS UNIVERSITET

I ANLEDNING AF

UNIVERSITETETS AARSFEST

NOVEMBER 1922

POUL JOHS. JØRGENSEN:

MANDDRABSFORBRYDELSEN I DEN SKAANSKE RET FRA VALDEMARSTIDEN

UNIVERSITETET I REKTORATSAARET
1921—1922

KØBENHAVN

TRYKT I UNIVERSITETSBOGTRYKKERIET (J. H. SCHULTZ A/S)

1922

FESTSKRIFT

UDGIVET AF

KØBENHAVNS UNIVERSITET

I ANLEDNING AF

UNIVERSITETETS AARSFEST

NOVEMBER 1922

POUL JOHS. JØRGENSEN:

MANDDRABSFORBRYDELSEN I DEN SKAANSKE RET FRA VALDEMARSTIDEN

UNIVERSITETET I REKTORATSAARET 1921—1922

KØBENHAVN

TRYKT I UNIVERSITETSBOGTRYKKERIET (J. H. SCHULTZ A/S)

1922

MANDDRABS-FORBRYDELSEN

I DEN SKAANSKE RET FRA VALDEMARSTIDEN

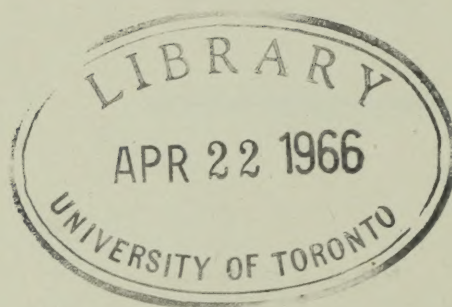
AF

POUL JOHS. JØRGENSEN

KØBENHAVN

TRYKT I UNIVERSITETSBOGTRYKKERIET (J. H. SCHULTZ A/S).

1922.

LIBRARY
APR 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

INDHOLDSFORTEGNELSE.

FORKORTELSER.

A. Sun. betyder Anders Sunesens Parafrase af Skaanske Lov
E. sj. L. betyder Eriks sjællandske Lov
J. L. betyder Jydske Lov
S. L. betyder Skaanske Lov
V. sj. L. betyder Valdemars sjællandske Lov.

Skaanske Lov er citeret efter »Danmarks gamle Landskabslove med Kirkelovene« ved J. Bröndum-Nielsen I (Kbhvn. 1920—21), de andre skaanske Retskilder, derunder Tillægene til Skaanske Lov, efter Schlyters Udgave i »Samling af Sweriges gamla lagar« IX, de sjællandske Retsbøger og Jydske Lov efter Thorsens Udgaver.

1.

INDLEDNING.

Det gælder i det hele om de danske Landskabslove fra Middelalderen (de skaanske og sjællandske Retsbøger og Jydske Lov), at de ikke i den Skikkelse, hvori de er bevarede, er originale Arbejder, der hviler umiddelbart paa den mundtlige Overlevering. Ingen af dem kan betragtes som det første Forsøg paa at bringe vedkommende Landsdels Ret i skriftlig Form. Forinden Udarbejdelsen af dem har der eksisteret ældre Retsoptegnelser, som har dannet deres Kilder, og som de gennem Tilføjelser og Rettelser har søgt at føre à jour eller har gjort fyldigere ved Udvidelse med nye Afsnit om Emner, der ikke tidligere var behandlede.

Den Bearbejdelse af ældre Optegnelser, af hvilken de bevarede Redaktioner af Lovene er fremgaaede, er nu langt fra foretaget saa omhyggeligt, at alle Spor af Bearbejdelsen er fjernede. Som Tilfældet i Reglen var i Middelalderen ved den Art Arbejder, er man ikke naaet til en virkelig Sammensmeltning af det gamle og det nye. Ofte har man blot føjet dette ind ved Siden af det gamle, der har faaet Lov til at blive staaende, skønt de nye Bestemmelser helt eller delvis havde ophævet det. Navnlig er det meget almindeligt, at ældre Forskrifter er bevarede uforandret, hvor de nye kun delvis strider imod dem, idet de enten blot afviger fra dem i visse Enkeltheder eller blot dækker over en vis Del af deres Omraade. I andre Tilfælde er de nye Bestemmelser indføjede paa Steder, hvor de efter deres Indhold ikke hører hjemme, eller endog midt inde i andre Forskrifter, som derved er blevet sprængte i Stykker, saaledes som Tilfældet f. Eks. er i S. L. Kap. 96—98, hvor Bestemmelsen om Straffen for Stanghug (Stokkeslag) i Kap. 96 ved forskellige uvedkommende Forskrifter er blevet skilt fra

Fortsættelsen om Stenshug, Benshug og Nævehug, der først følger i Kap. 98, eller i samme Lovs Kap. 147, hvor det sidste Punktum aabenbart en Gang har sluttet sig umiddelbart til Kap. 146. Eller Forholdet er det, at en ny Forskrift vel staar paa rette Plads og ikke strider mod Lovens øvrige Indhold, men er saa mangelfuldt sammenarbejdet med det forudgaaende eller efterfølgende, at Udtryksmaaden er blevet mere eller mindre ubehjælpsom eller ulogisk. Hvor noget først udtrykkeligt siges kun at skulle gælde under en vis Forudsætning, men dog bagefter gøres anvendeligt ogsaa i andre Tilfælde, kan man saaledes vistnok næsten altid gaa ud fra, at det sidste først er indkommet ved en senere Bearbejdelse. Endelig kan en saadan ogsaa røbe sig gennem Inkonsekvenser hidrørende fra, at der ikke er taget Hensyn til nyere Retsregler overalt, hvor det burde være sket, hvad f. Eks. i S. L. er Tilfældet med Reglen om, at Mededsmændenes Antal retter sig efter Sagsgenstandens Værdi, saavel som med den Regel, at Tyven kun kan hænges og kun skal fri sig for Tyvssigtelsen ved Jernbyrd eller Nævn, naar de stjaalne Koster er mindst en halv Mark værd. Dog er det i saadanne Tilfælde ikke altid let at sige, om det er Lovtekstens Redaktør, der har Ansvaret for Inkonsekvenserne, eller om disse forefandtes i selve Retten, idet f. Eks. nye Grundsætninger i Bevissystemet oprindelig kun er blevet gennemførte i visse Sager og først lidt efter lidt har naaet almindelig Anerkendelse.

Det siger sig selv, at de nævnte Ejendommeligheder ved Landskabslovene, som de nu foreligger, hvilke fra et formelt Synspunkt er Mangler, i høj Grad forøger deres Værdi som Kilder for Retshistorien, idet de i vidt Omfang gør det muligt at sondre mellem ældre og yngre Lag i Overleveringen og i det hele at danne sig et Skøn over, i hvor høj Grad Retten er blevet forandret i den Periode, fra hvilken Lovene stammer. Et Hjælpemiddel til Bedømmelsen heraf har man endvidere ofte i Bestemmelsernes Formulering, idet de ved paa en særlig eftertrykkelig Maade at fastslaa en eller anden Sætning eller ved uden Nødvendighed at fremhæve, at noget, som gælder i et vist Tilfælde, ikke tillige skal gælde i andre Tilfælde, tillader Slutninger til, hvad der tidligere har været Ret, eller til

forhaandenværende Tendenser til at søge Retten ændret. Hvor man fra samme Landsdel har flere Retsbøger, saaledes som Tilfældet er i Skaane og Sjælland, vil en Sammenligning mellem disse selvfølgelig ogsaa ofte kunne være oplysende, idet den ene med Hensyn til et vist Spørgsmaal kan repræsentere et ældre Udviklingstrin end den anden, saa at Retten maa være ændret i den Periode, fra hvilken de stammer. At Resultaterne kan vinde i Styrke ved Sammenligning ogsaa med andre Landsdeles Love eller endog fremmede Love, der viser Tendenserne i Udviklingen, skal endnu blot nævnes.

De danske Landskabslove har hidtil kun i forholdsvis ringe Grad været undersøgte med det for Øje at sondre mellem de ældre og yngre Bestanddele af dem eller at drage Slutninger med Hensyn til Retsudviklingen paa deres Tilblivelsestid[1]). I Reglen har man nøjedes med at fremstille Indholdet af dem, som de foreligger, uden Sondring mellem gammelt og nyt, og kun hvor Modsætningen indenfor den enkelte Lov fremtræder særlig grelt eller endog paapeges i Loven selv, samt hvor de forskellige Love staar paa forskellige Standpunkter, er de stedfundne Forandringer blevet stærkere fremdragne. Det Spørgsmaal er derfor heller aldrig blevet opkastet, hvorvidt Landskabslovene hovedsagelig indeholder gammel eller ny Ret, eller med andre Ord, om den danske Retsforfatning i større Udstrækning er blevet ændret i den Periode, om hvilken Lovene kan give Oplysning.

Denne Periode er, som bekendt, Valdemarstiden. I deres overleverede Form stammer vistnok alle Landskabslovene fra første Halvdel af det 13. Aarhundrede eller nærmere bestemt fra Valdemar Sejrs Regeringstid, og af de nu tabte ældre Retssamlinger, som de bygger paa og har benyttet som Kilder, kan næppe nogen føres længere tilbage end i det tidligste til Valdemar den Stores Tid. Maaske falder de endda snarere i sidste end i næstsidste Fjerdedel af det 12. Aarhundrede. Det er saaledes ikke noget særlig langt Spand af Tid, indenfor hvilket de bevarede Landskabslove og deres Forløbere er blevet til, maaske ikke meget over et halvt Aarhundrede, en Tid, hvor Interessen for den Art Arbejder altsaa maa have været særlig levende, og som herved ikke blot kommer til at

staa i skarp Modsætning til den foregaaende Tid, der ikke kendte til skreven Ret, men ogsaa til Tiden efter Valdemar Sejr, hvor den litterære Virksomhed paa dette Omraade næsten ganske hørte op. Bortset fra, hvad der i enkelte Købstæder præsteredes ved Optegnelse af vedkommende Købstads særlige Ret, er Thords Artikler, der maa tilhøre Erik Menveds Tid, det eneste juridiske Arbejde fra den senere Middelalder, der lader sig sammenstille med Landskabslovene, af hvilke de dog ikke naar nogen hverken i Omfang eller Betydning. Vil man opfatte Thords Artikler som et Slags Tillæg til J. L., er det i hvert Fald kun den, som paa denne Maade er bleven ført à jour. Ingen af de andre Landskabslove fik et lignende omfangsrigt Tillæg, og hverken de eller J. L. blev nogensinde underkastede en mere almindelig Revision.

At man saaledes i Valdemarstiden ikke blot for første Gang skred til at optegne den gældende Ret, men udfoldede en enestaaende Virksomhed paa dette Omraade, maa have haft en speciel Grund, der ikke udelukkende kan søges i en i denne Periode særlig vaagen litterær juridisk Interesse, men maa hænge sammen med Ejendommeligheder ved selve Retstilstanden. Ikke blot J. L., der er en egentlig Lov, men ogsaa de skaanske og sjællandske Landskabslove, der er Retsbøger, forfølger utvivlsomt praktiske Formaal, saaledes som det i en Slutningsbemærkning i et Haandskrift af A. Sun. ogsaa udtrykkeligt siges om dette Arbejde[1]), og der maa saaledes i det paagældende Tidsrum i det praktiske Retsliv have været følt en stærk Trang til at faa Retten optegnet, en Trang, som vistnok bedst forklares ved, at Retten netop da undergik store Forandringer[2]). Naar saadanne i betydelig Udstrækning fandt Sted, og Reformerne hurtigt afløste hinanden, maatte den gamle Form for Overlevering af Retskundskaben, gennem mundtlig Belæring og Foredrag paa Tinge, vise sig utilstrækkelig og Trangen til skreven Ret melde sig med Styrke, og de Vidnesbyrd om en saadan Trang, som ligger i selve Landskabslovene, taler saaledes allerede paa Forhaand for, at Retten er blevet stærkt omformet i Valdemarstiden.

At dette har været Tilfældet, er imidlertid ogsaa af andre Grunde højst sandsynligt. Siden Erslev i 1898 udgav sin Bog

om Valdemarernes Storhedstid[1]), har det staaet fast, at Danmark under Valdemarerne gennemlevede en stor økonomisk Opgangstid saavel med stærke Fremskridt indenfor Landbruget, særlig gennem Indtagning af ny Jord til Dyrkning, som med livlig Opblomstring af Handel og Købstadliv, samt at Tiden paa det politiske Omraade var en stor Reformtid, hvor der baade lagdes Grund til en ny social Lagdeling af Befolkningen og gennem Omordning af Forvaltningen og af Skatte- og Militærvæsen skabtes Forudsætninger for Udvikling af en stærkere Kongemagt[2]). Naar hertil endnu føjes, at det var i Valdemarstiden, at den danske Kirkes Stilling ordnedes i Overensstemmelse med den almindelige Kirkeret, saaledes som den i det væsentlige forblev i Resten af Middelalderen, vil det ikke kunne undre, om ogsaa de Grene af Retten, med hvilke Landskabslovene især beskæftiger sig, Privatretten, Strafferetten og Processen, i samme Periode er blevet stærkt omformede. De forandrede økonomiske Forhold maatte nødvendigvis sætte Spor i Privatretten, ligesom Kongemagtens Vækst i den offentlige Ret, og indenfor begge Forgreninger af Retten mødte Kirken derhos frem med Krav om Reformer, som den, støttet som den blev af Kongen, kunde haabe at gennemføre.

Det Resultat med Hensyn til det rejste Spørgsmaal, som en Forhaandsbetragtning saaledes synes at føre til, bekræftes ogsaa ganske ved en Undersøgelse af selve Lovene. Det Arbejde, jeg har maattet foretage i Anledning af min Medvirkning ved den for Tiden udkommende nye Udgave af disse[3]), foreløbig særlig med Hensyn til de skaanske Retsbøger, har overbevist mig om, at i hvert Fald de sidste — men hvad der gælder om dem, gælder sikkert ogsaa om de andre — i meget stor Udstrækning indeholder ung Ret. Der er intet Afsnit af S. L., hvor Brydningen mellem gammelt og nyt ikke paa de tidligere nævnte Maader tydeligt viser sig (A. Sun. giver ogsaa i en Række Tilfælde direkte Oplysning derom), og selv hvor dette ikke er Tilfældet, vil det ofte ad anden Vej kunne sandsynliggøres, at de meddelte Regler kun i kort Tid har været gældende. I det hele faar man det Indtryk, at hvad Loven giver, navnlig er den aktuelle Ret, den, som enten først for

nylig havde sejret, eller om hvis fortsatte Gyldighed der var Strid[1]). Som bekendt er det en Ejendommelighed ved de skaanske Retsbøger, at de i ikke faa Tilfælde selv giver Oplysning om verserende Kontroverser, idet de gør Rede for de modstridende Anskuelser, som fra forskellig Side var blevet gjort gældende. Snart er det Kongen, som har en anden Mening end Folket, og som ikke vil anerkende en eller anden Regel, snart er det paa Tinge eller blandt de særlig lovkyndige, at der er forskellige Anskuelser om, hvad der bør være Ret. Nogle af disse Steder, særlig et enkelt Sted (S. L. Kap. 75 og 76), hvor ikke blot Anskuelserne, men ogsaa Begrundelsen af dem omstændeligt refereres, fører paa en levende Maade Læseren ind i Datidens juridiske Drøftelser og viser, at det ikke blot var gennem ny Lovgivning, men ogsaa i høj Grad gennem Praksis, at de forskellige Nydannelser efterhaanden trængte igennem. Det er ogsaa værd at lægge Mærke til, at A. Sun. kender adskilligt flere af den Slags Stridigheder end S. L. Om Sætninger, der i denne uden videre henstilles som gældende, oplyses det i Parafrasen, at der dog var dem, som havde en anden Mening og vilde hævde afvigende Regler, se saaledes A. Sun. Kap. 19, 39, 48, 69, 87, 88 og 97. Da der næppe her allevegne kan være Tale om Meninger, der først er gjort gældende, efter at den danske Tekst var nedskreven, ses det, at der maa regnes med den Mulighed, at de meddelte Regler ikke var almindeligt anerkendte, ogsaa i Tilfælde, hvor det ikke siges, og den paa Lovens Tid gældende Ret har maaske saaledes i endnu højere Grad, end man efter Lovens Ord skulde formode, været flydende.

At Valdemarstiden, hvad Retsudviklingen angaar, har været en stor Reformperiode, bestyrkes ogsaa ved, at den for Eftertidens Bevidsthed stod som en saadan. Naar man i den senere Del af det 13. eller i det 14. Aarhundrede vilde betegne gældende Lov og Ret i Almindelighed, anvendtes hertil ofte Udtrykket Kong Valdemars Love *(leges Valdemari regis)*, hvorved man sikkert i første Linie har tænkt paa Landskabslovene, der indeholdt Størsteparten af den skrevne Ret. I mere end halvandet Hundrede Aar efter Valdemar Sejrs Død stod Valdemarstiden saaledes for Retsopfattelsen som den

Periode, i hvilken Retten i den da gældende Skikkelse var blevet til, et Faktum, som næppe fuldtud forklares ved, at Nedskrivningen af Landskabslovene falder under Valdemarerne, men som bliver let forstaaeligt, hvis Retten under dem ogsaa i vidt Omfang er blevet ændret. I den ældre Middelalder, i det 11. og Begyndelsen af det 12. Aarh., ser det ud, som om man havde en lignende Opfattelse af Harald Blaatands Tid[1]), og det er ogsaa højst rimeligt, at netop denne Tid, da Kristendommen indførtes, og det gennem Vikingetogene erhvervede Kendskab til Forholdene i de vestlige Lande saavel som de ved dem fremkaldte økonomiske og sociale Forskydninger maatte afføde Ændringer i den overleverede Ordning, har været en lignende Reformernes Tid som Valdemarstiden.

Rigtigheden af, hvad her er fremsat om Retsudviklingen i Valdemarstiden og om Karakteren af den i Landskabslovene indeholdte Ret, lader sig selvfølgelig kun godtgøre ved detailleret Undersøgelse af de enkelte Retsinstitutter, og det siger sig selv, at en saadan Undersøgelse langt vilde overskride Rammen for den foreliggende Afhandling. Det er imidlertid Hensigten i det følgende at levere et enkelt Bidrag til den ved at undersøge de i Valdemarstiden i Skaane gældende Regler om Manddrab og deres Udvikling indenfor Perioden, et Spørgsmaal, til hvis Belysning der er et ret stort Materiale.

II.

KILDERNE.

De i Betragtning kommende Hovedkilder er selvfølgelig de skaanske Retsbøger (Skaanske Lov og Anders Sunesens latinske Parafrase af Loven), der dog suppleres ved andet selvstændigt overleveret Stof. Angaaende Forholdet mellem de to Retsbøger haaber jeg at faa Lejlighed til at udtale mig nærmere andetsteds, men maa allerede her bemærke, at jeg opfatter det noget anderledes, end Schlyter gør[1]). Medens Schlyter nemlig tænker sig den danske Tekst, der ligger til Grund for baade S. L. og A. Sun., som væsentlig forskellig fra og meget ældre end begge disse, og endvidere antager, at de to Bearbejdelser af den er indbyrdes helt uafhængige, tror jeg i Modsætning hertil, at den fælles Kilde (i det følgende betegnet som den yngre Redaktion) har været en Tekst, der har staaet S. L., som den nu foreligger, meget nær og kun paa nogle enkelte Punkter har afveget fra den. Denne Tekst, der har bygget paa en ældre Tekst (den ældre Redaktion) fra Tiden før Aar 1200 (om der har eksisteret mere end een ældre Redaktion, tør jeg for Tiden intet udtale om), er vistnok blevet udarbejdet, kort før den benyttedes af A. Sun., og efter den Interesse, den røber for Ærkebiskoppen, som gentagne Gange paa en paafaldende Maade stilles ved Siden af Kongen, se Kap. 67, 69, 82, 133 og 171—73, er der maaske Grund til at tro, at Forfatteren har været nær knyttet til Ærkesædet, eller endog, at han har skrevet efter Opfordring af selve Anders Sunesen, der har ønsket et tidssvarende Grundlag for sit paatænkte Arbejde. Senere er den danske Tekst undergaaet enkelte Ændringer, navnlig bestaaende i Tilføjelse af nogle nye Bestemmelser, af hvilke de fleste findes i 9. Bog, og herigennem er den nu foreliggende S. L. fremkommet.

Denne er saaledes ikke, som man plejer at antage, ældre, men yngre end A. Sun., dog næppe ret meget yngre. Sandsynligvis har det Haandskrift af den, hvorfra alle vore nuværende Haandskrifter nedstammer, foruden hvad der sædvanlig regnes med til den oprindelige Tekst, som Tilføjelser ved Slutningen indeholdt de Lovstykker, som i Schlyters Udgave er trykte som Additamenta B. 5 og B. 6—7, det vil sige den saakaldte Lov om Ættebod og Stykket om bodløse Maal. Ogsaa disse Tilføjelser er først skete, efter at Teksten var benyttet af A. Sun., der saaledes ikke har Loven om Ættebod fra sin danske Hovedkilde, ved hvis Udarbejdelse den endnu ikke var udstedt, men fra en anden Kilde[1]). Baade A. Sun. og S. L. med de sidstnævnte Udvidelser er ældre end den udenfor Retsbøgerne i særlig Opskrift bevarede Lov om Afskaffelse af Jernbyrd, der maa ligge efter 1215, men næppe er meget senere.

S. L.'s Bestemmelser om Manddrab findes i 5. Bog, hvor de dog er spredte paa forskellige Steder. Bortset fra Kap. 85—92, der indeholder to ganske unge kongelige Forordninger, henholdsvis fra 28. Dec. 1200 og fra Tiden efter 1202, hvilke vistnok først er indføjede i den yngre af A. Sun. benyttede Redaktion (om disse Kapitler mere nedenfor), handles der navnlig om Manddrab i Kap. 92, 97, 111, 113, 118 og 121. Det nærmere om disse Bestemmelsers Alder kan tildels først finde Plads i det følgende, men nogle korte Bemærkninger derom skal dog fremsættes allerede paa dette Sted.

Som det vil blive vist, er der Grund til at anse Kap. 111 og 113 for ældre end den nysnævnte Fr. 28. Dec. 1200[2]), og det samme gælder rimeligvis om Kap. 92, i hvert Fald om den første Del af det. Kapitlet synes at hænge sammen med de følgende Kapitler om Legemsfornærmelser, og disse er, som det fremgaar af en Sammenligning mellem Kap. 96 og Kap. 89, hvilket sidste er taget fra Forordningen, vitterligt ældre end denne[3]). Maaske har Kap. 92 i den ældre Redaktion dannet Indledningen til hele Afsnittet, fra hvilken Plads det er blevet fortrængt ved Optagelsen af de to Forordninger, der i den yngre Redaktion er stillede i Spidsen. Kap. 85, som nu indleder Afsnittet, begynder ogsaa omtrent som Kap.

92, og siger delvis det samme som dette. Slutningen af Kap. 92 indeholder vistnok temmelig ung Ret[1]), men om den allerede har staaet i den ældre Redaktion eller først er tilføjet i den yngre, og derfor ogsaa om Reglernes Alder set i Forhold til Fr. 1200 er det umuligt at sige noget sikkert. Kap. 97 er, som tidligere berørt[2]), tilligemed Slutningen af Kap. 96 en Interpolation og sandsynligvis først indkommet i den yngre Redaktion. Reglerne synes ogsaa efter deres Indhold at være relativt unge, men heller ikke her kan det afgøres, om de er ældre eller yngre end Aar 1200[3]). Kap. 121 bærer paa enkelte Steder tydelige Spor af Omarbejdelse[4]), men denne synes nærmest kun at have vedrørt visse Sider af det processuelle (Indførelse af Stævning til tredie Ting og af Anklagevidner), hvilke er uden Interesse i den foreliggende Sammenhæng, og iøvrigt maa Kapitlet antages at indeholde ældre Ret, hvad bl. a. fremgaar af en Sammenligning med den skaanske Kirkeret, der vistnok stammer fra c. 1170 og i Kap. 13 indeholder en langt kortere, men paa væsentlige Punkter overensstemmende Forskrift. Hvad endelig Kap. 118 angaar, er Reglen i Slutningen af dette næppe meget gammel[5]), uden at det dog kan siges, om den er ældre eller yngre end Fr. 28. Dec. 1200, men Begyndelsen indeholder intet, som kan udpeges som særlig ungt, og naar der spørges om den noget ældre skaanske Rets System med Hensyn til Straffen for Manddrab, er det vistnok berettiget ved Siden af Kap. 121 ogsaa at bygge paa den.

Medens de hidtil omtalte Bestemmelsers Alder tildels er tvivlsom og i hvert Fald kun lader sig bestemme tilnærmelsesvis, ved man, at Kap. 85—90, 1. Punktum, hviler paa en af Knud VI udstedt Forordning af 28. Dec. 1200, hvilken ogsaa kendes i sin oprindelige latinske Diplomform, dog i en noget mangelfuld haandskriftlig Overlevering, der paa flere Punkter kan suppleres fra den danske Tekst[6]). Forordningen handler ikke udelukkende om Manddrab, men giver ogsaa Regler om Hærværk og om Saar. Hele Indholdet hænger dog, som det senere vil blive vist, nøje sammen, og staar i hvert Fald indirekte i Forbindelse med Manddrabsforbrydelsen. I Slutningen af Forordningen, efter dennes dispositive Del, udtaler Kongen, at skønt det hører med til hans Myndighed at give

og forandre Lovene, giver han dog ikke denne Lov som noget nyt *(legem hanc ex nouo non condimus)*, men kalder blot en Lov, der har været gældende fra gammel Tid *(ab antiquis temporibus constitutam)*, men ved Aarenes Mængde, der er Moder til Glemselen, er blevet fordunklet af Uvidenhedens Taage, tilbage i Folks Erindring, af hvilken den er gledet ud *(ad humanam a qua lapsus est memoriam reuocamus)*. I Almindelighed har man forstaaet Ordene *legem hanc* om Forordningen som Helhed, hvad dog ikke har udelukket, at man har udpeget en enkelt eller nogle enkelte Bestemmelser som dem, der er sigtet til ved Bemærkningen om den ældre Ret, som genoplives[1]). Senest har N. Cohn saaledes antaget, at der ved den paagældende Bemærkning er tænkt paa den et Par Steder i Forordningen fremtrædende Regel, hvorefter Sigtede, naar Anklagen mod ham støttes af Vidner, skal værge sig med Jernbyrd, hvilken Regel vel næppe havde været gældende i ældre Tid, men maaske ifølge en i Datiden herskende Teori, der møder hos Saxo, er blevet opfattet saaledes[2]). Det maa ogsaa indrømmes, at Slutningsbemærkningen vanskeligt kan gælde mere end nogle enkelte Bestemmelser, idet Forordningen utvivlsomt indeholder Ting, som hverken var eller af Samtiden ansaas for gamle, men naar *legem hanc* henføres til Forordningen som Helhed, bliver en Udpegning af saadanne enkelte Bestemmelser dog altid noget vilkaarlig, og om de af Cohn udpegede gælder det tilmed, at de kun staar i en løs Forbindelse med, hvad der i Forordningens Indledning betegnes som dens Hovedformaal. I Fortsættelse af den citerede Udtalelse indeholder Forordningen da ogsaa nogle Ord, som synes at vise, at det er Udgangspunktet, der er urigtigt, idet *legem hanc* ikke har Hensyn til hele Forordningen, men kun til den Bestemmelse, der gaar umiddelbart forud, og hvormed dens dispositive Del slutter. Det hedder nemlig videre: *Ceteros vero nostre legis articulos parati sumus, vbi necessitas postulauerit, emendare.* Der synes ikke godt at kunne være Tvivl om, at de her omtalte »øvrige Artikler i vor Lov«, som Kongen erklærer sig rede til at forbedre, er at forstaa som Modsætning til det forud benyttede Udtryk *legem hanc*, og hvis man da ikke vil henføre *nostre legis* til andre

Love end selve Forordningen, hvad ikke synes muligt, jfr. navnlig Enkelttalsformen samt at Forordningen straks efter omtales med Ordene *nostre constitucioni*, synes der ikke at være anden Udvej end at lade *legem hanc* gælde den umiddelbart forudgaaende Bestemmelse, der fastsætter Fredløshedsstraf for Hævndrab, efter at der er betalt Mandebod. Det ser ganske vist lidt underligt ud, at *lex* det ene Øjeblik bruges om en enkelt Bestemmelse og det næste om hele Forordningen, jfr. ogsaa at *hanc legem* i Indledningen har den sidste Betydning, og det kan ikke nægtes, at Bemærkningen om Kongens Myndighed til at give og forandre Love vilde passe bedre i en Omtale af den samlede Lov end i en Udtalelse, der kun vedrører en enkelt af dens Bestemmelser. Hvis Forordningens Tekst ikke er mangelfuldt overleveret, synes der imidlertid ingen anden Mulighed end at henføre *legem hanc* til den ovennævnte Forskrift, og som det senere vil blive vist, passer Ordene om den ældre Ret, der sættes i Kraft paany, ogsaa udmærket godt netop paa den[1]).

S. L. Kap. 90, 2. Punktum, og Kap. 91 hviler, som det fremgaar af A. Sun. Kap. 61, paa en kongelig Forordning fra Valdemar Sejrs Tid, hvilken ikke nøjere kan tidsfæstes, men som, da den er optaget i Retsbøgerne, maa tilhøre de første Aar af hans Regering.

Baade den sidstnævnte Forordning og Fr. 28. Dec. 1200 kan først være indføjede i den yngre Redaktion af den danske Tekst. Om der samtidig er udeladt ældre Bestemmelser om Manddrab, er vanskeligt at sige, men ikke meget sandsynligt. S. L.'s Behandling af Manddrab og andre dermed beslægtede Forbrydelser maa ganske vist, selv om Kap. 85—92 medregnes, betegnes som meget ufuldstændig[2]), hvad selvfølgelig i endnu højere Grad gælder, naar de nævnte Kapitler tænkes borte, men i Betragtning af, at Loven fortrinsvis meddeler den først nylig fastslaaede eller omtvistede Ret, kan der ikke lægges nogen afgørende Vægt herpaa. Ogsaa V. sj. L. er mærkelig fattig paa Bestemmelser om almindeligt Manddrab[2]), skønt den i øvrigt indeholder et udførligt strafferetligt Afsnit.

Alle de ovenfor nævnte Bestemmelser i S. L. findes ogsaa hos A. Sun., men Forfatteren af Parafrasen har aaben-

bart ikke fundet sig tilfredsstillet af den danske Teksts spredte og mangelfulde Behandling af Manddrabsforbrydelsen. Netop paa dette Sted — og kun paa dette Sted — har han helt kasseret S. L.'s System og fuldstændig ændret Bestemmelsernes Rækkefølge, hvorved der er kommet meget bedre Orden i Fremstillingen. I Spidsen har han stillet Bestemmelserne om almindeligt Manddrab (Kap. 43—49) og derefter behandlet en Række særlige Tilfælde af Drab, hvortil han ogsaa henregner det, som i S. L. behandles i Kap. 121 (Drab, som ikke vedgaas af nogen, det lønlige Drab, *occultum homicidium*), jfr. A. Sun. Kap. 57. A. Sun. har imidlertid ikke blot forandret Bestemmelsernes Rækkefølge, men giver ogsaa i det nævnte Indledningsafsnit (Kap. 43—49) betydeligt mere end S. L., hvis Kap. 85, 92, 97, 113 og 118 her er indarbejdede i en sammenhængende, fyldig Fremstilling af alle Regler om Mandeboden, dens Størrelse, Udredelse og Modtagelse m. m. Kap. 85 og de andre Kapitler i S. L., som er hentede fra Fr. 28. Dec. 1200, kender A. Sun. kun fra den danske Gengivelse[1]). Forordningens latinske Original har han ikke benyttet.

De Forskrifter, hvormed A. Sun. har suppleret S. L.'s Fremstilling af Reglerne om Manddrab, kan ikke i Almindelighed anses for yngre end den af ham benyttede danske Kilde, men indeholder ældre Ret, der af en eller anden Grund ikke var kommet med i denne. En Undtagelse herfra danner en i Kap. 45 refereret Lov, almindeligt kaldet Loven om Ættebod, om hvilken A. Sun. udtrykkeligt siger, at den var udstedt for ganske nylig *(nouissime)*, og som derfor rimeligvis er yngre end den omtalte Kilde. Som tidligere nævnt[2]), er den dog vistnok senere, inden S. L. afskreves, blevet tilføjet ved Slutningen af den, hvor den i hvert Fald nu findes i umiddelbar Fortsættelse af den øvrige Tekst i de fleste Grupper af middelalderlige Haandskrifter[3]). Dog mangler den i et Par Grupper, i hvert Fald i Hovedhaandskrifterne, hvorhos en enkelt Gruppe har indsat den et Sted i Teksten[4]). I Modsætning til Fr. 28. Dec. 1200 kendes Loven om Ættebod ikke i Diplomform, hvori den dog muligvis oprindelig har foreligget, men kun gennem den latinske Gengivelse hos A. Sun. og den danske i Tillæget til S. L. Selv om sidstnævnte først er tilføjet efter

A. Sun.'s Udarbejdelse af Parafrasen, kunde den godt forinden have eksisteret som selvstændig Opskrift og som saadan være benyttet af ham, men en Sammenligning mellem de to Gengivelser taler ikke særlig for denne Mulighed, og som det senere vil blive vist, kan A. Sun.'s Kendskab til Loven ogsaa meget godt forklares paa anden Maade. Den danske Tekst af Loven om Ættebod er af Schlyter trykt som Addit. B. 5.

Særlig for A. Sun. i Modsætning til hans danske Kilde er endvidere en i Kap. 61 optagen Fortegnelse over bodløse Maal, hvoriblandt en Række kvalificerede Manddrabstilfælde, af hvilke kun nogle enkelte ogsaa nævnes i S. L. og her ikke samlede i en saadan Fortegnelse. Svarende til denne findes vel i mange Haandskrifter af Loven et lignende Stykke om bodløse Maal, men dette Stykke staar paa et yngre Standpunkt end A. Sun. Det nævner flere Tilfælde af bodløst Drab, som han ikke kender, deriblandt to, som utvivlsomt maa være yngre. Dels er Drab med Krænkelse af Husfreden ifølge det bodløst, hvad det ikke var efter Fr. 28. Dec. 1200 og A. Sun. Kap. 59, dels er et i Kap. 61 fra Loven om Ættebod optaget Tilfælde *(si post homicidium quis offerre rennuit satisfactionem)* udeladt og erstattet med et andet *(at dræpæ man saklösæn, sua at han uar æy för sæktaþær a þiggi)*, hvilket forudsættes i Jernbyrdsloven, der er yngre end A. Sun. Stykket om bodløse Maal kan saaledes ikke i den overleverede Skikkelse have staaet i den af ham benyttede danske Kilde, og om han har haft nogen anden Kilde til Kap. 61, hvilken da maatte være en Opskrift af lignende Art som det nævnte Stykke, men tilhørende et ældre Udviklingstrin, er meget tvivlsomt. Den kunde i givet Fald have eksisteret enten som selvstændig Opskrift eller som Bestanddel af den da foreliggende danske Tekst (den yngre Redaktion), af hvilken den da maatte være udeladt, samtidig med at det bevarede Stykke om bodløse Maal, som nedenfor nævnt, blev tilføjet i den. Denne Mulighed er dog lidet sandsynlig, i hvilken Henseende navnlig maa erindres, at den yngre Redaktion dog har omtalt nogle af de i Kap. 61 nævnte Tilfælde af bodløst Drab, nemlig dem, der stammede fra Fr. 28. Dec. 1200 og den noget yngre Forordning fra Valdemar Sejrs Tid, men sammen med Gengivelsen af den

øvrige Del af førstnævnte Forordning[1]), og at den ved Siden heraf tillige skulde have haft Bestemmelserne paa anden Maade, i en Fortegnelse svarende til A. Sun. Kap. 61, er ikke rimeligt. Selv om dette er rigtigt, er det imidlertid ikke sikkert, at alle de i Kap. 61 opregnede Tilfælde af bodløst Maal, som ikke fandtes i den yngre Redaktion, først er anerkendte som saadanne efter dennes Tilblivelse. Om et enkelt, der er hentet fra Loven om Ættebod, gælder dette vel nok, men i øvrigt maa der regnes med, at de er ældre end den yngre Redaktion, men blot ikke har været nævnte i denne. Herom vil blive talt mere paa et senere Sted[2]).

Som ovenfor berørt[3]), er det sandsynligt, at det danske Stykke om bodløse Maal sammen med Ættebodsloven er blevet tilføjet ved Slutningen af S. L., inden Moderhaandskriftet til vore Haandskrifter blev afskrevet. De Haandskriftsgrupper, der har Ættebodsloven paa dette Sted, har ogsaa Stykket om bodløse Maal her, bagefter nævnte Lov; og ved Slutningen af S. L., i umiddelbar Fortsættelse af dennes øvrige Tekst, findes Stykket ligeledes i den Haandskriftsgruppe, der har indsat Ættebodsloven et Sted i Teksten[4]). Saaledes som det forekommer i alle disse Haandskrifter, er det trykt hos Schlyter som Addit. B. 6 og 7. I de andre Grupper af middelalderlige Haandskrifter, der mangler Ættebodsloven, mangler ogsaa Stykket om bodløse Maal, i hvert Fald i Hovedhaandskrifterne[5]). Dog findes det i et enkelt saadant (Runehaandskriftet), men i en afvigende Form og ikke i umiddelbar Fortsættelse af den øvrige Tekst, samtidig med hvilken det næppe er nedskrevet[6]). I denne Form er det trykt af Schlyter som Addit. A.

Addit. A. svarer kun til B. 6 og Begyndelsen af B. 7 indtil Ordene *ofna iamlangunum* incl. Resten af B. 7 (fra *Sære man annar man ofna torghe*) er egentlig ikke som det foregaaende et Stykke om bodløse Maal, men handler om nogle kvalificerede Tilfælde af Legemsfornærmelser, der kun tildels straffes med Fredløshed, og indskrænker sig derhos ikke som B. 6 og B. 7 in init. til en blot Opregning af Tilfældene, men giver tillige forskellige nærmere Regler om dem, tildels af processuelt Indhold. Slutningen af B. 7 er derfor sandsynligvis

en selvstændig Bestemmelse, der er blevet til senere end det egentlige Stykke om bodløse Maal, men da den altid ledsager dette i den Redaktion, hvori det foreligger i B. 6 og 7, er den rimeligvis samtidig med denne. Den anden Redaktion, der foreligger i A., maa altsaa være den oprindelige, hvad ogsaa stemmer godt med Beskaffenheden af Forskellen mellem de to Redaktioner[1]). Runehaandskriftet, der ikke oprindelig har haft Stykket, har altsaa tilfældigt tilføjet det fra en Kilde, hvor det forelaa i dets ældste Form.

Baade i denne og i den yngre Form synes det at falde i to tydeligt adskilte Bestanddele, der i den yngre Form svarer til henholdsvis B. 6 og Begyndelsen af B. 7. Den første Bestanddel indledes med Ordene *Botløst mal*, hvorefter følger en Opregning af ialt fem Tilfælde, den anden med Ordene *botløs mal ær þæt* (i B. 7 *botløs mal mæth thæm för ær mælt*), hvorefter opregnes andre fem Tilfælde. Paa Forhaand ligger det nær at tilskrive de to Bestanddele en forskellig Alder, og man kunde da tænke sig, at den ældste, d. v. s. den første, havde eksisteret før A. Sun. og som selvstændig Opskrift været dennes Kilde til Kap. 61, medens den anden repræsenterede den senere Udvikling. Saaledes kan Forholdet imidlertid ikke være, og det er i det hele vanskeligt at forlige, hvad man ved om Tiden for de enkelte Ubodemaalstilfældes Anerkendelse, med den Opfattelse, at de to Bestanddele skulde være af ulige Alder. Den første nævner vel fire Tilfælde, som er ældre end A. Sun. (samtlige Tilfælde undtagen det første), medens den anden kender to, som enten er eller dog kan være yngre end han (Drab af *sakløs man* og Drab med Krænkelse af Helligdagsfreden). Men ogsaa det omvendte Forhold foreligger. Det Tilfælde, som nævnes i Spidsen af den første Bestanddel (Drab med Krænkelse af Husfreden), var endnu ikke bodløst Maal paa Parafrasens Tid, og paa den anden Side kender A. Sun. allerede to af de Tilfælde, som først omtales i den sidste Del (Drab paa Tinge og Drab paa Kirkegaard). Hvorledes Sammenhængen er hermed, ser jeg mig ikke i Stand til at afgøre.

Det egentlige Stykke om bodløse Maal er selvfølgelig ikke nogen Lovtekst, men simpelthen en Liste, i hvilken Tilfælde af forskellig Alder er sammenstillede. Til Grund for de

enkelte Tilfælde kan ligge specielle Love, der først har anerkendt dem, og ganske særlig gælder dette vel om Tilfældet Drab af *sakløs man.* Den Lov, der har fastslaaet dette Tilfælde og vistnok samtidig ændret Ættebodsloven, kendes desværre ikke nærmere, men ligger, som allerede berørt, til Grund for Jernbyrdslovens Bestemmelser om Procesmaaden i Drabssager. At det egentlige Stykke om bodløse Maal er ældre end Jernbyrdsloven, fremgaar i øvrigt ogsaa af de Bestemmelser, som i B. 7 følger efter den (hvad der ovenfor er betegnet som Slutningen af B. 7), idet disse Bestemmelser, der jo er yngre end det foregaaende, endnu kender Jernbyrd.

Foruden Addit. A. og B. 5—7 indeholder Haandskrifterne af S. L. som bekendt en Række yderligere Tillæg, der i Modsætning til de nævnte ikke kan antages at have staaet i Moderhaandskriftet, men først er tilføjede senere, hvorfor de altid kun findes i enkelte Haandskriftsgrupper, og her tilmed som oftest paa forskellig Plads. Mange af disse Tillæg er næppe meget yngre end selve Loven og bør derfor medtages i en Fremstilling af Valdemarstidens Ret. Dette gælder saaledes muligvis om alle dem, der berører Manddrabsforbrydelsen, nemlig Addit. D. 3 og 4 og F. 1.

D. 3 slutter sig til S. L. Kap. 92, som det paa et enkelt Punkt maa antages at ændre. Herom vil blive talt nærmere paa et senere Sted[1]).

D. 4, der overskrives: *vm man læggær thæn dræpnæ frithløs*, bygger paa Jernbyrdslovens Forskrifter om Procesmaaden i Drabssager og er saaledes sikkert yngre end denne Lov. Da det selv er af processuelt Indhold og saaledes ikke af større Interesse for den følgende Undersøgelse, skal der iøvrigt angaaende det blot bemærkes, at det modificerer Reglen i S. L. Kap. 215, hvorefter Ægtemanden, der dræber Horkarlen i Sengen hos Hustruen, kan lægge den dræbte ugild ved med Vidner at bevise de Omstændigheder, hvorunder Drabet er begaaet, samt de tilsvarende Regler, der muligvis har været anerkendte i andre lignende Tilfælde. Forholdet mellem S. L. Kap. 215 og Add. D. 4 er det samme som mellem J. L. III—37 og Thords Art. 30.

F. 1, af hvilket kun Begyndelsen vedrører Manddrab,

forudsætter, som det vil blive vist, den ovenfor omtalte yngre Lov, der ændrede Ættebodsloven og ligger til Grund for Stykket om bodløse Maal og for Jernbyrdsloven, hvilken Lov ogsaa er forudsat i Skaanske Birkeret Kap. 43. Det tilhører muligvis en noget senere Tid end de andre ovenfor nævnte Bestemmelser, men kan dog godt stamme fra Valdemarstiden. Det er ejendommeligt ved, at de sædvanlige Bødesatser, Mandeboden paa 15 Mark Sølv, d. e. 45 Mark Penge, og 40 Marks Boden, er nedskrevne med en Trediedel til henholdsvis 30 Mark og 26 Mark og 16 Ørtug. Om de 30 Mark siges det dog, at de skal være gode Mark, og det samme er vel underforstaaet med Hensyn til det sidste Beløb. En ganske tilsvarende Nedskrivning af de sædvanlige Bødesatser med en Trediedel forekommer paa flere Steder i Birkeretten, saaledes i Kap. 40, hvor Bøderne for Saar er satte til 2 i Stedet for til 3 Mark, i Kap. 50, hvor Lejermaalsbøderne fra 6 Mark er nedsatte til 4 Mark, og endelig i Kap. 43, hvorefter Mandeboden ligesom ifølge Addit. F. 1 udgør 30 Mark, medens 40 Marks Boden mærkeligt nok kun er reduceret til 32 Mark, altsaa med en Femtedel, hvilket først i yngre Haandskrifter er rettet til 26 Mark og 16 Ørtug. Paa intet af disse Steder er der tilføjet noget om, at Markene skal være gode. I andre Bestemmelser i Birkeretten er der ikke foretaget nogen Reduktion af de sædvanlige Bødesatser, saaledes ikke i Kap. 47—49. Den nævnte Nedskrivning maa være foregaaet paa en Tid, hvor Mønten var væsentlig bedre, end den var i Tiden nærmest før og efter Aar 1200[1]). Paa dette Tidspunkt var den saa forringet, at tre Mark Penge i Værdi kun svarede til een Mark Sølv[2]), og at der snarest har været en Tendens til yderligere Forringelse, synes at fremgaa af, at det en Gang i Tiden mellem c. 1170 og 1200 blev bestemt, at der ved Betaling af Bøder til private for hver tre Mark af de i Lovene fastsatte Bødebeløb i det mindste skulde erlægges, hvad der i Værdi svarede til een Mark Sølv[3]). Henimod Slutningen af Valdemar Sejrs Regering synes Mønten derimod at have været bedre. I Hovedstykket af Kong Valdemars Jordebog findes et Sted[4]), hvoraf man mener at kunne slutte, at Forholdet mellem Mark Penge og Mark Sølv 1231 har været som 2½ til 1, og fra Aaret 1240

er overleveret et endnu gunstigere Forhold, nemlig 2 Mark Penge paa 1 Mark Sølv[1]), altsaa netop det samme Forhold som i Addit. F. 1 og de anførte Steder af Birkeretten. Fra Tiden omkring 1240 kunde disse Forskrifter altsaa stamme, derimod næppe fra en senere Tid, da Mønten igen forringedes stærkt[2]). Det maa dog bemærkes, at begge de paaberaabte Bevissteder og særlig det fra 1240 er meget usikre[3]), og da A. Sun. i Kap. 65 udtaler, at Møntværdien paa hans Tid hyppigt vekslede, kan der vistnok ogsaa være Tale om en væsentlig tidligere Periode af Valdemar Sejrs Regeringstid, hvorfor kan anføres, at man et Sted i selve S. L. finder omtalt et Bødebeløb, der er reduceret paa lignende Maade som i F. 1, nemlig i Kap. 175, hvor det om Tokkeboden hedder, at den ikke udgør mere end to Øre *sua goþe sum fiura örtoha pænninga*, hvilket maa betyde, at den sædvanlige to Øres Bod, der egentlig svarede til seks Ørtug, kunde afgøres med fire Ørtug. Da Bestemmelsen mangler hos A. Sun., hører den muligvis til dem, der er tilføjede i den danske Tekst efter hans Benyttelse af den, hvormed det stemmer, at Flertallet af de øvrige Tilføjelser netop findes i samme Afsnit som Kap. 175[4]). Som det vil ses, er det ikke paa det anførte Grundlag muligt nøjagtigt at bestemme Alderen af Addit. F. 1, men der kan næppe være Tvivl om, at det tilhører Valdemar Sejrs Tid, maaske endda en Tid, der staar Retsbøgerne temmelig nær.

III.

BLODHÆVNEN OG KIRKENS STILLING TIL LOVGIVNINGEN OM MANDDRAB.

Det foregaaende vil have vist, at Lovgivningen i Skaane ved Overgangen fra det 12. til det 13. Aarhundrede og i den nærmest følgende Tid gentagne Gange har beskæftiget sig med Manddrabsforbrydelsen, der saaledes maa have lagt stærkt Beslag paa Opmærksomheden. I Indledningen til Fr. 28. Dec. 1200 anføres det ogsaa som Grund til Udstedelsen, at Kongen gennem de bedste Mænds Klager og daglige Vidnesbyrd havde erfaret, at Skaane fremfor Rigets øvrige Lande hjemsøgtes af Manddrab *(terram vestram pre ceteris regni nostri homicidij sceleribus aggravatam)*, hvilket bekræftes af A. Sun., der i Kap. 43 siger, at Folk der i Landet *(nostris partibus)* altid havde været tilbøjelige til at begaa Drab. Det er imidlertid af Interesse at gøre sig klart, af hvad Art disse mange Manddrab var. Det drejede sig ganske sikkert ikke om Forbrydelser, der var Udtryk for opløste Samfundstilstande og en deraf flydende almindelig Lovløshed saaledes som den, der vel danner Baggrunden for Erik Klippings Rigslov af 1284, gennem hvis Bestemmelser, særlig Bestemmelserne om, at ogsaa alle Medfølgere til grove Fredsbrud, selv om de ikke begik Drab, skulde være fredløse, man synes at skimte Datidens selvraadige Stormænd, der med deres væbnede Følger førte privat Krig med hinanden, eller den, der efter Afslutningen af Grevens Fejde affødte Kristian III's Reces 1537 Art. 7, der under Henvisning til, at det var en menig Plage i Riget, at den ene stod den anden efter Liv og Levned, foreskrev Dødsstraf for almindeligt forsætligt Manddrab begaaet af Borgere og Bønder. Knud den VI's og Valdemar Sejrs Tid med dens stærke Kongemagt er ikke en Periode, hvor Samfundet var i Opløsning, og de mange Manddrab, som den Gang gik i Svang i Skaane,

har derfor sikkert en anden Forklaring, som det heller ikke ud fra selve Lovene er vanskeligt at paavise. Forklaringen ligger aabenbart i Blodhævnen, som endnu i Datiden har floreret stærkt, og de mange Drab har uden Tvivl for en stor Del været Hævndrab.

Hvilken Betydning Blodhævnen endnu havde i Begyndelsen af det 13. Aarh., fremgaar paa det klareste af de skaanske Retsbøger. I S. L. Kap. 97 paalægges det den, der har fæstet Bod for Drab, altsaa opnaaet Forlig med den dræbtes Slægt, at holde sig borte fra Vej og Kirke og alle Sammenkomster, indtil Boden bliver udredet og Trygd taget, og var dette nødvendigt for den, der havde opnaaet Forlig, har Hævnen selvfølgelig i endnu langt højere Grad truet den, der ikke havde været saa heldig. Hele det da gældende System af Retsregler, der gjorde det til en frivillig Sag, om man vilde modtage Bod, og som, naar det kom til Forlig, og dette var opfyldt, omgærdede Overholdelsen af Freden med de stærkeste Kauteler, baade en Ed paa ikke at ville øve Hævn, den saakaldte Trygd eller Trygdeed, og streng Straf for at bryde Forliget eller, som det hed, dræbe nogen efter bødede Bøder, endelig ikke mindst den ejendommelige Jævnedsed, som Drabsmanden og hans Slægt maatte aflægge, inden der fra Modpartiets Side blev svoret Trygd, og hvorved de maatte erklære, at de, hvis de kom i samme Tilfælde som det, hvori Modstanderne nu var, vilde tage imod en Bod af samme Størrelse som den, disse lod sig nøje med, alt dette viser tydeligt, at Hævnen var noget, man nødigt gav Afkald paa, og at det fra Ærens Side var en tvivlsom Sag at tage mod Bod af sin Frændes Drabsmand, hvad man i hvert Fald kun kunde indlade sig paa, naar det var givet, at man ikke derved ydmygede sig for Modstanderne. A. Sun. siger udtrykkeligt i Kap. 46, hvor han taler om Jævnedseden, at denne altid krævedes med særlig stor Iver, fordi gennem den Fornærmerne stilledes lige med de fornærmede, og den Foragt borttoges, som for de sidste plejede at være Følgen af den dem tilføjede Vold, samt at forstandige Folk altid lagde større Vægt paa, at deres gode Navn var uskadt og deres Anseelse genoprettet, end paa at faa en Pengebod. At ogsaa Ættebodsloven

klart viser Blodhævnens Udbredelse, vil fremgaa af, hvad der senere vil blive udviklet om denne Lov[1]).

Hvad der gav Blodhævnen dens særlige Karakter, var, at den i videste Forstand var Slægtshævn. Ligesom den udgik fra den dræbtes Slægt, og det i retlig Henseende var ligegyldigt, hvilken af Frænderne der udøvede den (E. sj. L. II-11 indeholder en Regel om, hvem der paa Slægtens Vegne kan give Afkald paa den), saaledes stod hele Drabsmandens Slægt omvendt som medansvarlig for Drabet og maatte i Fællesskab bære Risikoen ved Hævnen, der ikke blot kunde rettes mod den skyldige, men ligesaa vel mod hans Frænder, hvad ogsaa fremgaar af, at Mandeboden, naar det kom til Forlig, blev henholdsvis delt imellem og udredet af de vedkommende Frænder, samt af, at disse altid i et større Antal deltog i Trygde- eller Jævnedseden. Ifølge A. Sun. Kap. 48 gjaldt Pligten til, efter at der var indgaaet Forlig, at holde sig borte fra Steder, hvor den dræbtes Slægt færdedes, endelig ikke blot Drabsmanden, men ogsaa hans Slægtninge (jfr. Ordene *cum suis proximis*).

Af Betydning er det dernæst at erindre, at ogsaa andre Retsbrud end Drab gav Anledning til Blodhævn. Af S. L. Kap. 114 og A. Sun. Kap. 66, der viser, at der ogsaa aflagdes Jævnedsed ved Saar og Slag, omend kun af Gerningsmanden selv, kan sikkert sluttes, at der ogsaa ved disse Forbrydelser var Tilbøjelighed til ikke at tage mod Bod, men i Stedet for at øve Hævn, og at der, som det sammesteds siges, her ikke skulde aflægges Trygdeed, end ikke af den fornærmede personligt, viser kun, at Faren for, at et indgaaet Forlig ikke skulde blive holdt, ansaas for mindre end ved Manddrab. Derimod ses det, at man regnede med, at Slægten her ikke indblandedes i Forholdet; men at selv denne Forudsætning ikke altid holdt Stik, i hvert Fald ikke ved de grovere Legemsfornærmelser, følger modsætningsvis af Fr. 28. Dec. 1200, jfr. S. L. Kap. 85, A. Sun. Kap. 48, hvor det udtrykkeligt og vel som noget nyt udtales, at i hvilken Sag eller Forbrydelse en Mand bliver indviklet, bortset fra Manddrab, er Frænderne ikke forpligtede til at bøde med ham. Sandsynligvis sigtes der særlig til de Tilfælde af Lemlæstelse, for hvilke Boden enten

var hel eller halv Mandebod eller dog sat i et vist Forhold til denne. Om Lejermaalsboden siges det i S. L. Kap. 224, at den ikke var Sammenskudsbod *(skutabot)*, men efter den Maade, hvorpaa dette udtales, kan det næppe anses for givet, at det ogsaa her drejer sig om en ny Regel.

Det var Blodhævnen og Slægtens kollektive Ansvar, som paa Valdemarstiden var de brændende Spørgsmaal med Hensyn til Manddrab. Begge Dele var gamle Institutioner, som var dybt rodfæstede i Folkets Bevidsthed, og det er maaske tvivlsomt, om Kongemagten af egen Drift vilde have fundet Anledning til at begrænse dem. Derimod maatte de nødvendigvis møde den stærkeste Misbilligelse hos Kirken. Manddrab var efter Kirkens Opfattelse en af de sværeste Synder, ogsaa en af dem, der i den kanoniske Ret tidligst blev udformede som egentlige Forbrydelser[1]), og det var fremdeles en Selvfølge, at det fra et kirkeligt Synspunkt saa langt fra kunde diskulpere, at et Drab var begaaet af Hævn, at det snarere maatte virke skærpende. At det var utilladeligt at straffe for at skaffe sig selv Hævn eller Oprejsning for lidt Uret, fremhæves ogsaa oftere udtrykkeligt i de kanoniske Retskilder, samtidig med at Retten til at straffe *ex amore iusticiae* anerkendes[2]). Heller ikke det kollektive Ansvar, som den nationale Ret ved Drab anerkendte for hele Slægten uden Hensyn til den enkeltes virkelige Skyld, var i Overensstemmelse med den kanoniske Rets Grundsætninger[3]), selv om Kirken paa dette Omraade langtfra var konsekvent, hvor det gjaldt at værne dens egne Interesser[4]), men sandsynligvis bundede Kirkens Uvilje mod den nævnte Ansvarsregel dog ikke særlig heri, men hang sammen med, at den bidrog til at gøre Manddrab hyppigere. Selv bortset fra de særlige Misbrug, som Reglen om Frændernes Pligt til at bidrage til Mandeboden kunde give Anledning til, og mod hvilke Fr. 28. Dec. 1200 var rettet, maatte, som det fremhæves af A. Sun. i hans Omtale af Loven om Ættebod, den Omstændighed, at kun en mindre Del af Mandeboden udrededes af Manddraberen, have til Følge, at Bodens præventive Virkning blev mindre[5]), og i hvert Fald maatte Hævndrab lettere forekomme, naar Hævnen kunde rettes mod enhver Slægtning.

Kirken var saaledes interesseret i en Forandring i Lovgivningen om Manddrab, og der kan heller ingen Tvivl være om, at det er den, der har inspireret de nye Love om Emnet, som er udstedte i Valdemarstiden, i hvert Fald Fr. 28. Dec. 1200 og Loven om Ættebod. Den første af disse Love, der er givet af den meget kirkeligsindede Knud VI[1]), bærer i Indledningen tydeligt Spor af kirkelig Paavirkning. Ikke blot møder man her en velkendt kanonisk Retssentens[2]), men det er ogsaa, som af Holberg fremhævet[3]), klart, at Kongen ved sin Henvisning til, at han beklæder et Embede, der er overdraget ham af Gud, og som Følge deraf er pligtig til at fremme Retfærdigheden, vil give Udtryk for et rent kirkeligt Synspunkt. Forordningen er, som bekendt, mærkelig ved, at den, hvad tydeligt udtales længere nede i Indledningen, skønt udstedt i Lund, er givet af Kongen paa egen Haand uden Medvirkning af Landstinget[4]), og det er aabenbart Meningen at motivere dette med, at Kongen her handler i en højere Magts Tjeneste og derfor ikke behøver Samtykke af det regelmæssige Lovgivningsorgan. Selve den usædvanlige Maade, hvorpaa Loven er blevet til, og for hvilken Kongen i Slutningen af den næsten gør Undskyldning, samtidig med, at han hævder sin Ret til at lovgive paa egen Haand, taler dernæst stærkt for dens kirkelige Oprindelse. Havde den været Udtryk for et almindeligt Ønske hos Befolkningen, var denne Udstedelsesmaade næppe blevet valgt, hvorimod den er let forklarlig, hvis det er Kirken, der har ønsket Loven gennemført, men har ventet, at den vilde finde Modstand hos Landstinget. I Indledningen tales der nok om, at de bedste Mænd i Landet *(meliores terre)* havde klaget over de mange Manddrab, som fandt Sted, og i Slutningen nævnes som nærværende ved Udstedelsen foruden Absalon *Petro eiusdem ciuitatis prefecto cum multis nobilibus eiusdem terre*, men dette viser næppe mere end, at Loven foruden hos Kirken har vundet Bifald hos en vis Kreds af kirkeligsindede Stormænd. At af disse kun Gældkæren Peder, der som kongelig Embedsmand ikke godt kunde rejse Modstand, nævnes ved Navn, er maaske ingen Tilfældighed, og Absalons Nærværelse er jo i hvert Fald sikker.

Loven om Ættebod kendes, som ovenfor nævnt, kun i en dansk Tekst, der alene meddeler selve Lovbestemmelserne, samt i A. Sun.'s Gengivelse af dens Indhold i Kap. 45, og man er derfor her mindre godt underrettet om Forholdene ved dens Udstedelse. Dog meddeler A. Sun. noget herom, idet han siger, at den blev givet af de ansete Mænd i Skaane med Kong Valdemars Samtykke *(auctoritate regis waldemari, fratris predicti regis kanuti, prudentiores scanie tali lege nouissime decreuerunt)*. At Ordene *auctoritate regis* skulde betyde »efter Kongens Befaling« eller »efter Kongens Tilskyndelse«, er ikke rimeligt. Havde Kongen taget Initiativet til Loven, havde han sikkert ogsaa selv givet den. *Auctoritas* sigter uden Tvivl til en Tilladelse eller en Stadfæstelse, og det maa altsaa være de ansete og ledende Mænd, fra hvem Tanken om Loven er udgaaet. Da A. Sun. nu i sin Egenskab af Ærkebiskop sikkert fremfor nogen har hørt til de politisk ledende Mænd i Skaane, er det næppe for dristigt at antage, at han selv har været blandt de af ham nævnte *prudentiores*. Som tidligere nævnt, er Behandlingen af Manddrabsforbrydelsen i Parafrasen usædvanlig udførlig og selvstændig, hvad der tyder paa en særlig Interesse for den hos Forfatteren, en Interesse, som i det højeste har et Sidestykke i den, som fremtræder i Kap. 37 om Ejendomstrætter og maaske i Kap. 24 om uægte Børn, altsaa ved Behandlingen af enkelte andre Spørgsmaal, der i høj Grad interesserede Kirken. Ogsaa i de af A. Sun. vistnok kort før 1206 udstedte Synodalstatutter, der særlig beskæftiger sig med den kirkelige Bodsdisciplin, spiller Manddrabsforbrydelsen en fremtrædende Rolle. Maaske er det derfor tilladt at formode, at A. Sun. ikke blot har taget Del i Udstedelsen af Loven, men at han er den egentlige Fader til den, hvormed det stemmer godt, at han gengiver Indholdet af den meget udførligt, og at han ogsaa udenfor Kap. 45, hvor denne Gengivelse findes, i Reglen tager Hensyn til den, hvor der er Anledning dertil, saaledes i Kap. 10 (jfr. Ordet *interdum*), i Kap. 17 og Kap. 61. Hvorledes det noget usædvanlige Udtryk *tali lege decreuerunt*, som A. Sun. bruger om de ansete Mænds Virksomhed, nærmere er at forstaa, er vanskeligt at sige. Man skulde snarest vente, at de havde foreslaaet Loven

paa Landstinget og faaet den vedtaget af dette, men de anførte Ord leder ikke særlig Tanken i denne Retning, men peger snarere hen paa en mere selvstændig Optræden fra de ansete Mænds Side. Om der bagved dette skjuler sig en lignende Uregelmæssighed, som ved Fr. 28. Dec. 1200, lader sig dog ikke afgøre.

Angaaende Tilblivelsen af de forskellige yngre Love, som efterhaanden udvidede Kredsen af kvalificerede Manddrabstilfælde, og hvis Udstedelse enten omtales i Retsbøgerne (A. Sun. Kap. 61) eller kan sluttes af Stykket om bodløse Maal, savnes nærmere Oplysninger. At man blandt de nævnte Tilfælde bl. a. træffer Drab med Krænkelse af Helligdagsfreden, viser dog klart, at Tilskyndelserne ogsaa her til Tider er udgaaede fra Kirken, og under Hensyn til, hvad ovenfor er oplyst om Fr. 28. Dec. 1200 og om Ættebodsloven, har man vel i det hele Lov til at opfatte Kirken som primus motor i den Kamp for en strengere Behandling af Manddrabsforbrydelsen, som giver sig Udtryk i den omhandlede Lovgivning[1].

IV.

MANDDRABSFORBRYDELSEN I DEN SKAANSKE RET I DEN TIDLIGERE DEL AF VALDEMARSTIDEN.

1. Indledende Bemærkninger. I det følgende skal gives en Fremstilling af Reglerne om Manddrab, som de maa antages at have været gældende i Skaane, inden de Reformer begyndte, som kan paavises gennem Retsbøgerne og det øvrige Lovstof fra Valdemarstiden. Fremstillingen vil altsaa beskæftige sig med den skaanske Ret i den tidligere Del af denne Periode, nedenfor for Kortheds Skyld betegnet som den ældre skaanske Ret. Som Grænse gælder nærmest Fr. 28. Dec. 1200, saa at der medtages, hvad der i Tid ligger forud for denne. Da der imidlertid i S. L. findes Bestemmelser, hvis Alder ikke sikkert lader sig fastslaa, er det ikke muligt at gennemføre det nævnte Synspunkt skarpt, og til den ældre Ret har saaledes maattet henføres alt, hvad der ikke kan oplyses at være yngre end Forordningen, selv om de paagældende Regler efter deres Indhold maa anses for ret unge og muligvis først er blevet optagne i den danske Teksts yngre Redaktion.

2. Manddraberens Retsstilling. Idet der foreløbig bortses fra de Tilfælde, hvor et Drab var forbundet med Krænkelse af en særlig Fred (Husfred, Kirkefred, Tingfred eller lign.), og alene tænkes paa almindeligt, ikke kvalificeret Manddrab, kan straks bemærkes, at denne Forbrydelse ikke regnedes til de særlig grove, der medførte Fredløshed, de bodløse Maal eller Ubodemaalene. Naar Manddraberen var rede til at fæste Bod, saaledes som Loven krævede det, og han, hvis Bodfæstningen modtoges, betalte Boden, var der ingen Adgang til at faa ham gjort fredløs. Dette fremgaar modsætningsvis af Loven om Ættebod, der endnu fastholder Reglen, men skærper Fordringerne til den Maade, hvorpaa Boden skal tilbydes, og bestemmer, at Manddraberen, naar

disse Fordringer ikke opfyldes, skal være fredløs eller, som det hedder i A. Sun.'s Referat i Kap. 45, ikke stedes til den Gunst at give Bod *(reum homicidii ad beneficium emendationis nullatenus admittendum)*. I Almindelighed nød Manddraberen altsaa denne Gunst, og hermed stemmer ogsaa den sjællandske Ret, som den fremtræder i E. sj. L. II-50.

Der er imidlertid i S. L. et Sted, der kunde synes at vise, at Manddraberen ved selve Drabet kom udenfor Freden, saa at han for at kunne tilbyde Bod forinden maatte optages i den. I Kap. 118 hedder det nemlig, at naar nogen har dræbt en Mand, skal andre Mænd drage med ham til Landstinget og bede om Fred for ham paa Tinget, og han skal tilbyde Bøder for, hvad han har gjort, og i A. Sun. Kap. 48 paa lignende Maade, at Manddraberen sammen med sine Frænder, efter først gennem dem eller sine Venner eller sine Ledsagere paa Vejen at have udbedt sig Tilladelse til at fremstille sig paa Tinge for de Folks Øjne, hvis Samfund han har krænket ved at berøve det et Medlem, skal være forpligtet til (baade) at tilbyde Bod og til i sin Tid at udrede den *(expetita prius licentia..., ut se possit in iure hominum, quorum universitatem in subtractione partis offendit, conspectui presentare, (et) satisfactionem teneatur offerre et suis temporibus .... exhibere)*, jfr. ogsaa i Kap. 49 Ordene *ut et amicorum optineat interuentu ad offerendum satisfactionem licentiam apparendi*. Med disse Bestemmelser ligger det ved første Øjekast nær at sammenstille V. sj. L. II-1, hvorefter den, der dræber en fri Mand, inden han drager til Tinge for at tilbyde Bod, skal løse sin Fred hos Kongen med 3 Mark Sølv, samt E. sj. L. III-46, der vistnok forudsætter samme Regel, og hvor det desuden udtales, at Vedkommende, hvis han ikke løser sin Fred, skal være fredløs, indtil dette sker, dog at den, der har Samkvem med ham, ikke skal bøde derfor, førend Ombudsmanden har lyst paa Tinge, at Freden ikke er løst. Som Forbudet mod Samkvem med den paagældende viser, er der her ikke blot Tale om en Unddragelse af Beskyttelsen i Forhold til den dræbtes Slægt, men om en Fredløshed, der har Virkninger i Relation til alle, selv om disse Virkninger ikke indtræder straks ved selve Drabet, men først, naar den nævnte Lysning har fundet Sted, og man kunde

spørge, om S. L. Kap. 118 ikke ved sin Bestemmelse om, at Manddraberen skal bede om Fred paa Tinge, forudsætter, at han efter skaansk Ret befandt sig i en lignende Stilling, som han først kom ud af, naar Tinget efterkom hans Bøn. Det er dog ikke sandsynligt, at de nævnte sjællandske Bestemmelser er beslægtede med Kap. 118 og kan bruges til at kaste Lys over Forstaaelsen af dette. Bortset fra, at der ikke i Kap. 118 er Tale om nogen Løsning af Freden hos Kongen, men om Fremsættelse af en Begæring paa Tinge, hvilken forudsættes uden videre at blive taget til Følge, maa det navnlig erindres, at baade V. sj. L. II-1 og E. sj. L. III-46 sikkert er ganske unge Bestemmelser fra Valdemar Sejrs Tid, der ikke giver Udtryk for nogen gammel Retsopfattelse. V. sj. L. II-1 fandtes endnu ikke i den Redaktion af Loven, som er bevaret i den saakaldte Arvebog, hvilken i det hele staar Urteksten nærmest[1]), og E. sj. L. III-46 tilligemed den følgende Gruppe af Forskrifter, der fastslaar Kongens og hans Embedsmænds Beføjelser med Hensyn til Strafferetsplejen, hører, som det fremgaar af en Sammenligning med det straffe-retlige Afsnit i Lovens 2den Bog, utvivlsomt til de yngre Dele af Loven[2]). De to Bestemmelser harmonerer da heller ikke med de formentligt ældre Forskrifter i E. sj. L. II-50 og III-30, der intet antyder om, at Manddraberen kan være udenfor Freden, inden han gøres fredløs under den Sag, som den dræbtes Slægt rejser mod ham; og hvorledes de end er at forstaa[3]), maa de vistnok ses som et Led i den yngre Valdemarstids Bestræbelser for at bekæmpe Manddrabsforbrydelsen og særlig Blodhævnen, altsaa som en Foranstaltning, der løber parallelt med de i et senere Afsnit omtalte Bestræbelser af denne Art, der fremtræder i den yngre skaanske Ret.

V. sj. L. II-1 og E. sj. L. III-46 nøder saaledes ikke til den Antagelse, at der i Kap. 118 skulde ligge en Forudsætning om, at Manddraberen inden Henvendelsen til Tinget var udenfor Freden og først optoges i den, naar Henvendelsen blev imødekommet, og det var da heller ikke saaledes, at han indtil da var uden Retsbeskyttelse overfor den dræbtes Slægt eller, som det hedder i S. L. Kap. 216, *ugildær fore bondanum*, d. v. s. en Person, som der, naar han dræbtes, ikke

skulde bødes for[1]). Hævndrab var nemlig ikke ifølge S. L. straffrit, hvad ikke blot gjaldt, hvor det rettedes mod en Frænde af den, for hvis Gerning der toges Hævn, men ogsaa, hvor det ramte selve Gerningsmanden, medmindre denne, hvor der var Adgang hertil, forinden var gjort fredløs. Nogen udtrykkelig Udtalelse herom findes vel ikke i selve Retsbøgerne, og af Ættebodsloven kan med Sikkerhed kun sluttes, at Hævndrab rettet mod en Frænde af Gerningsmanden medførte Pligt til at give Bod, jfr. Ordene *æn biuttha the* (ɔ: Frænderne) *æj böter oc warther annar dræpin, tha bötes han, sum ær mælt* og svarende hertil i A. Sun. Kap. 45: *sin autem hoc exequi supersederint, et de ipsis fuerit uindicatum, de sua negligentia conquerantur, quia sic uindicantes admittuntur ad commodum emendationis.* Derimod indeholder Jernbyrdslovens Kap. 3 en klar Udtalelse om, at der skal bødes for Hævndrab, endda for Drab begaaet *a rette hefnd*, hvilken i hvert Fald tillige tager Sigte paa Hævn mod Drabsmanden, og selv om det her anvendte Begreb »ret Hævn« maaske var et nyere Begreb, som den ældre Ret ikke kendte[2]), er der ingen Grund til at tro, at det almindelige Princip, som Loven udtaler, og hvorefter der skulde bødes for Hævndrab, ogsaa skulde være nyt. Til samme Resultat fører ogsaa en Modsætningsslutning fra de Bestemmelser, som rent undtagelsesvis anerkender, at et Hævndrab uden forudgaaende Fredløsgørelse af Manddraberen kunde være straffrit. Af saadanne Bestemmelser indeholder de skaanske Retsbøger i øvrigt kun en enkelt, nemlig den tidligere omtalte i S. L. Kap. 215 og 216, A. Sun. Kap. 126, hvorefter Ægtemanden ansvarsfrit kunde dræbe Horkarlen, naar han fandt ham i Sengen hos sin Kone, forudsat han dræbte ham eller dog tilføjede ham de Saar, hvoraf han senere døde, medens han endnu var i Sengen, saa at Dyne og Lagen blev blodige derved. Muligvis har dog flere Tilfælde af samme Art været anerkendte, hvorfor, foruden Analogien fra andre Love, kan paaberaabes, at Addit. D. 4 giver en almindelig Regel om Beviset, naar nogen vil lægge en dræbt Person ugild; men hvor talrige Tilfældene end har været, har de været Undtagelser, der har bekræftet Reglen om, at der skulde bødes for Hævndrab. Modsætningsslutningen fra

Kap. 215 og 216 omfatter dernæst særlig Hævndrab udøvet paa staaende Fod og udelukker følgelig den Mulighed, at Retsstillingen var en anden, indtil Drabsmanden fik Fred ved Henvendelse paa Tinge.

S. L. Kap. 118 synes saaledes ikke at kunne indeholde nogen Forudsætning om, at Drabsmanden, indtil nævnte Henvendelse fandt Sted, var udenfor Freden, og Bestemmelsen gaar da heller ikke ud paa, at han skal begære sig optaget i Freden, men paa, at han skal bede om Fred paa Tinge, d. v. s. under Tingforhandlingerne, hvormed det stemmer godt, at han ifølge den ganske parallelle Forskrift i Vestgötaloven (I. Md. 1. pr., II. Dr. B. II.) skal bede om *griþ*. Ligesom det tilsvarende, i de sjællandske Love forekommende *gruth* betegnede dette Ord nemlig en Fred, som for en bestemt Tid eller Lejlighed lovedes en Person, der, enten fordi han havde forbrudt sig mod en anden, eller af andre Grunde kunde befrygte Fjendtligheder af Löftegiveren, altsaa omtrent hvad man i senere Tid kaldte for Lejde[1]). Ifølge A. Sun. synes Begæringen dog mindre at være rettet paa et Lejde end paa en Tilladelse til at fremstille sig paa Tinge, og ogsaa i den nysnævnte svenske Lov siges det om Tingmændene, at de, naar Manddraberen har bedt om *griþ*, skal *hanum loua þings ganga*, d. v. s. give ham Tilladelse til at komme til Tinget. Som den sidste Forskrift viser, dækker Forskellen i Udtryksmaade dog næppe over nogen Realitet. Hvilken retlig Betydning den hele Akt paa Retsbøgernes Tid har haft, er ikke let at sige, og det er vel ogsaa muligt, at den strengt taget har været uden Betydning. Som nedenfor omtalt[2]), er den Forskrift, der følger straks efter den her omhandlede, og som gaar ud paa, at Manddraberen paa Tinget skal tilbyde Bøder, næppe nogen egentlig Retsforskrift, men kun en Anvisning paa, hvorledes han skal forholde sig, hvis han vil gøre sig Haab om at opnaa Forlig, og det kunde vel tænkes, at ogsaa Forskriften om, at Manddraberen skal bede om Fred, blot skildrer en Skik, som faktisk iagttoges, og hvis Betydning var at give Udtryk for Ydmyghed hos ham for derved at skabe bedre Udsigter til Forlig. Herfor kunde navnlig tale, at Akten fremtræder som en blot Formalitet, og at det synes

anset for en Selvfølge, at Bønnen om Fred tages til Følge. Dog er ogsaa andre Forklaringer mulige. Bestemmelsen kunde hænge sammen med Paabudet i Kap. 97 om, at Manddraberen skal holde sig borte fra Vej, Kirke og alle Sammenkomster[1]), og være en Foranstaltning til Forebyggelse af Hævndrab og navnlig af Forstyrrelse af Tingfreden gennem saadanne Drab, eller Forklaringen af den kunde ligge i, at den ellers af Tingfreden flydende særlige Retsbeskyttelse ikke uden videre ytrede sig overfor Hævn, saaledes som Tilfældet var ifølge Gotlandslovens Kap. 11, hvorefter den sædvanlige forhøjede Straf for Drab paa Tinge ikke indtraadte, naar den paagældende blev dræbt i Hævn. At en til denne svarende Regel var eller tidligere havde været gældende i Skaane, vides der dog intet om.

For at Tilbud om Bodfæstning skulde sikre Manddraberen mod Fredløshed, maatte Tilbudet fyldestgøre visse nærmere Fordringer. Det maatte saaledes for det første gaa ud paa den lovbestemte Mandebod, der ifølge A. Sun. Kap. 43 udgjorde 15 Mark Sølv. Naar A. Sun. bruger det Udtryk, at den ikke overstiger 15 Mark *(non excedit summam quindecim marcarum argenti)*, betyder det sikkert ikke, at Tilbud om en mindre Bod i noget Tilfælde var lovligt. Noget andet er, at den dræbtes Slægt, da der ikke var nogen Pligt for den til at modtage Tilbudet, men det ganske beroede paa den, om Forlig skulde komme i Stand, havde fuld Frihed til at stille sine Vilkaar. Faktisk kan Mandeboden derfor have haft en meget forskellig Størrelse, og Forholdet har vel været det samme som i Jylland, hvor der i Tilfælde, hvor den dræbtes Slægt ikke var pligtig til at nøjes med Bod, ofte, naar Forlig opnaaedes, foruden Mandeboden udlovedes en Overbod under Navn af *gørsum*, se J. L. III-21. En saadan *gørsum* omtales dog ikke i Skaane; den i Addit. F. 1 og Sk. Birk. Kap. 43 nævnte Overbod hører, som det senere vil blive vist, ikke hjemme i denne Sammenhæng[2]). Navnet *gørsum*, der betyder Kostbarhed, hidrører vel fra, at Overboden blev udredet i ædelt Metal, medens selve Mandeboden, som det udtrykkeligt siges i A. Sun. Kap. 48, paa Grund af Knapheden paa Sølv hyppigt maatte betales med Vadmel og Kvæg[3]).

Med Hensyn til Tidspunktet for Tilbudets Fremsættelse er det givet, at Bodfæstning i hvert Fald maatte finde Sted, naar der af den dræbtes Slægt rejstes Sag imod Manddraberen, hvad ogsaa udtrykkeligt siges i E. sj. L. II-50; der bortses herved foreløbig fra det Tilfælde, at han ikke havde vedgaaet Drabet og vilde bestride Sigtelsen. Spørgsmaalet er imidlertid, om det ikke var nødvendigt, at Manddraberen, allerede inden det kom til Sagsanlæg, af sig selv gjorde Tilbud om Bod, hvorved Udsigterne til et Forlig sikkert væsentligt forbedredes. Til Støtte herfor kunde henvises til S. L. Kap. 118, hvor det, som tidligere anført, bestemmes, at naar nogen har dræbt en Mand, skal han drage til Landstinget og efter at have bedt om Fred byde Bøder for, hvad han har gjort *(oc han biuþe bötær fore giærningæ sinæ)*, hvad der i A. Sun. Kap. 48 gengives med: *(et) satisfactionem teneatur offerre.* Det er dog ikke rimeligt, at det med denne Bestemmelse har været Meningen at paalægge Manddraberen en Pligt til af egen Drift at byde Bod, saaledes at der til Tilsidesættelse af denne Pligt var knyttet særlige Retsfølger. Herimod taler ikke blot Loven om Ættebod, der aabenbart som noget nyt indfører den Regel, at Manddraberen skal tilbyde Bod paa de tre første Ting og ellers være fredløs, men ogsaa S. L. Kap. 121, jfr. A. Sun. Kap. 57, hvorefter den dræbtes nærmeste Arving, naar ingen Mand vedgik Drabet, skulde staa frem paa tre Landsting og spørge efter sin Frændes sande Bane og først derefter, naar stadig ingen Vedgaaelse fandt Sted, kunde rejse Sag mod den, han vilde sigte for Drabet. Heraf synes at fremgaa, at Manddraberen uden at risikere en Forværrelse af sin Retsstilling kunde afvente, at Sagen toges op af den dræbtes Arving, og sandsynligvis vil Kap. 118 og det tilsvarende Sted hos A. Sun. ogsaa blot angive, hvorledes Drabsmanden har at forholde sig, h v i s han ønsker at tilbyde Bod og vil have Udsigt til, at hans Tilbud bliver modtaget[1]). Det hos A. Sun. benyttede Udtryk *teneatur offerre* behøver vel heller ikke nødvendigvis at sigte til en egentlig juridisk Pligt, men kan formentlig ogsaa gengives mere ubestemt ved »bør han tilbyde«. I øvrigt har A. Sun. jo først skrevet efter Loven om Ættebod, og den

Mulighed foreligger derfor, at Udtrykket er paavirket af denne Lov, der netop gjorde det til en Pligt for Drabsmanden af egen Drift at tilbyde Bod.

En vigtig Forudsætning for, at Manddraberen ved at fæste Bod kunde undgaa Fredløshed, var det endelig, at Drabet ikke havde Karakteren af Mord, hvorved som bekendt forstodes lønligt Drab, hvad A. Sun. i Overskriften til Kap. 57 kalder *occultum homicidium*, d. v. s. et Drab, der af Gerningsmanden var lagt an paa at være hemmeligt[1]). Den danske Rets oprindelige Mordbegreb har rimeligvis ligesom andre germanske Retsforfatningers været snævert, idet det har været forlangt, at Drabsmanden efter Drabet skjulte Liget og saaledes paa en utvetydig Maade tilkendegav sin Vilje til at hemmeligholde det skete[2]). I nordisk Ret kom man dog efterhaanden langt bort fra dette Udgangspunkt, saa at man endog visse Steder til Mord henregnede ethvert Tilfælde, hvor Drabsmanden ikke straks efter Drabet paa den i Loven bestemte Maade selv lyste det for de nærmestboende[3]). Saa vidt gik den ældre skaanske Ret ikke. Ifølge S. L. Kap. 121, A. Sun. Kap. 57 maatte, som allerede omtalt, naar ingen vedgik Drabet, den dræbtes Arving paa tre Landsting spørge efter Banemanden, og først, naar Manddraberen undlod at melde sig efter denne Opfordring, var Drabet Mord, hvorved dog maa være underforstaaet, at Handlingen ikke i sig selv var kvalificeret som saadant enten i Overensstemmelse med det oprindelige Mordbegreb eller i Henhold til specielle Regler, der havde udvidet dette til bestemte Kategorier af Drab[4]). Et Eksempel paa det sidste foreligger i S. L. Kap. 151, der forudsætter, at en Tyv kan være Morder, hvilket efter Forklaringen hos A. Sun. Kap. 95 er Tilfældet, naar han er *sicarius, qui, ut possit predam et spolia per latrocinia obtinere, uite non parcit, bestiarum more.* Hvor der forelaa Mord, bestod der ingen Ret for Drabsmanden til at fæste Bod, men han blev, naar han fældedes under den mod ham rejste Sag, dømt fredløs. Dette er vel i S. L. Kap. 121, A. Sun. Kap. 57 kun udtalt for det Tilfælde, at han ikke tager til Genmæle, hvor Fredløsheden ikke er Straf for Drabet, men en Følge af Vægringen ved at indlade sig paa Sagen, men det er utvivlsomt, at samme Følge ind-

traadte, naar Sigtede mødte og forsøgte Renselsesbevis (her Jernbyrd), men dette bristede for ham. Den i Kap. 121 foreskrevne dobbelte Procedure, først Opfordringen til at melde sig og bagefter selve Retssagen, vilde være meningsløs, hvis der ikke knyttede sig en særlig Retsvirkning til at sidde den første overhørig, og denne Virkning kan kun have været den, at Vedkommende i saa Fald var udelukket fra at fæste Bod, en Mulighed, der heller slet ikke omtales i Kap. 121, hvorefter Sigtede, naar han tager til Genmæle i Sagen, ingen anden Udvej har end at rense sig ved Jernbyrd. I Thords Art. 72 hedder det da ogsaa om den Manddraber, der fældes mod sin Benægtelse, at han med Rette skal miste sin Fred, *quia erat crudelis occisor, qui dicitur morthær, quia factum suum negavit.*

Hvor der var Adgang til at fæste Bod, men denne Adgang ikke benyttedes, naar der rejstes Sag af den dræbtes Arving, kunde Manddraberen uden Tvivl gøres fredløs. Dette siges udtrykkeligt i E. sj. L. III-30, jfr. II-50 og 51, men omtales ikke i S. L., der overhovedet kun nævner Sagsanlæg i Anledning af Drab, hvor Drabet ikke er vedgaaet af nogen, og det derfor er uvist, hvem der er Gerningsmand, se S. L. Kap. 121, A. Sun. Kap. 57. Forklaringen heraf er rimeligvis den, at det var et ret usædvanligt Tilfælde, at nogen ønskede at faa Bod, naar den ikke frivilligt tilbødes; fandt saadant Tilbud ikke Sted, var der for en ærekær Mand ingen anden Udvej end Hævnen. E. sj. L. III-30 viser dog, at Tilfældet kunde forekomme, jfr. Ordene *oc hin vil botær hauæ,* og det tør som sagt anses for givet, at S. L. da ligesom den sjællandske Lov gav Ret til at tage Drabsmandens Fred.

Fandt der Bodfæstning Sted, skulde Boden, der ifølge A. Sun. Kap. 44 og 48 deltes i tre lige store Rater, paa Dansk betegnede med Ordet *sal,* erlægges efter henholdsvis fire Maaneders, otte Maaneders og et Aars Forløb. Skete dette ikke, maa der, ligesom hvor Bod ikke fæstedes, have været Adgang til at faa Drabsmanden gjort fredløs. Af en Række Forskrifter[1]), blandt hvilke den almindeligste er S. L. Kap. 233, A. Sun. Kap. 137, ses det, at Fordringshaveren, naar Skyldneren ikke vilde betale, kunde faa en Dom,

der berettigede ham til uden nogen offentlig Myndigheds Medvirkning at skaffe sig Fyldestgørelse eller mulig kun Sikkerhed[1]) for sit Krav ved at tage Nam hos Domfældte, d. v. s. ved paa egen Haand at sætte sig i Besiddelse af Løsøre, der tilhørte ham. Adgangen hertil maa ogsaa have staaet aaben, hvor det drejede sig om Bødeskyld, men i hvert Fald i de større Straffesager, der angik Manddrab eller Forbrydelser, for hvilke der skulde erlægges 40 Marks Bøder, kan Fordringshaveren næppe have været indskrænket hertil, men der maa have været en Mulighed for at faa Skyldneren gjort fredløs. Dette er vel en Regel, som ikke omtales i de skaanske Retsbøger, der overhovedet ikke specielt beskæftiger sig med Spørgsmaalet om Ikke-Indfrielse af Bødeskyld, men kun med Adgangen til at faa en Sigtet, der ikke vil indlade sig paa Sagen, men helt udebliver, berøvet sin Fred[2]). Analogien fra V. sj. L. II-29, E. sj. L. II-50 og 51 taler dog afgjort for, at Reglen har været som anført, og den hjemles ogsaa udtrykkeligt for Skaanes Vedkommende længere ned i det 13. Aarhundrede, nemlig ved Rigslov 1284 § 5. Denne Bestemmelse tager sig vel ud som indeholdende noget nyt, men da den ikke blot angaar Mandebod, men ogsaa Bøder for alle Slags Legemsfornærmelser, er det muligt, at det nye er at søge heri. Skaanske Birkeret Kap. 57, der som almindelig Regel giver Adgang til Eksekution ved af Fogden udnævnte Vurderingsmænd, forudsætter vist ogsaa ved sin Slutningsbestemmelse om, at hvis en Mand ikke har noget at miste (og altsaa heller ikke noget at betale med), skal man søge ham som anden Udaadsmand, at Fredløsheden stod i Baggrunden som den sidste Mulighed. Om egentlig Eksekution, saaledes som den hjemles ved Birkeretten, var der endnu ikke Tale efter den ældre skaanske Ret[3]).

Medens der gennem Trusselen om Fredløshed øvedes Tvang mod Drabsmanden til at fæste Bod og til at erlægge Boden, kendte den ældre Ret ingen lignende Tvang overfor den dræbtes Slægt til at modtage Tilbud om Bodfæstning. Dette siges vel ikke ligefrem i nogen af Retsbøgerne, men kan med Sikkerhed sluttes af flere Udtalelser. I Kap. 48 bruger A. Sun. saaledes gentagne Gange Udtryk, som viser,

at det afhang af den dræbtes Slægt, om et Tilbud om Bod skulde modtages, idet han taler om det Tidspunkt, paa hvilket den dræbtes Arving lader sig bevæge til at samtykke i Tilbudet om Bod *(ab illo tempore, quo successor occisi ad consentiendum oblate inducitur satisfactioni; ab adhibiti consensus tempore; heres occisi, quando ad consentiendum oblationi prestande satisfactionis inducitur* o. lign.*)*. I samme Retning peger fremdeles Jævnedseden, som der kun var Mening i, naar der ikke eksisterede en bestemt Bod, som den dræbtes Slægt var nødt til at modtage. Selve den i S. L. Kap. 113 meddelte Formular til Eden, jfr. Ordene *mæþ þy at kynni mæn ok bæggiæ þera uini giorþæ þem sua sattæ*, viser da ogsaa, at der skulde et Forlig til mellem Drabsmanden og den dræbtes Slægt, hvilket det var Frænders og Venners Sag at søge tilvejebragt ved deres Mægling. Endelig bekræftes det anførte ved en Modsætningsslutning fra Loven om Ættebod, der, som nedenfor omtalt, skønt den netop vilde indskrænke Blodhævnen, kun i begrænset Omfang knyttede særlige Retsfølger til ikke at modtage et Tilbud om Bod.

At der ikke bestod en Pligt til paa visse Vilkaar at gaa paa Forlig med den dræbtes Slægt, betød for det første, at Vægring ved at modtage Bodfæstning ikke som saadan medførte nogen Straf, saaledes som Tilfældet blev efter den paa Sjælland en Gang i Valdemar Sejrs Tid gennemførte Lov, der foreligger i V. sj. L. II-1, men det betød endvidere, at Hævndrab begaaet, efter at der var tilbudt Bod, ikke som Følge af denne Omstændighed kom ind under en strengere Regel end den, der gjaldt for Manddrab i Almindelighed. Lovgivningen gjorde altsaa ikke noget særligt for at bekæmpe Blodhævnen, men da Hævndrab, bortset fra Undtagelsestilfælde, kun var straffrit, naar Manddraberen var gjort fredløs, hvilket i Almindelighed ikke kunde ske, hvis han vilde give Bod, kunde den dog paa den anden Side heller ikke siges at sanktionere den.

3. Frændernes Retsstilling. Som allerede tidligere berørt, var Manddrab en Forbrydelse, for hvilken ikke blot Gerningsmanden, men til en vis Grad ogsaa hans Frænder stod som ansvarlige. Ifølge Retsbøgerne var dette

Ansvar dog ikke, i hvert Fald ikke i første Linie, et direkte Ansvar overfor den dræbtes Slægt, men fremtraadte som en Pligt overfor Manddraberen til at hjælpe ham med Tilvejebringelse af Boden. Ifølge S. L. Kap. 92 og A. Sun. Kap. 45 skulde Manddraberen udrede den første Sal eller Trediedel af Boden af sin egen Formue, men havde derefter Ret til at kræve Resten (den saakaldte Ættebod) hos Frænderne, den anden Sal hos fædrene, den tredie hos mødrene Frænder. Frænderne havde en virkelig Retspligt til at bidrage. Dersom Pligten ikke opfyldtes, kunde Manddraberen, som det kan sluttes af Fr. 28. Dec. 1200, tage Nam hos Skyldneren for sit Tilgodehavende, men det hele Mellemværende betragtedes dog som et internt Anliggende indenfor Slægten, i hvilket det offentlige ikke blandede sig. Der tales ikke om Bødestraf eller andre lignende Retsfølger for den forsømmelige Slægtning, og det var rimeligvis ogsaa saaledes, at Manddraberen ikke, forinden han tog Nam, behøvede at bringe Sagen for noget Ting, skønt det ellers var Reglen, at Nam kun kunde tages i Henhold til Tingsdom. Indenfor Slægten traadte Frændestævnets Dom i Stedet, saaledes som der endnu er en Levning af i E. sj. L. III-26, der dog allerede staar paa et yngre Standpunkt, idet der baade kræves en Lysning af Dommen paa Tinge og en Forelæggelse fra Tingets Side til Skyldneren tilligemed en efterfølgende Indstævning af denne med Adgang for ham til at bevise, at han ikke var Frænde[1]). Alle disse Begrænsninger gjaldt sikkert ikke efter den ældre skaanske Ret, og Fr. 28. Dec. 1200 lader endog formode, at man i Praksis ikke en Gang har fastholdt Kravet om en Dom af Frændestævnet som Grundlag for Nammet, hvad dog muligvis har været en Uregelmæssighed.

Den Ordning, hvorefter Manddraberen skulde udrede een Sal af sin egen Formue, men kunde kræve de to andre hos Frænderne, har sikkert til Forudsætning, at det var ham, der overfor den dræbtes Slægt stod som ansvarlig for Udredelsen af hele Boden, hvad ligeledes var Reglen i de andre Lande[2]), og dette fremgaar formentlig ogsaa af A. Sun. Kap. 48, der viser, at en Strid om, hvorvidt en udlovet Mandebod var blevet fuldt udredet, var en Strid mellem den dræbtes nær-

meste Arving og Manddraberen, hvorunder denne gjorde gældende, at han havde betalt hele Boden, jfr. Ordene *occisor se totum asserens exsoluisse* og *occisor e contra se totum asserat exsoluisse*. Der maa derfor ogsaa have været Adgang til at faa Manddraberen gjort fredløs, naar en hvilkensomhelst Del af Boden ikke betaltes, uanset hvilken Trediedel det drejede sig om, en Regel, der dog ikke omtales i Retsbøgerne, der jo overhovedet ikke beskæftiger sig med Spørgsmaalet om, hvorledes der skulde forholdes, naar en udlovet Mandebod ikke blev betalt[1]).

Hvis Manddraberen døde[2]), traadte hans nærmeste Arving ifølge A. Sun. Kap. 48 i hans Sted med Hensyn til at tilbyde Bod, og hans Stilling har rimeligvis i det hele været den samme som Manddraberens, saaledes at han har været ansvarlig for hele Boden, men kun har skullet udrede den første Trediedel af sin egen Formue, medens de andre Trediedele ligesom ellers er blevet tilvejebragte af Drabsmandens øvrige Frænder. Paa Sjælland blev i det nævnte Tilfælde den første Trediedel udredet af alle Manddraberens Arvinger i Forening og de to andre Trediedele af de Frænder, der ikke var Arvinger, E. sj. L. III-31, men dette hang sammen med, at den første Trediedel af Boden her tilfaldt alle Arvinger efter den dræbte, ikke som i Skaane den nærmeste Arving, idet det var et Princip, at Frændernes Pligt til at bidrage til Mandeboden skulde korrespondere med deres Ret til at faa Andel i den, naar nogen af dem var blevet dræbt, et Princip som bl. a. tydeligt fremtræder i Loven om Ættebod, der gør en Undtagelse fra det, hvorved det bekræftes.

Af Indledningen til A. Sun. Kap. 45, jfr. 1. Punktum smh. m. 2. Punktum, kan med Sikkerhed sluttes, at Reglen om, at Manddraberen kunde kræve Bidrag til Mandeboden hos Frænderne, og vel derfor ogsaa den Regel, at han selv var ansvarlig for hele Boden, i hvert Fald var ældre end Fr. 28. Dec. 1200, der gentog den[3]), og, som tidligere nævnt[4]), er det ogsaa rimeligt, at S. L. Kap. 92 allerede har staaet i den ældre Redaktion. At Systemet var særlig gammelt, er dog ikke sikkert. I Norge trængte det først igennem i det 13. Aarh., medens det tidligere var saaledes, at de enkelte Grupper af

Drabsmandens Slægtninge stod som direkte ansvarlige for Udredelsen af bestemte Beløb overfor de tilsvarende Grupper af den dræbtes Slægtninge[1]). Spor af en ældre Ordning af denne Art findes dog, saa vidt ses, ikke i de skaanske Retsbøger, medmindre man hertil vil henregne, at de betegner Frændernes Erlæggelse af Bidrag med Ordet *bötæ*, ikke med det mere korrekte Udtryk *stythæ*, som anvendes i J. L. II-28. De modsvarende Regler, hvorefter hele Mandeboden oppebares af den dræbtes nærmeste Arving, men deltes i tre Trediedele mellem henholdsvis ham selv og de fædrene og de mødrene Frænder, omtales i A. Sun. Kap. 47 som *antiqua iura*, men herved er vistnok nærmest sigtet til Modsætningen til Loven om Ættebod, der havde fundet Anledning til udtrykkeligt at bemærke, at den Omstændighed, at den ophævede Slægtens Bidragspligt og lagde hele Byrden ved Tilvejebringelsen af Boden over paa Manddraberen, ikke skulde medføre, at nu omvendt hele Boden skulde tilfalde Arvingen alene. Hvor meget man kan slutte af de nævnte Ord med Hensyn til Reglernes Alder, er derfor usikkert. At man ikke i S. L.'s Regler om Meddelagtighed i Manddrab kan finde Spor af et ældre System for Slægtens Medansvar, vil nedenfor blive paavist.

At Manddraberen stod som ansvarlig for Udredelsen af hele Boden, maatte i hvert Fald betyde, at den dræbtes Slægt ikke kunde rejse noget Krav mod hans Frænder, førend Boden var afkrævet ham selv, og han i Mangel af Betaling var gjort fredløs. Derimod behøvede det ikke at udelukke ethvert direkte Ansvar for Frænderne, og et saadant Ansvar var da ogsaa anerkendt paa Sjælland ifølge E. sj. L. III-30, hvorefter den dræbtes Slægt, naar Manddraberen var gjort fredløs, fordi han ikke vilde give Bod, kunde stævne den nærmeste fædrene Frænde, som da var stillet, som om han selv havde begaaet Drabet, saa at han kunde gøres fredløs, hvis han ikke udredede Boden, og derefter, naar heller ikke dette førte til, at den betaltes, yderligere i Rækkefølge to andre fædrene og tre mødrene Frænder, om hvilke da i det væsentlige det samme gjaldt. At tilsvarende Regler har været gældende i Skaane, antydes dog intetsteds, hvad ganske vist ikke behøver at betyde meget, da Retsbøgerne heller ikke omtaler Adgangen til at

faa selve Manddraberen gjort fredløs, hvilken dog maa have været anerkendt; og hvorledes Ordningen har været, er meget tvivlsomt. I Fr. 28. Dec. 1200 forudsættes det, at Frænderne, hvis Manddraberen, naar han havde oppebaaret Bidrag hos dem, forødte disse i Stedet for at anvende dem til Udredelse af Mandeboden, kunde blive nødte til at bøde endnu en Gang med ham *(cognati cum ipso compellantur iterum emendare)*, men herved behøver kun at være tænkt paa den faktiske Tvang, som laa i, at de, naar Mandeboden ikke betaltes, var udsatte for Hævnen. Heller ikke kan noget sikkert udledes af Loven om Ættebod, hvorefter Frænderne, naar Manddraberen flyede fredløs, maatte sørge for Udredelsen af de to Trediedele af Mandeboden, hvis de vilde nyde godt af den særlige Beskyttelse mod Hævndrab af Frænder, som Loven indførte, og som bestod i, at Drabsmanden blev fredløs, thi dette er noget ganske andet end en Adgang til at faa en eller flere af dem selv gjort fredløse, hvis de ikke betalte. Skønt det var en Hovedopgave for Loven at begrænse Frændernes Medansvar, og man følgelig ikke fra dens Tavshed om en Adgang til at faa Frænderne gjort fredløse uden videre kan slutte til, at en saadan Adgang før Loven var ukendt, taler Ættebodsloven dog vistnok snarest for, at skaansk Ret ikke har kendt en Regel svarende til E. sj. L. III-30. Den Ordning, som forudsættes i den, er den samme, som fremtræder i Østgøtaloven (Dr. B. VII. 2), der om den dræbtes Frænder siger, at *þe skulu ora æpte botinne ok egh stæmna*, d. v. s., at de skal hævne sig, til de faar Bod, og ikke anstille Retsforfølgning efter den, og der er i Virkeligheden ingen Grund til at tro, at denne Ordning var ny.

Angaaende Fordelingen af de Beløb, som det paahvilede Frænderne at udrede, paa de enkelte henholdsvis fædrene og mødrene Frænder findes Hovedbestemmelsen i S. L. Kap. 92, jfr. A. Sun. Kap. 45, hvor det udtales, at Manddraberen, naar han har udredet en Sal af sin egen Formue, skal sammenkalde sine fædrene Frænder (E. sj. L. III-26 kalder en saadan Forsamling for et Frændestævne), og at de da skal udregne (eller overveje, *ætlæ*), hvor mange de er, som skal bøde een Sal, og hvad det tilkommer hver af dem at bøde. Broder

skal bøde mest, og Brodersøn halvt saa meget, og efter som Slægtskabet bliver fjernere, bliver Bøderne halvt saa store, indtil (den der skal udrede dem) bliver Ørtugmand (d. v. s. indtil man naar ned til et Beløb af en Ørtug); derefter maa de ikke blive mindre. Naar fædrene Frænder har gjort saaledes, skal mødrene Frænder bære sig ad paa samme Maade. Findes der en Broder, skal han bøde halvt med mødrene Frænder, og saaledes skal ogsaa den Frænde, der paa begge Sider er beslægtet med Manddraberen, bøde halve Bøder med hver Side, men Halvbroder skal bøde det hele med den Side, hvor han er beslægtet. Man skal ikke fortsætte længere med at kræve Ættebod, end til der er bødet for (den dræbte) Mand *(æn at ættebot skal man æi længær faræ, æn man ær atær böttær)*, og heller ikke skal man kræve Ættebod for det Barn, der først fødes efter Manddrabet.

Som det vil ses, nævner Kap. 92 ligesom de tilsvarende Bestemmelser i svenske Love[1]), hvor den taler om enkelte Slægtskabsgrader, kun een Repræsentant for hver Grad (Broder, Brodersøn o. s. v.) og udtrykker sig, som om kun denne ene skulde bidrage. Det er endvidere, hvad de svenske Love angaar, saaledes, at en Sammenlægning af de Beløb, der ifølge dem skal udredes i de enkelte Grader, paa det nærmeste giver den samlede Ættebod, naar man regner med, at Beløbene kun udrededes een Gang for hver Grad, dog særskilt for fædrene og for mødrene Frænder[2]); og at samme Forhold har gjort sig gældende med Hensyn til den skaanske og den med den paa dette Punkt samstemmende sjællandske Ret[3]), synes at fremgaa af, at det mindste Bidrag er sat til en Ørtug[4]). Gaar man nemlig ud fra, at det Slægtskab, som medførte Bidragspligt, ligesom efter J. L. II-26 har strakt sig til 4de Mand, d. v. s. Næstnæstsøskendebarn[5]), og at den nærmeste Slægtskabsgrad (Broder) paa samme Maade som i Sverige har udredet Halvdelen af vedkommende Sal, d. v. s. 2½ Mark Sølv, vil, naar Beløbet for hver Grad, man fjerner sig fra Manddraberen, i Overensstemmelse med Lovens Regel halveres, den sidste Grad komme til at betale paa det allernærmeste en Ørtug. Beløbene vil blive: Broder 2½ Mark eller 60 Ørtug, Brodersøn 30 Ørtug, Søskendebarn 15 Ørtug, Søskendebarnsbarn 7½

Ørtug, Næstsøskendebarn $3\frac{3}{4}$ Ørtug, Næstsøskendebarnsbarn $1\frac{7}{8}$ Ørtug, Næstnæstsøskendebarn $\frac{15}{16}$ Ørtug[1]), ialt $119\frac{1}{16}$ Ørtug, hvilket er meget nær ved 120 Ørtug eller 5 Mark, d. v. s. en Trediedel af Mandeboden, og da denne ikke nødvendigvis skulde udbetales i rede Penge, kan den Ubetydelighed, der mangler i det fulde Beløb, ikke have spillet nogen Rolle[2]).

Det anførte synes at vise, at man ved Fordelingen af Bidragene altid behandlede de til samme Slægtskabsgrad hørende Slægtninge som en Enhed, saaledes at der for hver Gruppe kun udrededes eet Bidrag, hvis Størrelse var uafhængig af, hvor mange Medlemmer Gruppen talte, hvilket Bidrag stadig formindskedes efter Slægtskabsgradens Fjernhed, indtil man ved den sidste i Betragtning kommende Grad naaede ned til en Ørtug, maaske ogsaa at hver Gruppes Bidrag udrededes af et enkelt Medlem af Gruppen (den, der betragtedes som staaende Manddraberen nærmest, f. Eks. for første Grad den ældste Broder), hvad dog ikke behøver at have udelukket en Fordeling indenfor Gruppen som et indre Anliggende. En Ordning som denne indeholder heller ikke noget, der paa Forhaand er usandsynligt, idet en i Princippet ganske tilsvarende Ordning kendes fra den ældre norske Ret[3]), og den kan ogsaa synes at finde Støtte i og er i hvert Fald vel forenelig med S. L. Kap. 97. Der handles her om det Tilfælde, at nogen samtidig er beslægtet med Manddraberen og den dræbte, men der er den Ejendommelighed ved Formuleringen, at Subjektet for Reglen ikke er en Enkeltmand, men en Flerhed af Personer. Det hedder, at hvis en Mand bliver dræbt, og Mænd er ganske lige nær beslægtede med den dræbte og med Drabsmanden, skal de bøde med Drabsmanden og tage med den anden Side saa meget, som de bøder, eller de skal udligne det imellem sig saaledes, at den Sal, som de skal bøde, bortfalder *(niþær læggis)*, men er de nærmere beslægtede med den dræbte, skal de ikke bøde med Drabsmanden. Den helt igennem fastholdte Flertalsform synes at vise, at det er en Gruppe af Personer, man har for Øje, og denne Gruppe forudsættes endvidere at være af den Beskaffenhed, at alle dens Medlemmer staar i samme Slægtskabsforhold til henholdsvis

den dræbte og Drabsmanden, saa at de enten alle er lige nær beslægtede med begge eller alle nærmest beslægtede med den ene. Denne Forudsætning passer godt til en Fordeling af Bidragene paa Slægtskabsgraderne som saadanne. Hvis en Mand dræbte sin Fætter paa fædrene Side, vilde alle hans Sønner, alle hans Brødre, alle hans andre Fætre paa fædrene Side o. s. v. gruppevis staa i ganske samme Slægtskabsforhold til den dræbte og ligeledes til ham selv, og man vilde altsaa om enhver af Grupperne som Helhed kunne sige, at den var enten lige nær beslægtet med dem begge eller nærmere med den ene end med den anden. Som det nedenfor vil blive vist, er Forudsætningen i Kap. 97 dog ogsaa forenelig med en anden Ordning, og Slutningen fra dette Kapitel er derfor ikke afgørende, hvad vistnok ogsaa gælder om de Udtryk, hvormed A. Sun. i Kap. 45 gengiver S. L. Kap. 92: *tam agnati quam cognati, suis gradibus computatis, talis estimacionis moderamine inponent semper duplo maiorem partem priori gradui quam posteriori, ut utraque tercia per suos gradus ualeat consumari.* Disse Ord saavel som de tilsvarende i den korresponderende Udtalelse i Kap. 47 om Fordelingen af Mandeboden mellem den dræbtes Frænder *(semper prior gradus duplo maiorem partem quam posterior consequatur)* stemmer dog i det hele godt med den hævdede Opfattelse.

Imidlertid synes Kilderne ogsaa at indeholde Spor af en anden, aabenbart yngre Ordning, hvorefter der ikke blot regnedes med Slægtskabsgraderne som saadanne, men i det mindste til en vis Grad tillige med Individer eller dog mindre Grupper, saa at der kunde blive Tale om flere Bidrag fra en enkelt Slægtskabsgrad. Til disse Spor kan vel ikke sikkert henregnes den Bestemmelse i S. L. Kap. 92, at Frændestævnet skal udregne, hvor meget det tilkommer hver af Frænderne at bøde, eller hvad der i den med S. L. paa væsentlige Punkter samstemmende E. sj. L. III-26 udtales om, at Frænderne skal bøde med Manddraberen, efter som de er mange til, saaledes at, hvis de er mange, bøder hver af dem saa meget mindre, men hvis de er faa, saa meget mere. Disse Udtalelser synes ganske vist snarest at tale for, at det ikke var Grupper, dannede efter Slægtskabsgraderne, der bidrog, men hvis det har været

Reglen, at en mulig manglende Gruppes Bidrag blev lagt over paa andre Grupper efter visse Regler eller efter Frændestævnets Skøn, kan der dog ogsaa være sigtet hertil. Afgørende Betydning maa derimod tillægges Bestemmelserne i Slutningen af Kap. 92, jfr. A. Sun. Kap. 45.

Bestemmelsen om, at Broder, d. e. Helbroder, skal bøde halvt med mødrene Frænder, hvorved maa være forudsat, at den anden Halvdel af hans Bidrag kommer fædrene Frænder tilgode, jfr. Addit. D. 3, men at Halvbroder skal erlægge hele sit Bidrag paa den Side, hvor han er beslægtet, er, hvad Sondringen mellem Hel- og Halvbrødre angaar, uforenelig med den Ordning, at hele Brødreklassen kun bidrog een Gang, og stemmer ogsaa i øvrigt bedst med, at der for Brødre kunde blive at udrede flere Bidrag. I hvert Fald, hvis Bidragene har andraget de tidligere nævnte Beløb, har Brødrene maattet bøde fuldtud paa begge Sider, for at den samlede Sum kunde udkomme. Paa lignende Maade forholder det sig med den følgende Bestemmelse, hvorefter man ikke skal fortsætte længere med at kræve Ættebod, end til Mandeboden er tilvejebragt, hvilken maa forudsætte, at man ved at anvende de gældende Regler om Bidragspligten og Bidragenes Størrelse efter Omstændighederne kunde faa mere ind, end der skulde udredes. Endelig gælder det samme vel ogsaa om den sidste Bestemmelse, der siger, at man ikke skal kræve Ættebod for det Barn, der først fødes efter Drabet. Denne Bestemmelse hænger sikkert sammen med den ikke positivt udtalte, men vel ogsaa i Skaane gældende Regel, at Kvinder ikke bidrog til Mandeboden, jfr. J. L. II-26. Af den tilsvarende Bestemmelse i E. sj. L. III-26 (*Æn hauær han nokræ frænkonæ then botæ scal, oc far hun syn* o. s. v.) ses det nemlig, at det er Sønner, fødte af Slægtens Kvinder, der er tænkt paa, og Bestemmelsen viser altsaa, at hvis en Kvinde, f. Eks. en Søster af Drabsmanden, var gift og havde Børn, kom disse Børn særskilt i Betragtning ved Fordelingen af Bidragene.

Hertil kommer endelig Addit. D. 3, der indeholder et Supplement til Kap. 92, hvori det hedder: »(Som) Ættebod skal Broder bøde med Broder een Mark Sølv og ej mere, halvt med fædrene Frænder og halvt med mødrene Frænder. Halv-

broder skal bøde een Mark Sølv paa den Side, han er beslægtet med. Saaledes skal ogsaa Fader bøde med Søn og Søn med Fader og siden enhver halvt saa meget, indtil det bliver en Ørtug Penge«. Reglen om Maaden, hvorpaa Helbrødre og Halvbrødre bidrager, viser selvfølgelig ikke mere end den tilsvarende Regel i S. L., men hvad der allerede kan udledes af denne, bestyrkes ved, at Broderens Bidrag er fastsat til een Mark Sølv, hvilket ikke kan have været hele Brødreklassens Bidrag, hvorfor der maa være regnet med, at det kunde blive at udrede flere Gange. Nu er Reglen i Addit. D. 3 ganske vist snarest yngre end Kap. 92, og det nye i den er rimeligvis netop det anførte Beløb, hvilket det har været dens Opgave at nedsætte, jfr. Ordene *oc æi meræ*, der viser tilbage til en Tid, hvor der skulde betales en større Sum. Alligevel er Stedet af Interesse ogsaa for den ældre Ret, thi Grunden til Nedsættelsen er muligvis den, at det Bidrag, der havde været passende, naar der kun bidroges een Gang for Brødreklassen, ikke længere var det, naar der skulde bidrages flere Gange, og Bestemmelsen kommer saaledes maaske til at indeholde en Forudsætning om, at den førstnævnte Ordning allerede tidligere var opgivet.

Udtalelserne i Kilderne synes saaledes at pege i forskellig Retning, hvad aabenbart hænger sammen med, at man ved Aar 1200 var ved at opgive eller dog væsentlig lempe det ældre System, og med at de paagældende Bestemmelser ikke er samtidige, men tilhører forskellige Udviklingstrin. Saaledes er der næppe Tvivl om, at de tre ovenfor gengivne mere specielle Regler, med hvilke Kap. 92 slutter, er yngre end Resten af Kapitlet og tilhører en Tid, hvor det ældre System ikke længere fastholdtes, i hvert Fald ikke fuldtud. Herfor taler, at medens den forudgaaende Del af Kapitlet har et Modstykke i E. sj. L. III-26, der ganske stemmer med det, gælder det samme ikke om Slutningen. E. sj. L. kender ikke Reglen om, hvorledes henholdsvis Helbroder og Halvbroder skal bøde med de to Sider af Slægten, en Regel, der ogsaa er ukendt for J. L. og de svenske Gøtalove, og heller ikke den Regel, at man ikke maa gaa videre med at kræve Ættebod end nødvendigt for at faa Mandeboden udredet; og hvad den tredie Regel angaar (om den Søn, der først fødes, efter at Manddrabet er begaaet),

har E. sj. L. vel en noget lignende kun paa et enkelt Punkt afvigende Forskrift, men denne, der er indflettet i det lange Stykke om Inddrivelsen af Bidragene, røber sig allerede derved som et yngre Indskud[1]). En Indvending mod det anførte kan ikke hentes fra, at Kap. 97, skønt det baade som en Interpolation i Teksten og af de nedenfor anførte Grunde maa anses for temmelig ungt, dog synes at indeholde en Forudsætning om det oprindelige System for Fordeling af Bidragene. Som allerede antydet, og som det straks nedenfor vil blive vist, er denne Forudsætning nemlig ikke sikker, idet der ogsaa kan være tænkt paa et allerede modificeret System, og at Kapitlet er forholdsvis ungt og først indsat i den yngre Redaktion, udelukker jo i øvrigt ikke, at dets Indhold kan være ældre end Reglerne i Slutningen af Kap. 92, hvis ogsaa disse er unge.

Medens der saaledes næppe er Tvivl om, at den oprindelige Ordning allerede før Retsbøgerne var i det mindste delvis opgivet, er det vanskeligt at sige, hvorledes den nye Ordning positivt var, og efter Kildernes Beskaffenhed er det overhovedet næppe muligt at besvare dette Spørgsmaal. Dog har det Interesse at pege paa en Bestemmelse i den yngre Vestgøtalov, hvoraf ses, at man, fordi den ældre Ordning var opgivet, ikke nødvendigvis behøver at have lignet Bidragene paa de enkelte Frænder. I Vestgøtalov II. Dr. B. VII. og III. 63[2]) hedder det nemlig, at hvis alle Brødre søges sammen til Ættebod *firi eno garzliþi*, d. v. s. medens de bo i Gaard sammen, skal de alle tilsammen bøde 12 Øre, men søges hver af dem paa sit Sted, skal hver af dem bøde 12 Øre, hvorhos den samme Regel gives om Brødres Sønner (Fætre) og fjernere Slægtninge. Det var altsaa efter denne Bestemmelse saaledes, at man ikke lignede Bidragene paa de enkelte Slægtskabsgrader som saadanne, men dog heller ikke ligefrem paa Individerne. Personer, der hørte til samme Søskendekuld og boede sammen, d. v. s. levede i Familiefællig, regnedes med Hensyn til Paaligning af Bidrag som en enkelt Person. Det kan meget godt være og er vel snarest en lignende Ordning, som de yngre Forskrifter i de skaanske Retsbøger har for Øje, og særlig gælder dette ogsaa om Kap. 97. De Grupper af Personer, som denne Bestemmelse tænker paa, kan godt være samlevende

Søskendekuld, idet Helsøskende altid har alle Slægtninge tilfælles, saa at de alle maatte staa i samme Forhold til henholdsvis Manddraberen og den dræbte.

Den Forandring af Reglerne om Ættebodens Udredelse, som efter det anførte maa have fundet Sted, stemmer godt med Tendensen i den almindelige Udvikling indenfor Slægten, hvilken gik i Retning af at emancipere Individet. Den har sandsynligvis haft til Følge, at Kredsen af de Slægtninge, der bidrog, blev væsentligt indsnævret. Reglen om, at der kunde blive at udrede flere Bidrag for i samme Slægtskabsgrad staaende Frænder, maatte nemlig, hvis Bidragene ikke samtidig nedsattes, medføre, at det ikke blev nødvendigt at afkræve de fjernere Slægtninge Bidrag, hvormed det jo ogsaa stemmer, at Kap. 92 indskærper, at man ikke skal fortsætte længere med at kræve Ættebod, end til Mandeboden er tilvejebragt. Som ovenfor berørt[1]), blev der nu vel, om end maaske først et Stykke ind i det 13. Aarh., foretaget en Nedsættelse af Brødres og med dem ligestillede Slægtninges Bidrag, hvilke som de højeste havde størst Betydning, hvorhos det alt tidligere var blevet saaledes, at Brødre ikke bødede fuldt baade med fædrene og med mødrene Frænder, men kunde dele deres Bidrag mellem de to Sider af Slægten, men disse Foranstaltninger har dog næppe kunnet udelukke, at den nye Ordning fik den ovennævnte Virkning.

Med Hensyn til Bidragenes Størrelse skal endnu erindres, at det først er Addit. D. 3, der udtrykkeligt nævner et bestemt Beløb som paahvilende Brødre og derigennem indirekte ogsaa fjernere Slægtninge, hvis Bidrag jo var sat i et fast Forhold til Brødreklassens, og at det kun er gennem en Slutning fra det i Kap. 92 nævnte Mindstebidrag af en Ørtug, at man naar til de tidligere omtalte Beløb[2]) for de forskellige Slægtskabsgrader. Direkte udtaler Kap. 92 kun, at Broder bøder mest, og det kunde saaledes endog se ud, som om man, da dette Kapitel nedskreves, slet ikke havde faste Bidrag, men overlod det til Frændestævnet at bestemme Bidragene i hvert enkelt Tilfælde, blot med Iagttagelse af Reglen om, at den nærmere Grad altid svarede dobbelt mod den fjernere. Addit. D. 3, der sikkert ikke først indførte faste Bidrag, men

blot nedsatte deres Størrelse, taler dog afgjort for, at man regnede med bestemte Beløb, i det mindste som Normalbeløb, der fandt Anvendelse, naar Mandeboden udrededes med den lovbestemte Sum af 15 Mark Sølv, og ogsaa Reglen i Kap. 97 forudsætter vistnok faste Bidrag. Naar Kap. 92 ikke nævner noget bestemt Beløb, kan det være sket under Hensyn til, at det for at opnaa Forlig kunde være nødvendigt at udrede en større Bod end den lovbestemte, eller der kan være tænkt paa Tilfælde, hvor der, fordi en Gruppe Slægtninge manglede, maatte paalægges andre større Bidrag end normalt. Hvorledes der i disse Tilfælde skulde forholdes, kan i øvrigt ikke ses af Kilderne.

Kap. 97, hvis Indhold tidligere er meddelt[1]), giver Regler om Bidragspligten, hvor Drab var begaaet indenfor Slægten. At denne Bestemmelse i den foreliggende Form er ung, bestyrkes ikke blot, som allerede oftere nævnt, ved dens Karakter af Interpolation, men bevidnes positivt af A. Sun. Efter at denne nemlig (i Kap. 45 in f.) først har sagt, at Drabsmandens Frænde undertiden ikke skal bode, nemlig naar han er nærmere beslægtet med den dræbte, men at de, der er lige nær beslægtede med begge, derimod ikke er fritagne, føjer han til: *nisi forte secundum antiquas leges dandi recipiendique mensura eadem in eisdem locum habere persuadeat compensationem*, hvilke Ord svarer til den danske Teksts: *ællær þe iafnæ sua sin i mællin, at þeræ sal læggis niþær, ær þe skulu bötæ.* Af de to Alternativer, som S. L. opstiller for Tilfælde af lige nært Slægtskab med Drabsmanden og den dræbte (at Vedkommende skal bøde med den ene Side og tage ligesaa meget med den anden Side, som der er bødet, og at der finder Udligning Sted, hvorved Bidragene bortfalder), ses det saaledes, at det ene allerede maa have haft Hjemmel i den ældre Ret, medens man maa slutte, at det andet var nyt. Spørgsmaalet er imidlertid, hvad det var, der var hjemlet ved den ældre Ret. S. L. beskriver som lige nævnt det ene Alternativ saaledes, at Vedkommende tager ligesaa meget paa den ene Side, som han har bødet paa den anden, medens det andet ifølge A. Sun. bestaar i, at der finder Modregning Sted. Forskellen imellem disse to Alternativer er i Realiteten ikke stor, og de

Udtryk, S. L. bruger om det sidste Alternativ, gaar ogsaa videre end A. Sun., idet der ved Ordene: eller de skal udligne (eller jævne) saaledes imellem sig, at deres Sal, som de skal bøde, bortfalder, snarere synes at være sigtet til en Ordning, hvorefter en hel Sal, enten den, som skulde udredes af fædrene Frænder, eller den, der skulde udredes af mødrene Frænder, ganske bortfaldt. Er denne Forstaaelse rigtig, kunde man tænke sig, at den ældre Ret, som A. Sun. hentyder til, simpelthen har gaaet ud paa, at ved Drab indenfor Slægten bortfaldt den fædrene eller den mødrene Sal af Ætteboden, efter som det Slægtskab, der forbandt den dræbte med Drabsmanden, var Slægtskab paa fædrene eller mødrene Side, og at den Forandring, der er foregaaet, har bestaaet i, at denne Ordning som almindelig Regel ophævedes, saa at dens Gennemførelse fremtidig kom til at bero paa Overenskomst. Da Hævnen ingen Plads havde blandt Frænder, var det kun naturligt, at der heller ikke betaltes Bod.

4. Den dræbtes Slægt. Mandeboden tilfaldt den dræbtes Slægt, der overfor Drabsmanden og hans Frænder repræsenteredes af den Slægtning, som S. L. Kap. 121 kalder nærmeste Arving *(næstæ aruæ)*, A. Sun. Kap. 47, 48 og 57 snart *proximus* eller *proximus successor*, snart blot *heres* eller *successor*, og hvorved maa være tænkt paa den ældste mandlige Slægtning i den nærmeste Grad, altsaa i Reglen ældste Søn eller Fader eller ældste Broder, jfr. E. sj. L. III-26 (Thorsen S. 101), J. L. II-22. Det var denne Slægtning, der forfulgte Drabssagen, S. L. Kap. 121, A. Sun. Kap. 57, modtog Bodfæstning, A. Sun. Kap. 48, lovede Drabsmanden og hans Frænder Fred, indtil Boden kunde blive betalt, A. Sun. Kap. 48, og endelig modtog Boden, A. Sun. Kap. 47 og 48. Ved Modtagelse af Bodfæstning og af Bod skulde han dog optræde sammen med de andre Frænder og handle efter deres Raad, jfr. A. Sun. Kap. 48: *consanguineorum suorum consortio communito, juxta consilium consanguineorum suorum.*

Angaaende Spørgsmaalet om, hvorledes Mandeboden fordeltes blandt den dræbtes Frænder, udtaler S. L. sig ikke, men A. Sun. meddeler i Kap. 47, at hver af de tre Trediedele eller Rater, hvori den udrededes, igen deltes i tre Trediedele,

af hvilke den ene tilfaldt den dræbtes Arving, den anden fædrene Frænder, den tredie mødrene Frænder, hvilken Ordning motiveredes med, at Arvingen, hvis den første Sal helt og holdent tilfaldt ham (og de to følgende henholdsvis fædrene og mødrene Frænder), hvad der vilde korrespondere bedst med Reglerne om Udredelsen af Mandeboden, let vilde være mindre ivrig for at erholde de to sidste Rater, hvorved Frænderne kunde blive berøvede deres Del af Boden. Med Hensyn til den nærmere Fordeling blandt henholdsvis fædrene og mødrene Frænder siges det endvidere, at den skulde foregaa saaledes, at den nærmere Grad altid fik dobbelt saa meget som den fjernere. Der er næppe nogen Tvivl om, at denne Regel i det hele maa forstaas paa samme Maade som Reglen om Bidragspligten, og der kan følgelig med Hensyn til Enkeltheder henvises til, hvad der ovenfor er udviklet om denne. Angaaende Udtrykket *antiqua iura* i A. Sun. Kap. 47 er der ligeledes talt paa et tidligere Sted[1]).

Naar Mandeboden var udredet, skulde den dræbtes Slægt sværge Drabsmanden og hans Frænder Trygd *(trygd)* eller Trygdeed *(trygdar eþ)*, efter at disse forinden havde aflagt Jævnedseden *(iafnaþæ eþ)*, jfr. S. L. Kap. 85, 97, 113 og 114, A. Sun. Kap. 46. Angaaende Trygdeeden blev der givet delvis nye Regler ved Fr. 28. Dec. 1200, hvilke nedenfor vil blive omtalte. Forinden var det sikkert saaledes, at Eden først blev aflagt, naar hele Mandeboden var udredet, og det samme har ligeledes været Tilfældet med Jævnedseden, saaledes som det ses af S. L. Kap. 113. Af en Sammenligning mellem dette Kapitel og A. Sun. Kap. 46, der har ændret Reglerne om Jævnedseden i Overensstemmelse med, hvad der i Fr. 1200 fastsattes om Trygdeeden, fremgaar det formentlig, at Kap. 113 maa være ældre end Aar 1200. Kap. 113 og A. Sun. Kap. 46 viser, at begge Eder aflagdes af 12 Frænder af vedkommende Slægt, og af Udtrykkene *næfndom mannum i kyni sinu* og *nominati de consanguineis* ses det endvidere, at de udpegedes af Modpartiet, altsaa ved Jævnedseden vel af den dræbtes nærmeste Arving, ved Trygdeeden af Drabsmanden, jfr. E. sj. L. III-27. Medens det efter S. L. ser ud, som om Drabsmanden ved Jævnedseden ikke medregnedes til de 12,

men svor sammen med dem, har A. Sun. den modsatte Regel. Da E. sj. L. III-27 stemmer med S. L. og har en tilsvarende Regel om Trygdeeden, der herefter skal aflægges af den, der tog Boden, med 12 Frænder, maa S. L. antages at repræsentere det rigtige. Angaaende, hvad Ederne gik ud paa, henvises til det tidligere bemærkede[1]).

5. Meddelagtighed i Manddrab. Om dette Emne foreligger en Undersøgelse af K. G. Westman: »Om delaktighet i dråp enligt de svenska landskapslagarna«[2]), der vel, som Titelen viser, nærmest har svensk Ret for Øje, men dog i et Indledningsafsnit ogsaa berører den danske og særlig den skaanske Ret. Hovedpunktet i Afhandlingen er Fortolkningen af de Forskrifter om Meddelagtighed i Drab, som indeholdes i den oftere omtalte Bestemmelse i Vestgøtaloven (I. Md. 1, II. Dr. B. 1.). Ifølge denne Bestemmelse skulde den dræbtes Arving, naar han rejste Sag, først nævne Banemanden, hvortil han, hvis der havde været flere om Drabet, kunde udpege, hvem han vilde, og derefter een Holdbane *(haldsbænd* eller *haldsbani)*, d. v. s. en, som har holdt den dræbte under Od og Æg, fem som tilstedeværende ved Drabet, i Loven betegnede som *atvistar mæn*, og endelig een Raadsbane *(raþsbænd* eller *raþsbani)*, d. e. en, der ved Raad eller paa lignende Maade har foranlediget Drabet. Det var saaledes kun et bestemt Antal Personer, der kunde sigtes henholdsvis som Gerningsmand og meddelagtige, og disse Personer forudsættes, i det mindste efter den yngre Vestgøtalov, at blive udpegede indenfor den for Drabet ansvarlige Slægt, saaledes at selve Slægtskabet var tilstrækkeligt Ansvarsgrundlag og at de, der udpegedes, ikke behøvede virkelig at have taget den Del i Drabet, som Anklagen tillagde dem. I disse Regler vil Westman se et System for Slægtens Medansvar ved Manddrab, som er ældre end Ættebodssystemet og er blevet afløst af dette, samtidig med at det efterhaanden anerkendtes, at Ansvaret for Meddelagtighed ogsaa kunde ramme Ikkebeslægtede.

Af dette ældre System mener Westman nu at kunne paavise Levninger i de danske Love, og det er ogsaa ubestrideligt, at disse frembyder Ligheder med den anførte Bestemmelse

i Vestgøtaloven. For det første træffer man, i hvert Fald i den skaanske og sjællandske Ret, de samme tre Former af Meddelagtighed, som omtales i Vestgøtaloven. Ansvar for Raadsag *(raþæsak)* findes i Skaane hjemlet ved S. L. Kap. 111, A. Sun. Kap. 63, Ansvar for Færd og Følge *(færþ oc fylghæ)*, svarende til den svenske Rets Ansvar som *atvistar maþer*, ved Fr. 28. Dec. 1200, S. L. Kap. 86, A. Sun. Kap. 58[1]), og endelig findes som Modstykke til, hvad man i Sverige kaldte *haldsbænd*, i Fr. 28. Dec. 1200, jfr. S. L. Kap. 86, A. Sun. Kap. 58, en Regel om den, der anklages *de societate et adiutorio et quod hominem wlnerauerit, vbi idem homo occisus fuerit.* I S. L. Kap. 118 i Slutn. nævnes alle disse Meddelagtighedsformer samlede under Benævnelserne *raþæ sac, fylghis sac* og *saræ sac.* I de sjællandske Love omtales Raadsag i E. sj. L. II-31, Færd og Følge i V. sj. L. II-29, E. sj. L. III-46 samt i en Række Bestemmelser om kvalificeret Drab, Saarsag ligeledes ved kvalificeret Manddrab, navnlig i E. sj. L. II-3, hvor man ogsaa finder det om den svenske Lov mindende Udtryk at raade Od og Æg paa den dræbte.

Ligheden med Vestgøtaloven strækker sig imidlertid videre end til selve Begreberne. I S. L. Kap. 118, som Westman ikke har haft Opmærksomheden henvendt paa, hedder det efter den tidligere gengivne Forskrift om, at Manddraberen skal drage til Tinge og bede om Fred og byde Bod[2]), i det sidste Punktum af Kapitlet, at naar en fri Mand vedgaar Banesag paa Landstinget, maa man ikke siden give anden Mand Banesag, men nok Følgesag eller Saarsag eller Raadsag. Bag denne Fremhævelse af, at Drabssagen skal rettes mod den, der har vedgaaet Drabet, naar en saadan findes, skjuler sig sikkert en ældre Regel, der i Overensstemmelse med Vestgøtaloven har givet den forfølgende Arving Ret til, uden Hensyn til en mulig stedfunden Vedgaaelse, at udpege, hvem han vilde, som Banemand, dog vel ligesom i Sverige kun indenfor den Slægt, der gennem Vedgaaelsen havde erklæret sig for ansvarlig, og kun naar der havde været flere Deltagere i Drabet; og paa samme Maade minder Slutningssætningen med dens Omtale af Følgesag, Saarsag og Raadsag om, hvad der i den svenske Lov bestemmes angaaende

alvistar mæn, haldsbænd og *raþsbænd*, kun at man ikke af den danske Tekst kan se, om Arvingen ligesom i Sverige har været bundet i sin Udpegning af de meddelagtige. At dette har været Tilfældet, mener Westman imidlertid at kunne udlede af Fr. 28. Dec. 1200, der skal indeholde et Minde om en Tid, hvor kun Drabsmandens Frænder kunde gøres ansvarlige for Færd og Følge[1]). Det hedder nemlig i Forordningen, at hvis nogen stævnes, fordi han har været i Følge med Drabsmanden, skal han, hvad enten han er Slægtning eller Ikkebeslægtet *(si sit cognatus siue extraneus)*, bevise sin Uskyldighed med Tylvtered, og paa lignende Maade i den danske Gengivelse i S. L. Kap. 86, at bliver en Mand sigtet, fordi han var i Færd og Følge med den dræbte, skal han, hvad heller han er Slægtning eller Ikkebeslægtet *(hwat han ær hældær kundær man ællr ukundær man)*, værge sig med Tylvtered. Den Maade, hvorpaa det i disse Bestemmelser fremhæves, at det er ligegyldigt, om den, der sigtes for Færd og Følge, er Slægtning eller ikke, viser klart, at dette Moment paa et tidligere Tidspunkt maa have haft Betydning for Ansvaret, og Westman mener, at den ældre Regel, som har været gældende før Fr. 28. Dec. 1200, har været den samme, som han har fundet i Vestgøtaloven, nemlig at kun Slægtninge har kunnet gøres ansvarlige, en Regel, der da rimeligvis ogsaa en Gang har omfattet de andre Former af Meddelagtighed.

Ved Vurderingen af Westmans Opfattelse maa der sondres mellem to Ting. Eet er Eksistensen af et System af Regler som det af ham hævdede, noget andet, om disse Regler er at opfatte som en ældre Form for Slægtens Medansvar ved Drab, der er blevet afløst af Ættebodsreglerne. Det sidste anser jeg for afgjort urigtigt. Selv om Ættebodsreglerne i den Skikkelse, hvori de fremtræder i Landskabslovene, indeholder adskilligt, som kan være ungt, er der ingen Grund til at antage, at selve det Princip, at samtlige Grupper af Slægtninge i et vist Forhold deltog i Udredelsen af Mandeboden, var noget forholdsvis nyt. Som det med Rette er fremhævet fra anden Side[2]), er Baggrunden for Meddelagtighedsreglerne det Princip, at der af een Forbrydelse kun opstod eet Bødekrav, og at den lovbestemte Bod derfor kun skulde udredes een Gang, selv

om der var flere Deltagere i Forbrydelsen, et Princip, der kan ses at have været gældende i Sverige og vel ligeledes har været det her i Landet, hvad vistnok ogsaa modsætningsvis kan sluttes af E. sj. L. II-33. Det er som en Modifikation af dette Princip, at Meddelagtighedsreglerne efterhaanden har kæmpet sig frem, og de er derfor sikkert i det hele ret unge og har, hvor det drejede sig om Drabsmandens Frænder, for disse betydet en Udvidelse af Ansvaret, idet de nu ved Siden af deres Deltagelse i Udredelsen af Mandeboden kunde komme til at bøde særskilt for Meddelagtighed.

Hvad det andet Spørgsmaal angaar, om Meddelagtighedsansvar ved almindeligt Drab oprindelig kun kunde ramme Drabsmandens Frænder, og om den dræbtes Arving altid, naar der var flere Deltagere i Drabet, havde Ret til at udpege et vist Antal af disse som meddelagtige, saaledes at selve Slægtskabsforholdet var tilstrækkeligt Ansvarsgrundlag, kan det næppe heller uden videre besvares, som Westman vil. Af S. L. Kap. 118 kan vel ses, at det i en ikke fjern Fortid havde været saaledes, at Banemanden, naar der var flere Deltagere, frit kunde udpeges indenfor den Slægt, der gennem Vedgaaelsen af Drabet havde paataget sig Ansvaret for det, men andet og mere end dette viser Kilderne i Virkeligheden ikke. Med Hensyn til Raadsag og Saarsag findes der hverken i de skaanske eller i de sjællandske Love nogen Antydning af, at Slægtskab med Drabsmanden havde Betydning for Ansvaret, og hvad Færd og Følge angaar, kan man vel af Fr. 28. Dec. 1200 slutte, at en Persons Egenskab af Slægtning eller Ikkebeslægtet, før Forordningen udkom, var afgørende for, om han kunde drages til Ansvar for denne Form af Meddelagtighed, men ser man nærmere paa Ordene i A. Sun.'s Gengivelse af Forordningen i Kap. 58, kan Resultatet ikke blive, at Ansvaret tidligere kun har kunnet ramme Slægtninge, men maa lige omvendt blive, at kun Ikkebeslægtede har kunnet ifalde Ansvar. A. Sun. siger nemlig, at enhver Ledsager ved Drabet, s e l v o m han er Drabsmandens Slægtning *(quamuis consanguineus occisoris)*, skal bøde tre Mark til Kongen og tre Mark til den dræbtes Arving. Denne Udtryksmaade er kun forenelig med, at det nye bestod i Slægtningenes Inddragelse

under Ansvaret, og dette ligger ogsaa nærmest i Ordene i selve Forordningen og i S. L. Kap. 86, hvor det ikke hedder: hvad enten han er Ikkebeslægtet eller Slægtning, men derimod: hvad enten han er Slægtning eller Ikkebeslægtet, altsaa med Slægtning som det første og stærkest fremhævede Led. Naar man opgiver i Meddelagtighedsreglerne at se et ældre System for Slægtens Ansvar og fastholder, at de er en yngre Modifikation af den Grundsætning, at enhver Forbrydelse kun affødte eet Bødekrav, Manddrab saaledes kun Krav paa en enkelt Mandebod, er det i Virkeligheden ogsaa paa Forhaand rimeligere, at man har begyndt med at paalægge Ikkebeslægtede Ansvar for Meddelagtighed. Ganske vist var det vel nok fra først af hyppigst saaledes, at Meddelagtige i Drab var Drabsmandens Frænder (særlig har dette rimeligvis været Tilfældet ved Hævndrab), men da Frænderne jo allerede gennem Ætteboden var medansvarlige for Drabet, maatte Trangen til et særligt Ansvar for Meddelagtighed lettere kunne opstaa ved Ikkebeslægtede, der ellers vilde være helt ansvarsfri, og det maatte ogsaa, fordi disse ikke bidrog til Mandeboden, ved dem falde lettest at ofre den oftnævnte Grundsætning. Hermed skal dog ikke være udtalt noget om, hvorledes Forholdet oprindelig har været ved Raadsag og ved Saarsag.

Af det udviklede følger, at ingen af de tre Former af Meddelagtighed i Drab, som omtales i de skaanske Retskilder, behøver at være særlig gammel, men de tilhører dog uden Tvivl alle Tiden før Fr. 28. Dec. 1200. Bestemmelsen om Raadsag i Kap. 111 kender endnu ikke Bøder til Kongen, hvad der henviser den til en Tid, som ligger forud for Forordningen, som vistnok først har indført saadanne Bøder ved Meddelagtighed. Saarsag kan vel ikke sikkert paavises tidligere end i Forordningen (om Slutningen af Kap. 118, der ogsaa nævner den, er ældre, er i det mindste tvivlsomt, da den der givne Regel om, at Banemanden ikke kan udpeges frit, maa anses for ret ung), men der er dog ingen Grund til at tro, at Begrebet først da skulde være indført[1]). Det nye i Forordningens Bestemmelse om Saarsag kan ligge paa andre Punkter, i Bevisreglen og i Bøderne til Kongen. Hvad endelig

Færd og Følge angaar, indeholder Forordningen som nævnt selv en Forudsætning om, at Begrebet tidligere har været kendt, omend saaledes, at det da kun fandt Anvendelse paa Ikkebeslægtede, men i øvrigt er denne Form af Meddelagtighed i Manddrab vistnok den senest tilkomne. Westman mener vel, at almindeligt Manddrab er dens egentlige Hjemsted, og at det er derfra, den har bredt sig til de Forbrydelser, hvor Lovene i øvrigt kender den[1]), men dette er dog sikkert ikke rigtigt. Færd og Følge hører uden Tvivl hjemme ved Hærværk, til hvis ældste Begreb der jo hørte en Flerhed af Deltagere. I det strafferetlige Afsnit af E. sj. L. II. Bog findes Færd og Følge da heller ikke anerkendt ved almindeligt Manddrab, ved hvilket II-31 kun kender de to andre Meddelagtighedsformer, derimod nok ved Drab, forbundet med Husfredsbrud, der var en Forbrydelse, som var skilt ud fra Hærværk. Westman gør ogsaa selv opmærksom paa[2]), at Ansvar som *atvistar maþer* ved almindeligt Manddrab kun har Hjemmel i Vestgøtaloven, ikke i de andre svenske Landskabslove, et Forhold, som dog vel lettest forklares ved, at det nævnte Ansvar var en yngre for Vestergøtland særlig Retsdannelse.

Hvad Ansvarets Indhold angaar, skulde der ifølge skaansk Ret for Raadsag bødes 9 Mark, for Saarsag det samme Beløb, for Færd og Følge derimod kun 3 Mark. Fr. 28. Dec. 1200, der indeholder Hjemmelen for de sidste to Regler, har sikkert ikke paa dette Punkt indført noget nyt. Bøderne for Meddelagtighed blev i Modsætning til Mandeboden udredede af den skyldige alene. Med Hensyn til, hvem de tilfaldt, er Udtalelserne noget vaklende. Ifølge Forordningen og S. L. Kap. 86 erlægges 3 Marks Bøderne for Færd og Følge til Frænderne, 9 Marks Bøderne for Saarsag derimod til den, der forfølger Sagen, d. v. s. den dræbtes nærmeste Arving. A. Sun. nævner derimod i begge Tilfælde den dræbtes Arving som berettiget. Med Hensyn til Raadsag oplyser hverken S. L. Kap. 111 eller A. Sun. Kap. 63, hvorledes Forholdet var. Rimeligvis har den ældre Ret i det hele ladet disse Bøder tilfalde den dræbtes Slægt sammen med Mandeboden, og maaske er det først Fr. 1200, der delvis har brudt med Princippet. At der ligger

en bestemt Tanke bagved den forskellige Maade, hvorpaa Forordningen ordner Forholdet ved henholdsvis Saarsag og Færd og Følge, bestyrkes ved, at de Bøder for sidstnævnte Form af Meddelagtighed, som omtales andre Steder i Forordningen, ligeledes tillægges Frænderne. Paa det ene af disse Steder (svarende til S. L. Kap. 87) stemmer ikke blot S. L., men mærkelig nok ogsaa A. Sun., se Kap. 59, med Forordningen. Det andet Sted er glemt i begge Retsbøgerne, og her kan saaledes ingen Sammenligning drages.

6. Kongens Ret til Bøder. Ingen af de skaanske Retsbøger siger noget om, at der for Manddrab, foruden til den dræbtes Slægt, ogsaa skulde bødes til Kongen, og hvorledes denne Tavshed er at forstaa, kan være tvivlsomt. Kongebrevet af 1085 viser, at det længe før Aar 1200 i Skaane var Reglen, at den, der blev gjort fredløs, forbrød sit Gods til Kongen og, naar han generhvervede Freden, maatte købe den af ham. Heller ikke kan der være Tvivl om, at hvor der for en Forbrydelse bødedes 40 Marks Bod, skulde denne allerede efter den ældre Ret, foruden til den fornærmede, i det mindste som Regel ogsaa erlægges til Kongen. Derimod kan det ses, at der før Aar 1200 var mange mindre Forseelser, for hvilke der kun bødedes til den fornærmede. Med Hensyn til Saar fremgaar dette af en Sammenligning mellem S. L. Kap. 96, der indeholder de ældre Regler[1]) og ikke kender Bøder til Kongen, og Fr. 28. Dec. 1200, jfr. S. L. Kap. 89, A. Sun. Kap. 65, der omtaler dem og rimeligvis først har indført dem; og hvad der gælder om Saar, maa ogsaa gælde om andre Legemsfornærmelser, ved hvilke der i de med Kap. 96 jævnaldrende Bestemmelser ligesaalidt er Tale om Bøder til Kongen. Saadanne Bøder omtales heller ikke i Kap. 111 ved Raadsag, og der er derfor Grund til at tro, at det ogsaa var noget nyt, naar Fr. 28. Dec. 1200 bestemte, at der ved de i den omhandlede Former af Meddelagtighed, foruden til Frænderne eller Sagsøgeren, ogsaa skulde bødes til Kongen. Rigtigheden af det anførte bestyrkes ved en Sammenligning med E. sj. L.'s 2den Bog, efter hvilken der heller ikke bødedes til Kongen for Legemsfornærmelser eller for Meddelagtighed, uden hvor denne straffedes med 40 Marks Bod, se E. sj. L.

II-3, 14, 16, 31, 33 o. fl., hvorimod saadanne Bøder foruden tildels i V. sj. L. omtales i de yngre Bestemmelser i E. sj. L. III-46 flg. Skønt Bøder til Kongen saaledes endnu i Tiden nærmest før Aar 1200 var lidet udbredte ved den Kreds af Forbrydelser, hvortil almindeligt Manddrab hører, og skønt ikke blot S. L., men ogsaa A. Sun., der dog i Kap. 43 omtaler Mandebodens Størrelse, tier om, at der ved Drab skulde erlægges saadanne Bøder, maa det dog sikkert antages, at de havde Hjemmel allerede i den ældre Ret. Som af Matzen paapeget[1]), siges det nemlig i S. L. Kap. 102, jfr. A. Sun. Kap. 56, at der ikke skal bødes til Kongen for haandløs Vaade, derunder Drab foraarsaget paa denne Maade, hvori ligger, at der ellers ved Drab kunde blive Spørgsmaal derom, og da det nævnte Kapitel, som det fremgaar af en Sammenligning med Kap. 105, der indeholder en Modifikation af det, hører til de ældre Bestanddele af Loven[2]), har Bøder til Kongen uden Tvivl allerede før Aar 1200 været kendte ved Drab. Som det lige anførte viser, bødedes der dog ikke til Kongen for Vaadesdrab, og det samme gjaldt om Drab, begaaet af Barn under 15 Aar, S. L. Kap. 57, A. Sun. Kap. 21. Bodens Størrelse har sikkert ligesom i de andre Lande været 3 Mark, jfr. E. sj. L. III-46 og J. L. II-13, der begge siger, at Boden erlægges for Blodvide *(blothvitæ)*, d. v. s. Blodsudgydelse. Det Beløb af 6 Mark[3]), som i Sjælland herudover skulde erlægges under Navn af Fredkøb, inden Drabsmanden indfandt sig paa Tinge for at tilbyde Bod, er derimod en særlig sjællandsk Nydannelse[4]), som ikke kan have haft noget Sidestykke i den ældre skaanske Ret, der i Kap. 118 kun taler om Landstinget som den Institution, hvortil Manddraberen henvender sig, naar han vil have tilsikret Fred for at kunne gøre Tilbud om Bod.

7. De kvalificerede Manddrabsforbrydelser. Ved Siden af almindeligt Manddrab kendte den ældre skaanske Ret et Antal Tilfælde af kvalificeret Drab, dels som tidligere omtalt Mord, dels Tilfælde, hvor en forhøjet Fred var krænket ved Drabet. I disse Tilfælde blev Drabsmanden fredløs[5]) eller undgik i hvert Fald kun Fredløsheden ved Udredelse af den høje 40 Marks Bod, der maatte erlægges saavel til Kongen som til den dræbtes Slægt, Fr. 28. Dec. 1200, S. L.

Kap. 87, A. Sun. Kap. 59. For Kongens Vedkommende traadte 40 Marks Boden i Stedet for den sædvanlige Bod, for Slægtens Vedkommende derimod ved Siden af den som et Tillæg til Mandeboden. Sandsynligvis fordeltes den blandt Slægten efter samme Regler som denne, og den er vel ogsaa omvendt en Gang blevet udredet af hele Drabsmandens Slægt. Fr. 28. Dec. 1200 bestemmer ganske vist, at den skal betales af Manddraberen af hans egen Formue, men den Maade, hvorpaa dette fremhæves, taler for, at det var noget nyt, og rimeligvis er det først indført ved selve Forordningen[1]).

40 Marks Boden stod i sin Oprindelse Fredløsheden nær og var rimeligvis fra først af fremkommet som en Afløsning af denne[2]), men paa Landskabslovenes Tid sondredes bestemt mellem de to Straffe og derfor ogsaa mellem Ubodemaal og 40 Marks Sager. Ved de første blev Forbryderen ubetinget fredløs og havde ikke uden videre Ret til igen at købe Freden ved Erlæggelse af 40 Marks Bod, ved de sidste var denne Bod den principale Retsfølge, og om Fredløshed blev der først Spørgsmaal, naar Boden ikke betaltes.

I sin Bog »Der Königsfriede der Nordgermanen«[3]) har K. Lehmann udviklet den Opfattelse, at 40 Marks Bodens Udbredelse hænger sammen med Kongemagtens Vækst, særlig med en Forandring i Kongens Forhold til Freden, hvorved han blev Bæreren af denne, og han vil derfor ogsaa henlægge dens egentlige Udbredelsestid til Valdemarstiden, hvor Kongemagten ubestrideligt var i stærk Opgang. Han benægter vel ikke, at 40 Marks Boden er væsentlig ældre end Landskabslovene, men finder dog sin Anskuelse bestyrket ved, at den er mindre stærkt udbredt i de skaanske end i de sjællandske Love, hvilke sidste maa antages for de yngste. Hele denne Opfattelse er dog næppe rigtig.

Om 40 Marks Boden staar i en særlig Forbindelse med Kongemagtens Vækst, er et Spørgsmaal, som ikke her kan undersøges nærmere, men hvis bekræftende Besvarelse i bedste Fald er meget tvivlsom. Hvad der særlig maa vække Betænkelighed, er, at det ikke synes at have været nogen undtagelsesfri Regel, at Boden ogsaa betaltes til Kongen. Vel kan der næppe i saa Henseende lægges større Vægt paa,

at hverken de skaanske eller de sjællandske Retsbøger taler om 40 Marks Bod til Kongen ved Hor[1]), der er en Forbrydelse af en væsentlig anden Art end de, ved hvilke Boden ellers forekommer, men i E. sj. L. II-14 og 16 møder man det samme Forhold ved forsætlig Brandstiftelse og Hærværk, og hertil kommer yderligere Forskriften i samme Lovs II-28, der i al Almindelighed udtaler, at hvor Bønder, d. v. s. den fornærmede, faar 40 Mark, faar Kongen det ogsaa. Denne Forskrift peger sikkert tilbage til en Tid, hvor den udtalte Regel i hvert Fald ikke var uden Undtagelser, og Tavsheden om Bøder til Kongen i de to først omtalte Bestemmelser beror saaledes næppe paa nogen Tilfældighed. I V. sj. L. II-32 og 33 er Reglerne om forsætlig Brandstiftelse og Hærværk bragte i Overensstemmelse med Princippet i E. sj. L. II-28, og dette danner ogsaa Baggrunden for samme Lovs III-48, som gaar et Skridt videre ved yderligere at indføre Bod til Kongen for Færd og Følge ved Hærværk og beslægtede Forbrydelser, hvor Bestemmelserne i E. sj. L. 2. Bog heller ikke kender saadan Bod. Af Hensyn til 40 Marks Bodens Forhold til Kongemagten er der saaledes næppe nogen Grund til særlig at henføre den til Valdemarstiden.

Det er dernæst ikke rigtigt, at 40 Marks Boden paa Landskabslovenes Tid udbreder sig paa Fredløshedens Bekostning. Det er vel saa, at der i de sjællandske Retsbøger kan paavises flere Tilfælde af 40 Marks Bod end i de skaanske, men foruden at dette delvis hænger sammen med, at de skaanske Retsbøger og da særlig S. L. er fattige paa Bestemmelser om grove Fredsbrud (Frihedsberøvelse omtales f. Eks. ikke), er Forholdet ingenlunde det, at de Tilfælde, der alene forekommer i de sjællandske Love, ifølge den skaanske Ret er Ubodemaal, saa at der altsaa kan paavises en Udvikling fra Fredløshed til 40 Marks Bod. Det drejer sig i de særlig sjællandske Tilfælde om Forbrydelser, der, som det senere vil blive vist, paa de skaanske Retsbøgers Tid endnu hverken var Ubodemaal eller 40 Marks Sager, eller dog i bedste Fald heller ikke efter skaansk Ret var andet end det sidste (Krænkelse af Torvefreden og Brud paa en tilsagt Grud, Drab paa Vejen til eller fra Tinge, Krænkelse af Tingfreden eller Kirkefreden

ved Tilføjelse af Saar, men uden Drab)[1]. Forholdet er altsaa blot det, at man endnu paa Landskabslovenes Tid indførte 40 Marks Boden i nye Tilfælde, hvor Straffen tidligere havde været endnu lempeligere, og hvor man ikke straks vilde anvende Fredløshed. Derimod er de i de skaanske Retsbøger nævnte Ubodemaal aldrig i de sjællandske omdannede til 40 Marks Sager, en Regel fra hvilken heller ikke Brandstiftelse danner nogen Undtagelse. Det er nok saaledes, at forsætlig Brandstiftelse, som ikke er Mordbrand, ifølge S. L. Kap. 226, jfr. A. Sun. Kap. 61 og 132, er Ubodemaal[2], medens den efter V. sj. L. II-33 og E. sj. L. II-14 er 40 Marks Sag, men dette er ikke Udtryk for nogen Bevægelse fra Fredløshed til 40 Marks Bod, men Forholdet er det, at den ikke som Mordbrand kvalificerede Brandstiftelse, hvilken oprindelig var indbefattet under Hærværk, der baade i Skaane og Sjælland var 40 Marks Sag, det sidste Sted endnu staar under den for Hærværk foreskrevne Straf, medens den i Skaane er blevet stillet i Klasse med den fra ældre Tid til Ubodemaalene henregnede Mordbrand. S. L.'s Regel er saaledes her udviklingsmæssigt set ikke den ældre, men den yngre.

Naar Lehmann har kunnet naa til sit urigtige Resultat, hænger det tildels sammen med, at han har konstrueret en Modsætning mellem en ældre strengere Fredløshed, som var karakteriseret ved at være stedsevarende, og en yngre mildere, som var afløselig, og at han henfører de Ubodemaalstilfælde, hvor han mener, at den sidste foreligger, til samme Gruppe som 40 Marks Sagerne og medregner dem blandt Beviserne for den af ham hævdede Udvikling[3]. Medens han saaledes opfatter de i A. Sun. Kap. 61 opregnede Ubodemaalstilfælde som i det væsentlige hørende til Tilfældene af streng Fredløshed, hvorfor Kapitlet betegnes som indeholdende gammel skaansk Ret[4], erklæres den i Stykket om bodløse Maal hjemlede Fredløshed for at være af den yngre, mildere Art[5], og han finder det følgelig ikke i Strid med sin Anskuelse, at denne vitterlig yngre Optegnelse kender flere Ubodemaalstilfælde end A. Sun. Kap. 61[6]. I Virkeligheden har den nævnte Modsætning ingensomhelst Hjemmel i Retsbøgerne, der ikke sondrer mellem to Slags Fredløshed[7]. Der var paa den ene

Side intet Tilfælde, hvor det var absolut udelukket, at den fredløse igen kunde blive optaget i Freden, og paa den anden Side heller intet Tilfælde, hvor han ligefrem havde en Ret til at købe sig ind i den for en bestemt Sum. Der findes ganske vist Bestemmelser, som siger, at den fredløse for stedse skal være berøvet Freden, eller at han aldrig skal faa Fred, eller lign. (Fr. 28. Dec. 1200, S. L. Kap. 90, Ættebodsloven, A. Sun. Kap. 45 og 61), men ved disse Udtalelser stilles de paagældende Tilfælde ikke i Modsætning til de øvrige Ubodemaal. Ser man saaledes nærmere paa de i A. Sun. Kap. 61 opregnede Tilfælde, om hvilke det siges, at Forbrydelsernes Grovhed kræver, *ut eorum auctores pacis perpetuo quiete priuentur*, hvilke Udtryk fører Lehmann til at opfatte Kapitlet som hjemlende streng Fredløshed, viser det sig, at to af dem er Tilfælde, om hvilke det andetsteds oplyses, at Fredløsheden her ikke var stedsevarende, men kunde ophøre, naar Kongen og Frænderne samtykkede deri. Dette gælder for det første om det fra Loven om Ættebod stammende Tilfælde *(si post homicidium quis offerre rennuit satisfactionem)*, hvorom den danske Tekst af Loven siger: *oc cummj aldrigh ater innan lanz, førr æn han far bathe kunungs oc frænda got wilia*, jfr. ogsaa A. Sun. Kap. 45, og fremdeles om det sidste blandt Tilfældene, Drab af en Mand, medens Kongen er i Landet, om hvilket det paa ganske lignende Maade i S. L. Kap. 90 hedder: *ok fa aldrih (friþ) atær, utæn han løsær han, sum kunung uil ok hins dræpnæ frændær uiliæ.* Disse to Tilfælde vil Lehmann da ogsaa som bevisligt unge holde udenfor[1]), men A. Sun.'s Ord *pacis perpetuo quiete priuentur* gælder ligesaavel dem som de øvrige Tilfælde, og der er ingen Grund til at tro, at det ved disse skulde have forholdt sig anderledes med Adgangen til at generhverve Freden end ved de to, om hvilke der haves nærmere Oplysning. V. sj. L. II-29 og E. sj. L. II-9 opstiller da ogsaa en Regel, der ganske svarer til den i Ættebodsloven udtalte, som gældende for alle de der opregnede Ubodemaalstilfælde, d. v. s. Drab paa Tinge, i Kirke, efter bødede Bøder og af en Mand i hans Hus, altsaa netop for flere af de i A. Sun. Kap. 61 omtalte Tilfælde. Hvad Stykket om bodløse Maal angaar, siger det ganske vist intet om, at Fredløsheden efter det

var stedsevarende, men det siger ligesaalidt, at den var afløselig, og da de i dette Stykke nævnte Ubodemaalstilfælde for en stor Del er de samme, som opregnes hos A. Sun., og Stykket kun er nogle faa Aar yngre end Bestemmelsen hos ham, er det vilkaarligt at antage, at Fredløsheden efter det skulde betyde noget andet, end den gør i Parafrasen.

Retsbøgerne kender altsaa kun een Slags Fredløshed, der vel ikke nødvendigvis var vedvarende, men dog heller ikke afløselig efter den fredløses Forgodtbefindende. Den eneste virkelige Modsætning er Modsætningen mellem Ubodemaal og rene 40 Marks Sager, og vil man endelig tale om afløselig Fredløshed, kan man med en vis Ret bruge Udtrykket om de sidste, da den, der ikke betalte Bøderne, sikkert kunde gøres fredløs. Dog bør Udtrykket hellere helt undgaas, da Fredløsheden i disse Tilfælde ikke var det primære, men en Retsvirkning, der kun subsidiært indtraadte. Hvor Fredløsheden var den principale Retsfølge, har det sikkert omvendt ofte været saaledes, at den fredløse, hvis han fik sin Fred igen, fik den netop mod at betale 40 Marks Bøder[1]), men dette berettiger ikke til at udviske Forskellen mellem de to Grupper af Tilfælde, som baade de skaanske og sjællandske Retsbøger ellers bestemt holder ude fra hinanden. Med Hensyn til det som ovenfor nævnt undertiden forekommende Udtryk, at den fredløse aldrig skal faa Fred, o. lign., betyder det vel blot, at det her skulde være en Undtagelse, at den fredløse genindtraadte i Freden, eller med andre Ord, at Fredløsheden regelmæssigt skulde virke som Dødsstraf, jfr. E. sj. L. II-8, hvor det om den, der begaar Drab i Kirke, siges, at han skal være fredløs, *sva at han ma ey vith bøtær kumæ, tha a kunung at rætæ yui hanum sum yui the, ær førræ ær um mælt,* og hvor det dog af det næste Kapitel fremgaar, at Vedkommende godt efter Omstændighederne kunde faa sin Fred igen, naar Kongen og den dræbtes Arvinger indvilgede deri. Maaske er den Modsætning, som Loven ved det nævnte Udtryk har for Øje, den Fredløshed, der kunde indtræde i de rene 40 Marks Sager, naar Bøderne ikke blev betalte. Her har det maaske været det regelmæssige, at den fredløse, naar han senere betalte dem, igen indtraadte i Freden.

I Modsætning til Lehmann mener jeg, at Udviklingen paa Landskabslovenes Tid saa langt fra gik i formildende Retning, at den lige omvendt var præget af en voksende Strenghed, der dels ytrede sig i, at Fredløsheden nu oftere traadte i 40 Marks Bodens Sted, dels i, at der indførtes nye Tilfælde af kvalificeret Manddrab, hvor den almindelige Manddrabsstraf afløstes af en af de nævnte Straffe. Beviset for Rigtigheden heraf ligger allerede delvis i det foregaaende, men vil først endelig fremgaa af, hvad næste Kapitel skal meddele om Retsudviklingen i Skaane i den yngre Valdemarstid. Paa dette Sted skal endnu blot tilføjes, at den nævnte Udviklingsgang ogsaa af en mere almindelig Grund maa have Formodningen for sig. Som bekendt antages det af de fleste, at Oldtidens Dødsstraffe, i hvert Fald i Hovedsagen, har haft en sakral Karakter, og at den Tilbagetrængen af dem, som kan iagttages i Frankerriget under Merovingerne, ikke blot hænger sammen med den i ældre Tid indenfor Kirken stærkt fremtrædende Uvilje mod Blodsudgydelse overhovedet, men ogsaa med Straffenes nysnævnte Karakter, der gjorde dem til en hedensk Institution, som det maatte ligge i Kirkens Interesse snarest at fortrænge[1]). Er dette rigtigt, kan Fænomenet ikke have været indskrænket til Frankerriget, men maa ogsaa have ytret sig her i Landet. Selv om Kirkens almindelige Uvilje mod Dødsstraffen paa den Tid, da dansk Ret begyndte at omformes i Overensstemmelse med kirkelige Krav, maaske allerede var mindre stærk end i Begyndelsen af Middelalderen, maa det Hedenskab, som klæbede ved den nævnte Straf[2]), ogsaa her have medført, at den i Kristendommens første Aarhundreder kun fandt begrænset Anvendelse. Sandsynligvis hænger Indførelsen af 40 Marks Boden, der i hvert Fald var kendt i Begyndelsen af det 12. Aarhundrede[3]), netop sammen hermed, og det er derfor paa Forhaand rimeligt, at dens Fremtrængen paa Bekostning af Fredløsheden falder væsentlig tidligere end Landskabslovene, paa en Tid, hvor Kirken endnu var stærkt interesseret i Bekæmpelsen af Dødsstraffen.

Ovenstaaende Udvikling har været nødvendig som Baggrund for Besvarelsen af Spørgsmaalet om, hvilke kvalificerede Manddrabsforbrydelser den ældre skaanske Ret kendte.

Kilderne giver nemlig intet klart Svar paa dette Spørgsmaal. Bortset fra de Bestemmelser, der er hentede fra Fr. 28. Dec. 1200 og fra den i Kap. 90 og 91 gengivne Forordning af Valdemar Sejr, kender S. L. intet Tilfælde af Drab, som er enten Ubodemaal eller 40 Marks Sag, naar alene undtages Mord. Derimod finder man hos A. Sun. foruden det fra Fr. 1200 stammende Kap. 59, hvorefter Drab med Krænkelse af Husfreden er 40 Marks Sag, i Kap. 61 en længere Fortegnelse over Ubodemaal, blandt hvilke ogsaa nævnes flere kvalificerede Manddrabsforbrydelser. Tre af disse tilhører vel bevisligt ikke den ældre Ret, i hvert Fald ikke som Ubodemaal, nemlig de to første, der hviler paa henholdsvis Ættebodsloven og Fr. 1200, og det sidste, hvis Kilde er Valdemar Sejrs Forordning. Derimod er det samme ikke paa Forhaand givet med Hensyn til de tre andre (Drab paa Kirkegaard, Drab paa Tinge og Drab begaaet af Husherren mod Gæsten eller Gæsten mod Husherren i dennes eget Hus), hvilke baade kan være ældre Tilfælde, som af en eller anden Grund var forbigaaede i den af A. Sun. benyttede danske Tekst, og Tilfælde, der ligesom Ættebodsloven først er tilkomne senere, men dog inden Parafrasen.

Af det ovenfor udviklede følger, at den sidste Mulighed ingenlunde paa Forhaand er usandsynlig, og med Hensyn til andre Fredsbrud af groveste Art vides det da ogsaa bestemt, at de ikke i Tiden før Aar 1200 var Ubodemaal. Af Fr. 28. Dec. 1200, der gjorde Hævndrab, efter at der var betalt Bod, til Ubodemaal, kan saaledes modsætningsvis sluttes[1]), at det ikke var det inden Forordningen, og endnu ifølge denne var Drab med Krænkelse af Husfreden kun 40 Marks Sag. Det kunde derfor meget godt tænkes, at heller ikke Drab paa Tinge eller Drab paa Kirkegaard efter den ældre Ret var Ubodemaal. I de sjællandske Loves Fortegnelser over saadanne (V. sj. L. II-29, E. sj. L. II-9) er de vel medtagne, men det samme gælder om de to førstnævnte Tilfælde, hvor Straffen i Skaane kun var 40 Marks Bod. Paa den anden Side maa det dog erindres, at Drab paa Tinge og paa Kirkegaard og Husherrens Drab af Gæsten og omvendt i den danske Tekst ikke blot ikke nævnes som Ubodemaal, men lades ganske uomtalte, saa at Slutningen,

hvis der skal lægges Vægt paa denne Tekst, strengt taget maatte være, at de i ældre Tid slet ikke hørte til de kvalificerede Manddrab, altsaa heller ikke til 40 Marks Sagerne, og om denne Konsekvens er antagelig, er i hvert Fald noget tvivlsomt. Mindst Betænkelighed er der med Hensyn til det sidste Tilfælde (Husherrens Drab af Gæsten m. m.), hvilket Tilfælde ikke nævnes i de andre Landskabslove og heller ikke kommer igen i Stykket om bodløse Maal eller i den senere Lovgivning og derfor nok kunde tænkes paa Parafrasens Tid at have været nyt, ikke blot som Ubodemaal, men som kvalificeret Forbrydelse overhovedet. Vanskeligere stiller Sagen sig i de to andre Tilfælde. Den forhøjede Fred, som under Hedenskabet var knyttet til de hellige Tider og Steder, derunder ogsaa til Tingene, og som uden Tvivl havde en sakral Karakter[1]), maa ved Kristendommens Indførelse have mistet sit Grundlag, hvorfor ogsaa taler, at den strafferetlige Beskyttelse af Tingfreden og Kirkefreden i historisk Tid var meget forskellig i de forskellige Lovgivninger. Særlig kan det ikke antages, at Kirkefreden er en ligefrem Fortsættelse af den hedenske Tempelfred, der sikkert ikke straks har ladet sig overføre paa de nye Gudshuse[2]), og for dansk Rets Vedkommende fremgaar det ogsaa positivt af Kilderne (E. sj. L. II-8, Thords Art. 86), at Kirkefreden skyldes en senere Udvidelse af Husfreden, hvilken begrundedes med, at Kirken skulde være hver kristen Mands Hjem *(heem hus)*[3]). Der har altsaa højst sandsynligt i Kristendommens første Aarhundreder været en Periode, hvor hverken Tingfred eller Kirkefred og i hvert Fald ikke den sidste var særlig beskyttede, og det er vel ikke umuligt, at denne Tilstand kan have vedvaret indtil Landskabslovene[4]). Dog vil jeg ikke udtale noget bestemt herom, navnlig ikke for Tingfredens Vedkommende. Hvad Kirkefreden angaar, maa i øvrigt bemærkes, at A. Sun. Kap. 61 ikke nævner Drab i Kirke, men kun Drab paa Kirkegaard, skønt det første Forhold umuligt kan have været anset for mindre strafbart end det sidste. Hvis Kapitlet havde henført Drab med Krænkelse af Husfreden til Ubodemaalene, kunde man have tænkt sig, at Kirken i Henhold til det ovenfor udviklede var blevet anset for indbefattet under Hus, saaledes

som Tilfældet muligvis er i V. sj. L. II-29, hvor Kirken heller ikke nævnes, medens Kirkegaarden opføres blandt en Række Lokaliteter, der er Tilbehør til et Hus, og som det sikkert er i Thords Art. 86, der henfører Brud paa Kirkefreden under Begrebet *husfretbrøthe*. Da den nævnte Forudsætning ikke slaar til, maa denne Forklaring dog formentligt opgives, og Stykket om bodløse Maal nævner da ogsaa Drab i Kirke ved Siden af Drab paa Kirkegaard. Heller ikke kan Grunden til, at A. Sun. alene omtaler Kirkegaarden, søges i, at Udvidelsen af Kirkefreden til denne var noget nyt, der særlig skulde fremhæves, thi selv om det anførte var rigtigt, hvad det muligvis er, kunde det ikke føre til en fuldstændig Forbigaaelse af selve Kirken. Hvis man ikke vil antage, at Kirkegaarden er nævnt som det mest praktiske, idet Folk ikke plejede at tage Vaabnene med ind i Kirken, maa man derfor snarest formode, at der foreligger enten en Forglemmelse fra Forfatterens Side eller en mangelfuld Overlevering af Teksten.

Drab med Krænkelse af Husfreden var ifølge Fr. 28. Dec. 1200 40 Marks Sag, og at dette ikke paa Forordningens Tid var noget nyt, maa anses for sikkert. Ikke blot kan det nye i Forordningens Bestemmelse om Forholdet søges paa andre Punkter, hvorom henvises til næste Kapitel, men al Tvivl udelukkes ved, at Drab med Krænkelse af Husfreden oprindelig var en Del af Hærværksforbrydelsen, der altid maa have hørt til de groveste Fredsbrud. Drab med Krænkelse af Husfreden maa i øvrigt ikke sammenblandes med det ovennævnte Forhold, at Husherren dræber Gæsten eller omvendt, hvilket snarere maa betegnes som Drab med Krænkelse af Gæstefreden. Til det første Forhold krævedes, at Drabsmanden med Magt var trængt ind i Huset for at begaa Drabet, medens dette ved den anden Forbrydelse netop forudsattes ikke at være Tilfældet. Der er derfor heller ingen Modsigelse i, at A. Sun. nævner begge Tilfælde ved Siden af hinanden, det ene i Kap. 59 som 40 Marks Sag, det andet i Kap. 61 som Ubodemaal.

Drab efter bødede Bøder, d. v. s. Hævndrab i Anledning af en Handling, for hvilken der var givet Bod, kan, som ovenfor berørt[1]), inden Fr. 1200 højst have været 40 Marks Sag, men

sandsynligvis har det ogsaa virkelig været dette. Forordningens Fremhævelse af, at alt den skyldiges Løsøre skal konfiskeres til Fordel for Kongen, og at han aldrig skal faa sin Fred igen, taler for, at det nye i Bestemmelsen netop var Fredløsheden i Modsætning til 40 Marks Boden. Hvis det er rigtigt, at Forordningen ved sin Bemærkning om, at det er ældre Ret, den sætter i Kraft paa ny, alene sigter til den heromhandlede Bestemmelse[1]), maa Drab efter bødede Bøder dog i en Tid, man omkring Aar 1200 endnu kunde erindre, have været Ubodemaal, hvad ogsaa er meget rimeligt, da det vel fra gammel Tid har været anset for en grov Misgerning at krænke den i Forbindelse med Bodens Modtagelse tilsagte Trygd[2]), jfr. at E. sj. L. II-12 kalder den, der bryder Grud, for Grudnidding. Medens skaansk Ret vel altsaa allerede før Aar 1200 har regnet Drab efter bødede Bøder til de kvalificerede Manddrab, ydede den derimod næppe et endnu uopfyldt Forlig om Udredelse af Mandebod en lignende Beskyttelse mod Hævndrab som den, der kendtes paa Sjælland, hvor Hævn, som udøvedes, efter at der var fæstet Bod og givet Grud, d. v. s. lovet Drabsmanden og hans Slægt en foreløbig Fred indtil Bodens Udredelse, straffedes med 40 Marks Bod, E. sj. L. II-10 til 13, V. sj. L. II-31. En Regel svarende hertil mangler i de skaanske Retsbøger ligesom for øvrigt i J. L., og at dette ikke skyldes en tilfældig Forglemmelse, fremgaar vistnok af, hvad A. Sun. i Kap. 48 beretter om Indgaaelse af Forlig i Drabssager. Han siger nemlig nok, at den dræbtes nærmeste Arving, naar han lod sig bevæge til at modtage det gjorte Tilbud om Bod eller dog til at fastsætte en Dag, paa hvilken han efter at have raadført sig med sine Slægtninge vilde give Svar, foreløbig skulde love sine Modstandere Fred og til Tegn paa dennes ubrødelige Fasthed bekræfte den ved at tage en af de andre i Haanden; men hertil føjes saa videre, at naar dette var sket, skulde til yderligere Sikkerhed en af de ansete Mænd *(aliquis de prudentioribus)* paakalde Gud som Vogter og Beskytter[3]) af Freden tilligemed alle Helgener, Pave, Konge, Bisp og alle retfærdige, men forbande og bandsætte *(anathematizare)* enhver, som var dristig nok til at modsætte sig den lovede Fred. Hele denne Ceremoni, med dens Anvendelse af en religiøs

Sanktion, forudsætter aabenbart, at der manglede en effektiv legal Straffetrussel mod den, der krænkede Freden, og den er samtidig et Vidnesbyrd om den Interesse, man fra kirkelig Side nærede for at forebygge Blodsudgydelse. Hvis der ved *anathematizare* sigtes til en formelig Bandlysning, hvad man maa antage, kan hele Akten overhovedet kun være udført af en Gejstlig, og det maa følgelig være en saadan, der er sigtet til ved Udtrykket *aliquis de prudentioribus*. Sandsynligvis er Bestemmelsen dog ikke at forstaa som indeholdende en virkelig Retsregel, men er blot et Udtryk for, hvad A. Sun. mente, at der burde ske, og hvad han selv og andre Gejstlige lejlighedsvis har foretaget. Med at Lovgivningen ikke gennem et særligt Strafansvar beskyttede en given Grud, stemmer det ogsaa, at S. L. Kap. 97, A. Sun. Kap. 48 paalægger den, der har fæstet Bod, at holde sig borte fra Vej og Kirke og alle Sammenkomster, indtil Boden bliver udredet og Trygd taget.

Angaaende, hvorvidt den ældre Ret kendte en særlig Kongefred, henvises til næste Kapitel[1]).

V.

MANDDRABSFORBRYDELSEN I DEN SKAANSKE RET I DEN SENERE DEL AF VALDEMARSTIDEN.

1. Forordningen af 28. Dec. 1200. Det er denne Forordning, som indleder den yngre skaanske Lovgivning om Manddrab, saaledes som vi kan følge den gennem Retsbøgerne og andre med disse omtrent samtidige Kilder fra Valdemarstiden. I hvert Fald nævnes den i A. Sun. Kap. 45 udtrykkeligt som dannende Indledningen til Reformerne.

Forordningens Udstedelse motiveres, som tidligere berørt[1]), ved en Henvisning til de mange Drab, som fandt Sted i Skaane, og dens Bestemmelser angaar ogsaa hovedsagelig Manddrabsforbrydelsen. Af Grunde, som nedenfor vil blive omtalte, medtages dog ogsaa et Par andre Forbrydelser, til hvis Begreb hører Anvendelse af Vold, nemlig Hærværk og Tilføjelse af Saar, men hvad der bestemmes om disse, skal kun beskæftige os, for saa vidt det har Betydning for Forordningens Stilling til Manddrab.

Forordningen iværksatte ikke nogen enkelt større Reform af Lovgivningen, der kunde siges at ændre dennes Principper, men foretog en Række mindre Forandringer af Reglerne, der dels vedrørte nogle Sider af Ættebodssystemet, der havde givet Anledning til Misbrug, dels mere direkte tog Sigte paa Bekæmpelse af Forbrydelsen.

Hvad Ættebodssystemet angaar, fremhævede Forordningen vel stærkt de uheldige Sider ved dette, men gik dog ikke saa vidt som til helt at ophæve Manddraberens Ret til at afkræve Frænderne Ættebod. Kun blev denne Ret nu strengt indskrænket til Manddrab og her yderligere til selve Mandeboden, medens 40 Marks Boden, hvor der blev Spørgsmaal om den, helt maatte udredes af Manddraberens Formue. Herom kan henvises til, hvad der er bemærket paa forskellige

Steder i det foregaaende[1]). Forordningen indskrænker sig saaledes med Hensyn til Ætteboden i det væsentlige til at rette paa enkelte Misforhold, om hvilke den selv giver nærmere Oplysninger, dels i de almindelige Bemærkninger i Indledningen, dels inde i Teksten i Forbindelse med Lovreglerne.

I Præmisserne, hvis Udtalelser i fri Omskrivning gentages af A. Sun. i Kap. 45, klages der særlig over, at Manddraberen benyttede Retten til at kræve Bidrag hos Frænderne til ligefrem at berige sig ved Drabet, idet han ved voldelige Røverier og Plyndringer tvang endog Ikkebeslægtede til at bøde med sig saa meget, han forlangte. Det var Adgangen til ved privat Egenmagt at tage Nam for Bidragene, der førte til den Slags Misbrug, hvilke sandsynligvis lettedes ved, at Borttagelsen af Skyldnerens Ejendele kunde foregaa uden Grundlag af en Dom af Tinget, ja maaske endog uden særlig Bemyndigelse af Frændestævnet[2]), muligvis ogsaa ved, at man ikke havde Regler om den Fremgangsmaade, der skulde følges ved Borttagelsen, sigtende til at hindre, at denne gav Anledning til Fredsforstyrrelse. De Bestemmelser herom, som findes i E. sj. L. III-26, anses vistnok med Rette for temmelig unge[3]) og har næppe haft noget Sidestykke i Skaane. Et Fingerpeg om, hvor vidt man tillod sig at gaa, naar det gjaldt om at tage Nam, ligger maaske i Forordningens Bestemmelse om den, der med fem fuldt bevæbnede Personer brød ind i en Mands Hus og voldeligt bortførte noget derfra[4]). Da Forordningens Motiver kun nævner Manddrab som den Forbrydelse, den tager Sigte paa, er det i og for sig paafaldende at finde Regler i den om en ren Ejendomsforbrydelse, og det mærkelige heri forøges ved, at der paa det paagældende Sted kun tales om voldelig Borttagelse af Ting, skønt Hærværksforbrydelsen, som aabenbart er den, Bestemmelsen har for Øje, uanset at Navnet ikke benyttes, omfattede langt mere, saaledes baade Ødelæggelse af Ting og Tilføjelse af personlig Overlast. Disse Ejendommeligheder forklares lettest ved at antage, at det, Forskriften om Hærværk i første Linie tager Sigte paa, og det, som har foranlediget dens Optagelse i Loven, er den Rolle, som Forhold af den paagældende Art har spillet ved Indkrævning af Bidrag til Mandeboden.

Foruden den nævnte Ulempe ved Ættebodssystemet, som særlig hang sammen med Retten til at tage Nam, var der ogsaa, som det ses af Forordningen og af S. L. Kap. 85, et andet Forhold, man vilde rette paa. Medens det var en fra ældre Tid gældende Regel, at Manddraberen skulde bøde een Sal af sin egen Formue, inden han kunde afkræve sine Frænder Ættebod, savnede man aabenbart en Forskrift, som kunde sikre, at Frændernes Bidrag anvendtes efter Bestemmelsen. Det kunde derfor, som det udtrykkeligt siges i Forordningen, forekomme, at Manddraberen selv beholdt den oppebaarne Ættebod eller bortødslede den, saa at Frænderne, hvis de vilde være sikre mod Hævnen, blev nødte til at bøde endnu en Gang med ham.

Det var de nævnte to Ulemper, som Forordningen, hvis herhenhørende Bestemmelser er optagne i S. L. Kap. 85 og A. Sun. Kap. 45, fremfor alt vilde raade Bod paa. Med Hensyn til den sidste blev det ikke blot indskærpet, at Manddraberen først maatte sammenkalde sine Frænder til Frændestævne, naar han havde udredet den ene Sal af sin egen Formue, men det foreskreves tillige, at Frænderne, naar de havde samlet Bidragene sammen, ikke skulde overgive noget af dem til Manddraberen førend samme Dag og Øjeblik, hvor han skulde bøde, hvorved de fik Sikkerhed for, at de virkelig kom den dræbtes Slægt, der var mødt frem for at modtage dem, i Hænde. Med Hensyn til den første bestod Forandringen i, at det blev Manddraberen forbudt ved Nam eller paa anden Maade at tvinge en Slægtning, som ikke vilde bøde med ham, til at gøre det, saaledes at Overtrædelse af Forbudet medførte Straf for Ran, hvis Vedkommende var gaaet aabenlyst til Værks, og ellers for Tyveri. I første Tilfælde maatte Forholdet dog efter Omstændighederne ogsaa kunne straffes som Hærværk, og som ovenfor nævnt er det formodentlig med Henblik herpaa, at denne Forbrydelse omtales i Forordningen. I Stedet for at anvende Egenmagt skulde Manddraberen tage sin Tilflugt til de andre Frænders Mellemkomst, og disse skulde igen, hvis de ikke formaaede at skaffe ham Fyldestgørelse, søge Bistand hos Kongen. Hvorledes sidstnævnte Regler tænktes praktiserede, er ikke helt klart.[1])

Om Frænderne hedder det først: *alij cognati ipsum (sc. occisorem), vt emendet, amoneant et inducant,* men bagefter med et stærkere Udtryk: *a cognatis ad hoc compellatur,* hvilke Ord kunde tyde paa, at Frænderne ikke blot skulde søge at bevæge den modvillige til at erlægge sit Bidrag, men ligefrem skulde tvinge ham dertil[1]), hvorved da snarest maatte tænkes paa et Slags Udlæg i hans Formue. Det vilde dog stemme daarligt med Tendensen i Datidens Lovgivning, om man havde indført en egentlig Tvangsinddrivelse ved Frænderne, hvorved disse næsten vilde være gjorte til Organ for den offentlige Myndighed, og dette er da næppe heller Meningen med Forordningen. De anførte Ord: *a cognatis ad hoc compellatur* maa læses i Sammenhæng med Fortsættelsen om Kongens Indgriben: *nostro ipsis, si defecerint, auxilio suffragante,* saaledes at det hele danner een Regel, hvis Indhold er, at Frænderne, naar deres Forestillinger *(amoneant et inducant)* ikke virker, skal tvinge den genstridige ved at faa Kongen til at skride ind imod ham. Saaledes er Forordningen vistnok blevet forstaaet af den, der har konciperet den danske Gengivelse af den i S. L., hvor det om Frændernes Virksomhed overhovedet kun hedder: *utan frændær sculu han nøþæ til mæþ konungs rætæ, um þe gitæ ey ællær* (den sidste Sætning skal vel kun sige det samme som *amoneant et inducant*), og i hvert Fald af A. Sun., hos hvem Ordene lyder: *ad satisfaciendum ab agnatis et cognatis per exactorem uel ius regium induci debere.* Forordningen regner altsaa i første Linie med Frændernes Mellemkomst, men for saa vidt den ikke fører til noget Resultat, og egentlig Tvang viser sig nødvendig, er det Kongen, der skal gribe ind. Hvorledes dette skal gaa for sig, faar man heller ikke klar Besked om. Forordningen selv har kun det ovenanførte almindelige Udtryk, at Kongens Hjælp skal støtte Frænderne, hvilket S. L. gengiver ved Ordene *mæþ konungs rætæ,* medens A. Sun. mere udførligt siger: *per exactorem uel ius regium.* Ved Kongens Ret forstaas i Almindelighed i de skaanske Retsbøger 3 Marks Bøder til Kongen[2]), og det er derfor muligt, at Meningen med Bestemmelsen kun var at gøre Ikke-Erlæggelse af Bidrag til Mandeboden, der hidtil havde været er rent internt Anliggende indenfor Slægten, til en med offent-

lig Straf belagt Forseelse. Det kan imidlertid ogsaa have været Hensigten at indføre egentlig Tvangsinddrivelse ved Ombudsmanden, hvorfor kan anføres A. Sun.'s *per exactorem* og vel ogsaa Ordene i Forordningen, hvor *nostro auxilio* snarest synes at pege paa en rent faktisk Indgriben fra Kongens og hans Embedsmænds Side, eller Forholdet kan, som Holberg vil, være det, at Udtrykkene *per exactorem* og (*per*) *ius regium* ikke skal angive Alternativer, men blot er to Betegnelser for det samme, idet Meningen er, at 3 Marks Bøderne, der vel i Overensstemmelse med den almindelige Regel ogsaa har tilkommet Drabsmanden, skal inddrives ved Ombudsmanden som et kompulsivt Tvangsmiddel, medens der ikke skal foretages Tvangsinddrivelse for Hovedkravet. Schlyter synes i Glossaret og Ordbogen at ville oversætte *konungs ræt* i S. L. Kap. 85 ved Kongens Domstol, men dette er sikkert ikke rigtigt. Dels betyder *konungs ræt* ellers allevegne i S. L. Bøder til Kongen, dels viser S. L. i Kap. 67, 69 og 82, at man ikke havde nogen særlig Benævnelse for Kongens Domstol, men betegnede den med saadanne almindelige Vendinger som *til kunungs* eller *foræ kunungi*.

De anførte Bestemmelser i Forordningen er, som det vil ses, ikke meget vidtrækkende og kan i det hele kun have tjent dens Hovedformaal, at bekæmpe Manddrabsforbrydelsen, for saa vidt dennes Hyppighed virkelig, som paastaaet, er blevet forøget ved den Adgang til Berigelse gennem Ætteboden, som efter de ældre Regler stod Manddraberen aaben. Dog kan Forskriften om, at Bidragene først skal erlægges, samtidig med at vedkommende Sal af Manddraberen overgives til den dræbtes Slægt, ogsaa have haft en vis Betydning i den nævnte Retning, idet Faren for Hævndrab selvfølgelig blev større, naar den udlovede Mandebod ikke kom den dræbtes Slægt i Hænde, end i modsat Fald; og at dette Hensyn virkelig har spillet en Rolle, bestyrkes ved, at Forordningen i Forbindelse med den omtalte Forskrift fastsatte noget nyt om Aflæggelse af Trygdeeden, hvilket utvivlsomt sigtede til at afværge Hævndrab.

Medens Trygdeeden i ældre Tid først blev aflagt, naar hele Boden var betalt, bestemtes det nemlig nu, at der skulde

sværges fædrene Frænder Trygd, saa snart deres Sal var udredet, hvorved de altsaa fik Sikkerhed mod Hævnen, uanset hvorledes det videre gik med Udredelsen[1]). Det anførte findes ganske vist ikke i Forordningen, som den er overleveret, men kun i den danske Gengivelse i S. L. Kap. 85; men da denne i øvrigt nøje følger Originalen, maa det antages, at der i Forordningens Tekst ved Afskrivning er udfaldet nogle Ord, hvad ogsaa bestyrkes ved, at der rent logisk mangler noget i den, som den nu foreligger[2]). Efter Ordene i S. L. Kap. 85 er det klart, at partiel Trygdeed kun skulde aflægges, naar den fædrene Sal blev betalt, ikke ogsaa efter Udredelsen af den første Sal, som Manddraberen selv maatte tilvejebringe, en Ordning, som ogsaa var naturlig, fordi det sikkert ikke var Meningen at skaffe Manddraberen Sikkerhed, før hele Boden var erlagt. Naar den sidste Sal, som mødrene Frænder tilvejebragte, var blevet udredet, blev der heller ikke Tale om Aflæggelse af nogen partiel Trygdeed til dem, men man skred da, som det udtrykkeligt siges i A. Sun. Kap. 46, straks til Aflæggelsen af den fulde Trygdeed, saaledes som den ældre Ret havde kendt den. Den nye Regel kom altsaa kun fædrene Frænder tilgode og var for deres Vedkommende et Led i Bestræbelserne for at begrænse Blodhævnen, særlig hvor den rettedes mod Drabsmandens Slægtninge. Om det var Meningen, at Straffen for Drab efter bødede Bøder, som Forordningen skærpede til Fredløshed, fremtidig skulde anvendes, saa snart der var aflagt partiel Trygdeed, lader sig efter den paagældende Bestemmelses Ordlyd ikke sikkert afgøre, men er sandsynligt. Af A. Sun. Kap. 46 fremgaar det i øvrigt, at den partielle Trygdeed blev aflagt af fire af den dræbtes Frænder, altsaa en Trediedel af det sædvanlige Antal, og at man, efter at den var indført, kom ind paa fra Modpartiets Side at forlange en tilsvarende partiel Jævnedsed, som ligeledes aflagdes af fire Personer.

Foruden de allerede nævnte Bestemmelser indeholder Forordningen endnu nogle, som tager Sigte paa almindeligt Manddrab. Til disse kan maaske ogsaa henregnes en Bestemmelse om Tilføjelse af Saar, der i Retsbøgerne er optaget i S. L. Kap. 89, A. Sun. Kap. 65. Naar denne Bestemmelse er kommet med i en Forordning, hvis Formaal efter dens eget Si-

gende kun er at bekæmpe Manddrab, hænger det nemlig sandsynligvis sammen med, at Datidens Ret ikke kendte Forsøgsbegrebet, saa at Tilføjelse af personlig Overlast, som ikke medførte Døden, kun kunde straffes som Legemsfornærmelse, selv om der var Drabshensigt. En Skærpelse af Reglerne om de Legemsfornærmelser, der let førte til den angrebnes Død, var derfor en Foranstaltning, som naturligt hørte hjemme i Forordningen, og at det virkelig er dette Hensyn, som har gjort sig gældende, bestyrkes ved, at denne kun medtager Saar, men ikke Hug og Slag, skønt de sidste ikke set fra den fornærmedes Synspunkt var en mindre Forseelse end de første. Grunden til, at kun Saar er taget med, maa være den særlige Fare for Drab, som Brugen af blanke Vaaben førte med sig.

Den Skærpelse, Forordningen indførte med Hensyn til Saar[1]), bestod, som det kan ses af A. Sun. Kap. 65, i hvert Fald i, at Befrielsesbeviset, der tidligere altid havde været Tylvtered, enkelt eller dobbelt Tylvtered efter Saarets Beskaffenhed, fremtidig skulde være Jernbyrd, naar Anklagen blev støttet af to Vidner, men sandsynligvis har det tillige været noget nyt, at der for Saar foruden til den fornærmede ogsaa skulde bødes til Kongen. At denne Regel, der var vigtig, fordi først den gav Udtryk for, at Saar var en Forseelse, som det offentlige tog sig af og søgte at bekæmpe, indførtes som ny af Forordningen, fremgaar som tidligere omtalt[2]) af en Sammenligning med S. L. Kap. 96, der indeholder de ældre Bestemmelser om Saar, men endnu ikke kender Reglen. Skønt Forordningen udtrykkeligt kun taler om Saar, og dens Bestemmelser om Bøderne til den fornærmede ogsaa viser, at det virkelig kun er almindelige Saar, den tænker paa, maatte dens nye Regler dog ogsaa finde Anvendelse paa de grovere Legemsfornærmelser, der i de sjællandske Love og J. L. kaldes Afhug. Afhug, der i sig altid indbefattede Saar, henføres da ogsaa ofte i Kilderne under dette Begreb, hvilket navnlig gælder om de skaanske Retsbøger, se f. Eks. S. L. Kap. 95, A. Sun. Kap. 65 in init. og 68[3]). At Forordningen ikke udtrykkeligt nævner Saar, hænger maaske sammen med det ovenfor nævnte Forhold, at den vilde ramme de Legemsfornærmelser, som var et Led i Iværksættelsen af en Drabsforbrydelse og kun af tilfældige

Grunde ikke fik Døden til Følge, noget som rimeligvis sjældnere har været Tilfældet ved Lemlæstelse, der mere er forekommet som en selvstændig Forbrydelse uden Drabshensigt.

Til Forordningens Bestemmelser om almindeligt Manddrab hører dog navnlig nogle Forskrifter om Meddelagtighed, hvilke i Retsbøgerne er optagne i S. L. Kap. 86, A. Sun. Kap. 58. Med Hensyn til disse Forskrifter er det allerede tidligere undersøgt, i hvilket Omfang deres Indhold var nyt[1]). Som paavist kan det ikke antages, at det først er Forordningen, der har indført Ansvar for de paagældende Former af Meddelagtighed (Følgesag og Saarsag), men den har dels udvidet Ansvaret for Følgesag til ogsaa at omfatte Drabsmandens Slægtninge, der altsaa foruden gennem deres Pligt til at bidrage til Mandeboden nu ogsaa paa anden Maade kunde blive ansvarlige, naar de som Medfølgere ved Drab understøttede Gerningsmanden, dels med Hensyn til begge Former indført 3 Marks Bøder til Kongen ved Siden af Bøderne til den dræbtes Slægt eller nærmeste Arving, dels endelig ved Saarsag skærpet Kravene til Befrielsesbeviset paa samme Maade som ved Tilføjelse af Saar, der ikke havde Døden til Følge, altsaa ved at kræve Jernbyrd, naar Anklagen støttedes af to Vidner.

Forordningen beskæftigede sig imidlertid ikke blot med almindeligt Manddrab. Ogsaa om de kvalificerede Manddrabsforbrydelser gav den enkelte nye skærpende Forskrifter. Disse angik for det første Drab med Krænkelse af Husfreden. Da dette Forhold maa antages allerede forinden at have været 40 Marks Sag, og Reglen herom opretholdtes ved Forordningen, der endnu ikke gjorde det til Ubodemaal, maa det nye i dens herhenhørende Bestemmelse, der gik over i S. L. Kap. 87, A. Sun. Kap. 59, søges paa andre Punkter. Som tidligere omtalt, var det nu i hvert Fald nyt, at Manddraberen selv skulde udrede hele 40 Marks Boden uden at kunne kræve Hjælp dertil hos Frænderne[2]), og ligeledes at Medfølgerne, der kun sjældnere vilde mangle ved denne Form for Drab, foruden til den dræbtes Slægt ogsaa skulde bøde til Kongen. Men dernæst har Forordningen vistnok medført en ikke ubetydelig Udvidelse af det strafbare. Medens det nemlig tidligere til Forbrydelsens

Begreb krævedes, at den dræbte blev overfaldet og ihjelslaaet i sit Hus, stilledes nu hermed visse andre Tilfælde i Klasse, nemlig dels, at nogen dræbtes, medens han pløjede (ifølge den danske Tekst: *ofna akrum sinum, sum han ær*), dels at Drabet blev begaaet, hvor den dræbte ved at sætte sit Spyd eller lægge sit Skjold (eller sin Sadel) havde taget sig Herberg (i den danske Tekst: *nokær annar staþ a marco, þær sum han hauir saat sit spiut ællær sin skiold ællr saþul sin laghat oc swa takit sit hærbærghæ*). Ordene *ællr saþul sin* har intet Modstykke i Forordningen, som den er overleveret, men dette beror sikkert kun paa skødesløs Afskrivning. At de nævnte Tilfælde var nye, bestyrkes ved den tilføjede Begrundelse: *quare hec tria ad paria iudicantur*, eller, som det hedder i den danske Tekst: *fore þy at þæse mal æræ al til ens rættæ mælt æftir loghum*, og ved, at de vel forekommer i den jydske Ret (J. L. III-22 og II-32), men derimod ikke paa Sjælland, hvor Husfreden, som det ses af E. sj. L. II-9 og V. sj. L. II-29, foruden selve Huset kun omfattede Lokaliteter, der dannede Tilbehør til dette. Forordningen indførte altsaa ved Siden af den egentlige Husfred dels en Plovfred, dels en Fred paa Steder, hvor Rejsende rent midlertidigt tog Ophold under aaben Himmel. Disse Udvidelser kan med stor Sandsynlighed føres tilbage til kirkelig Indflydelse. Til de Klasser af Personer, som ifølge de kirkeretlige Forskrifter omfattedes af Gudsfreden *(pax dei)*, hørte netop Rejsende og Bønder, der arbejdede paa deres Mark. En Række almindelige Forskrifter fra det 12. Aarhundrede[1]), deriblandt Canon XXII fra det 3. Laterankoncilium 1179, hvilken senere gik over i Gregor IX's Dekretaler[2]), nævner saaledes *peregrini, mercatores, rustici euntes et redeuntes et in agricultura existentes* som indbefattede under Freden. Ogsaa i Udlandet fik en tilsvarende Beskyttelse mange Steder Hjemmel i den verdslige Lovgivning, i Tyskland saaledes i forskellige Landefredsordninger fra Slutningen af det 12. og Begyndelsen af det 13. Aarhundrede[3]).

Foruden Drab med Krænkelse af Husfreden blev ogsaa Drab efter bødede Bøder af Forordningen bragt ind under strengere Regler, jfr. S. L. Kap. 90, A. Sun. Kap. 61, men Skærpelsen var her af en anden Art og bestod i, at Forholdet

gjordes til Ubodemaal, medens det tidligere i hvert Fald kun var 40 Marks Sag. Reglen gjaldt efter Ordene ethvert Drab, efter at der var taget Bod, hvad enten den Handling, der fremkaldte Hævnen, var et tidligere Drab eller en anden Retskrænkelse, saaledes som det ogsaa klart forudsættes i E. sj. L. II-5.

2. Nye Ubodemaalstilfælde. Den sidstomtalte Bestemmelse i Fr. 28. Dec. 1200 har maaske for saa vidt dannet et Vendepunkt, som den har været den første af en Række Forskrifter, der efterhaanden udvidede Kredsen af Ubodemaalstilfælde, snart ved at erstatte en tidligere 40 Marks Bod med Fredløshed, snart ved at lade denne indtræde ved helt nye Kvalifikationsgrunde.

En Gang i Valdemar Sejrs første Aar, inden Udarbejdelsen af den danske Kilde til Parafrasen, blev Antallet af kvalificerede Manddrabsforbrydelser saaledes forøget med en ny ved den kongelige Forordning, hvis Indhold gengives i S. L. Kap. 90, sidste Punkt., og A. Sun. Kap. 61. Ifølge denne skulde hver Mand have Fred, medens Kongen var i Landet *(innan landz)* eller, som det hos A. Sun. hedder, i Stiftet *(in diocesi)*[1]), og blev Drab begaaet paa en Tid, hvor dette var Tilfældet, skulde Drabsmanden være fredløs. Forordningen hjemlede altsaa en forhøjet Fred knyttet til Kongens Tilstedeværelse i Landsdelen. Maaske har en Kongefred af denne Art ikke været helt ukendt i ældre Tid. At dræbe eller øve Vold mod nogen i Kongens Nærværelse eller i den Gaard, hvor han opholdt sig, har muligvis allerede tidligere været anset for et grovt Fredsbrud, der har paadraget Gerningsmanden streng Straf[2]). Ny var derimod uden Tvivl Kongefredens Udvidelse til at omfatte hele Landsdelen. Dette bestyrkes ved, at S. L. finder Anledning til at udtale selve Princippet, at hver Mand skal nyde Fred, medens Kongen er i Landet, og ved, at en lignende omfattende Kongefred kun undtagelsesvis forekommer andetsteds[3]). Det nærmeste Sidestykke er den Lov, som den svenske Konge Magnus Ladelaas sammen med de svenske Stormænd udstedte i Skenninge ca. 1285, hvilken ogsaa udstrakte Kongefreden til hele Landskabet[4]).

Den skaanske Forordning var Udtryk for en vidtgaaende Prætention fra Kongemagtens Side, men Spørgsmaalet er,

om det ikke her ligesom ved den Prætention paa at lovgive paa egen Haand, der fremtræder i Fr. 28. Dec. 1200[1]), var de kirkelige Kredse i Kongens Omgivelser, som stod bagved og benyttede Kongemagten til at fremme Kirkens Interesser. Naar det var Kirken om at gøre at bekæmpe Manddrab og anden Blodsudgydelse[2]) gennem skærpede Straffe, maatte det i Virkeligheden ligge nær i dette Øjemed at udnytte det allerede anerkendte Princip, at Kongens Tilstedeværelse skabte en forhøjet Fred, og den meget udstrakte Anvendelse, man nu gav Princippet, taler netop for, at det, der skulde hævdes, mere var Fredshaandhævelsens end Kongemagtens Interesser. Ogsaa den Omstændighed, at Forordningen af A. Sun. kaldes for *novam a rege waldemaro editam constitutionem*, hvorved den med Hensyn til Tilblivelsesmaade stilles i Klasse med Fr. 28. Dec. 1200, bidrager til at gøre det sandsynligt, at den har en lignende Oprindelse som denne[3]). Om Foranstaltningen har faaet den tilsigtede Betydning, er imidlertid tvivlsomt. Stykket om bodløse Maal nævner ikke Drab med Krænkelse af Kongefreden blandt Ubodemaalstilfældene, hvad der kan tyde paa, at Forordningen har mødt Modstand[4]). I hvert Fald er det sikkert, at Kongefreden ikke i Længden kunde hævdes i det Omfang, Forordningen havde givet den. Ikke blot finder man den i J. L. III-22 indskrænket til det Herred, hvor Kongen opholder sig, men at samme Begrænsning ogsaa før eller senere er trængt igennem i Skaane, fremgaar af den skaanske Redaktion af Rigslov 1284 Kap. 3[5]). Hvis der som Regel i hvert Herred har været en større Kongsgaard, hvor Bryden eller Ombudsmanden boede, og Kongen paa sine Rejser plejede at tage ind, maatte det ogsaa falde naturligere at begrænse Kongefreden til Herredet som det Distrikt, der styredes fra Kongsgaarden, d. v. s. det Sted, hvorfra Freden straalede ud, og hvor den maaske allerede fra ældre Tid var anerkendt.

Medens det om det i Forordningen om Kongefreden omhandlede Ubodemaalstilfælde med Sikkerhed vides, at det tilhører Valdemar Sejrs første Regeringsaar, er det, som omtalt i forrige Kapitel[6]), tvivlsomt, om det samme gælder om de i A. Sun. Kap. 61 opregnede tre Tilfælde, Drab paa Tinge, Drab paa Kirkegaard og Husherrens Drab af Gæsten eller

Gæstens af Husherren. Adskilligt taler dog derfor, men det er ganske vist muligt, at Forandringen her blot har bestaaet i, at en tidligere 40 Marks Bod er blevet afløst af Fredløshed. At en saadan Forandring ikke længe efter Parafrasen er foregaaet med Hensyn til Drab med Krænkelse af Husfreden, er derimod igen sikkert. Medens dette Tilfælde nemlig ikke medtages blandt Ubodemaalene i A. Sun. Kap. 61, men tværtimod i Kap. 59 omtales som 40 Marks Sag, nævner Stykket om bodløse Maal i sin Opregning af saadanne ogsaa det Forhold at ride hjem til en Mand og dræbe ham hjemme hos ham, hvorved er sigtet til Drab med Krænkelse af Husfreden[1]), ikke til det hos A. Sun. omtalte Brud paa Gæstefreden, hvilket overhovedet ikke forekommer i Stykket og maaske aldrig har naaet at blive fuldt anerkendt. Endvidere nævner Stykket blandt Ubodemaalene det Forhold at begaa Drab paa visse kirkelige Helligdage, men der er paa dette Punkt en Forskel mellem de to Redaktioner, hvori det foreligger. Medens den formentligt ældre Redaktion (Addit. A) kun opregner seks bestemte Dage, Juledag, Kyndelmissedag, Laurentiusdag, Paaskedag, Pinsedag og Allehelgensdag, hvilke enten hørte til Kirkens højeste Helligdage eller i hvert Fald som Laurentiusdag spillede en særlig Rolle i Skaane, hvor Domkirken i Lund var indviet til St. Laurentius, medtages i Addit. B. 7 yderligere alle Søndage *(æller sithan hwærn sundagh ofna iamlanganum)*. At Addit. B. 7 samtidig forbigaar Paaskedag og Pinsedag, betyder derimod ingen Afvigelse, da disse Helligdage altid falder paa Søndage og altsaa omfattedes af den nye Bestemmelse om disse. Reglen om, at Drab begaaet paa de nævnte Helligdage skulde være Ubodemaal, var et Forsøg paa at skaffe den af Kirken for visse Dage og Tider af Aaret paabudte Helg en verdslig Sanktion, medens det ellers var Reglen, at Krænkelse af Freden i Helg ikke paadrog Gerningsmanden anden verdslig Straf end den, hans Handling efter sin almindelige Beskaffenhed kvalificerede ham til, hvorimod han for selve Helgbrudet bødede tre Mark til Biskoppen[2]). Dog holdtes Forsøget indenfor snævre Grænser. Det var kun Krænkelse af Helgen ved Drab, der gjordes til Ubodemaal, og Reglen omfattede langtfra ethvert Drab i Helg, hvilken jo omfattede flere længere Perioder

af Aaret, men kun Drab begaaet paa visse egentlige Helligdage, i hvilken Henseende der dog kan konstateres en Udvikling fra en mere beskeden Begyndelse (Addit. A) til en betydelig videregaaende Regel. Det saaledes indførte nye Ubodemaalstilfælde forekommer ikke i de andre Love, hvorimod verdslige Straffe for Brud paa Gudsfreden *(treuga dei)* var sædvanlige i Tyskland[1]).

Gennem Indførelsen af de forskellige forannævnte Ubodemaalstilfælde var man ikke blot naaet saa vidt, at ethvert Drab, der var forbundet med Krænkelse af en forhøjet Fred, medførte Fredløshed, men der var ogsaa sket i hvert Fald nogen Udvidelse af Omraadet for den nævnte Fred. Ved Siden af de Former af den, som sikkert eller med større eller mindre Sandsynlighed kan føres tilbage til en ældre Tid (Husfred, Tingfred, Kirkefred, den særlig lovede Fred samt en begrænset Kongefred), var der anerkendt flere nye, en stærkt udvidet Kongefred, en Gæstefred og en Helligdagsfred. Allerede inden Udviklingen gennem de Love, hvis Resultater foreligger i Stykket om bodløse Maal, var naaet til dette Punkt, var der imidlertid sket vigtige Forandringer med Reglerne om almindeligt Drab, hvorved ogsaa dette efterhaanden i et vist Omfang blev Ubodemaal, samtidig med at Frændernes Stilling blev en væsentlig anden. De Love, som hidførte disse Forandringer, skal nu nærmere omtales, og da først Loven om Ættebod.

3. L o v e n o m Æ t t e b o d. Som ovenfor fremhævet, var de af Fr. 28. Dec. 1200 indførte Reformer ikke særlig vidtrækkende og vedrørte nærmest kun Enkeltheder, medens det almindelige System med Hensyn til Straffen for Manddrab lodes urørt. A. Sun. siger da ogsaa i Kap. 45, at skønt Forordningens Bestemmelser havde nogen Virkning til at forebygge Svig *(licet aliquantulum fraudibus malignantium obuiarent)*, d. v. s. til at hindre svigagtig Berigelse for Manddraberen gennem Indkrævning af Bidrag til Mandeboden hos Frænderne, blev de dog fundet utilstrækkelige til at udrydde al Svig og til at mindske Tilbøjeligheden til Drab, navnlig fordi Reglen stadig var den, at kun en lille Del af hele Boden, nemlig kun en Trediedel af den, paahvilede selve Manddraberen. Derfor

udstedtes Loven om Ættebod (Addit. B. 5, A. Sun. Kap. 45), der gik betydeligt videre og ændrede flere af Hovedpunkterne i det ældre System.

Den nye Lov opgav vel endnu ikke det Princip, at Manddrab var Bodemaal, men medens det tidligere, naar Manddraberen blot vedgik Drabet, senest naar den dræbtes Arving paa Tinge rettede Opfordring dertil, var tilstrækkeligt til at undgaa Fredløshed, at han fæstede Bod under den Sag, som Arvingen derefter anlagde imod ham, blev det nu bestemt, at han skulde tilbyde Bod paa de tre første Landsting efter Drabet (A. Sun. føjer til, at det skulde ske *instanter*, altsaa indtrængende), samt at han, hvis dette ikke skete, skulde være fredløs. Han kunde altsaa ikke længere afvente, at den dræbtes nærmeste Arving anlagde Sag. Tilbudet skulde nu ske uopfordret og allerede paa de første Ting efter Drabet, hvad der var af Betydning, fordi i Reglen kun et Tilbud, fremsat paa denne Maade, havde Udsigt til at blive modtaget, og skete det ikke, blev Drabet Ubodemaal. Ættebodslovens danske Tekst siger herom kun: *tha ware han frithløs*, hvortil hos A. Sun. svarer: *hoc autem si facere recusaret, sic indignus pace et patria et conuersatione hominum censeretur, ut quicumque ei ... communicare presumeret*, etc., men Meningen hermed kan dog næppe være at udtale, at Fredløsheden skulde indtræde eo ipso, som en umiddelbar Følge af Forsømmelsen med at gøre Tilbud. Selv bortset fra Tilfælde, hvor Drabsmanden ikke vedgik Drabet, og hvor det altsaa var usikkert, hvem der var den skyldige, maa et Sagsanlæg have været nødvendigt for at faa Vedkommende gjort fredløs. Særlig den ene af de hos A. Sun. fremhævede Virkninger af Fredløsheden, at det under Straf af 3 Marks Bøder til Kongen var forbudt at have Samkvem med Manddraberen, kan ikke godt være indtraadt uden videre, og der tales ikke som i E. sj. L. III-46 om, at Forbudet skulde regnes fra Ombudsmandens Lysning af, at der ikke var gjort Tilbud[1]). A. Sun.'s Omtale af Fredløshedens Virkninger — han nævner foruden det anførte ogsaa, at enhver ansvarsfrit kunde dræbe den fredløse — viser i øvrigt, at den var en Fredløshed af sædvanlig Art, og Tilfældet er da ogsaa medtaget i hans Fortegnelse over Ubodemaalstilfælde i Kap. 61.

Ved at gøre det til en Pligt for Manddraberen at tilbyde Bod vilde Ættebodsloven forbedre Chancerne for Tilvejebringelse af Forlig, men den øvede ligesaalidt som den ældre Ret nogen Tvang mod den anden Part for at faa et saadant i Stand. Det beroede stadig paa den dræbtes Slægt, om den vilde modtage Tilbudet, og dette gjorde ikke et senere Hævndrab til Ubodemaal.

Med det Formaal at forbedre Udsigterne til Forlig forenede Ættebodsloven imidlertid endnu et andet, nemlig saa vidt muligt at lade Ansvaret ramme Manddraberen alene. Man mærker her Indflydelsen fra den kanoniske Rets tidligere omtalte Princip, at Straffen kun bør ramme den skyldige[1]), hvilket Princip ogsaa klart fremhæves i A. Sun.'s Gengivelse af Loven, hvor han motiverer den ene af dens herhenhørende Regler med Ordene: *ne pro facto nocentis innocens grauaretur, et ut solus delinquens penam suo delicto debitam sustineret, et solus auctor pro suis excessibus puniretur.*

De nye Bestemmelser, Loven indførte for at naa det nævnte Maal, gik for det første ud paa, at Manddraberen skulde udrede hele Boden af sin egen Formue, medmindre nogen Frænde af sin fri Vilje vilde give ham noget til Hjælp. Manddraberens tidligere Retskrav paa, at Frænderne tilvejebragte to Trediedele af Boden, blev med andre Ord helt ophævet. Af nok saa stor Betydning som denne Bestemmelse, hvis Virkning, som nedenfor nævnt, paa Grund af andre Regler blev ret begrænset, var det dog, at Hævndrab begaaet mod Drabsmandens Frænder under visse Betingelser blev gjort til Ubodemaal og altsaa klart blev stemplet som et grovt Retsbrud. Betingelsernes Art er meget karakteristisk for den Rolle, Blodhævnen spillede, og for det Hensyn, man fremdeles mente at maatte vise den. Forbudet mod Hævndrab af Frænder gjaldt nemlig kun ubetinget, saa længe Manddraberen opholdt sig i Landet, d. v. s. i Skaane, og saaledes frembød sig selv som Objekt for Hævnen. A. Sun. fremhæver udtrykkeligt, at det i saa Fald var ligegyldigt, om han, som han var pligtig til, af sig selv tilbød Bod eller han trodsede Loven *(principali reo iusticiam offerente uel contra iusticiam infra diocesim remanente)*, og dette var ogsaa for saa vidt naturligt, som Hævnen i begge Tilfælde

kunde rettes mod ham, selv om den strafferetlige Konsekvens af et Hævndrab blev forskellig, i det første Tilfælde Bod, i det andet Ansvarsfrihed. Hvis Manddraberen derimod flyede, d. v. s. forlod Landet, jfr. A. Sun.: *in exilium migrante*, saa at Hævnen enten slet ikke eller dog kun vanskeligt kunde rettes mod ham, ydede Loven ikke ubetinget Frænderne den kvalificerede Beskyttelse, som laa i, at Hævndrab begaaet mod dem var Ubodemaal. For at dette skulde være Tilfældet, krævedes det, at Frænderne tilbød Bod paa de tre Landsting, som fulgte nærmest efter Manddraberens Flugt. Dog var det ikke nødvendigt, at de tilbød hele Mandeboden. Manddraberen flyede selv, som det hedder i den danske Tekst, med en Trediedel, og det var altsaa nok, at Frænderne tilbød de samme to Trediedele, som de efter den ældre Ret altid havde maattet bidrage til Mandeboden, fædrene Frænder een Trediedel, mødrene Frænder een Trediedel, hvortil svarer, at de, naar Boden var udredet, tog to Trediedele af Trygdeeden, det vil sige Ed af otte i Stedet for som ellers af tolv af den dræbtes Frænder. Hver Gruppe af Frænder repræsenteredes af den nærmeste Slægtning *(næsta nanithi)* paa vedkommende Side. Det var ham, som paa Tinge skulde tilbyde Boden, og han var vel ogsaa, ligesom ellers Manddraberen, overfor den dræbtes Slægt ansvarlig for Udredelsen. Gjorde de nærmeste Frænder Tilbud om Bod, som de skulde, og øvedes der dog Hævn, blev Drabsmanden fredløs ligesom ved Hævndrab, medens Manddraberen var i Landet; men i modsat Fald var han vel efter Lovens udtrykkelige Udtalelse pligtig til at give Bod, men slap paa den anden Side ogsaa hermed, og Frænderne maatte, som det hedder, give sig selv Skylden for, at de ikke tilbød Bod.

Som det vil ses, gav Ættebodsloven ikke den dræbtes Slægt noget retligt Krav overfor Frænderne paa de omtalte to Trediedele af Mandeboden, hvad de vistnok heller ikke i ældre Tid havde haft[1]). A. Sun. bruger vel Udtrykket *duabus residuis portionibus tunc primo incumbentibus agnatis et cognatis*, men Følgen af, at Boden ikke tilbydes, angives ligesom i den danske Tekst blot at være den, at Hævndrab i saa Fald er Bodemaal. Selv om den dræbtes Slægt altsaa ikke ligefrem kunde afkræve Drabsmandens Frænder Ættebod og i Mangel

af Betaling faa dem eller dog den nærmeste fædrene og mødrene Frænde gjort fredløse, er det klart, at det, at den særlige Beskyttelse mod Hævndrab kun ydedes, naar Ættebod blev udredet, maatte gøre et væsentligt Afbræk i det Formaal, Loven forfulgte, nemlig at Manddraberen alene skulde bære Ansvaret for Drabet og Slægten være fri for at bidrage til Mandeboden. Blev denne ikke betalt af Manddraberen, fordi hans egen Formue ikke var tilstrækkelig dertil, og han som Følge heraf flygtede som fredløs, var Slægten i Reglen for sin egen Skyld henvist til at gøre Tilbud om Bod, og den kunde da lige saa godt straks hjælpe Manddraberen, saaledes som den ældre Ret foreskrev, hvilken Fremgangsmaade laa saa meget nærmere, som Slægtskabsfølelsen og Forestillingen om Slægtninges moralske Pligt til at hjælpe hinanden sikkert endnu paa Landskabslovenes Tid gjorde sig gældende med stor Styrke.

4. Den i Jernbyrdsloven forudsatte nye Ordning med Hensyn til Straffen for Manddrab. Skønt Loven om Ættebod gik betydeligt videre end Fr. 28. Dec. 1200 og virkelig rørte ved Principperne i de fra ældre Tid gældende Regler om Manddrab, kan dog heller ikke Resultaterne af den have tilfredsstillet. Ikke mange Aar efter maa der nemlig være udstedt en ny Lov om Emnet, der atter foretog væsentlige Forandringer og af en endnu mere gennemgribende Karakter. Denne Lovs Tekst er desværre ikke bevaret, og angaaende dens Indhold er man derfor henvist til senere Love, hvor den af den gennemførte Ordning er forudsat.

Mest oplysende i saa Henseende er den i Lov om Afskaffelse af Jernbyrd Kap. 3 indeholdte Forskrift om Forfølgning af Drabssager. Efter at det i denne først er bestemt, at Sigtelsen skal fremsættes paa Landstinget, og at Sagsøgeren paa det andet Ting skal opnævne Herredsnævninger, som 15 Dage senere skal afgøre Sagen ved deres Ed, hedder det om Indholdet af Eden videre, at Nævningerne »skal sværge saaledes, at han (d. v. s. den sigtede) er skyldig at miste sin Fred, fordi han dræbte ham uskyldig (*far thy han drap honum saklösan)*, eller at han skal give Bod for ham, fordi han dræbte ham i ret Hævn *(for thy at han drap hin a rette hefnd)*, eller, for det tredie,

at de med deres Ed gør den sigtede ansvarsfri *(at the meth therre eth göra then sæktadhe orsaka oc saklösan)*«.

Den anførte Bestemmelse viser, at en Drabssag paa den Tid, Loven udkom[1]), kunde ende paa tre forskellige Maader, med at den sigtede svores fredløs, med at han svores til Bøder, og med at han svores fri. Ved det sidste Alternativ maa være sigtet til Tilfælde, hvor Vedkommende fandtes slet ikke at have begaaet Drabet, ikke til at Drabet kunde være straffrit, idet det i saa Fald var Drabsmandens Sag ved Vidner at lægge den dræbte ugild, hvilken Regel først senere ændredes ved Addit. D. 4, der gav den dræbtes Slægt Ret til at kræve Afgørelse ved Nævn. Hvad de to andre Alternativer angaar, var de knyttede til den Forudsætning, at Drabsmanden havde dræbt Vedkommende henholdsvis *saklösan* og *a rette hefnd.* Hvorledes man end vil forstaa Modsætningen mellem disse Udtryk, er det klart, at Loven forudsætter en væsentlig anden Ordning med Hensyn til Strafbarheden af Manddrab end baade den ældre Ret og Ættebodsloven. Det første Tilfælde maa i hvert Fald omfatte alle Drab, som ikke er Hævndrab, og det viser sig altsaa, at Manddrab ikke længere som tidligere i Almindelighed var Bodemaal. Reglen var aabenbart nu den, at Drabsmanden, bortset fra særlige Undtagelsestilfælde, altid kunde sværges fredløs, selv om han var rede til at tilbyde Bod, og der maa følgelig efter Ættebodsloven være udstedt en Lov, som er gaaet langt videre end den i Retning af at gøre Manddrab til Ubodemaal. For nøjagtigt at bestemme Indholdet af denne yngre Lov er det imidlertid nødvendigt nærmere at undersøge Betydningen af de anførte Udtryk.

Da det sidste af dem kræver, at Hævnen skal være ret Hævn, kan der ikke simpelthen være sigtet til Modsætningen mellem Hævndrab og andet Drab. Ikke ethvert Hævndrab kan være henført under Udtrykket *a rette hefnd*; visse Drab i Hævn maa sammen med de Drab, der ikke var Hævndrab, være indbefattede under Ordene *drap honum saklösan*, og man kunde da tænke sig, at den Hævn, Loven karakteriserer som ret Hævn, var Hævndrab, som ikke ifølge Ættebodsloven var Ubodemaal, altsaa dels Hævn overfor Manddraberen selv, dels Hævn overfor Frænderne, naar disse efter Manddraberens

Flugt forsømte at tilbyde Bod paa de første tre Landsting. Saaledes er Bestemmelsen imidlertid næppe at forstaa.

I Stykket om bodløse Maal savnes blandt Ubodemaalene det ved Ættebodsloven indførte og i A. Sun. Kap. 61 nævnte Tilfælde, at nogen efter at have begaaet Drab vægrer sig ved at tilbyde Bod, men i Stedet for er der tilkommet et nyt Tilfælde, som A. Sun. ikke kender, og som beskrives saaledes: *at drape man saclösan swa at han warther æj förr sæctather ofna thingj*. Herved er der aabenbart sigtet til det samme Tilfælde, i hvilket Herredsnævningerne ifølge Jernbyrdsloven skal sværge Manddraberen fra hans Fred, og den ovennævnte nye Lov, som har forandret Ættebodsloven, maa altsaa ogsaa være ældre end det omtalte Lovstykke. Med dette maa endvidere jævnføres Sk. Birkeret Kap. 43, hvor det hedder: *Worther man dræpen af andrum, tha scal bötæ æfter meth thretiuge marc oc öuerboth meth thretiuge marc oc two, meth thy at mannen war vkærdher af dagum thagen, æller vm han wil eig bötæ öuerböther, tha scal han log giwe for öuerbother meth threnne tyltær*; der kan ingen Tvivl være om, at der ved det her nævnte Tilfælde, i hvilket der ved Siden af Mandeboden ogsaa skal bødes Overbod, maa være sigtet til det samme, som omtales i Stykket om bodløse Maal, og hvor den dræbte ifølge dette er at anse som *saklös*.

Af de anførte Steder fremgaar det, at *saklös* i Jernbyrdsloven ikke simpelthen kan gengives ved uskyldig[1]), selv om det er denne Betydning, der ligger til Grund. Den i Stykket om bodløse Maal tilføjede Forklaring maa netop efter sin Form antages at skulle bringe nogle Tilfælde, der ikke naturligt omfattes af Ordet, ind derunder. En Person er ifølge denne Forklaring at anse for uskyldig, naar han ikke forinden har været sigtet paa Tinge[2]), eller — for at bruge Birkerettens Ord — naar han er uanklaget *(vkærdher)*, hvorved det maa være underforstaaet, at Sigtelsen eller Anklagen føres igennem til en fældende Dom, idet den blotte Omstændighed, at den er rejst, ikke synes at kunne have Betydning[3]). Da den Sigtelse eller Anklage, der er tænkt paa, ikke godt kan være en hvilkensomhelst Sigtelse, men maa formodes at skulle angaa noget, som kan indeholde et rimeligt Motiv til Drab, og som Ved-

kommende altsaa skal overbevises om, inden han dræbes, kan det næppe være tvivlsomt, at Forklaringen har Hensyn til Hævndrab og gaar ud paa at fastslaa, at ogsaa den, der dræbes i Hævn, kan være *saklös*, nemlig naar Drabsmanden ikke forinden har erhvervet Dom over ham i Anledning af det, der er Aarsag til Hævndrabet[1]. Hvis dette ogsaa skal gælde Hævndrab af Frænder, maa det have betydet, at saadant Drab i hvert Fald som Regel var Drab af *saklös man* og derfor Ubodemaal, thi om Sagsanlæg mod Frænderne kunde der højst blive Tale, naar i Tilfælde af Drab Manddraberen som fredløs flygtede ud af Landet, og at det da kunde ske, er som nedenfor vist end ikke sikkert. Det var altsaa kun Drab af Gerningsmanden til en tidligere begaaet Uret, som kunde være Drab *a rette hefnd*, og selv dette kunde ikke altid være det. Drab var jo nu i Almindelighed Ubodemaal, og en Dom erhvervet over Gerningsmanden til et tidligere begaaet Drab maatte derfor regelmæssigt lyde paa Fredløshed, hvoraf fulgte, at Drab af Vedkommende efter Dommen maatte blive straffrit, medens Jernbyrdsloven siger, at den, som Nævningerne kender skyldig i Drab, begaaet i rette Hævn, skal sværges til Bøder. Hævndrab mod Gerningsmanden til et tidligere Drab maatte altsaa falde udenfor Begrebet Drab i rette Hævn, idet det enten var Ubodemaal, nemlig hvis der ikke forinden var erhvervet Dom over Vedkommende, eller ogsaa helt straffrit, og det nævnte Begreb maa saaledes have haft et meget snævert Indhold og alene have sigtet til Tilfælde, hvor det, der toges Hævn for, ikke var Drab, men en eller anden mindre Uret.

Oplysning om, hvad der menes med Udtrykket *a rette hefnd*, faas maaske ved en Sammenligning med J. L., hvis System med Hensyn til Straffen for Manddrab minder meget om det, der maa ligge til Grund for Jernbyrdsloven, og derfor ogsaa i det hele kan tjene til Bekræftelse af, hvad der ovenfor er udviklet om dette. Ifølge J. L. II-6 var Forfølgningsmaaden i Drabssager i Princippet en lignende som efter nysnævnte Lov, blot at Sandemænd traadte i Stedet for Herredsnævninger, og i J. L. II-12 hedder det med Hensyn til Eden i endnu nøjere Overensstemmelse med den skaanske Ret, at hvis Sandemændene vil sværge en Mand til Bøder, skal deres Ed lyde paa, at

den Mand hævnede enten Saar eller Hug eller var nødt til at værge sit eget Liv eller sit eget Gods og bør derfor beholde sin Fred *(at then man hæfndæ antigh sar æth hog æt war nöd til at wæriæ sit æghæt lif ællær sit æghæt goz oc* [*a*] *sin frith for thy at haldæ)*, men hvis de vil sværge ham fredløs, skal de sværge, at han dræbte en uskyldig Mand og bør miste sin Fred *(at han drap saklös man oc a han sin frith at mistæ)*. Det ligger nær at sammenstille Ordene »at den Mand hævnede enten Saar eller Hug« med Jernbyrdslovens »fordi han dræbte ham i ret Hævn«, og man naar da til det Resultat, som stemmer godt med det ovenfor udviklede, at der ved ret Hævn ikke er sigtet til Hævn for et tidligere Drab, men til Hævn for Saar og Hug, hvorved maa være tænkt paa det Tilfælde, at den saarede straks paa Stedet dræber Gerningsmanden til Forbrydelsen. Herfor taler baade Sammenstillingen med Nødværgetilfældet og den Omstændighed, at det ellers vilde være uforklarligt, hvorfor den, der hævner Saar eller Hug, slipper billigere, nemlig med Bod, end den, der hævner Drab, hvilken ifølge hele Sammenhængen maa antages at gaa ind under Reglen om den, der dræber *saklös man*, og altsaa at blive fredløs.

Den nye Ordning med Hensyn til Straffen for Manddrab, som blev indført i Tiden mellem Ættebodsloven og Jernbyrdsloven, afveg altsaa fra den tidligere Ordning ved, at der nu som Regel var Adgang til at faa Manddraberen gjort fredløs, ikke blot, hvor han undlod at tilbyde Bod, men selv om han gjorde dette. En Undtagelse gjaldt kun, hvor der forelaa ganske særlige, undskyldende Omstændigheder. For fuldt at forstaa Reformens Rækkevidde, vil det imidlertid være hensigtsmæssigt at undersøge de tilsvarende Regler i J. L. noget nærmere.

Ifølge J. L. II-8 og 9 var det en Betingelse for at faa Drabssager henviste til Afgørelse ved Sandemænd, at Forfølgning iværksattes inden en vis kort Frist, eller at der i Mangel heraf erhvervedes Tilladelse af Kongen til at iværksætte den. Opfyldtes denne Betingelse ikke, var Drabsmanden vel ikke helt ansvarsfri, men Eftermaalsmanden kunde da aldrig faa mere end sædvanlig Mandebod, idet der gjaldt den Regel, at Kongen, naar Aar og Dag var gaaet, skulde erklære Drabsmanden for

berettiget til at sone Drabet med Bod *(mælæ hin with bötær, thær for sak ær)*, hvorpaa Eftermaalsmanden enten maatte tage imod denne eller finde sig i, at Kongen mælede Drabsmanden og hans Frænder fri for ethvert Ansvar. Af J. L. II-13 ses det endvidere, at der intet var i Vejen for, at der fæstedes Bod hjemme, d. v. s. at Sagen afgjordes ved Forlig mellem de to Slægter uden at blive forfulgt til Tinge, og altsaa ogsaa uden at Drabsmanden blev fredløs. Der skulde ganske vist i saa Fald udredes en Bod af tolv Mark til Kongen, medens denne ellers kun fik tre Mark af Drabsmandens Bo, selv om han af Sandemændene svores fredløs, men som Bestemmelsen er formuleret, kan denne Forhøjelse af Boden ikke være Udtryk for, at privat Forlig i Drabssager ansaas for utilladeligt eller dog mindre ønskeligt, men den maa antages at skulle holde Kongen skadesløs for Fredkøbet, som Drabsmanden, naar han efter at være svoret fredløs igen optoges i Freden, ifølge II-22 maatte erlægge til denne[1]). Hermed stemmer ogsaa godt det sidstanførte Kapitel i Loven, hvis Indledning: *Swæræs man frithlös, oc wilæ hans withærsakæ æi bot takæ, tha fly han land innæn dagh oc mændæ*, tydeligt viser, at man, selv hvor Sagsanlæg ikke afværgedes ved Forlig, men Drabsmanden blev gjort fredløs, betragtede en derefter indgaaet mindelig Ordning som den nærmestliggende Udgang af Sagen og kun opfattede Virkningerne af Fredløsheden som noget subsidiært, paa hvilket man i Mangel af Forlig faldt tilbage, og som derfor ogsaa først indtraadte en hel Maaned, efter at Fredløshedsdommen var afsagt, hvorved der blev rigelig Tid til Forligsforhandlinger. Endelig svarer de nævnte Virkninger heller ikke helt til de sædvanlige. Ifølge J. L. II-27 var det vel efter Udløbet af Maanedsfristen forbudt at huse den fredløse, og det siges ogsaa i II-22, at Kongen skal *skyflæ* over ham, hvori i hvert Fald ligger, at han skal skride ind imod ham[2]), men ligesom dette dog kun skal ske, naar Vedkommende ikke flyr, hvorved vistnok i Henhold til, hvad der i det følgende bestemmes, maa forstaas »flyr Landet«, saaledes viser II-13, at han ikke som ellers forbryder alt sit Løsøre til Kongen, men at denne kun faar tre Mark af hans Bo, d. v. s. kun det samme Beløb, som han erholder, naar Manddraberen sværges til Bøder. Hvor

stort Fredkøbet var, siger J. L. ikke, men hvis det ovenfor udviklede om den i II-13 for et særligt Tilfælde fastsatte 12 Marks Bod er rigtigt, har det kun været 9 Mark, altsaa væsentligt ringere, end hvad der ifølge J. L. III-22 maatte erlægges, naar den, der havde begaaet en kvalificeret Manddrabsforbrydelse, beholdt sin Fred, idet der i saa Fald betaltes 40 Marks Bod[1]). Heller ikke tales der bortset fra *görsum* om nogen Overbod til den dræbtes Slægt, naar der opnaaedes Forlig, saaledes som Tilfældet var efter III-22, ifølge hvilken Slægten fik 40 Marks Bod foruden Mandeboden.

Det anførte viser tydeligt, at J. L. ikke ved som Regel at aabne Adgang til at faa Manddraberen svoret fredløs vilde stille simpelt Manddrab helt i Klasse med de grove Forbrydelser, som ellers medførte Fredløshed. Formaalet var aabenbart nærmest at indskrænke og regulere Hævnen. Som den heldigste Løsning betragter Loven et Forlig mellem de to Slægter, men kan et saadant ikke opnaas, maa Hævn i hvert Fald ikke udøves, forinden der er rejst Sag imod Manddraberen og denne af Sandemændene er funden skyldig, og foreligger der nogen af de særlige i Loven nævnte undskyldende Omstændigheder, som udelukker, at han sværges fredløs, maa Hævn overhovedet ikke finde Sted, men den dræbtes Slægt skal tage mod Bøder, hvad den ogsaa skal, naar Sagen ikke forfølges med den i Loven foreskrevne Hurtighed. Iagttages Lovens herhenhørende Forskrifter, opnaar Slægten paa den anden Side, bortset fra Tilfælde, hvor de nysnævnte særlige Omstændigheder foreligger, at Hævndrab af den fredløse Manddraber bliver straffrit, forudsat at han forbliver i Landet, men Loven ser dog helst, at han forlader dette, og gaar da ud fra, at der ikke bliver Spørgsmaal om Hævn.

Om den skaanske Ordning i alle Enkeltheder har svaret til den jydske, som den ovenfor er fremstillet, er vanskeligt at afgøre ud fra de korte Antydninger i Jernbyrdsloven og Stykket om bodløse Maal, men den Omstændighed, at dette Stykke nævner Drab af *saklös man* jævnsides med en Række af de groveste Fredsbrud, medens J. L. ikke gør det samme i sin Opregning af disse i III-22, taler for, at Ligheden i hvert Fald ikke har været fuldstændig. Den skaanske Ordning har

aabenbart sigtet højere end til en blot Regulering af Hævnen, selv om en saadan maaske i første Linie var tilsigtet, og har virkelig villet gennemføre en langt strengere Behandling af Manddrab end den tidligere. En Regel svarende til J. L. II-9 findes der ingen Antydning af i Skaane, hvor Adgangen til at faa Manddraberen svoret fredløs ikke ses at have været afhængig af, at Sagen forfulgtes særlig hurtigt, og at Fredløshedens Virkninger ikke ved almindeligt Manddrab var forskellige fra de sædvanlige, kan i hvert Fald paa et enkelt Punkt positivt godtgøres. Naar den fredløse opnaaede Forlig med den dræbtes Slægt og genoptoges i Freden, var det nemlig ligesom ved de groveste Fredsbrud Reglen, at han foruden Mandeboden betalte 40 Marks Bod til Slægten og ligeledes 40 Marks Bod til Kongen. Dette fremgaar af Addit. F. 1, hvor det hedder: »En Mands Bod er 30 gode Mark. Overbøder er 26 Mark og 16 Ørtug. Saa er og Fredkøb«. Som tidligere berørt[1]), maa det her for Overbøderne og Fredkøbet fastsatte Beløb bero paa en Nedskrivning af 40 Marks Boden med en Trediedel, og Stedet viser altsaa, at baade Tillægsboden til den dræbtes Slægt (Overbøderne) og Fredkøbet til Kongen egentlig udgjorde 40 Mark. Ogsaa i Sk. Birkeret Kap. 43 træffer man en Overbod til den dræbtes Slægt, til Grund for hvilken ligger en 40 Marks Bod, der dog kun er nedskrevet med en Femtedel til 32 Mark, men da Birkeretten er en Købstadlov, kunde Overboden her være en Følge af den ved Drabet skete Krænkelse af Byfreden, jfr. Addit. B. 7 og Birkerettens Kap. 9, der viser, at en særlig Byfred var anerkendt i de skaanske Købstæder, og den anførte Bestemmelse er saaledes mindre oplysende end Addit. F. 1.

Det har altsaa aabenbart været Meningen med den skaanske Lov at stille almindeligt Manddrab, bortset fra visse Undtagelsestilfælde, i Klasse med de kvalificerede Manddrabsforbrydelser, som fra ældre Tid var Ubodemaal. En lignende Strenghed i Behandlingen af Forbrydelsen har ogsaa i Valdemar Sejrs Tid gjort sig gældende i en anden Del af Riget, nemlig paa Lolland, saaledes som det ses af den sjællandske Redaktion af Rigslov 1284 § 16, hvorefter Lolland og Falster og Møen skulde have samme Ret, som Sjællandsfarerne havde, med Und-

tagelse af, at den, som dræbte en Mand paa Lolland, skulde bøde Mandebod og dertil 40 Mark til Kongen, hvilket de selv havde bedt Kong Valdemar om, og han givet og de vedtaget. Fuldt saa vidt som den skaanske Lov er den her omtalte lollandske Bestemmelse dog ikke gaaet. Der tales ikke om Fredløshed, men kun om 40 Marks Bod og kun til Kongen, og der synes saaledes ikke at være blevet betalt nogen Overbod til den dræbtes Slægt. Af Rigsloven af 1284 kan modsætningsvis sluttes, at den paa Lolland gældende Ordning har været indskrænket til denne Ø, og at man altsaa hverken paa Sjælland eller paa Falster og Møen har haft tilsvarende Regler. V. sj. L. II-1 og E. sj. L. III-46, der maa antages at repræsentere den yngre fra Valdemar Sejrs Tid stammende sjællandske Ret vedrørende Manddrab[1]), viser da ogsaa, at man ikke paa Sjælland er naaet til at stille almindeligt Manddrab i Klasse med de grove Fredsbrud ved at gøre det enten til 40 Marks Sag eller til Ubodemaal. De nævnte Bestemmelser gør ganske vist Manddraberens Adgang til at tilbyde Bod afhængig af, at han forinden løser sin Fred hos Kongens Ombudsmand, men ligesom han her har en virkelig Ret til at købe Freden for en bestemt Sum, saaledes er denne sat lavt, nemlig til kun tre eller efter E. sj. L. fire Mark Sølv, altsaa langt lavere end 40 Marks Boden. Den sjællandske Ordning, til hvilken det ogsaa hørte, at den dræbtes Slægt under Straf af 3 Marks Bøder til Kongen skulde modtage Bodfæstning, naar den tilbødes, og de ikke kunde godtgøre, at Drabet var Ubodemaal, og hvis Formaal aabenbart var at forebygge Hævndrab ved paa den ene Side gennem Fredløsheden at tvinge Drabsmanden til at yde Bod og paa den anden Side gennem 3 Marks Bøderne Slægten til at modtage den, maa altsaa nok opfattes som et Led i den samme Bevægelse, som har givet sig Udtryk i den skaanske Lov, men som en mindre radikal Foranstaltning end denne, og dette gælder som ovenfor vist ogsaa om den jydske Ordning, selv om denne staar den skaanske adskilligt nærmere.

Naar almindeligt Manddrab bortset fra Drab i rette Hævn blev Ubodemaal, mistede de kvalificerede Manddrabsforbrydelser i det væsentlige deres Betydning som selvstændige Forbrydelsesbegreber, og at man ogsaa har forstaaet dette og til

en vis Grad draget Konsekvensen deraf, fremgaar vistnok af Slutningen af Stykket om bodløse Maal, som det foreligger i Addit. B. 7. Den Del af dette Tillæg, som begynder med *Sære man annar man*, og om hvilken det tidligere er paavist, at den er en selvstændig Bestemmelse, der er yngre end det foregaaende[1]), indledes med en Forskrift om, at hvis en Mand saarer en anden Mand paa Torv eller paa Gade eller i Landsby, saaledes at Gerningen kræver enten fuld eller halv Mandebod, er det i det første Tilfælde bodløst Maal og ellers 40 Marks Sag. Denne Bestemmelse, der maa angaa de i S. L. Kap. 93 omtalte grove Former af Afhug, for hvilke der bødedes fuld eller halv Mandebod, gaar ud paa ved disse Forbrydelser at indføre en særlig forhøjet Torve- og Gadefred og Landsbyfred, men det er mærkeligt, at ved Siden af dem ikke ogsaa Manddrab nævnes, da den forhøjede Fred selvfølgelig ogsaa krænkedes ved denne Forbrydelse, og den foregaaende Del af Stykket netop handler om Drab. Dette Forhold forklares bedst ved, at ethvert Drab nu som Regel var Ubodemaal, og at det derfor var unødvendigt at fremhæve, at dette ogsaa gjaldt om Drab begaaet paa Torv eller Gade eller i Landsby.

I rent retlig Henseende kan Forskellen mellem Drab forbundet med Krænkelse af en forhøjet Fred og almindeligt Drab i det højeste have ytret sig i, at Straffen i det første Tilfælde altid var Fredløshed, ogsaa hvor Drabet var begaaet i ret Hævn, medens dette ikke gjaldt ved almindeligt Drab, og selv dette er ikke sikkert, idet det er muligt, at ret Hævn ogsaa ved de kvalificerede Forbrydelser har udelukket Fredløshed. Derimod kan der selvfølgelig have været en faktisk Forskel i Behandlingen, for saa vidt Chancerne for at generhverve Freden kan have været større i nogle Tilfælde end i andre. Ved almindeligt Drab har Chancerne herfor rimeligvis nærmest været afhængige af, om den dræbtes Slægt vilde gaa paa Forlig, idet Kongens Interesse i saa Fald har været en blot Interesse i Fredkøbet, altsaa en rent økonomisk Interesse, medens der er lagt mindre Vægt paa, at Fredløsheden kom til at virke som Dødsstraf. I de kvalificerede Tilfælde eller dog i nogle af dem kan Forholdet have været et andet, men at Lovene dog ogsaa her regner med Muligheden af en Genindtrædelse i Freden, naar den dræbtes

Slægt vil gaa paa Forlig, er tidligere fremhævet[1]). Naar det om Drab med Krænkelse af Kongefreden i S. L. Kap. 90 hedder, at den fredløse aldrig skal faa sin Fred igen, uden han løser den, som Kongen vil og den dræbtes Frænder vil, og Ættebodsloven paa lignende Maade udtaler, at den fredløse ikke maa komme ind i Landet igen, førend han faar baade Kongens og Frændernes Samtykke dertil, er det vel nok hermed Meningen at fremhæve, at Sagen ikke kan ordnes med Frænderne alene, men at ogsaa Kongen skal være med dertil, jfr. ogsaa E. sj. L. II-9, men det, som navnlig skal fastslaas, er dog sikkert, at Kongen ikke maa give den fredløse hans Fred igen, uden at Frænderne vil tage mod Bod, saaledes som det ogsaa udtrykkeligt fremhæves i de andre Landskabslove, i J. L. II-22 med Hensyn til almindeligt Drab, i E. sj. L. II-9 og V. sj. L. II-29 med Hensyn til Drab i visse særlige Tilfælde. De kongelige Embedsmænd har rimeligvis altid været meget villige til at lade den fredløse faa sin Fred igen, naar han var i Stand til at betale derfor, og det er vistnok en for stærk Tilbøjelighed hertil, man har villet sikre Slægten imod ved de nævnte Bestemmelser.

Mord, der ikke nævnes i Stykket om bodløse Maal sammen med de øvrige kvalificerede Drabsforbrydelser, har sikkert, uanset at Straffen ogsaa her var Fredløshed, sammenlignet med dem indtaget en Særstilling, idet Fredløsheden ved Mord regelmæssigt har virket som Dødsstraf, saaledes som det jo ogsaa med Hensyn til et vist Tilfælde udtrykkeligt er sagt i S. L. Kap. 151 og A. Sun. Kap. 95[2]). Hvad Begrebet angaar, har dette uden Tvivl ligesom tidligere omfattet dels nogle Tilfælde, hvor Handlingen i sig selv havde en særlig nedrig Karakter, derunder det i de nysnævnte Bestemmelser omtalte Tilfælde af Rovmord, dels ethvert Tilfælde, hvor Drabsmanden ikke vedstod Drabet, men fældedes mod sin Benægtelse. At dette Forhold endnu længe efter Landskabslovene ansaas for Mord, fremgaar af den tidligere anførte Bestemmelse i Thords Art. 72[3]). Et Spørgsmaal er det imidlertid, om det stadig ligesom efter den ældre Ret var en Betingelse for, at et Drab kunde blive Mord, at den dræbtes Arving, naar Drabsmanden ikke vedgik sin Skyld, paa tre Landsting spurgte efter Bane-

manden, og at der derefter blev lyst Band over denne. Dette Spørgsmaal kunde allerede rejses med Hensyn til Ættebodsloven, der gjorde det til en Pligt for Drabsmanden uopfordret at tilbyde Bod paa de tre første Landsting og ved at straffe Forsømmelse heraf med Fredløshed tilsyneladende opslugte det særlige Mordbegreb. Da A. Sun., skønt han skrev efter Ættebodsloven og ellers i Parafrasen tager Hensyn til den, allevegne hvor der er Anledning dertil[1]), i Kap. 57 uforandret optager Reglerne om Mord fra S. L. Kap. 121, altsaa ogsaa Reglen om de tre Opfordringer til at melde sig og om Bandlysningen, maa det vistnok antages, at den ældre Ret ikke er blevet ophævet ved Ættebodsloven. Derimod er en Forandring sikkert indtraadt ved den yngre Lov om Manddrab, der forudsættes i Jernbyrdsloven. Jernbyrdslovens Kap. 3, der vil angive den processuelle Fremgangsmaade i Drabssager, antyder intet om, at der, forinden nogen sigtedes, paa tre Landsting skulde rettes Opfordring til Drabsmanden om at vedgaa Drabet, naar saadan Vedgaaelse ikke allerede havde fundet Sted. Loven gaar tydeligt nok ud fra, at den, der forfølger Sagen, begynder Forfølgningen med at fremsætte Sigtelsen; og at dette ikke beror paa, at den alene tænker paa Tilfælde, hvor Drabet er vedgaaet af Drabsmanden af egen Drift inden Sagsanlæget, ses af Kapitlets Slutning, hvor det forudsættes, at Nævningerne ved deres Ed helt frifinder Drabsmanden, og at der derefter rejses Sag mod en anden Person som formentlig skyldig. Overhovedet synes Jernbyrdsloven bestemt til helt at træde i Stedet for S. L. Kap. 121, som den ændrer paa en Række Punkter, ikke blot ved at erstatte Jernbyrd med Afgørelse ved Nævn, men ogsaa i anden Henseende. Særlig fortjener det at fremhæves, at den Bandlysning af den ukendte Gerningsmand, som ifølge S. L. Kap. 121 og A. Sun. Kap. 57 skulde følge efter de tre Opfordringer til Drabsmanden, men gaa forud for det egentlige Sagsanlæg, efter Jernbyrdsloven først skal finde Sted, naar der forgæves er rejst Sag mod tre Personer. Dette taler stærkt for, at Loven ikke mere regner med Fremsættelsen af de nævnte Opfordringer. Med det anførte stemmer Skaanske Birkeret Kap. 44 dog ikke helt. Der tales vel ligesaalidt her som i Jernbyrdsloven om, at der forud

for Sagsanlæget skal rettes Opfordring til den ukendte Drabsmand om at melde sig, men i Modsætning til den nævnte Lov forlanges det dog, at Bandlysning skal finde Sted, inden Banesag kan rejses mod en ikke vedgaaende Person.

Endnu maa det Spørgsmaal berøres, om den yngre skaanske Ret forandrede Frændernes Retsstilling, som denne var blevet ordnet ved Ættebodsloven. Ifølge J. L. II-28 kunde Manddraberen, naar Sandemændene undtagelsesvis svor ham til Bøder, ligesom i ældre Tid i Skaane kræve Bidrag til Boden af Frænderne, hvorimod det ikke er klart, om det samme gjaldt, naar han fæstede Bøder, d. v. s. opnaaede Forlig med den dræbtes Slægt og ved dette paatog sig at udrede Mandebod; for den bekræftende Besvarelse taler dog Rigslov 13. Marts 1304 § 4 e contr.[1]). Deraf, at man i Jylland fastholdt Slægtens Bidragspligt, efter at Manddrab som Regel var blevet Ubodemaal, følger nu vel ikke, at man i Skaane genindførte den, da man der gik over til det samme System, men til Støtte for, at dette er sket, kan dog henvises til det tidligere omtalte Addit. D. 3, der giver Regler om, hvor meget Broder skal bøde med Broder som Ættebod, og som, uanset hvor gamle disse Regler er, vel i hvert Fald først er nedskrevet efter S. L. og saaledes viser, at Frænderne endnu den Gang kunde være pligtige at hjælpe Manddraberen med Tilvejebringelse af Boden. Den i Lovstedet omtalte Broder, som der bødes med, maa nemlig være Manddraberen, ikke en anden bidragspligtig Frænde, sammen med hvem der bidrages, og der kan saaledes ikke være tænkt paa det nedenfor omtalte Tilfælde, at Ættebod udredes til den dræbtes Slægt, efter at Manddraberen er gjort fredløs. Der findes ogsaa i den senere Rigslovgivning Bestemmelser, som paany ophæver Frændernes Bidragspligt, saaledes L. Marts 1283 § 4[2]) og L. 13. Marts 1304 § 4[3]), men om disse Bestemmelser vedrører Skaane, er ganske vist usikkert. Datidens Rigslove blev som bekendt ofte udstedte saaledes, at hvert Land fik sin Affattelse, der godt kunde indeholde Forskrifter, som manglede i de andre Landes, og netop med Hensyn til de anførte Love er Forholdet det, at de ikke kendes i en Form, der med Vished kan betegnes som skaansk. Dette gælder i hvert Fald om Rigslov 1304, der kun foreligger i den Affattelse,

hvori den tilstilledes Nørrejylland, hvilken indeholder Bestemmelser, der maa være jydske Særforskrifter, og muligvis ogsaa om Loven af 1283, der kun er overleveret i jydske Lovhaandskrifter[1]). At Sk. Birkeret ikke omtaler Bidragspligten, er næppe af Betydning, da den heller ikke nævner Frændernes Udredelse af Ættebod, hvor Manddraberen blev gjort fredløs.

At Frænderne i dette Tilfælde ligesom tidligere har maattet udrede Ættebod til den dræbtes Slægt, tør anses for sikkert. Uden Opretholdelse af en saadan Regel vilde det næppe have været muligt at gennemføre Forbudet mod Hævndrab af Frænder, og Reglen genfindes da ogsaa i Lovene af 1283 og 1304, skønt disse ikke anerkender nogen Pligt til at hjælpe Manddraberen. Det er imidlertid tvivlsomt, om dens Indhold i senere Tid var ganske det samme som efter Ættebodsloven. Navnlig kan der spørges, om det vedblivende var saa, at den dræbtes Slægt ikke havde noget egentligt Retskrav paa Erlæggelse af Ætteboden, men Undladelse af at tilbyde den blot havde til Følge, at Frænderne gik Glip af den Beskyttelse mod Hævnen, som Loven ellers ydede dem. Efter Ordene i J. L. II-22 og 25, jfr. navnlig i det sidste Kapitel Ordet *sæcthæs*[2]), maa det antages, at der i Jylland bestod et egentligt Retskrav, vel ikke overfor Frænderne i Almindelighed, men overfor en enkelt fædrene og en enkelt mødrene Frænde, der maatte udrede hver sin Sal af Ætteboden, og det kan ikke nægtes, at èn saadan Ordning vilde stemme godt med et af Principperne i den yngre skaanske Ret, nemlig at Hævn ikke maatte udøves mod nogen, som ikke var gjort fredløs; kunde Ætteboden indtales hos de Manddraberen nærmeststaaende to Frænder, henholdsvis paa fædrene og paa mødrene Side, og kunde disse i Mangel af Betaling ligesom efter E. sj. L. III-30 gøres fredløse, var der en Mulighed for at bringe dette Princip til Anvendelse ogsaa ved Hævndrab af Frænder. Om det virkelig er sket, er imidlertid usikkert. Dog taler Stykket om bodløse Maal nærmest derfor. Hvis den der givne Definition af Drab af *saklös man* udtømmer Modsætningen til Drab i rette Hævn, og følgelig ethvert Drab af en ikke forud sagsøgt Person har medført Fredløshed, kan Hævndrab af Frænder i intet Tilfælde have været Bodemaal, heller ikke naar de

vægrede sig ved at udrede Ættebod. Det maa da selv i saa Fald have været bodløst, medmindre der var Adgang til at sagsøge en eller flere af dem og faa dem gjort fredløse, i hvilket Tilfælde det for disses Vedkommende maa have været straffrit. Ættebodslovens Regler, hvorefter Hævndrab af Frænder i Almindelighed var Ubodemaal, men blev Bodemaal, naar der efter Manddraberens Flugt ikke udrededes Ættebod, synes saaledes ikke at kunne være opretholdte. Den eneste Mulighed for at redde dem er, at Definitionen i Stykket om bodløse Maal ikke er udtømmende og ikke angaar Hævndrab af Frænder. Jernbyrdslovens »i rette Hævn« vil i saa Fald kunne fortolkes som ogsaa omfattende Tilfælde af saadant Drab, og der bliver da Plads for Regler som Ættebodslovens. Noget, som bestemt taler for den nævnte Mulighed, kan dog ikke anføres.

ANMÆRKNINGER.

S. 9. [1]) Som en Undersøgelse af denne Art fra de senere Aar kan nævnes E. Arup, Leding og ledingsskat i det 13. aarhundrede (Hist. Tidsskr. VII—5, 141—237).

S. 10. [1]) *Explicit liber legis Scanie, quem dominus Andreas ... composuit ad utilitatem totius terre.* Bemærkningen findes i denne Form kun i et enkelt Haandskrift (Arn. Magn. 37, 4to). [2]) Selvfølgelig er det ikke Meningen at paastaa, at dette er det eneste Moment, som har spillet en Rolle. Ogsaa andre Forhold har sikkert virket med til, at Retten optegnedes, vel ikke mindst danske Gejstliges Studier i Udlandet og det Kendskab, de der erhvervede til den romerske og kanoniske Rets skrevne Kilder.

S. 11. [1]) Kr. Erslev, Valdemarernes Storhedstid, se navnlig S. 237 flg. [2]) Jfr. ogsaa E. Arup, Rids af Danmarks Historie (1921) 9 flg. [3]) Danmarks gamle Landskabslove med Kirkelovene ved J. Brøndum-Nielsen, 1. og 2. Hefte (1920—21).

S. 12. [1]) Paa denne Maade forklares ogsaa bedst det ofte ret tilfældige Udvalg af Bestemmelser, som Lovene meddeler.

S. 13. [1]) Jørg. Olrik i Hist. Tidsskr. VII—2, 194 flg. Jfr. E. Arup ibid. IX Rk., Litteraturhefte 1918, 265 flg.

S. 14. [1]) Saml. af Sweriges gamla lagar IX p. CX—CXIV.

S. 15. [1]) Se nærmere ndf. S. 19—20. [2]) Se ndf. S. 62 og 57. [3]) Kap. 96 kender endnu ikke Jernbyrd i Sager om Saar (se N. Cohn i Jur. Tidsskr. 1916, S. 42) og heller ikke Bøder til Kongen, hvilke begge først indførtes ved Fr. 1200. Jfr. om det sidste Punkt nedenfor S. 64.

S. 16. [1]) Se ndf. S. 52—53. [2]) S. 7—8. [3]) Se ndf. S. 55—56. [4]) Jfr. navnlig Modsigelsen mellem *twem landzþingum* og *tu förstæ þing* og den gentagne Opregning af de tre Par Vidner. [5]) Jfr. S. 59 og 62. [6]) Se bl. a. ndf. S. 82 og 85.

S. 17. [1]) Matzen, Retshistorie. Offentlig Ret I S. 154, og min egen Udsigt over den danske Retshistorie I S. 35. [2]) Jur. Tidsskr. 1916, 243.

S. 18. [1]) Se ndf. S. 75. [2]) Den nævner f. Eks. ikke Mandebodens Størrelse, eller hvem den tilfalder, og omtaler heller ikke Bøderne til Kongen. [3]) Den eneste er V. sj. L. II—1.

S. 19. [1]) Sprogformen hos A. Sun. viser ikke den mindste Berøring med Forordningen, og de Ord og Vendinger i denne, der ikke er kommet med i den danske Gengivelse, mangler ogsaa i Parafrasen. Dette gælder navnlig Ordene *Et quilibet sociorum suorum ... tres marcas actori emendet.* [2]) S. 15. [3]) I Grupperne B, C, F, G, H og h efter Brøndum-Nielsens Klassifikation, jfr. Ark. f. Nord. Filol. XXXIV, 106 flg. Af disse Grupper hører B, C, G, H og h til den ene af de to Hovedgrup-

per af Haandskrifter, F derimod til den anden Hovedgruppe, til hvilken ogsaa hører E, som har sat Loven om Ættebod ind i Teksten efter Kap. 92, men følger de ovenfor nævnte Haandskriftsgrupper ved ligesom de at have Addit. B. 6 og 7 ved Lovens Slutning i umiddelbar Fortsættelse af den. [4]) Stykket mangler i Grupperne A og D, der ogsaa mangler Addit. B. 6 og 7, jfr. Note 5 og 6 til S. 21, og har udeladt S. L. Kap. 154—156 (Bestemmelserne om Jernbyrd). Grupperne A og D hører til hver sin Hovedgruppe af Haandskrifter. — Ang. Gruppen E, se foregaaende Note.

S. 21. [1]) S. L. Kap. 90. [2]) S. 72 flg. [3]) S. 15. [4]) Se Note 3 til S. 19. [5]) Det mangler saaledes i D. Om A, se næste Note. [6]) Runehaandskriftet hører til A-Gruppen (A^1). Det andet A-Hdskr. (A^2) har vel ogsaa B. 6 og 7, men adskilte fra S. L. ved Kirkeretten og tilføjede med en meget senere Haand.

S. 22. [1]) Jfr. S. 88.

S. 23. [1]) S. 54—55.

S. 24. [1]) Jfr. ang. en lignende Udvikling i Vestergötland Br. Sjöros, Äldre Västgötalagen (1919) 146—149. [2]) P. Hauberg, Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146—1241, 14 (Vid. Selsk. Skr. 6. Rk. hist.-fil. Afd. V, 322). [3]) A. Sun. Kap. 65. At Bestemmelsen er truffet i Tiden mellem c. 1170 og 1200, kan vistnok sluttes af, at Kirkeretten endnu ikke kender Forskellen mellem Mark Sølv og Mark Penge, medens Ligningsforholdet 3 Mark Penge lig 1 Mark Sølv er hjemlet ved S. L. Kap. 96, der er ældre end Fr. 28. Dec. 1200 (S. 15 ved Note 3). [4]) O. Nielsen, Kong Valdemar den Andens Jordebog 11 og 99, Note 1. P. Hauberg, anf. V. 14—15.

S. 25. [1]) O. Nielsen, Ribe Oldemoder 10. P. Hauberg, anf. V. 15. [2]) P. Hauberg i Aarb. f. nord. Oldkynd. og Hist. 1884, 254 flg. [3]) Oplysningen findes i en c. 1300 skreven Randbemærkning i Haandskriftet af Ribe Oldemoder. Om der til Grund for denne Bemærkning ligger en ældre Optegnelse, er ganske usikkert. Tendensen i den, jfr. Slutningssætningen, gør den tilmed mistænkelig. [4]) Ogsaa i E. sj. L. synes de Bestemmelser, der ved Omregning fra Mark Penge til Mark Sølv gaar ud fra den højeste Møntværdi (III—41, jfr. V. sj. L. III—12 (Thorsen S. 56) og III—46), at være forholdsvis unge.

S. 28. [1]) S. 91.

S. 29. [1]) P. Hinschius, Das Kirchenrecht der Katholiken und Protestanten in Deutschland IV, 746, 830. V, 157. [2]) c. 27 C. XXIII qu.2, c. 12 C. XXIV qu. 3. Summa Rolandi (ed. Fr. Thaner) 91. [3]) Se bl. a. c. 34 C. XXIII qu. 8, c. 7 og 10 C. XXIII qu. 4. [4]) Hinschius, anf. V. V,123—124, 929—930. [5]) Kap. 45: *presertim cum exigua portio, tocius uidelicet emendationis tercia, tantum incumberet occisori.*

S. 30. [1]) H. Olrik, Konge og Præstestand i den danske Middelalder II, 105. [2]) *Justis lex non est posita, sed iniustis.* [3]) L. Holberg, Dansk og fremmed Ret 199. [4]) Se ovenf. S. 16—17.

S. 32. [1]) Angaaende den i S. L. Kap. 90 optagne Forordning om Kongefreden se ndf. S. 87.

S. 35. [1]) Da Arvebogen kun foreligger i ret unge Haandskrifter, indeholder den, selv bortset fra den sproglige Form, adskilligt, som ikke tilhører Urteksten, men i Hovedsagen har den dog bevaret det oprindelige bedre end de to andre Redaktioner (den ældre og den yngre Redaktion), der danner en Gruppe for sig selv og vistnok ogsaa ind-

byrdes kun er indirekte beslægtede. [2]) Indholdet af E. sj. L. er vistnok af temmelig ulige Alder. For de Partiers Vedkommende, der har Stof tilfælles med V. sj. L., synes en Sammenligning med denne at vise, at der er benyttet Kilder, som er ældre end den, medens den bevarede Bearbejdelse er yngre. [3]) Se ndf. S. 101.

S. 36. [1]) I Overskriften til Addit. D. 4 betegnes en saadan Person i øvrigt som *frithløs*. [2]) Jfr. nærmere S. 96—97.

S. 37. [1]) Schlyter, Ordbok under *griþ* og *gruþ*. [2]) S. 39.

S. 38. [1]) Jfr. S. 27. [2]) Jfr. S. 100. Kolderup-Rosenvinge, Retshistorie II, 99 sammenstiller dog Overboden i Sk. Birk. Kap. 43 med J. L.'s Gørsum. [3]) En Ændring heri indtraadte først ved Rigsl. 1283 § 4, hvorefter Betalingen skal ske *cum terris uel prompta pecunia et non cum alijs rebus*. Se ogsaa Thords Art. 75.

S. 39. [1]) Dette maa i hvert Fald være Meningen med den ganske tilsvarende Forskrift i det S. 37 omtalte Sted i Vestgötaloven. Jfr. E. Carlquist, Studier i den äldra svenska bevisrättens utveckling (1918) 35—36.

S. 40. [1]) Ordet Mord findes brugt om det lønlige Drab i Overskriften til det heromhandlede Kapitel i den sjæll. Kirkeret i visse af Haandskrifterne af denne, se Thorkelin, Saml. af danske Kirkelove 17. Jfr. ogsaa Sk. Birk. Kap. 44, E. sj. L. III—47. [2]) Wilda, Das Strafrecht der Germanen 706 flg. H. Brunner, Deutsche Rechtsgeschichte II. 627 flg. [3]) Saaledes i Norge og tildels paa Island. Wilda, anf. V. 159 og 577. Fr. Brandt, Forelæsninger over den norske Retshistorie II, 67. Grágás, Skálholtsbók og andre Haandskrifter 652. — Under Henvisning til Vestgötalov I Md. 1 pr. antager Schlyter i Ordbogen under *frafall*, at Reglen om, at Manddraberen selv skal lyse Drabet, repræsenterer et ældre Udviklingstrin, men Br. Sjöros har nu i sit i Note [1]) til S. 24 nævnte Værk S. 140—41 vist, at denne Antagelse ikke behøves til Forklaring af det paagældende Lovsted. [4]) Grágás frembyder et Eksempel paa, at flere dels ældre, dels yngre Tilfælde saaledes henføres under Mord, paa den ene Side det at dølge Drabet eller skjule Liget for at hemmeligholde det, paa den anden Side det ikke at vedgaa Drabet, Konungsbók Kap. 88, Staðarhólsbók Kap. 315.

S. 41. [1]) S. L. Kap. 188, 226, 233 og 241, A. Sun. Kap. 102, 131, 137 og 149.

S. 42. [1]) Det omstridte Spørgsmaal, om Nam paa S. L.'s Tid var Nam til Ejendom eller blot en Tagen Pant, skal ikke optages til Undersøgelse her, jfr. V. A. Secher, Om Vitterlighed og Vidnebevis I, 170 flg. [2]) S. L. Kap. 121 og 145, A. Sun. Kap. 57 og 90. [3]) Anderledes Secher, anf. V. 180 flg., jfr. navnlig 181—82.

S. 44. [1]) Jfr. angaaende dette Punkt K. G. Westman, Den svenska nämnden 112, hvor Forf. med Føje tager Afstand fra den af Secher, Om Vitterlighed og Vidnebevis I, 100 udtalte Mening, at E. sj. L. III—26 skulde indeholde en Fejl, idet det aldrig kan have været saaledes, at der har kunnet tages Nam direkte i Henhold til Frændestævnets Dom. [2]) E. sj. L. II—30, J. L. II—28.

S. 45. [1]) Se S. 41. [2]) inden han var gjort fredløs, jfr. E. sj. L. III—31. [3]) Det er ikke rigtigt, naar N. Cohn i Jur. Tidsskr. 1916, 243 siger, at Ordningen af Slægtens Bidragspligt i Fr. 28. Dec. 1200 fremstilles som helt ny, og at man intetsteds finder den mindste Antyd-

ning af, at den har været kendt tidligere. Det nye i Forordningen vedrørte paa dette Punkt kun nogle Enkeltheder. [4]) S. 15.

S. 46. [1]) Brandt, Forelæsninger over den norske Retshistorie I, 85 og 88. K. v. Amira, Nordgermanisches Obligationenrecht II, 98 og 103.

S. 48. [1]) Vestgötalov I Md. 1 §§ 4 og 5, II Dr. B. VII, III 63, Østgötalov Dr. B. VII. Jfr. ved det følgende B. S. Phillpotts, Kindred and Clan (1913) 68 flg. [2]) Efter Vestgötaloven udgør Ætteboden 12 Mark. Af den skal Arvingen bøde Halvdelen, saaledes at Ætten kun bøder 6 Mark, fædrene Frænder 3, mødrene Frænder 3. Paa hver Side skal den nærmestbeslægtede bøde 12 Øre (= 1 ½ Mark), den næste 6 Øre, den tredie 3 Øre, den fjerde 4 ½ Ørtug, den femte 2 Ørtug og 4 Penninge (der regnedes i Götalandene 16 Penninge paa en Ørtug), den sjette, der var den sidste bidragspligtige, 18 Penninge. Disse Beløb udgør tilsammen 23 Øre, 1 Ørtug og 14 Penninge eller meget nær 24 Øre, der er lig 3 Mark. Østgötaloven er ikke saa omstændelig, og dens Regel ikke saa klar, men det maa dog være dens Hensigt at udtale, at efter at den nærmeste har bødet Halvdelen og den næste Halvdelen af Resten, skal man fortsætte med Halveringen indtil 7de Mand. [3]) E. sj. L. III—26. [4]) Jfr. Phillpotts, anf. V. 80. [5]) Landskabslovenes Regler om Beregning af Slægtskab kan ikke fremstilles her. Princippet fremgaar klart af E. sj. L. I—17, og der er vistnok fuld Overensstemmelse mellem alle Forskrifter i Lovene, blot at man snart kun regner med fire Grader (Broder, Søskendebarn, Næstsøskendebarn og Næstnæstsøskendebarn), medens de mellemliggende Slægtskabstrin (Broderbarn, Søskendebarnsbarn og Næstsøskendebarnsbarn) ikke tælles særskilt, men betragtes som halve Grader, jfr. E. sj. L. II—47: *æn ær hin half mannæ nærmær*, snart derimod med syv Grader, idet alle Trin tælles med.

S. 49. [1]) Phillpotts, anf. V. 80. Udregningen her er dog delvis urigtig, idet der er glemt en Slægtskabsgrad mellem Broder og Søskendebarn. [2]) Med Hensyn til Reglen om, at det mindste Bidrag skal være en Ørtug, maa endnu erindres, at den med Kap. 92 parallelle, men yngre Forskrift i Addit. D. 3 taler om *örtogh pænningæ*, medens der i Teksten er gaaet ud fra, at der er tænkt paa en Ørtug Sølv. Fastsættelsen af det mindste Bidrag til en Ørtug Penge hænger dog vistnok sammen med, at Broders Bidrag efter samme Forskrift kun udgør 1 Mark Sølv (= 72 Ørtug Penge). Halveres dette Beløb 6 Gange, faar man nemlig som mindste Bidrag $1^1/_8$ Ørtug Penge. [3]) Fr. Brandt, Forelæsninger I, 85—86.

S. 53. [1]) At det, der følger umiddelbart efter, er et Indskud, er utvivlsomt, jfr. Secher, Om Vitterlighed og Vidnebevis I, 173 Note 2. Det foregaaende anses derimod af Secher S. 99 for gammelt, men hans Grunde hertil er uholdbare, jfr. Westman, Den svenska nämnden 111—112, og som omtalt S. 44 indeholder det ogsaa Ting, som maa opfattes som ret unge. [2]) Maaske er den Ordning, som hjemles ved disse Bestemmelser, allerede forudsat i den ældre Vestgötalov Md. 1 § 5, hvor det med Hensyn til Fordelingen af Boden blandt den dræbtes Slægt, hvilken fulgte samme Regler som Udredelsen, bestemmes, at hvis alle er lige nær beslægtede, da skal Kuld tage ligesaa meget som Kuld, jfr. J. Otman, Äldre Vestgötalagen 16 Anm. 31 og Br. Sjöros, anf. V. 150—51, hvilke begge med Rette tager Afstand fra Schlyters Oversættelse af Ordet *kolder*.

S. 54. [1]) S. 52. [2]) Jfr. S. 48—49.
S. 55. [1]) S. 49.
S. 57. [1]) S. 46.
S. 58. [1]) S. 27. [2]) Antiqv. tidskr. f. Sverige XVII Nr. 2.

S. 59. [1]) Jfr. ogsaa den i Thords Art. 4 omtalte *wetherwisteboot*, der rammer *qui morti alicuius interfuerit.* [2]) Se S. 34. Det er ejendommeligt, at de to Forskrifter forekommer i ganske samme Forbindelse i Vestgötaloven og i S. L.

S. 60. [1]) Westman, anf. V. 2 flg. [2]) C. Bjørling, Om bötesstraffet i den svenska medeltidsrätten 133—34. Jfr. K. v. Amira, Nordgerm. Obligationenrecht I, 178—80.

S. 62. [1]) Jfr. ogsaa Westman, anf. V. 5 flg.

S. 63. [1]) Westman 7—8. [2]) Anf. V. 24. Hænger det mærkelige Forhold, at *atvistar mæn*, men ikke *haldsbænd* og *raþsbænd* skal bøde til Kongen, et Forhold, som man har haft vanskeligt ved at forklare, se Wilda, Strafrecht der Germanen 610 Note 2, v. Amira, anf. V. I, 711, Westman, anf. V. 25, mon ikke sammen med, at Ansvaret for *atvistar mæn* var noget senere tilkommet?

S. 64. [1]) Jfr. S. 15 med Note 3.

S. 65. [1]) Retshistorie. Offentlig Ret III, 71. [2]) Medens Kap. 102 maa antages at angaa baade Drab og Tilføjelse af Saar og fastsætter 3 Marks Bøder for begge Forhold, mildner Kap. 105 Ansvaret for Saar. [3]) Der kan ingen Tvivl være om, at i E. sj. L. III—46 det første *oc* skal udgaa af Sætningen *ni marc til kunungs ræt oc siæx marc til frith köp, thet ær fiuræ marc silfs, oc thre marc fore blothæ vitæ.* Meningen maa være, at der i det hele skal bødes 9 Mark, nemlig 6 Mark til Fredkøb og 3 Mark for Blodvide. Saaledes ogsaa Matzen, Retshistorie. Offentlig Ret III, 102. Matzen antager i øvrigt urigtigt, at der efter den skaanske Ret betaltes Fredkøb til Kongen ligesom efter V. sj. L. II—1, hvilket der ingen Hjemmel er for, og naar herved til det Resultat, anf. V. 101, at Bøden til Kongen i Skaane var 9 Mark. [4]) Jfr. S. 35 og 101. [5]) Først efter at denne Afhandling var trykt, er jeg blevet bekendt med K. v. Amira, Die germanischen Todesstrafen (Abhandl. d. bayer. Akad. d. Wiss. Philos.-philol. u. hist. Klasse XXXI, 3. 1922). Under Hensyn til det der udviklede finder jeg Anledning til at bemærke, at der ikke i det følgende er sondret mellem Fredløshed og Dødsstraf. En saadan Sondring lader sig vistnok heller ikke hævde for Landskabslovenes Vedkommende, hvormed intet skal være sagt om dens Berettigelse for en ældre Tid.

S. 66. [1]) Jfr. ogsaa J. L. III—22, der ligeledes peger tilbage paa en anden Regel som gældende i ældre Tid. [2]) K. Lehmann, Der Königsfriede der Nordgermanen S. 139. [3]) Se navnlig 139 flg.

S. 67. [1]) S. L. Kap. 217, A. Sun. Kap. 127, V. sj. L. II—28, E. sj. L. II—2.

S. 68. [1]) E. sj. L. II—4, 8, 10, 12, 17, 22, 23 og 29. V. sj. L. II—30, 31 og 39. [2]) S. L. Kap. 226 sondrer mellem to Tilfælde af forsætlig Brandstiftelse, af hvilke det første maa antages at modsvare det i E. sj. L. II—15 omtalte Mordbrandstilfælde, medens det andet (at ride til med Hærskjold og opbrænde Andenmands Ejendom) har sit Modstykke i E. sj. L. II—14, V. sj. L. II—33. [3]) Lehmann, anf. V. 139—41 (om den gamle strenge Fredløshed) og navnlig 142 øverst. [4]) Lehmann, anf. V. 143—44. [5]) Lehmann, anf. V. 144 Note 2. [6])

Lehmann, anf. V. 142 øverst. [7]) Hermed skal intet være udtalt om Fredløsheden i en væsentlig ældre Tid.

S. 69. [1]) Lehmann, anf. V. 143—44.

S. 70. [1]) Jfr. J. L. III—22.

S. 71. [1]) H. Brunner, Deutsche Rechtsgeschichte II, 608 flg. [2]) Lehmann, anf. V. 140 Note 1. [3]) Lehmann 136.

S. 72. [1]) En Modsætningsslutning maa være berettiget, da ingen af Forordningens Bestemmelser kan være en blot Gentagelse af, hvad der var gældende. Sætningen om, at den fredløse aldrig maa faa sin Fred igen, kan ikke være Bestemmelsens Hovedindhold, da den ved Ordet *eciam* er knyttet til det foregaaende som en mindre væsentlig Tilføjelse.

S. 73. [1]) H. Brunner, Rechtsgeschichte II, 580. [2]) Brunner, anf. V. II, 581. J. Gröll, Die Elemente des kirchlichen Freiungsrechtes (Stutz, Kirchenrechtliche Abhandlungen 75 og 76), 27—28. [3]) Gröll, anf. V. 28—29. [4]) Jfr. ogsaa L. Holberg, Kirke og Len 27.

S. 74. [1]) S. 72.

S. 75. [1]) Se herom S. 16—18. [2]) K. v. Amira, Nordgermanisches Obligationenrecht II, 354. [3]) Der skal sikkert læses *fautorem*, som de fleste Haandskrifter gør, ikke *factorem*, hvilken Læsemaade Schlyter dog har beholdt i Teksten.

S. 76. [1]) S. 86.

S. 77. [1]) S. 26.

S. 78. [1]) S. 28 og 66. [2]) Se S. 44. [3]) V. A. Secher, Om Vitterlighed og Vidnebevis I, 172. [4]) Bestemmelsen er fra Forordningen gaaet over i S. L. Kap. 88, A. Sun. Kap. 60.

S. 79. [1]) Jfr. Secher, anf. V. 170—71. Holberg, Dansk Rigslovgivning 210 flg.

S. 80. [1]) Saaledes nærmest Westman, Den svenska nämnden 112. [2]) Jfr. Schlyter i Glossaret under *ræt*.

S. 82. [1]) Jfr. A. Sun. Kap. 46: *de hijs qui satisfecerunt uindictam de cetero cessaturam.* [2]) Efter at det er sagt, at det, som er samlet sammen, først skal overgives Manddraberen i samme Øjeblik, hvor han skal bøde, hedder det videre: *hiisque* (ɔ: det indsamlede) *satisfaccionem recipientibus traditis de cognatis maternis idem fiat.* Denne Udtryksmaade er kun logisk, hvis ogsaa mødrene Frænder skal have deres Bidrag til Stede ved den paagældende Lejlighed og skal overgive det til Manddraberen, straks efter at fædrene Frænder har overgivet deres. Saaledes var Forholdet imidlertid ikke, idet mødrene Frænder først blev sammenkaldte, naar den fædrene Sal var betalt, og først udredede deres egen Sal fire Maaneder senere. Der maa derfor antages at være udfaldet noget mellem *traditis* og *de cognatis.*

S. 83. [1]) N. Cohn i Jur. Tidsskr. 1916, 241—42. Forordningens Tekst er paa dette Sted daarligt overleveret, idet der efter *Si quis probare poterit . . . ferro candenti, si negauerit, se expurget* maa være udfaldet en Sætning svarende til den danske Teksts *Ær ey witni til.* [2]) S. 64. [3]) Saar og Afhug stilles overhovedet kun sjældent i Modsætning til hinanden, saaledes i J. L. II—2 og 3, V. sj. L. II—14 og 15, E. sj. L. II—40.

S. 84. [1]) S. 62—63. [2]) Jfr. S. 66 og 77.

S. 85. [1]) Alle disse Forskrifter er anførte hos Huberti, Studien zur Rechtsgeschichte der Gottesfrieden und Landfrieden I (1892) 478, 479, 482—83, 491, 494 og 495. Visse noget ældre Forskrifter taler ligefrem

om *aratores*, hvilket i Dekretet (c. 24 og 25 C. XXIV qu.3) er blevet forvansket til *oratores*, jfr. Huberti 472—74. [2]) c. 2, X, I 34. [3]) Jfr. H. Fehr i Zeitschr. d. Savigny-Stift., Germ. Abt. Bd. 35, 135—37.

S. 86. [1]) Udtrykket *diocesis* omfatter alle Landsdele, som hørte til Lunde Stift, altsaa hele det skaanske Retsomraade, medens Land snarest maatte forstaas om Skaane alene. [2]) I Norge findes en saadan begrænset Kongefred allerede anerkendt i Gulatingslov 170, medens først Landsloven IV, 4 giver den et videre Omfang, jfr. Lehmann, Königsfriede 215. Hos de sydgermanske Folk træffes den meget tidligt, Brunner, Rechtsgeschichte II, 45 flg. [3]) Den yngre norske Ret udstrakte kun Kongefreden til den Købstad, hvor Kongen opholdt sig, Landslov IV, 4. Angaaende middelalderlig tysk Ret se His, Das Strafrecht des deutschen Mittelalters I, 227. [4]) Dipl. Svec. I 668 flg. jfr. Lehmann, anf. V. 44.

S. 87. [1]) S. 16—17. [2]) Fr. om Kongefreden rammer foruden Drab ogsaa Tilføjelse af Saar, om end kun med 40 Marks Bod, derimod ikke Hug og Slag, S. L. Kap. 91, A. Sun. Kap. 61. [3]) Jfr. ogsaa, at den i S. L. følger umiddelbart efter Fr. 28. Dec. 1200. [4]) Ogsaa den svenske Skenningelov havde vanskeligt ved at trænge igennem, Lehmann, anf. V. 45 flg. [5]) Det er mig ikke klart, hvad Lehmann mener med sine Bemærkninger om denne Begrænsning S. 158. [6]) S. 72 flg.

S. 88. [1]) Om de Udvidelser af Husfreden, som indførtes ved Fr. 28. Dec. 1200, ogsaa er blevet indbefattede under den nye strengere Regel, maa under Hensyn til Ordlyden af Stykket om bodløse Maal anses for tvivlsomt. Imod taler nærmest den skaanske Redaktion af Rigslov 1284 § 12, hvorefter Drab af en Mand paa hans Ager eller Eng er 40 Marks Sag. [2]) Sk. Kirkeret Kap. 14. Jfr. angaaende de kirkelige Helgtider og Reglerne om dem L. Holberg, Kirke og Len 53 flg.

S. 89. [1]) His, Das Strafrecht des deutschen Mittelalters 4.

S. 90. [1]) I Thords Art. 68 og 71 tales dog om en Fredløshed, der indtræder *ipso facto*.

S. 91. [1]) S. 29.

S. 92. [1]) S. 46—47.

S. 94. [1]) At det ikke er Jernbyrdsloven selv, der har indført den paagældende Ordning, fremgaar af, at denne, som paavist i Teksten, allerede ligger før Stykket om bodløse Maal, der er ældre end Jernbyrdsloven. Vil man indvende, at Ordningen med dens forskellige Alternativer forudsætter den først af Jernbyrdsloven indførte Afgørelsesmaade ved Nævninger, kan henvises til Sk. Birkeret Kap. 43, hvoraf ses, at den ogsaa kunde praktiseres, hvor Afgørelse ved Nævninger ikke fandt Sted, jfr. Birkeret Kap. 36.

S. 95. [1]) Saaledes Schlyter i Glossaret. I Rigslov 1283 § 4, 1304 § 4 gengives Ordet ved *innocens*. [2]) Jfr. Abels Lov 1251, Tekst I a § 20 (*hominis non conuicti jn placito*), I b § 18, II § 17; se ogsaa samme Lov I a § 9, II § 1, hvor nogle Hdskr. har *sine causa*, andre *non convictum*. [3]) Jfr. E. sj. L. II—7, der stiller Hævndrab af den, der har værget sig mod en Sigtelse, i Klasse med Hævndrab efter bødede Bøder.

S. 96. [1]) Jfr. E. sj. L. II—6: *tha scal han thot hvaræn ey thet ofnæ hanum hæfnæ, forræ en han hauær thet a thingi sot, sum logh ær.*

S. 98. [1]) Sammenlign Matzen, Retshistorie. Offentlig Ret III, 101. [2]) Ordet har egentlig Hensyn til Inddragelsen af den fredløses Gods, men da den fredløse Manddraber ifølge J. L. II—13 netop ikke

forbrød sit Gods, men kun ifaldt 3 Marks Bod til Kongen, synes det ikke her at kunne have den sædvanlige Betydning. Sammenhængen er dog muligvis den, at Fredløsheden ved Manddrab fra først af har indbefattet Forbrydelse af Gods, men at Virkningerne senere inden J. L. er blevet mildnede paa den i II—13 angivne Maade. Formuleringen af II—13 taler netop for, at Slutningen af Kapitlet er blevet omredigeret.

S. 99. [1]) Det samme var ifølge Abels Lov 1251 § 20, jfr. Redaktion I b § 18, II § 17, Tilfældet, naar den, der dræbte *saklös man*, forud havde stillet Sikkerhed for ikke at ville dræbe ham. Dette bekræfter modsætningsvis det i Teksten anførte.

S. 100. [1]) S. 24.

S. 101. [1]) Jfr. S. 35.

S. 102. [1]) Se S. 21—22.

S. 103. [1]) S. 69. [2]) Se om disse Bestemmelser S. 40. [3]) Jfr. S. 41.

S. 104. [1]) Jfr. S. 31.

S. 105. [1]) Jfr. Ordene: *quicunque alium interfecerit et emendam firmauerit.* [2]) Det er dog ikke klart, om denne Bestemmelse ophæver Bidragspligten eller blot indskærper en tidligere stedfunden Ophævelse. [3]) Jfr. ogsaa Thords Art. 75, der dog i hvert Fald ikke angaar Skaane.

S. 106. [1]) Aarsberet. fra Geheimark. V, 17—18. Foruden i det der anførte Haandskrift findes den danske Oversættelse ogsaa i Arn. Magn. Nr. 7, 4 to. [2]) Jfr. ogsaa Rigslov 1283 § 4, 1304 § 4, Thords Art. 75.

UNIVERSITETET I REKTORATSAARET

1921—22.

Universitetet i Rektoratsaaret 1921-22.

Immatrikulerede Studenter.

I Rektoratsaaret immatrikuleredes ialt 949 Studenter ved Universitetet, heraf var 833 dimitterede i 1922, 116 i 1921 og tidligere Aar.

Eksaminer.

Den filosofiske Prøve bestodes af ialt 780.

Tallet paa dem, der har underkastet sig afsluttende Eksaminer, er:

Teologisk Embedseksamen 55, hvoraf 26 fik Laudabilis.
Fuldstændig juridisk Embedseksamen 88, hvoraf 1 fik Første Karakter med Udmærkelse og 50 Første Karakter.
Statsvidenskabelig Eksamen 15, hvoraf 10 fik Laudabilis.
Eksamen i Forsikringsvidenskab og Statistik 3, hvoraf 2 fik Laudabilis.
Lægevidenskabelig Embedseksamen 74, hvoraf 2 fik Laudabilis et quidem egregie, 56 Laudabilis.
Skoleembedseksamen under det filosofiske Fakultet 21, hvoraf 2 fik Første Karakter med Udmærkelse og 11 Første Karakter; under det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet 6, hvoraf 2 fik Første Karakter med Udmærkelse og 3 Første Karakter.
Magisterkonferens under det filosofiske Fakultet 8 og under det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet 1.

Prisopgaver.

Af de for Aaret 1921 udsatte Prisopgaver har 5 fremkaldt 9 Besvarelser, nemlig: den lægevidenskabelige 4, den klassisk-filologiske 1, den engelsk-filologiske 1, den kunsthistoriske 1 og den kemiske 2. Den for 1920 udsatte Prisopgave i Naturhistorie har fremkaldt 2 Besvarelser. Bedømmelserne over disse Afhandlinger er trykte nedenfor S. 153 ff. Universitetets Guldmedaille blev uddelt for 2 af Besvarelserne af den lægevidenskabelige samt for Besvarelserne af den kemiske og den naturhistoriske Opgave.

Universitetets Prisspørgsmaal for Aaret 1923 er trykte nedenfor S. 167ff.

Doktorgrader

I Rektoratsaaret har 1 Videnskabsmand opnaaet den filosofiske Doktorgrad ved Æresdiplom, medens 21 Videnskabsmænd har erhvervet Doktorgraden paa Grundlag af en særlig Afhandling, nemlig 1 den teologiske, 9 den medicinske og 11 den filosofiske Doktorgrad. De af disse Videnskabsmænd meddelte Oplysninger om deres Livsforhold og Studier er trykte nedenfor S. 130ff. i den Orden, hvori de har vundet Graden.

Samme Sted findes den af Dr. med. Johs. Gravesen, som ifølge kgl. Resolution af 16. Novbr. 1920 fritoges for mundtligt Forsvar af sin af det lægevidenskabelige Fakultet antagne Afhandling, meddelte Levnedsbeskrivelse og en af Læge J. W. S. Johnsson forfattet Levnedsbeskrivelse af afdøde Dr. med. Kristian Carøe, som 1. November 1921 opnaaede den medicinske Doktorgrad ved Æresdiplom.

Universitetets Lærere.

I Rektoratsaaret er Professor i slavisk Filologi, Dr. phil. Stanislaw Roźniecki afgaaet ved Døden den 21. December 1921. Hans Levnedsbeskrivelse, forfattet af Professor, Dr. phil. Holger Pedersen, vil findes nedenfor S. 124ff.

Efter Ansøgning blev entledigede: Professor i Filosofi, Dr. phil. K. Kroman, Professor i germansk Filologi, Dr. phil. Herman Møller, Professor i semitisk-østerlandsk Filologi, Dr. theol. & phil. Fr. Buhl, Docent i Ægyptologi og Assyriologi, Professor, Dr. phil. Vald. Schmidt og Docent i Musikens Historie, Professor, Dr. phil. Angul Hammerich (15. November 1921 fra 31. Januar 1922).

I Rektoratsaaret er følgende Universitetslærere ansatte: Sognepræst, Dr. theol. Niels Munk Plum som Docent i systematisk Teologi (27. Oktober 1921 fra 1. Januar 1922), Docent, Dr. phil. Johs. Pedersen som Professor ordinarius i semitisk-østerlandsk Filologi (15. Februar 1922), Dr. phil. Louis L. Hammerich som Professor i germansk Filologi (17. Februar 1922), Leder af Universitetets ferskvandsbiologiske Laboratorium, Dr. phil. C. Wesenberg-Lund som Professor extraordinarius i Ferskvandsbiologi (26. April fra 1. April 1922), Assistent ved Universitetets plantefysiologiske Laboratorium, Dr. phil. Peter Boysen Jensen som Lektor i Plantefysiologi for 3 Aar fra 1. April 1922, Dr. phil. Frithiof Brandt som Professor i Filosofi (25. Maj 1922), Lektor, Dr. phil. Edgar Rubin som Professor i eksperimental Psykologi (31. Maj 1922), Assistent ved Universitetets

psykofysiske Laboratorium, Dr. phil. R. H. Pedersen som Lektor i anvendt Psykologi med særligt Henblik paa eksperimentelle pædagogiske Undersøgelser for 2 Aar fra 1. Juni 1922, Professor, Dr. phil. N. E. Nørlund som Professor i Matematik (7. August fra 1. September 1922).

Rektor, Dr. phil. Karl Hudes Ansættelse som Lektor i klassisk Filologi er forlænget for 3 Aar fra 1. Februar 1922, og Lektor Th. Sundorphs Ansættelse som Lektor i fysiske Undervisningsforsøg for 1 Aar fra 1. September 1922.

Ifølge særlig Tilladelse har Translatør, Cand. jur. H. C. Brodersen holdt Forelæsninger over Russisk, Lektor ved Lyceet i Cateau Charles Gobinot — som adjungeret Professor, Dr. phil. Kr. Nyrop — Forelæsninger over Fransk, Cand. theol. & mag. F. Ohrt Forelæsninger over Finsk og Attaché ved det kinesiske Gesandtskab Sia Lei Forelæsninger over Kinesisk.

Universitetets Administration.

I Rektoratsaaret fungerede som Rektor Professor, Dr. phil. Einar Biilmann, som den akademiske Lærerforsamlings Protokolfører Professor, Dr. phil. Victor Kuhr og som Dekaner: i det teologiske Fakultet Professor, Dr. theol. J. P. Bang, i det rets- og statsvidenskabelige Fakultet Professor, Dr. jur. Viggo Bentzon, i det lægevidenskabelige Fakultet Professor, Dr. med. C. Rasch, i det filosofiske Fakultet Professor, Dr. phil. Vald. Vedel og i det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet Professor, Dr. phil. J. Hjelmslev.

Til Medlemmer af Konsistorium valgte den akademiske Lærerforsamling den 19. Oktober 1922 Professorerne, Dr. theol. O. V. Ammundsen, Dr. jur. H. Munch-Petersen, Poul Johs. Jørgensen, Dr. med. K. Faber, Dr. med. & chir. Thork. Rovsing, Dr. phil. & litt. & sc. & med. J. L. Heiberg, Dr. phil. Holger Pedersen, Dr. phil. & med. & bot. et zool. W. Johannsen samt Professor, Dr. med. E. Schmiegelow og Docent, Dr. phil. H. M. Hansen, alle paa 4 Aar fra 15. November 1922. Til samme Tid udtraadte af Konsistorium Professor, Dr. phil. & litt. Otto Jespersen, som i Henhold til § 9 i Anordning af 11. Maj 1921 om almindelige Bestemmelser angaaende Universitetets Organisation havde bedt sig fritaget for Genvalg, og Professor, Dr. phil. Johannes Pedersen, der 23. Oktober 1919 valgtes til Medlem som Docent.

Det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet har i Henhold til dertil meddelt Bemyndigelse (Undervisningsministeriets Skrivelse af 24. Oktober 1922) optaget Professor extraordinarius, Dr. phil. C. Wesenberg-Lund som Medlem af Fakultetet.

Den 11. Januar 1922 valgte Konsistorium Professor, Dr. med. Einar Biilmann til Efor for Borchs Kollegium i Stedet for Professor,

Dr. theol. & phil. Fr. Buhl, som 31. Januar 1922 fratraadte som Professor ved Universitetet.

Efter Observator Johs. Braaes Udnævnelse til Adjunkt ved Ordrup Gymnasium blev Assistent, Mag. sc. Frøken Julie Vinter Hansen 31. August 1922 udnævnt til Observator ved Universitetets astronomiske Observatorium.

Som Formand for det samlede Studenterraad fungerede Stud. med. Max Schmidt.

Universitetsfester m. m.

Universitetets Aarsfest holdtes den 17. November 1921. Den afgaaende Rektor, Professor, Dr. phil. & litt. Otto Jespersen holdt Festtalen (trykt i »Tilskueren« for December 1921). Kantaten udførtes af Studentersangforeningen.

Immatrikulationsfesten holdtes den 2. September 1922. Rektor, Professor, Dr. phil. Einar Biilmanns Tale er trykt i Berlingske Tidende for 3. September 1922. Ved denne Lejlighed blev de af Hans Hartvig Seedorff Pedersen til Immatrikulationsfesten skrevne Sange — med Musik af Poul Schierbeck — første Gang sungne af Studentersangforeningen.

Den 23. September 1922 afholdt Universitetet en Fest i Anledning af 200-Aaret for den danske Skueplads' Oprettelse. Professor, Dr. phil. Vilh. Andersen holdt Festtalen (trykt i Nationaltidende 24. September 1922). Desuden holdtes Taler af Universitetets Rektor, Professor, Dr. phil. Einar Biilmann og Chefen for det kongelige Teater, Hans Ekscellence Kammerherre, Greve Brockenhuus-Schack. Det kgl. Kapel og Studentersangforeningen udførte Musiken.

Professor, Dr. phil. Georg Brandes holdt efter Konsistoriums Indbydelse i Anledning af 50-Aaret for Afholdelsen af hans første Forelæsning ved Universitetet en Forelæsning i Universitetets Festsal den 10. November 1921. Foredraget (trykt i »Tilskueren« for Januar 1922) gentoges efter Studenterraadets Opfordring den 24. November.

Følgende fremmede Videnskabsmænd og Universitetslærere har i Rektoratsaaret holdt Forelæsninger ved Universitetet:

Direktøren for Militærskolen i St. Cyr, General Tanant den 31. Januar 1922, den videnskabelige Leder af Udgravningerne i Pompeji, Dr. Guiseppe Spano den 3. April 1922, den italienske Historiker, Professor Ferrero den 7. og 8. April 1922, Professor i fransk Sprog ved Sorbonne, Dr. Ferdinand Brunot den 19. og 20. April 1922, Professor i klassisk Filologi ved Berlins Universitet, Dr. Hermann Diels den 10. og 11. Maj 1922, Dr. Frederick Lynch, New York, den

20. og 22. Maj 1922, Underdirektør for l'Institut Pasteur i Paris, Professor Calmette den 14. September 1922, Professor ved Reykjavik Universitet, Dr. phil. G. Finnbogason den 18., 19. og 20. September 1922, den amerikanske Professor Henry N. Mac Cracken, Præsident for Vassar College, den 29. September 1922, Professor i eksperimental Psykologi ved Universitetet i Rostock, Dr. Katz den 10. Oktober 1922, Professor ved Universitetet i Strassbourg B. Vallotton den 27. Oktober 1922, og Professor ved Lunds Universitet, Dr. H. E. H. Löfstedt i Efteraarssemestret 1922.

Professor, Dr. med. J. Fibiger har som det lægevidenskabelige Fakultets Repræsentant deltaget i de Festligheder, som i November 1921 afholdtes i Montpellier i Anledning af det derværende medicinske Fakultets 700-Aars Jubilæum.

Universitetets Rektor, Professor, Dr. phil. Einar Biilmann og Professor, Dr. phil. & litt. Otto Jespersen har som Universitetets Repræsentanter deltaget i Festlighederne i Anledning af det kgl. Universitet i Paduas 700-Aars Jubilæum i Maj 1922.

Overbibliotekar ved Det kgl. Bibliotek i København, Dr. phil. H. O. Lange har repræsenteret Universitetet ved Festlighederne i Paris den 10.—13. Juli 1922 i Anledning af la Société Asiatique's 100 Aars Jubilæum.

Docent William Thalbitzer har repræsenteret Universitetet ved den 20. internationale Amerikanistkongres i Rio de Janeiro i August 1922.

Legater m. m.

Sognepræst, Dr. phil. Immanuel Scharling og Fru Ingeborg Margrethe Scharling Dragsdahl har til Minde om deres afdøde Fader, Professor, Dr. theol. C. Henrik Scharling oprettet et Legat, »Professor Henrik Scharlings Boglegat«. Kapitalen er 10 000 Kr. Fundatsen er den 25. Januar 1922 bleven forsynet med kgl. Konfirmation.

Nekrologer over Universitetslærere

døde i 1921—22.

St. Rožniecki,

født 8. maj 1865, død 21. desember 1921.

Stanisław Walenty Rozniecki var sön av barber og frisør i København (senere gårdejer i Hörve) August Wojciech R. (stammende fra egnen ved Wieliczka i Polen, død 1893) og hustru Wilhelmine f. Kruse (fra Eckernförde, død 1880). Han blev student (privat dimitteret) 1883 og studerede derefter ved Københavns universitet, hvor han foruden sine eksamensfag (tysk, dansk, græsk) tillige hørte forelæsninger over slaviske sprog og sanskrit. Jeg mindes ham bedst fra Herman Møllers avditorium, hvor han för forelæsningens begyndelse ofte livligt drøftede sprogvidenskabelige spörgsmål med sin sidemand Chr. Sarauw (nu professor). Til R.'s ungdomsvenner hører iøvrigt de nuværende professorer Knud Berlin og Johannes Østrup samt Nordmanden Hans Lundgren (nu overlærer i Kristiania). R.'s studier var i de første studenterår overvejende lingvistiske, men efterhånden gled hans interesser over til den historiske side, der for ham også omfattede moderne politik og kulturhistorie (dog ikke den hjemlige indre politik, som var ham ligegyldig).

I juni 1890 tog R. skoleembedseksamen, og 1893, et par uger efter at hans fader var omkommet ved et ulykkestilfælde (et kørselsuheld), tiltrådte han med Kommunitetets rejsestipendium, hvortil senere kom en understøttelse fra Carlsberg-fondet, en udenlandsrejse, der forlængede sig til et fortsat ophold i udlandet lige til avgust 1917. Rejselysten og evnen til at tilpasse sig til fremmede forhold var måske en fædrene arv: to av R.'s halvbrødre er udvandrede til fjærne egne (Avstralien og Argentina) og har der skabt sig en anset stilling. I den lange periode, i hvilken R. således opholdt sig i udlandet, har

han dog tre gange, foranlediget av sine studier, avlagt besøg i Danmark. Første gang var i efteråret 1909; næppe anede han, da han stod ved sin stemoders dör i Ordrup og en sejstenårig ung pige lukkede op for ham, at det var den halvsøster, der havde ligget spæd i vuggen ved hans avrejse; men da han stormede forbi hende og faldt moderen om halsen, gik det op for søsteren, at det måtte være »Stani«. De to følgende besøg i Danmark falder omkring januar 1912 og omkring årsskiftet 1913—1914. Under sit ophold i udlandet studerede R. i Prag 1893, i Kraków 1894, i Petrograd 1895—99 og flere gange i de følgende år, i Wien 1900—1901 og 1903. I året 1903 tog han doktoreksamen i Wien. I Prag stiftede R. bekendtskab med digteren Vrchlický, den store versets mester, som foruden originale arbejder har skrevet čechiske oversættelser av digterværker fra mange forskellige sprog; han var den gang i færd med at oversætte et udvalg av danske folkeviser og nyere digte; R. læste hver dag dansk med ham, og Vrchlický læste til gengæld čechisk med R. I Kraków studerede R. under den berömte sprogforsker Baudouin de Courtenay, der fra den tid av blev hans ven. I Petrograd omgikkes R. bl. a. Šachmatov, Wolter og den gamle akademiker Kunik.

I året 1899 ægtede R. Stanisława Rogowska, datter av den avdøde stabsritmester Stanisław Rogowski. Hun havde efter sin fader arvet hovedgården Osmołówka (1300 desjatiner land = 1420 hektar) nær ved floden Berezina, ved stasjonen Boguševiči, omtrent 20 kilometer fra byen Berezina (i guvernemanget Minsk; billeder fra godset findes i Maanedsmagasinet for 15. juni 1919 s. 533—537 i forbindelse med et intervju med R. om russiske tilstande under overskriften »Det store Kaos«). Således blev R. på sin hustrus vegne godsejer og fik sin tid optaget av alle slags praktiske anliggender, dels ved bestyrelsen av ejendommen, dels som tillidsmand for de polske godsejere. Men under alt dette slap han ikke sine videnskabelige studier av sigte.

Det var under opholdet i udlandet, at R. førte stavemåden av sit navn tilbage til den oprindelige polske form; tidligere vil man finde det stavet Rosznercki; R. selv skrev för udenlandsrejsen Rosznecki (udtalen av navnet var en hård nød for de fleste Danske, som ikke vidste, at det polske *c* betyder *ts*).

R. trådte tidligt frem med resultaterne av sine slaviske studier. I maj 1885 holdt han foredrag om et polsk æmne i Filologisk-historisk samfund (men det er karakteristisk, at hans næste foredrag i Filol.-hist. samf. først faldt under hans besøg i Danmark 1909 og 1914). Endnu medens han befandt sig på et tidligt standpunkt i sine polske studier, udgav han som nr. 88 i samlingen »Dansk Folkebibliothek« en oversættelse av to fortællinger av Sienkiewicz (den kostelige komisk-tragiske fortælling om »Sejerherren Bartek«, den polske bonde,

der udmærker sig i den tysk-franske krig 1870, og om hans senere skæbne i hjemlandet; og den trøstesløse lille skitse fra landsbylivet »Englen«). I første bind av tidsskriftet »Ny Jord« fremkom fra R.'s hånd en avhandling om »Adam Mickiewicz fra 1798—1830«.

Men R.'s første betydelige videnskabelige arbejde er hans bog »Polakkerne i Danmark 1659. Efter Jan Paseks Erindringer«. Det er en oversættelse av den del av den polske adelsmand Jan Paseks erindringer, hvori han fortæller om sin deltagelse i det polske hjælpetog til Danmark under Svenske-krigen; hertil har R. föjet en sammenhængende historisk kommentar, en sammenstilling av de sagn, der har bevaret mindet om Polakkerne, og endelig en række noter. Bogens æmne er det samme, som R. havde behandlet i sit første foredrag i Filologisk-historisk samfund.

Under sit ophold i Rusland optog R. til undersøgelse spörgsmålet om de sproglige spor, som Nordboerne måtte have efterladt sig i Rusland, et æmne, som han ved sine kundskaber både på det slaviske og på det nordiske område var særlig egnet til at behandle. Et av resultaterne av disse studier er den forklaring av det russiske talord for 40, *sorok*, som er meddelt i Zeitschrift f. vergleich. sprachforschung 39, 369. *sorok* er fra først av, hvad man endnu tildels har bevaret erindringen om i Rusland, ikke et egentligt talord, men et tælleord av samme slags som det danske *snes* og har særlig været brugt ved handel med skind; der kan da ikke være nogen tvivl om sammenhængen med det oldnordiske *serkr*, der forekommer på et bekendt sted i Knytlinga saga som benævnelse for 5 × 40 skind. Dermed er der rammet en forsvarlig pæl gennem den tidligere (i virkeligheden ganske umulige) antagelse, at *sorok* skulde bero på det græske τεσσαράκοντα. En række resultater av sine undersøgelser fremsatte R. i avhandlingen »Perun und Thor« i Archiv für slavische Philologie XXIII 462—520. Han søger her med megen lærdom og med ikke mindre kritisk tilbageholdenhed at påvise spor av Thors-dyrkelsen i Rusland.

Imidlertid var alt dette kun sideresultater av R.'s undersøgelser. Som sin egentlige opgave havde han sat sig at gennemforske de russiske folkeviser, bylinerne, med hensyn til de eventuelle sproglige minder om Nordboerne. Undersøgelsen av dette æmne trak meget længe ud. R. var ikke den, der havde let ved at blive hurtigt færdig med en ting. Hans gode ven professor Baudouin de Courtenay har (i en helt anden sammenhæng) kaldt ham en cunctator maximus. Hans samvittighedsfuldhed krævede, at alt blev undersøgt meget nöje, og han lod sig også hvert öjeblik lokke ind på sideveje. Det måtte ligeledes virke forsinkende på hans arbejde, at han i så mange år kom til at leve i en fjærn avkrog på landet stærkt optaget av praktiske

anliggender. Men dertil kommer, at opgaven næppe var særlig heldigt valgt. Vel er der i bylinerne sproglige spor av nordisk indflydelse; det har R. gjort utvivlsomt; men disse spor er ikke talrige og heller ikke tydelige. De sikre tilfælde av stærke forvanskninger kan let friste forskeren til under antagelse av lignende stærke forvanskninger at søge, hvor der i virkeligheden ikke er noget at finde, og R. har, når han underhånden meddelte sine formodninger, ofte mødt stærk skepsis (som en kuriositet kan det anføres, at denne skepsis i Wien også blev udstrakt til hans ovenfor omtalte indlysende forklaring av russisk *sorok*: han foredrog den i en sprogvidenskabelig kreds, men fandt ikke nogensomhelst tiltro — formodentlig fordi hans tilhørere stod altfor fremmede overfor det nordiske materiale). Har denne skepsis fra fagfællers side bidraget til at forhale fremkomsten av R.'s arbejder, så har den måske til gengæld gjort den nytte at skærpe R.'s selvkritik, og da han endelig begyndte at meddele frugterne av sine bylinestudier, mødte han gennemgående anerkendelse. R.'s første arbejde om æmnet er en avhandling på russisk om navnene på Kijev og Dněpr i bylinerne i Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности императорской академіи наукъ, bind XVI, 1 (1911). Den fremkaldte en modartikel av Sokolov i det følgende bind av det samme tidsskrift; R.'s svar herpå (siteret i Varægiske minder s. 291 note) har jeg ikke set. Herefter fulgte på dansk R.'s 300 sider store bog »Varægiske minder i den russiske heltedigtning«, København 1914, en bog, der er skrevet med en fuldstændig beherskelse av æmnet, og kan siges at indeholde den samlede sum av de sikre eller sandsynlige resultater, som R. var bleven ført til ved sine mangeårige studier.

Da posten i slavisk filologi ved vort universitet var bleven ledig fra januar 1914 av, rettedes blikket naturligt mod R. Forskellige forhandlinger og omdannelsen av den indtil da ekstraordinære post til et ordinariat bevirkede imidlertid, at den nødvendige bevilling først forelå fra april 1917. Og da var forholdene i Rusland allerede kommet i en sådan opløsning, at universitetets brev- og telegramveksling med R. i anledning av udnævnelsen var yderst vanskelig. R., der i marts havde skrevet, at han vilde komme til Danmark i maj, ankom først til København d. 10. avgust (over Haparanda). Han havde da været over en måned undervejs; han blev stoppet første gang, han mente at slippe ud av Rusland, indtil det omsider lykkedes ham at slippe bort ved hjælp av det danske gesandtskab i Petrograd, der sendte ham til Stockholm som diplomatisk kurér; rejsen kostede ham 2300 kroner. Han måtte efterlade största delen av sine bøger (om hvilke han allerede d. 10. marts 1917 skriver, at de »vandrer fra sted til sted, pakkes ind og ud, men jeg ved ikke længere,

hvor jeg skal bringe dem i sikkerhed«). Antagelig er de efter hans bortrejse bleven brugt som brændsel av bønderne, der har taget godsets jord i besiddelse.

Efter sin hjemkomst til Danmark levede R. synligt op. Han var opfyldt av iver for at hæve de slaviske studier ved universitetet, og han havde i flere henseender enestående betingelser for at løse denne opgave. Han kom også hurtigt i rapport til den större almenhed, bl. a. ved foredrag i Studenterforeningen, i Geografisk selskab o. s. v. (i november 1921 holdt han et foredrag om Polen i Tønder statsskoles festsal). Også hans produksjon tog fart. 1920 udkom hans bog »Det jødiske problem. Paa grundlag af iagttagelser og studier over jødeliv i Polen«. Den var frugten av en årrækkes arbejde (forordet er undertegnet: Warszawa, d. 12. juni 1915, og København, d. 17. febr. 1920) og indeholder i en yderst fængslende form en rigdom av iagttagelser og oplysninger; den har da også allerede oplevet en svensk oversættelse.

[Foruden de i det foregående nævnte arbejder har R. skrevet artikler i Salmonsens leksikon, en biografi av Vilh. Thomsen i »Verden og vi« for 26. januar 1912, et eller flere arbejder paa polsk (som ikke er kommet mig for öje), og efter hjemkcmsten til Danmark en række artikler i Berlingske Tidende, fra først av under navn, senere under mærke. Hvorvidt han har efterladt manuskripter, som egner sig til offentliggörelse, er mig ikke bekendt].

Det viste sig imidlertid hurtigt efter R.'s hjemkomst, at de trængsler, han havde gennemlevet, ikke var gået sporløst hen over ham. Allerede i et brev fra slutningen av november 1917 taler R. om, at han har måttet gå tilsengs; han har kunnet stå op for at holde sine forelæsninger, men er så igen gået tilsengs. Mod slutningen av desember måtte han lade sig indlægge på Rigshospitalet for »ødem i en gaadefuld form« med udsigt til månedlangt hospitalsophold (hans sygdom var Quincke's ødem, til hvis symptomer hører en pludselig og voldsom opsvulmen av forskellige legemsdele). Han blev aldrig denne sygdom kvit. I maj 1918 fortæller han om et tilbagefald; i april 1919 skriver han: »Mit hoved er svulmet op og har i omfang nærmet sig en flodhests« (udtryksmåden er karakteristisk for R., der selv under så alvorlige situasjoner ikke ophørte at have sans for livets pudsige sider, og som netop derfor i dagliglivet var en fornöjelig omgangsfælle). Ødemet kunde være smertefrit, men når anden sygdom stødte til, kunde tilstanden blive meget pinefuld. I marts 1920 klager han over, at han befinder sig »rent elendigt« på grund av følgerne av en influensa i forbindelse med ødemet. Alligevel var der blandt hans kolleger og venner næppe ret mange, der anede, hvor alvorlig situasjonen var, da han henimod julen 1921 påny måtte lade

sig indlægge på hospitalet; der stødte denne gang farlige komplikasjoner til, tilsidst en bughindebetændelse, som under frygtelige smerter gjorde ende på hans liv.

Et av de mest fremtrædende træk i R.'s personlighed var hans varme nasjonale følelse. Han følte sig ingenlunde delt mellem de to lande, han ved sin avstamning og sin livsskæbne tilhørte; han omfattede Danmark og Polen med samme flammende kærlighed. Det genopstandne Polen var målet for gentagne sommerferie-studierejser, og Polen var æmnet for det foredrag, han så kort för sin død holdt i en av de sydligste byer i vort genvundne Nordslesvig. Skönt faderen var katolik, var R. protestantisk opdraget; således havde hans moder villet det, og hun lagde så megen vægt på dette punkt, at hun med let hjærte gav avkald på en betydelig arv, der vilde være tilfaldet hendes börn, hvis de var blevet katolsk opdragne. R. selv var i dette spörgsmål vistnok ret indifferent, og med hans lyst til paradokser kunde det falde ham ind overfor sine slægtninge at fremhæve, at han ingensinde havde meldt sig ud av den katolske kirke. R. var en hjærtensgod mand og trofast i alle livets forhold. Han bar i sin ungdom med sindsligevægt den økonomiske forlegenhed, som han ret jævnligt stedtes i (så meget mere som han i pengesager ikke var synderlig praktisk), men det var ham en glæde i hans sidste år, at han fra Danmark kunde række en hjælpende hånd til sin hustrus søster, der ved omvæltningen i Rusland havde mistet hele sin store formue. På de studerende kunde han ved sine store og vistnok ikke altid efter den praktiske mulighed avvejede videnskabelige krav göre indtryk av en strænghed, som i virkeligheden var hans væsen ganske fremmed.

Holger Pedersen.

Til ovenstående skildring er foruden trykte kilder (bl. a. Krak's Blå bog) og breve især benyttet meddelelser fra den avdødes nærmeste slægt her i Danmark og fra prof. J. Østrup.

Selvbiografier af Aarets Doktorer.

I.

Jeg, *Hugo Engel Thomsen*, er født i Frederiksberg $^{22}/_{7}$ 1882 og Søn af Inspektør v. den kgl. Porcelainsfabrik Th. Thomsen. Blev Student fra Borgerdydskolen paa Vesterbro i Aaret 1900, og tog medicinsk Embedsexamen Januar 1908 med Laud.

Efter forskellig Kandidattjeneste og Vicariater nedsatte jeg mig i Jylland som praktiserende Læge paa Landet, men opgav efter c. 3 Aars Forløb denne Virksomhed for at studere Ophthalmologi, der lige fra Studietiden havde interesseret mig særligt. Jeg tog derfor atter til København, og var i Aarene 1912—18 ansat paa henholdsvis Rigshospitalets og Kommunehospitalets Øjenafdelinger; i Oktober 1918 flyttede jeg til Aarhus, hvor jeg nedsatte mig som Ophthalmolog, og samtidig fik Ansættelse som Øjenlæge ved Sct. Josephs Hospital.

Indenfor mit Speciale har jeg særlig studeret Synsnervernes sygelige Tilstande belyst ved pathologisk-anatomiske Undersøgelser, der alle er foretagne paa Kommunehospitalets Øjenafdelings Laboratorium og under Dr. med. Rønnes fortrinlige Vejledning og altid beredvillige Assistance, hvorved det er lykkedes mig at faa bearbejdet det store Materiale, der danner Grundlaget for min Afhandling: »Om Degenerationen af Nervus opticus«, der den $^{10}/_{11}$ 1921 forskaffede mig Doktorgraden.

Desuden har jeg offentliggjort flere mindre ophthalmologiske Afhandlinger, af hvilke jeg særlig skal nævne en Undersøgelse over det primære Glaucoms pathologiske Anatomi (klinische Monatsblätter f. Augenheilkunde Bd. 60).

II.

Jeg, *Vilhelm Birkedal Lorenzen*, er født 27. Jan. 1877 i Gislev, Svendborg Amt som Søn af Kapellan, senere Sognepræst Claus Nikolaj Lorenzen og Hustru Agathe, f. Birkedal. Student 1895 fra Odense Kathedralskole. Candidatus magisterii med Historie som Hovedfag, Dansk og Latin som Bifag, 1901.

Har siden da været beskæftiget dels med Undervisning, dels med administrativt Arbejde af forskellig Art, og blev Sommeren 1920 konstitueret Adjunkt ved Metropolitanskolen. Underviser desuden ved Statens Lærerhøjskole og Kadetskolen.

Har udgivet: Frue Kirke og Hospitalet i Aarhus 1906, Tegninger til Husmandsboliger 1907, Maleren Hilker 1908, De danske Klostres Bygningshistorie I—III, 1912—20, Rantzauske Borge og Herresæder 1912, Dansk Arkitektur gennem 20 Aar (med K. Varming) 1912, Reformert Kirke i Kbh. 1914, Gl. dansk Bygningskultur 1. R. I—IV, 2. R. I—III, 1908—20, Det danske Hus I, 1920; talrige Afhandlinger og Artikler i inden- og udenlandske Tidsskrifter, Blad- og Lexikonartikler. Redaktør af »Architekten« 1917—20. Medredaktør af »Danske Herregaarde ved 1920«. Forsvarede 15. Novbr. 1921 min for den filosofiske Doktorgrad skrevne Afhandling: Studier i dansk Herregaardsarkitektur i 16. og 17. Aarh.

Sekretær for Foren. til gamle Bygningers Bevaring, Medlem af Bestyrelsen for Landsforeningen Bedre Byggeskik, Medlem af Det særlige Bygningssyn.

Gift 29. Aug. 1919 med Dora Elsass, Datter af Købmand M. Elsass, Frederikssund.

III.

Jeg, *Carsten Erik Olsen*, er født den 1. Marts 1891 i København som Søn af nuværende Overpostkontrolør i København Fritz J. J. Olsen og Hustru Emilie Louise, f. Andersen. Mine første Barneaar tilbragte jeg i København og kom derefter 11 Aar gammel til Thisted, hvor min Fader blev Postmester. Her, hvor der var rig Lejlighed til Friluftsfærd, udvikledes efterhaanden min Interesse for Naturhistorie, og jeg begyndte paa Indsamling af Dyr og Planter. Efter 2½ Aars Ophold i Thisted vendte jeg med mine Forældre tilbage til København og blev sat i Borgerdydskolen paa Østerbro, hvorfra jeg blev Student 1910. Jeg studerede derefter Naturhistorie og tog i 1916 Magisterkonferens heri med Botanik som Hovedfag. I 1918 fik jeg Universitetets Guldmedalje for en Afhandling om de danske Egeskoves og Egekrats Vegetation, og d. 22. November 1921 forsvarede jeg for den filosofiske Doktorgrad min Afhandling »Studier over Jordbundens Brintionkoncentration og dens Betydning for Vegetationen særlig for Plantefordelingen i Naturen«. Foruden denne Afhandling har jeg i forskellige Fagtidsskrifter skrevet en Række mindre Afhandlinger om økologiske og plantegeografiske Emner.

Mit særlige Studieomraade er Planteformationernes Sammensætning og dennes Afhængighed af Kaarene, særlig Jordbunden. Paa dette Omraade er vor Viden endnu mangelfuld, og der tiltrænges i

høj Grad eksakte Undersøgelser. I min ovenomtalte Doktorafhandling har jeg meddelt Undersøgelser over Jordbundens Surhedsgrad (Brintionkoncentration) og vist, at der maa tillægges denne en væsentlig Betydning for Plantefordelingen i Naturen. At disse Undersøgelser har kunnet gennemføres, skyldes væsentlig, at der i den senere Tid er fremkommet eksakte Metoder til Bestemmelse af Surhedsgraden. Disse Metoder, der skyldes Professor S. P. L. Sørensen ved Carlsberg Laboratoriet, har vist sig at være anvendelige overfor Jordprøver (Ekstrakter). Jeg har med Professor Sørensens Tilladelse arbejdet med mine Undersøgelser paa Carlsberg Laboratoriet, hvor jeg fra Juni 1919 har været ansat som Assistent.

IV.

Jeg, *Hans Christian Hall*, er født d. 23. December 1884 paa Frederiksberg som yngste Søn af Grosserer Thorvald Julius Hall (d. 1914) og Hustru Louise f. Larsen.

Sommeren 1902 blev jeg Student fra Frederiksberg Latin- og Realskole (1ste Karakter) og begyndte straks det medicinske Studium. Sommeren 1909 bestod jeg lægevidenskabelig Embedseksamen (Laudabilis). Jeg ansattes herefter først som Assistent hos Prosector ved Frederiksberg Hospital og var senere (1910—1913) Prosector ved Universitetets pathologisk-anatomiske Institut.

Efter medicinsk-kirurgisk Turnustjeneste paa Rigshospitalets Afd. A. og C. fik jeg November 1914 Ansættelse som Assistent paa Statens Seruminstitut, hvorfra jeg Juni 1916 gik over i klinisk Lægevirksomhed, først som Reservelæge ved Almindelig Hospital (1916—1917), senere som Reservelæge ved Oringe Sindssygehospital (1917—1918) samt ved Bispebjerg Hospitals medicinske Afdeling C. (1918—1921). Sidstnævnte Stilling fratraadte jeg Januar 1921, da jeg ansattes som Afdelingsforstander ved Statens Seruminstitut, hvilken Stilling jeg i Øjeblikket beklæder.

Endvidere er jeg i 1913 udnævnt til Undersøger ved Cancerkomitéen, 1920 ansat som Censor ved lægevidenskabelig Embedseksamen (almindelig Pathologi) samt tillige som Censorsuppleant ved Embedslægeeksamen (Mikrobiologi).

Endelig udnævntes jeg 1919 til medicinsk Konsulent ved Universitetsbiblioteket.

I Aarenes Løb har jeg foretaget en Del kortere og længere Udenlandsrejser (England, Frankrig og Tyskland), samt i Foraaret 1916 med Understøttelse af Kommunitetets Rejsestipendium en Studierejse til italienske Universiteter (særlig Catania).

Jeg har tidligere offentliggjort følgende videnskabelige Afhandlinger:

1911: Ein Fall von »Röhrentuberkulose« der Leber. Virchows Archiv.
1912: Über Hodenatrophie nach Parotitis epidemica. Virchows Archiv.
i Samarbejde med O. V. C. E. Petersen:
Tilfælde af Bradycardi med Forandringer i His-Tawaras Bundt. Hospitalstidende.
i Samarbejde med A. Wimmer:
Untersuchungen über diffuse Sarkombildung im Zentralnervensystem. Zeitschrift für die gesamte Neurologie.
1914: i Samarbejde med O. V. C. E. Petersen:
Tilfælde af Adams-Stokes Syndrom med Sektionsfund. Ugeskrift for Læger.
i Samarbejde med Otto Aagaard:
Über Injektionen des Reizleitungssystem und der Lymfgefässe des Säugetierherzens. Anat. Hefte.
1915: Undersøgelser over Petroleumætherens Betydning for Diagnosen af Tyfus- og Paratyfusbakterier i Fæces. Hospitalstidende og Berliner klin. Wochenschrift.
1916: Maade til Fremstilling af øjeblikkelig brugbart Dieudonnénæringssubstrat til elektiv Dyrkning af Choleravibrioner. Hospitalstidende og Berliner klin. Wochenschrift.
1917: Experimentelle Undersøgelser over Meiostagminreaktionen.
I: Sarkomrottesera undersøgt med Lecithin- og Fedtsyreantigen.
II: Undersøgelser over normale og pathologiske Kaninsera. Seruminstitutets Festskrift for Prof. Salomonsen.
1919: Om Paavisningen af Spirochæter ved Dementia paralytica. Hospitalstidende.
i Samarbejde med M. Kristensen:
To Tilfælde af Luftphlegmone fremkaldt af Welch-Fraenkels Bakterie. Hospitalstidende.
1920: Bidrag til Spørgsmaalet om Immunitet efter Influenza. Ugeskrift for Læger.

Januar 1921 fuldendte jeg min Afhandling for den medicinske Doktorgrad: Studier over den hepato-lentikulære Degeneration (Wilsons Sygdom — Pseudosclerose), som med Konsistoriums Tilladelse er trykt paa Fransk under Titlen: La dégénérescence hépato-lenticulaire (Maladie de Wilson — Pseudosclérose).

Min Afhandling, der, saa vidt jeg ved det, er den første danske Doktorafhandling, der straks fremkommer paa et Verdenssprog, udkommer samtidig i Paris, forsynet med en Introduction af Professor Pierre Marie.

Den 7. November 1914 ægtede jeg Kamma Henriques (D. af Proprietair Albert Henriques og Hustru Agnes f. Bendix), med hvem jeg har to Børn.

(Dr. med. H. C. Hall afgik ved Døden d. 19. Marts 1922).

V.

Jeg, *Einar Thomsen*, er født på Frederiksberg d. $^{30}/_{8}$ 1891, Søn af Kontorchef i Marineministeriet I. V. E. Thomsen og Hustru Ellen, f. Rindom.

Blev Student fra Metropolitanskolen 1910 og rejste umiddelbart derefter til England, hvor jeg studerede Engelsk ved Gower Street University College i London, og hvor jeg senere gentagne Gange har opholdt mig.

Ved min Hjemkomst påbegyndte jeg det lægevidenskabelige Studium og tog 1ste Del af Embedseksamen i Vinteren 1913—14. Året efter fik jeg Universitetets Guldmedalje for min Besvarelse af den lægevidenskabelige Prisopgave, der drejede sig om en Undersøgelse af de såkaldte entoptiske Fænomener, specielt de Purkinje'ske Iagttagelser, som findes samlede i en Gœthe tilegnet Bog: »Beobachtungen und Versuche zur Physiologie der Sinne« fra 1825.

Dette Arbejde vakte i høj Grad min Interesse for den eksperimentelle Fysiologi, hvorfor jeg, efter at have taget 2den Del af Embedseksamen og derpå Uddannelsen på Fødselsstiftelsen, søgte og fik Ansættelse som Assistent ved Universitetets fysiologiske Laboratorium, hvor jeg i Løbet af 3 År udarbejdede min Disputats: »Studier over neurogen og cellulær Achyli«.

Af andre, mindre Arbejder har jeg udgivet:

En Oversigt over Leddenes Anatomi (efter en Forelæsningsrække af Prof. anat., Dr. Fr. C. C. Hansen).
Sammen med Prof., Dr. V. Henriques: »Det psyko-galvaniske Refleksfænomen«.
»Über Johannes Evangelista Purkinje und seine Werke«.
»Ligevægtssansen og Gymnastik«.
»Nogle ejendommelige Synsfænomener«.
»Foryngelsesproblemet«.
»Unge og gamle Led«.
»Le problème général du logement en Danemark dans ses rapports avec la protection de la santé publique«.

For Tiden gennemgår jeg min Hospitalsuddannelse på Rigshospitalet. Desuden er jeg Læge i Sundhedskommissionen og Lærer i Fysiologi ved Statens Gymnastikinstitut samt Medlem af Besty-

relsen for Foreningen af yngre Læger og af Repræsentantskabet for den alm. danske Lægeforening.

Gift $^{24}/_{7}$ 1914 med Else Pontoppidan, Datter af Forfatteren Henrik Pontoppidan og Hustru Antoinette, f. Kofoed. I vort Ægteskab er der 3 Børn.

VI.

Aksel Frederik Andersen er født i Fodby d. 10. Februar 1891 som Søn af Gaardejer August Peter Andersen og Hustru Betty Frederikke Dagmar, f. Hansen. I min Barndom gik jeg — bogstaveligt — i Næstved Realskole, hvorfra jeg tog Præliminæreksamen i Sommeren 1906. Næste Aar bestod jeg efter privat Forberedelse Tillægsprøver i Fransk og Latin paa Herlufsholms Skole og kom derefter til Sorø Akademi, hvorfra jeg efter to Aars Skoleliv mellem udmærkede Kammerater og gode Venner dimitteredes i Sommeren 1909 som Student af den matematisk-naturvidenskabelige Retning. Med en tidlig vakt Interesse for Matematik begyndte jeg uden Tøven Studiet af dette Fag ved Universitetet og afsluttede det i Sommeren 1915 med Skoleembedseksamen med Matematik som Hovedfag (Bifag: Fysik, Kemi, Astronomi). Forinden havde jeg i 1910 taget Filosofikum og i 1914 modtaget Universitetets Guldmedaille for en Besvarelse af dets Prisopgave i Matematik (for Aaret 1913), der handlede om Potensrækkers Konvergensforhold paa deres Konvergenscirkels Periferi. Siden 1912 har jeg, med et Par Aars Afbrydelse, undervist ved Henrik Madsens Skole (nu Sct. Jørgens Gymnasium); i Maj 1913 og Dec. 1915 bestod jeg de i kgl. Anordning af 6. Juli 1905 omhandlede Prøver henholdsvis i praktisk Undervisningsfærdighed og Pædagogik & Skolehygiejne. Fra Efteraaret 1916 har jeg været ansat som Assistent i Matematik ved den polytekniske Læreanstalt. I min Studietid var jeg et Aar Medlem af Studenterraadet, og siden 1917 har jeg været Medlem af Matematisk Forenings Bestyrelse. Studierejse til Udlandet (Leipzig og Paris) i Sommeren 1920. Jeg aftjente min Værnepligt ved Fodfolket i Somrene 1917 og 18.

Det har været af stor Betydning for mit videnskabelige Arbejde, at jeg har kunnet bo i fem Aar (1914—19) paa Borchs Kollegium, og jeg tænker — som vel de fleste gamle Borchianere — med Glæde tilbage paa de indholdsrige Kollegieaar, der ikke alene var udviklende og befrugtende, men ogsaa ved Samkvemmet med Studerende af saa mange Retninger i høj Grad interessante og fornøjelige.

Jeg har publiceret følgende videnskabelige Arbejder:

»Sur la multiplication de séries absolument convergentes par des séries sommables par la méthode de Cesàro«, Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs mathematisk-fysiske Meddelelser I, 4 (1918).

Sammen med Professor, Dr. phil. Harald Bohr og Professor, Dr. phil. Johs. Mollerup:

»Nyere Undersøgelser over Integralregningen«, København (Gjellerups Forlag, 1917) og

»Cesàro's Summabilitetsmetode med Anvendelse paa Fourier'ske og Dirichlet'ske Rækker«, København (Gjellerups Forlag, 1919).

I December 1920 afsluttede jeg det Arbejde: Studier over Cesàro's Summabilitetsmetode med særlig Anvendelse overfor Potensrækkernes Teori (Gjellerups Forlag, 1921), som jeg d. 21. Januar 1922 forsvarede for den filosofiske Doktorgrad.

VII.

Svend Valdemar Rasmussen, Søn af afsk. Kaptajn Jørgen R. og Hustru Anne Marie R., f. Madsen (død 1919), er født i Fredericia 9. August 1884. Efter at være blevet Student (1903, fra Østersøgades Gymnasium her i Byen) gav jeg mig til at studere Teologi og tog Embedseksamen Jan. 1909. I mit Exrusaar blev jeg bekendt med Søren Kierkegaards Skrifter, der fik afgørende Indflydelse paa min Opfattelse af Teologiens videnskabelige Karakter og førte mig ind paa filosofiske Studier. Efter endt Eksamen gav jeg mig en Tid af med saakaldt moderne Teologi; men dennes principielle Usikkerhed og kompromisbestemte Karakter stod for mig i et saa afgjort Misforhold til den intellektuelle Redelighed, jeg hos Kierkegaard havde lært at skatte, at jeg heller ikke her følte mig tilfredsstillet. Jeg blev da Student igen, og i halvfemte Aar fulgte jeg Professor Høffdings Laboratorieøvelser, af hvilke særlig de, der angik erkendelsesteoretiske Emner, blev af Betydning for mig. 1914 besvarede jeg en filosofisk Prisopgave (»Schopenhauers Erkendelsesteori i dens Forhold til Kant«), for hvilken Besvarelse jeg modtog Universitetets Guldmedalje. Interessen for den kritiske Side af Kants Filosofi førte mig ind paa en Undersøgelse af den skotske Kantianer William Hamiltons Filosofi. Resultatet af dette Arbejde er nedlagt i min Doktorafhandling (»Studier over William Hamiltons Filosofi«), som jeg forsvarede d. 29. November 1921.

1909 blev jeg ansat ved Tysk-reformert Skole, hvis Overlærer jeg har været siden 1912. I ca. en halv Snes Aar har jeg manuduceret til Filosofikum. — 1917 indgik jeg Ægteskab med Ida Marie Mynster, Datter af Sognepræst til Marvede og Hyllinge I. P. Mynster og Hustru Ida Elise M., f. Mynster.

VIII.

Otto Keller, født 19. Januar 1890 i København, Søn af Professor, Overlæge Chr. Keller og Louise Amalie, f. Fick.

Min Skolegang paabegyndtes i Slomanns Skole i København og afsluttedes i 1907 med Studentereksamen fra Vejle højere Almenskole. Bestod 1914 medicinsk Embedseksamen med Laud. og gennemgik derefter en mere almen Uddannelse ved flere af Landets større Sygehuse. Efter i 1916 at have udført Turnustjeneste ved Københavns Kommunehospitals III og I Afd. ansattes jeg i 1½ Aar ved Sct. Lucasstiftelsen.

I 2½ Aar gjorde jeg derefter Tjeneste ved Bispebjerg Hospitals patologiske Institut som Assistent hos Professor Ellermann, hvis videnskabelige Vejledning og Ansporing blev af den største Betydning for mig. Her fuldførte jeg det Arbejde: »Om Hæmolymphe-glandler«, som jeg ved min Hjemkomst fra et længere Studieophold i Udlandet, d. 16. Februar 1922 forsvarede for den medicinske Doktorgrad.

D. 8. Juli 1918 blev jeg gift med Anna Mary f. Rée, Datter af afdøde Direktør Eduard Rée.

IX.

Jeg, *Frithiof Brandt*, er født 23. maj 1892 i Horsens som eneste barn af daværende købmand J. H. Brandt og hustru Marie Elisabeth B., født Wiggers. Efter faa aars forløb ophævedes mine forældres ægteskab, og min moder indgik aar 1900 nyt ægteskab med sagfører Henning Hansen (Kbhvn.), som blev mig i faders sted.

Student 1910 fra Henrik Madsens skole. Studerede først jura et aarstid, men gav saa, tilskyndet af afdøde prof. Anton Thomsen, hos hvem jeg fik manuduktion til filosofikum, efter for min egentlige lyst, at studere filosofi. Fulgte i de følgende aar undervisningen hos prof. Høffding, Kroman, Wilkens og Lehmann og tog 1916 magisterkonferens med den nyere filosofis historie som speciale. Et par aar i forvejen havde jeg opnaaet accessit for en besvarelse af opgaven: Schopenhauers erkendelsesteori i dens forhold til Kant.

Af afgørende betydning for min udvikling har min lærer i skolen, lektor Th. A. Müller, været. Senere ved universitetet blev det den Høffdingske filosofi, der i særlig grad har været grundlag for mine studier, et grundlag, til hvilket jeg stadig siden er kommen tilbage.

1916—19 ernærede jeg mig som manuduktør til filosofikum. Rejste derpaa til Paris paa et toaarigt studieophold. Forsvarede den 14. februar 1922 min bog: »Den mekaniske naturopfattelse hos Thomas Hobbes«, for doktorgraden. Opponenter var prof. Starcke og Kuhr, ex auditorio prof. Høffding.

X.

Otto Ejler Holm, født 7. August 1887 paa HovedgaardenEskjær pr. Tolne i Mosbjærg Sogn. Søn af Proprietær Chr. O. Holm og Else Margrethe Holm, født Ottosen.

Kom i 1899 paa Herlufsholm, hvorfra dimitteret i 1905. Boede 1908—12 paa Hagemanns Kollegium. Blev cand. med. Sommeren 1912 (Laud.). Derefter i et Aar Reservelæge paa Aalborg Kommunehospital. Okt.—Decbr. 1913 Kandidat paa Blegdamshosp., derefter Skibslæge (Ø. K.) og Vikar i Landpraxis, indtil Turnustjeneste Juni 14—Juni 15 paa Rigshosp. Derefter Kandidat paa Kommunehosp. 6. og 4. Afd. samt Rigshosp. Øjenafd. I Jan. 17 Studierejse. Febr. 17—Okt. 18 2. Assistent paa Kommunehosp. Øjenafd., Okt. 18—Novbr. 21 1. Assistent samme Sted. Fra Novbr. 21 1. Assistent paa Rigshosp. Øjenafd. — Praktiseret som Øjenlæge i København fra Novbr. 1918.

Gift 2. Novbr. 1918 med cand. med. Bodil Holm, født Wandall, D. af Kontorchef i Privatbanken Adolph W. og Hustru, f. Borch.

XI.

Sigurd Næsgaard er født d. 25. Febr. 1883 som Søn af afdøde Gaardejer Martin Næsgaard og Hustru Else Margrethe Larsen.

Efter at have taget Lærereksamen i 1905 var jeg en kort Tid Højskolelærer. I 1908 tog jeg klassisk-sproglig Artium og begyndte i 1909 at studere Filosofi. Efter Magisterkonferensen i 1915 fortsatte jeg med en Række Analyser, som jeg havde begyndt i 1912, men begyndte først en Offentliggørelse i »Kortfattet Sjælelære« 1919. En enkelt af denne Bogs Ideer søgte jeg at belyse nøjere i Afhandlingen »Bevidsthedens Form«, for hvilken jeg erhvervede Doktorgraden April 1922. Kort forinden udkom »Fantasien«. Foruden disse tre Bøger har jeg skrevet nogle Afhandlinger og et Par Pjecer.

Under hele min Studietid har jeg været meget optaget af Lærerarbejde, indtil 1910 ved de Kjøbenhavnske Kommuneskoler og derefter som Manuduktør til Filosofikum. Jeg er gift med Anna Gade, Datter af afdøde Gaardejer Søren Gade og Hustru Else Odgaard. Vi har to Børn.

XII.

Jeg, *Michael Nicolai Neiiendam*, er født i Frederikssund 30. Maj 1895. Mine Forældre er Cathrine Kirstine Thomassen og Skuespiller ved det kgl. Theater Nicolai Neiiendam. Efter at have modtaget min første Undervisning hjemme blev jeg sat i Frederiksberg højere Borger- og Realskole, hvorfra jeg i 1911 tog Almindelig Forberedelseseksamen. I 1913 blev jeg Student, og 17. Januar 1919 bestod jeg

theologisk Embedseksamen. — Under det akademiske Synspunkt har jeg levet et sjældent rigt Studenterliv. De store Muligheder dels for en videnskabelig historisk og filologisk Baggrund og dels for en vid og human Kulturbaggrund, som det theologiske Studium byder sine Dyrkere, og som Theologen måske netop som ingen anden har Behov, søgte jeg at uddybe både gennem det akademiske Liv og gennem de kunstneriske Interesser, som var et Stykke af en Slægtsarv og en Del af mig selv. Af stor Betydning for mit Studium var det, at jeg i mine Studenterår kom i personlig Berøring med de fleste af mine Lærere, som hver for sig både ved deres akademiske Lærergerning og deres personlige Interesse for mig bidrog til at holde en alsidig Studieinteresse levende. Af Mænd udenfor Fakultetet erkender jeg med Tak at stå i Gæld til Professor, Dr. phil. et theol. Fr. Buhl, fh. Sognepræst i Sorø, Dr. theol. F. C. Krarup og Sognepræst Olfert Ricard.

Efter min Embedseksamen har jeg dels fortsat mine Studier herhjemme, dels i Udlandet (Göttingen 1920; Berlin 1921). Under mit Ophold hjemme har jeg under Lektor Bergmanns og Professor, Dr. theol. Glarbos Sygdom holdt Forelæsninger på Statens Lærerhøjskole (1919—20) og haft en udstrakt Manuduktionsvirksomhed. I Oktober 1919 blev jeg udnævnt til Alumne på Borchs Kollegium. I Året 1921—22 overtog jeg Religionsundervisningen ved Metropolitanskolen, hvor jeg søgte at bryde nye Baner for dette i det moderne Gymnasium i pædagogisk Henseende så misrøgtede Fag, og som har bragt mig et pædagogisk og personligt glædeligt Udbytte.

Jeg har tidligere offentliggjort følgende: »Vort Folk i Syd« (1917), »Moderne Præsteuddannelse« (1918), »Omkring Forsoningslæren« (Teol. Tidsskr. 3. R. X), »Om Forholdet mellem Tro og gode Gerninger i den reformatoriske Lære« (Teol. Tidsskr. 4. R. I) foruden en Række Anmeldelser i samme Tidsskrift og »Nogle ukendte Grundtvig-Breve« i Gads danske Magasin 1921, 326 f.

13. Juni 1922 havde jeg den Ære at forsvare min Afhandling »Christian Bastholm. Studier over Oplysningens Teologi og Kirke« for Erhvervelsen af den theologiske Doktorgrad.

XIII.

Jeg, *Hans Thorning Baggesgaard Rasmussen*, er født i Silkeborg d. $^{8}/_{7}$ 1888, søn af afdøde handelsgartner Carl Rasmussen og hustru Inger Marie født Bernthsen. Jeg tog alm. forberedelseseksamen i juni—juli 1903 og blev november 1904 elev på Svaneapoteket i Odense. April 1908 tog jeg farmaceutisk medhjælpereksamen (1ste karakter med udmærkelse) og forblev som medhjælper i Odense til maj 1909. Maj 1909 til november 1910 studerede jeg ved den farmaceutiske

læreanstalt og tog farmaceutisk kandidateksamen med 1ste karakter med udmærkelse. Jeg var nu fast besluttet på at studere kemi og vilde derfor først forberede mig til studentereksamen. April 1911 blev jeg ansat som assistent ved den farmaceutiske læreanstalt, hvor jeg forblev til februar 1917. Jeg nød her en fortræffelig uddannelse hos prof. A. C. Christensen, en uddannelsestid, der fik blivende betydning for mig. I efteråret 1913 besvarede jeg en af Videnskabernes Selskab udsat prisopgave: om bestemmelse af nikotin i tobak og tobakspræparater; besvarelsen blev senere publiceret i selskabets skrifter. 1914 blev jeg student (privat dimitteret) og 1915 blev jeg cand. phil. Fra februar 1917 har jeg været ansat som assistent ved Universitetets kemiske laboratorium, hvor jeg under prof., dr. phil. Einar Biilmanns fortræffelige ledelse fik lejlighed til at trænge dybere ind i den organiske kemi. Januar 1918 besvarede jeg Universitetets prisopgave; afhandlingen, der handlede om forsæbningen af diætylsulfit, blev senere publiceret i Berichte d. deutsch. chem. Ges. Jeg har desuden publiceret et par mindre arbejder, om kvantitativ bestemmelse af atropin, om fremstilling og spaltning af pseudotiohydantoineddikesyre samt sammen med cand. polyt. Sv. Werner om alkylering af natriumsulfit. Mit sidste arbejde: »Studier over tiamidernes konstitution« forsvarede jeg for den filosofiske doktorgrad d. 15. juni.

Juni—juli 1919 studerede jeg organisk kemi i London og januar 1922 i Paris.

D. 13. oktober 1922 blev jeg udnævnt til prof. i kemi ved den farm. læreanstalt.

D. 5. oktober 1921 ægtede jeg Oda Ellen Astrid Schultze, datter af afdøde oversergent V. Schultze og hustru f. Jensen.

XIV.

Jeg, *Ludvig Emil Walbum*, er født den 24. August 1879 i Nakskov, hvor min Fader var Malermester. Jeg gik i Nakskov Realskole og blev efter alm. Forberedelseseksamen og den obligatoriske Latineksamen ansat som Discipel paa Apoteket i Fakse. 1899 tog jeg farmaceutisk Medhjælpereksamen og farmaceutisk Kandidateksamen i 1901. Efter kort Tids Apoteksvirksomhed og efter at have aftjent min Værnepligt fik jeg 1ste Maj 1903 Ansættelse som Assistent ved Statens Seruminstitut, der netop var blevet indviet et halvt Aar før i Efteraaret 1902. Til dette Institut, der fra en forholdsvis beskeden Begyndelse i Aarenes Løb har udviklet sig til en baade videnskabelig og praktisk set omfattende og betydningsfuld Virksomhed, har jeg stadig været knyttet. I Aaret 1910, da Institutet blev delt i to selvstændige Afdelinger, fik jeg kongelig

Udnævnelse som Afdelingsforstander for den serologiske Afdeling, den Afdeling, hvortil Produktionen af Sera og Vacciner blev henlagt. Embedet som Afdelingsforstander beklæder jeg vedvarende.

I Løbet af disse 20 Aar har jeg dels alene og dels i Forbindelse med andre offentliggjort nedenfor nævnte 31 videnskabelige Arbejder:

Madsen o. Walbum: Toxines et antitoxines; de la ricine et de l'antiricine. Oversigt o. d. Kgl. D. Vid. Selsk. Forh. 1904, Nr. 3.

Madsen o. Walbum: Toxines et antitoxines; l'influence de la température sur la vitesse de réaction.
Overs. o. d. Kgl. D. Vid. Selsk. Forh. 1904, Nr. 6.

Walbum: Wie kann man am besten die Verfälschung des Kopaïvabalsams mit Kolofonium nachweisen?
Pharmaceut. Centralhalle 1907, No. 22.

Madsen o. Walbum: La tétanolysine et la peptone de Witte.
Centralbl. f. Bakteriol. I Abt. 1906, Bd. 40.

Madsen o. Walbum: Recherches sur l'affaiblissement de la présure.
Festskrift for Olof Hammarsten 1906.

Walbum: Et nyt Saccharimeter.
Hospitalstidende 1907 og Deutsche med. Woch. 1907.

— : Om Paavisning af en Indblanding af alm. Terpentin i venetiansk Terpentin.
Archiv f. Pharm. og Chemie 1908. Pharm. Centralhalle 1908.

— : Et nyt Albuminimeter.
Hospitalstidende 1908 og Deutsche mediz. Woch. 1908.

Blichfeldt o. Walbum: Mikroorganismer.
Kortfattet Haand- og Lærebog. København 1908.

Walbum: Om kvantitativ Bestemmelse af Kantharidin.
Arch. f. Pharm. og Chemie 1909. Pharm. Centralhalle 1909.

— : Om Holdbarheden af Ol. Amygd. og Ol. Olivae.
Arch. f. Pharm. og Chemie 1909. Pharm. Centralhalle 1909.

— : Formaldehyddesinfektion uden Apparater.
Hospitalstidende 1909. Desinfektion 1909.

— : Studien über Toxinbildung.
Z. f. Immunitätsforsch. 1909. Biochimica e Terapia sperimentale Anno I. Fascicolo VI. 1909.

— : Die Einwirkung verschiedener Alkohole auf Antigene und ähnliche Körper.
Zeitschr. f. Immunitätsforsch. 1910.

Walbum: Die Einwirkung von Wasserstoffsuperoxyd auf das enzymproduzierende Vermögen der Schleimhaut und auf die ausgeschiedenen Enzyme.
Deutsche med. Woch. No. 5. 1911.
— : Afhandling om samme Emne.
Deutsche med. Woch. No. 43. 1911.
— : Formaldehyddesinfektion.
Hospitalstidende 1912.
— : Der Einfluss der Eiweisskonzentration auf die Resorptionsgeschwindigkeit der Antikörper bei subkutaner und intramusculärer Injection.
Zeitschr. f. Immunitätsforsch. 1912.
Palitzsch o. Walbum: Om den optimale Brintionkoncentration for det første Afsnit af den tryptiske Gelatinespaltning.
Medd. fra Carlsberg Laborator. 1912. Bioch. Zeitschr. 1912. Bd. 47.
Walbum: Om Anvendelse af Rødkaalsekstrakt som Indikator ved den kolorimetriske Maaling af Brintionkoncentrationen.
Medd. fra Carlsberg Labor. 1913. Bioch. Zeitschr. 1913. Bd. 48.
— : Sur le rôle, dans l'hémolyse, de la concentration en ions hydrogéne.
Overs. o. d. Kgl. D. Vid. Selsk. Forh. 1915.
— : Experimentelle Undersøgelser over Korsedderkoppens Gifte (Epeira diadema).
D. Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. 7. Række Afd. XI 6. 1915.
Zeitschr. f. Immunitätsforsch. 1915. Bd. 23.
Madsen o. Walbum: Difteriantitoxinets Svækkelse.
Medd. fra Stat. Seruminst. IX. 1917.
Madsen o. Walbum: Serumkoagulationens Reaktionshastighed.
Medd. fra Stat. Seruminst. IX. 1917.
Walbum: Rensning og Koncentrering af antitoksiske Sera.
Medd. fra Stat. Seruminst. IX. 1917.
— : Antitoxinets og Anafylactigenets Destruktionsforhold i Difteriserum ved Opvarmning af Sera med forskellig Brintionkoncentration.
Medd. fra Stat. Seruminst. IX. 1917.
— : Undersøgelser over Petroleumsæthers og nogle rene Kulbrinters Indvirkning paa Tyfus-Coligruppens Bakterier.
D. Kgl. D. Vid. Selsk. Biol. Medd. I. 5. 1918.
— : Über die Wasserstoffionenkoncentration einiger Standardlösungen bei verschiedenen Temperaturen.
Bioch. Zeitschr. 1920. Bd. 107.

Walbum: Manganoklorids og nogle andre Saltes Indvirkning paa Antitoxindannelsen.
Ov. o. d. Kgl. Danske Vid. Selsk. Forh. Marts 1921.
Purdy o. Walbum: The action of various metallic salts on hemolysis.
The Journ. of Immonology Vol. VII. 1922.
Walbum: Studier over Dannelsen af de bakterielle Toxiner. (Stafylolysin og Difteritoxin).
Disputats. København 1922.
Bioch. Zeitschr. 1922.

Min Hovedinteresse har — som naturligt er — været knyttet til de Fænomener, der berører Immunitetsproblemet, til Toxinerne og Antitoxinerne, til disse Forbindelsers Dannelse og Egenskaber. Det kan derfor ikke betragtes som nogen Tilfældighed, at mit sidste — og største — Arbejde, ved hvilket jeg ved Universitetets og Ministeriets Imødekommenhed d. 9. Juni 1922 erhvervede den filosofiske Doktorgrad, handler om Dannelsen af Stafylokokkernes og Difteribacillens Gifte.

For at fremme den videnskabelige og praktiske Udvikling indenfor dansk Farmaci stiftedes i Aaret 1912 »Danmarks farmaceutiske Selskab«; blandt Stifterne af dette Selskab var foruden mig, der stadig beklæder Stillingen som Næstformand, Professor i Chemie ved den farmaceutiske Læreanstalt Anders Christensen, der endnu er Selskabets Formand.

Fra 1920 har jeg været Censor i Kemi ved den farmaceutiske Medhjælpereksamen.

XV.

Jeg, *Arne Møller*, er født 20. September 1876 i Velling Præstegaard ved Ringkøbing som Søn af Sognepræst Theodor Møller og Hustru Laura f. Johnsen.

Student fra Birkerød Latinskole 1894.

Teologisk Kandidat Sommeren 1900. Forinden havde jeg modtaget accessit for Besvarelsen af den teologiske Prisopgave: »Efter en Fremstilling af den moderne Agnosticisme undersøges, hvor vidt Guds Væsen kan blive Genstand for en begrebsmæssig Erkendelse og en derover bygget systematisk Lære.«

Efter Embedseksamen var jeg et Aar Lærer ved Østersøgades Latinskole, hvorefter jeg et Aarstid som Stipendiat studerede i Udlandet — i Paris, Marburg, Berlin og Italien.

Efter min Hjemkomst blev jeg først Højskolelærer paa Testrup Højskole, dernæst Forstander for Ry Højskole og byggede derpaa selv Vejlby Højskole ved Aarhus.

Efter at have holdt Højskole her i fire Aar, særlig med Henblik paa By- og Landarbejdere, søgte jeg Præsteembede og blev 1911 Sognepræst for Linaa og Voel; samtidig var jeg Lærer ved Silkeborg Seminarium. Herfra forflyttedes jeg 1919 til Kølstrup, mit nuværende Embede.

Jeg er paa mødrene Side af islandsk Æt og har gjort tre Rejser til Island, første Gang paa Studentertoget 1900. Dette har bidraget til at udvikle min Interesse for Islands Folk og Land. Jeg har været Medstifter af Dansk-islandsk Samfund og siden dets Stiftelse Formand derfor. Ligeledes har jeg været med til at faa Dansk-islandsk Kirkesag dannet.

Foruden forskellige Artikler i Tidsskrifter har jeg skrevet Afhandlinger i Bogen Island 1917 (om nyislandsk Litteratur og islandsk Salmedigtning og Kirkeliv) og i Værket Nordisk Digtning i Nytiden. Dansk-islandsk Samfund har udgivet en Bog af mig om Sønderjylland efter 1864.

Mit Bekendtskab med islandsk Kultur og islandsk Litteratur har for flere Aar siden vakt min Interesse for Hallgrímur Pjeturssons Digtning, specielt hans Passionssalmer. I de sidste Par Aar er det lykkedes mig at faa Tid og Lejlighed til et nærmere Studium heraf og af ældre islandsk Salmedigtning.

Heraf er fremgaaet min Bog Hallgrímur Pjeturssons Passionssalmer, som jeg forsvarede for den filosofiske Doktorgrad 8. Juni 1922.

Jeg er gift med Dorothea Louise Elisabet f. Monrad, Datter af afd. Sognepræst Jørgen Herman Monrad og Hustru Louise f. Brandt.

XVI.

Bjovulf Jensen Vimtrup, f. $^{30}/_{12}$ 1890. Søn af afdøde Lærer Jens Povlsen Vimtrup og Hustru Nikoline Kristine Nielsdatter i Krejbjerg.

Næstyngst af en stor Søskendeflok, hvoraf flere har studeret, arbejdede jeg ved Landbrug til mit 18. Aar. Tog Studentereksamen fra »Døckers Kursus« 1911; lægevid. Embedseksamen med laud. 1918.

Reservelæge i Hæren 1918—19. Forskellige Kandidatpladser paa københavnske Hospitaler. Aug. 19—Aug. 20 paa Alm. Hosp. i Ryesgade. Decbr. 20—Juli 21 paa Balders Hosp. Juli 21—Oktober 22 Turnus paa Kommunehosp. Afd. III, I og IV.

Siden 1912 har jeg væsentlig under Vejledning af Docent Stamm beskæftiget mig med histologiske Arbejder paa Universitetets embryologisk-histologiske Laboratorium.

Fra 1919 har jeg været ansat som Assistent hos Prof. A. Krogh, Universitetets dyrefysiologiske Laboratorium, hvor jeg bl. a. har

udarbejdet en Afhandling: »Beiträge zur Anatomie der Capillaren«, som jeg den 7. Juli 1922 forsvarede for Erhvervelsen af den medicinske Doktorgrad.

September 1921 Studieophold i Jena og München.

Fra 1. Oktober 1922 er jeg ansat som Prosector ved Universitetets pathologisk-anatomiske Institut.

XVII.

Hans Jacob Schou, Søn af Direktør H. H. Schou og Anna Mercedita Schou, f. Krogh, er født d. 20. August 1886 i Mullerup, Helsinge Sogn. Præliminæreksamen fra Roskilde Kathedralskole i 1902. Praktisk Maskinlære i Kalundborg og København 1903—04 som Foruddannelse til Maskiningeniør. Adgangseksamen til polyteknisk Læreanstalt 1905, hvorefter ca. et halvt Aars polyteknisk Studium. Studentereksamen ved Universitetet i 1906 (privat dimitteret), hvorefter medicinsk Studium med Embedseksamen i Januar 1913. (Laudabilis).

1913—16 almindelig medicinsk-kirurgisk Uddannelse paa københavnske Hospitaler, specielt Bispebjerg Hospital, hvor eet Aar paa medicinsk Afdeling, og Rigshospitalet, hvor Turnuskandidat i 1914—15. Supplerende Uddannelse paa Dronning Louises Børnehospital og Rigshospitalets syfilidologiske Afdeling samt i et halvt Aar Amanuensis og Vikar for praktiserende Læger.

Fattede allerede som Student Interesse for Sinds- og Nervesygdomme og paabegyndte Studiet af disse i 1914 som frivillig Assistent paa Rigshospitalets neurologiske Poliklinik. Senere fast Ansættelse sammesteds og paa Poliklinikens Nerveafdeling i Lønporten. Assistent paa Prof., Dr. V. Christiansens og Dr. med. P. D. Kochs Privatkliniker. Efteraar 1914 og Foraar 1916 Kandidat paa Kommunehospitalets sjette Afdeling. Assistent sammesteds Decbr. 1916 til Novbr. 1918. Reservelæge paa Sct. Hans Hospitals Kvindehospital Januar 1919 til Maj 1919. Afdelingslæge ved Mandshospitalet sammesteds Juni 1919 til Januar 1922.

Januar 1922 tiltraadt nuværende Stilling som Overlæge ved Sindssyge- og Epileptikerhospitalet Filadelfia ved Dianalund.

Studierejse i Tyskland, Østrig og Holland i Efteraaret 1921.

Afhandlinger om neurologiske og almindelig medicinske Emner i danske, skandinaviske og tyske Tidsskrifter.

Paabegyndte i 1918 efter Tilskyndelse af Prof., Dr. med. Rasch en Række neurologiske Undersøgelser af Patienter lidende af Syfilis. Undersøgelserne, som udførtes paa Universitetets dermatologiske Klinik paa Rigshospitalet, førte til Afhandlingen for Doktorgraden:

»Studier over den tidlige syfilitiske Meningitis«. Det mundtlige Forsvar fandt Sted d. 6. Juli 1922.

Ægtede den 12. Oktober 1915 Margrethe Brodersen, Datter af afdøde Læge Joh. Brodersen, Kongens Lyngby.

XVIII.

Jeg, *Erik Johan Warburg*, er født i København d. $^2/_3$ 1892 som Søn af Gross. Alexander Ellas Warburg og Hustru Agnes, født Levy.

Jeg har gaaet i Skole i Hertz' Forberedelsesskole og i Gammelholms Latin- og Realskole, hvorfra jeg dimitteredes i Sommeren 1909.

I Vinteren 1916 absolverede jeg medicinsk Embedseksamen (Laud.).

Fra 1916 til 1917 var jeg Reservelæge i Hæren. Jeg har siden 1919 været beskæftiget som Kandidat ved forskellige Hospitaler i København, fra April 1922 er jeg II Reservelæge ved Københavns Kommunehospitals II Afdeling (Intern Medicin).

Fra 1916 til 1921 har jeg arbejdet paa Finsen-Institutets Laboratorium med Undersøgelser over Blodets fysiske Kemi og tilgrænsende Emner, som Resultat af disse Undersøgelser har jeg publiceret i Forbindelse med Laboratoriets daværende Chef, Dr. med. K. A. Hasselbalch: Ist die Kohlensäurebindung des Blutserums als Mass für die Blutreaktion verwendbar? Biochem. Zeitschr. 1918, *86*, 410.

Og senere alene:

Einige Bemerkungen über die Verteilung von Anionen zwischen Blutkörperchen und Plasma. Biochem. Zeitschr. 1920, *107*, 252.

Carbonic acid compounds and hydrogen ion activities in blood and salt solutions. A contribution to the theory of the equation of Lawrence J. Henderson and K. A. Hasselbalch. Biochemical Journal 1922, *15*, pp. 153—340. Hvilken Afhandling forsynet med en »kortfattet dansk Oversigt« jeg forsvarede for den medicinske Doktorgrad d. $^{28}/_9$ 1922.

XIX.

Jeg, *Povl Georg Kobierski Bentzon*, er født i København den 22. Februar 1891, Søn af Etatsraad, Landinspektør, cand. polyt. Povl B. og Harriet Vilhelmine B., født Drachmann. Jeg er Dattersøn af den første danske Læge, der specialiserede sig som Orthopæd, Professor, Dr. A. G. Drachmann.

Student Sommeren 1908, I Karakter. Tog medicinsk Eksamen Sommeren 1914 med Laud. Indkaldt Underlæge i Hæren til November 1914 og Reservelæge til Maj 1916. Vikar paa Frederiksberg Hospitals Afd. A. og St. Lucas Stiftelse Sommeren 1915, paa Bleg-

damshospitalet Oktober—November 1915, Klinicist paa Fødselsstiftelsen December 1915, Turnuskandidat paa Kommunehospitalets II og V Afd. i 1916. Studierejse til Stockholm (Orthopædi og Sygegymnastik) Februar 1917, Assistent paa Professor Slomanns ortho pædiske Klinik Marts 1917—Marts 1919, fast Kandidat paa Frederiksberg Hospitals Afd. A. April—Oktober 1919, II Assistent paa Poliklinikens neurologiske Afdeling Juli—December 1919, Reservelæge ved Randers Amts Sygehus Januar 1920—December 1921. Orthopædisk Privatklinik i København i Kompagniskab med Professor, Dr. med. Slomann fra Januar 1922.

I 1919—20 var jeg Formand for Foreningen af yngre Læger.

Ved nordisk, orthopædisk Forenings Møde i København i 1920 holdt jeg et Foredrag om »Experimentelle Undersøgelser over den obstetriciske, Duchenne-Erb'ske Lammelses Patogenese« og i 1922 i Kristiania om »Olliers Knoglevækstforstyrrelse (Dyschondroplasi)«. Ved jysk, medicinsk Selskabs Møde i Randers i 1921 meddelte jeg »Erfaringer med Dr. Trepka Blochs Frakturmateriel ved Frakturer og Knogleoperationer«. Jeg har desuden publiceret nogle faa, ganske korte Meddelelser i »Ugeskrift for Læger«.

Jeg erhvervede den 5. Oktober 1922 den medicinske Doktorgrad ved Forsvar af en Afhandling med Titlen: »Kliniske og experimentelle Studier over de obstetriciske Lammelser af plexus brachialis med særligt Henblik paa Patogenese og orthopædisk Behandling«. Afhandlingen var hovedsagelig bygget over Kasuistik fra Professor Slomanns Klinik og Undersøgelser foretagne paa Fødselsstiftelsen i København.

Den 16. Maj 1917 ægtede jeg Johanne Marie Bjerrum, født den 24. April 1886 i København, Datter af Professor, Dr. med., Øjenlæge Jannik Petersen Bjerrum og Anna Johansen. Vi har en Søn og to Døtre.

XX.

Carl Nissen Roos, Søn af Købmand Nis A. Roos, er født i Haderslev d. 8. Okt. 1884. Student fra Fredericia Latinskole 1903; efter forskellige Studier, bl. a. klassisk Filologi og Teologi, mag. art. i tysk Sprog og Litteratur 1910. Flere Studieophold ved forskellige tyske Biblioteker.

Har tidligere udg.: Den moderne tyske Literatur, en Essaissamling, 1914; Jakob Knudsen, en Studie over en Aandspersonlighed, 1918, samt adskillige mindre Afhandlinger og Textpublikationer; besørger for Aschehougs Forlag Udgivelsen af Holbergs Komedier.

Fra 1915 Underbibliotekar ved det Kgl. Bibliotek. 1917 gift med Karen Margrete Briem-Hansen, Datter af afdøde Hofdekorationsmaler Vilh. Hansen.

XXI.

Dr. phil. Peter Lauridsens Selvbiografi vil blive optaget i Festskriftet til Universitetets Aarsfest 1923.

XXII.

Jeg, *Johannes Gravesen*, født i Ringkøbing d. $^{30}/_{1}$ 1889, er Søn af Tandlæge C. Gravesen (som døde i 1910) og Hustru Johanne, f. Friis. Jeg blev Student fra Metropolitanskolen 1907, tog medicinsk Embedseksamen Sommeren 1913. Var ansat som II. Reservelæge paa Vejlefjord Sanatorium i ½ Aar. Paabegyndte Turnus Juni 1914, men blev indkaldt til Sikringsstyrken 31. Juli 1914; var Marinelæge til Juli 1915, derefter Kandidat paa Bispebjerg Hospitals Afd. C. (Prof. Bang) og Københavns Amtssygehus (Overlæge Helsted), hvilke to Tjenester godkendtes af Fakultetet som Turnus. Praktiserede et Aar som Amanuensis hos min Broder, Overlæge Hans Gravesen, Roskilde.

Min specielle Interesse for og Studium af Tuberkulose genoptog jeg (efter selv at have været angrebet af denne Sygdom og helbredet derfor paa Vejlefjord Sanatorium), idet jeg var Kandidat paa Boserup Sanatorium i ½ Aar, og derefter arbejdede som Reservelæge paa Vejlefjord Sanatorium fra Januar 1918 til September 1920. Under denne min sidstnævnte Tjenestetid var Arbejdet med de forskellige, operative Methoder til Frembringelse af Lungekollaps i dertil egnede, men for simpel Pneumothorax-Teknik utilgængelige Tilfælde stærkt i Forgrunden. Mesteren i dette Arbejde, Professor Saugman, hvis Forbillede og berigende Venskab altid vil betyde den afgørende Tilskyndelse for mig i min Virksomhed som Læge, foreslog mig at gøre de fra Sanatoriet herom indhentede Erfaringer til Genstand for en Doktorafhandling. Denne antoges af Fakultetet i Oktober 1920; efter Ansøgning fritoges jeg ved kongelig Resolution for det offentlige Forsvar, idet jeg var blevet kaldet til en Stilling ved »Union Mission Tuberculosis Sanatorium« i Sydindien, for hvilken Institution jeg nu (August 1922) fungerer som Overlæge.

Af tidligere Arbejder har jeg skrevet om Behandlingen af tuberkuløse, exsudative Pleuriter i Vejlefjord Sanatoriums Meddelelser 1920.

Ægtede 1915 Ellen Seidelin Larsen, Datter af Professor, Dr. theol. L. P. Larsen, Indien.

XXIII.

Kristian Frederik Carøe var født 8. Okt. 1851 i København og var Søn af Overlæge Nicolai Christian Carøe og hans anden Hustru Sophie Cathrine Emilie Thiesen. Han blev Student 1869 og tog

Embedseksamen 1877. Efter at have været Sessionslæge og efter at have haft nogle Vikariater, var han Kandidat ved Frederiks Hospital Nov. 1878—Nov. 1880, og her lærte han Prof. C. Reisz at kende og der rejste sig mellem dem et Venskabsforhold, der varede hele Livet og blev af stor Betydning for Carøes senere Udvikling. Det var ogsaa efter Samraad med Reisz, at Carøe rejste udenlands og fra Nov. 1880—Aug. 1881 opholdt sig i Paris og i München, for at studere intern Medicin og Hygiejne. I sidstnævnte By hørte han til M. Pettenkofers Elever, men det var navnlig en Studiekammerat, den senere Professor i Prag, Soyka, der ledede Carøe ind paa den Del af Hygiejnen, i hvilken han i saa mange Aar gjorde udmærket Fyldest, Børneforsorgen, Skolehygiejnen og den kommunale Sundhedspleje. Efter at være kommet hjem blev han Reservemedikus ved Frederiks Hospitals Afd. A 1881—84 og Amanuensis hos Prof. Reisz. I Københavns Kommunes Tjeneste stod han som Kredslæge fra Maj 1887—Maj 1914. Han var Medlem af Kommissionen angaaende Statstilsyn med Børneopdragelse (1893), blev Skolelæge (1897) og var Værgeraadsmedlem (1908—13).

Carøes litterære Virksomhed var meget betydelig. Sammen med J. Schou redigerede han Ugeskrift for Læger fra 1893—1904, men væsentligere var hans Virksomhed som Lægernes Personalhistoriker. Ikke blot var han Medudgiver af visse Udgaver af den periodisk udkommende Bog »Den danske Lægestand«, men han satte sig allerede som ung det Maal at samle alle de biografiske Oplysninger, der kunde skaffes, om de danske Læger fra de ældste Tider til vore Dage. Resultatet af hans Stræben var Den danske Lægestand, 1479—1900, et Værk i fire Bind (et femte vil blive udgivet i Efteraaret 1922), der hvilede paa aarelange Studier i Nordens og mange af Udlandets Arkiver. I en meget betydelig Mængde Afhandlinger beskæftigede han sig med den medicinske Kulturhistorie, samlede Oplysninger om Enkeltpersoner, hvis Livsdata var lidet kendte, eller skildrede dansk Folkemedicin, navnlig dens læge Udøvere. Mange af hans Arbejder vedrører Norge, men ikke et eneste berører ikke-skandinaviske Forhold. I al medicinsk Personalhistorie i Norden var han Føreren. Han var Medlem af Bestyrelsen i Samfundet for dansk-norsk Personalhistorie og Genealogi, og han valgtes i 1909 ind i Svenska Läkaresällskapet, medens Norge tildelte ham en høj Dekoration. Sine Middelaldersstudier samlede Carøe i Studier til Dansk Medicinalhistorie, 1912, og i Medicinalordningens Historie, 1917, skabte han et Værk af blivende Betydning. Ogsaa de af ham udgivne Matrikler over Studerende maa henregnes til Kildeskrifterne. Københavns Universitet hædrede ham med Æresdoktoratet 1. Nov. 1921, og han døde 10. Nov. samme Aar.

Med Carøe døde en udpræget dansk Mand. Alt hvad han ejede af Værdi gik til danske Samlinger. I Universitetsbiblioteket gemmes nu hans litterære Samlinger og Manuskripter (deriblandt to ikke udgivne Bind Studier) og hvad man havde ønsket at udtage af hans store Bibliotek. Statens Museum for Kunst og Koldinghus Museum (hans Families Hjemstavn var ved Kolding) delte hans meget værdifulde Malerisamling, og det medicinsk-historiske Museum, af hvilket han havde været Medstifter, nød ogsaa paa forskellig Maade godt af hans Velvilje. Sin ikke ubetydelige Formue skænkede han Lægeenkerne, han havde, efter Faderens Død, set hvor vanskelige Kaar disse kunde have og søgte efter bedste Evne at raade Bod paa dem.

J. W. S. Johnsson.

* * *

(I nedenstaaende Bibliografi er ikke medtaget personalhistoriske Arbejder, der ikke vedrører Lægestanden. Disse vil som Regel være at søge i Personalhistorisk Tidsskrift. Listen indeholder saaledes kun medicinsk-personalhistoriske og kulturhistoriske Afhandlinger og Værker).

Bibliografi.

Den danske Lægestand, 6te Udgave (med J. H. Selmer) 1891.

Kjøbenhavns Natterenovation, Tidsskr. f. Sundhedspleje, 1891, 1892, 1894.

The medical profession. [Denmark, its medical organisation etc.] 1891.

Fra de tyske Barberers Tid. Tre Eksamensansøgninger. Bibl. f. L. R. 3. 1892.

Renovationssagen. Ugeskr. f. Læger. 1894. 15.

Revues d'histoire médicale en Danemark. Janus 1897.

Epidemier af tyfoid Feber i København, formentlig opstaaede gennem Mælk. U. f. L. 1898—1900.

Epidemier af tyfoid Feber i Danmark, formentlig opstaaede gennem Mælk. Tidsskr. f. Sundhedspleje 6. 1898.

Skarpretter og Kirurg. Bibl. f. L. 1898.

Bourreau et chirurgien. Janus 1898.

Skarpretter og Kirurg. Bibl. f. L. 1900.

Et gammelt Tilfælde af Ligfødsel i Norge. Tidsskr. f. den norske Lægeforen. 1900.

Den danske Lægestand. 7. Udg. 1901.

Den danske Lægestand. Supplementbind til 7. Udg. 1904.

Den danske Lægestand I.—IV. 1479—1900. 1904—09.

En Læge fradømt Jus practicandi ved Højesteretsdom 1820 (med G. Norrie) U. f. L. 1905, 34.

Nogle Bemærkninger til Hollandske Kedelførere. Saml. til jydsk Hist. og Top. 3. R. 5. 1906—08.

Et Brev fra Jacob Benignus Winslöw. Føljeton. U. f. L. 1906.

»Den danske Lægestand«, Korrespondance. U. f. L. 1906.

Stadsfysikatet i København. Hist. Medd. om Kbhvn. 1907.

Danske Læger som københavnske Skydebrødre. Føljeton. U. f. L. 1907.
Stadsphysikus Theodor Wilhelm Grothaus. U. f. L. 1907.
Simon Crüger: Anatomische Remarquen, Bibl. f. L. 1907.
En gammel medicinsk Forbindelse mellem Lund og København. U. f. L. 1907.
De medicinske Hofstater paa Nykøbing Slot. U. f. L. 1908.
Medicinsk-historiske Meddelelser I. ff. U. f. L. 1908 ff.
Jens Foss, Prof. phil. & med. 1674—1757. U. f. L. 1908.
Danske medicinske Tidsskrifter i Fortid og Nutid. Dansk Klinik 1909.
Feltskærkister i det 18de Aarhundrede. Militærlægen XVII, 1909.
De gamle Bartskærkister og deres Indhold. Bibl. f. L. 1909.
Anmeldelse af H. Hansen: Danske Tandlæger 1686—1834. U. f. L. 1909.
Kongelig Majestæts Hofbarberer indtil 1660. Fra Arkiv og Museum IV, 1910.
Anders Aagaard, Prof. med. et chir. (1688—1699). Bibl. f. L. 1910.
Ruprecht Geisspuscher. Kong Christian 3.s Saarlæge. Festskr. til Prof. Jul. Petersen 1910.
Medicinens Historie ved Københavns Universitet. Festskr. til Jul. Petersen. Dansk Klinik 1910.
Werner Boyesen, en dansk Læge fra Pietismens Tid. Festskrift til Jul. Petersen. Dansk Klinik 1910.
Ubekendte danske Læger. Dansk Klinik 1910.
Skarpretter og Dyrlæge. Maanedsskr. for Dyrl. XXII, 1910.
Die alten Bartschererkisten und ihr Inhalt. Janus 1910.
Studier til Dansk Medicinalhistorie I, 1912.
Sundhedskommissionens Lægepersonales Virksomhed 1887—1912. Maanedsskr. f. Sundhedspleje 1912.
Bartskærer og Kirurger i Kolding, Vejle og Fredericia, Vejle Amts Aarb. I, 1912.
Bøddel og Kirurg. Med.-hist. Smaaskrifter 2. 1912.
Jørgen Christensen, en lægekyndig fynsk Bonde fra det 18. Århundrede. Fra Arkiv og Museum V, 1913.
Le paysan Terkel Eskildsen et ses onguents. Bull. de la soc. fr. d'hist. de la Médecine 1913.
Mads Weis, privilegeret Benbrudslæge og Operatør, Aarb. for ...... Aarhus Stift, Aarhus 1914.
Danske og norske studerende i Padua 1559—1615, Pers.-hist. Tidsskrift 1914.
Folkekirurgi i Thy. Saml. til jydsk Hist. og Topogr. 1914.
Terkel Eskildsen og hans Salver. Fra Ribe Amt 3. 1914.
Kongelige Hof- og Livkirurger 1660—1848. Fra Arkiv og Museum. 1914.
Dr. med. Josephus Constantius og Giftmordet på Oberstløjtnant de Clary. Pers.-hist. Tidsskr. 1915.
Anna Jönsdatter. Svendborg Amts Aarb. 1916.
Landkirurger og Fysici paa Færøerne 1584—1916. Pers.-hist. Tidsskr. 1916.
Dr. med. Christian Jacob Theophilus de Meza: Mit medicinske Levned (med H. W. Harbou) Pers.-hist. Tidsskr. 1916.
The Bartholinus family. Janus 1916.

Den hemmelige Barnefødsel paa Klavsholm 1734. Pers.-hist. Tidsskr. 1917.
Badere og Bartskærer. Hist. Medd. om Kbhvn. 6. 1917—18.
Medicinalordningens Historie. 1917.
Griffenfeldts Sygdomme og Død. Fra Arkiv og Museum. 1917.
Kirurger i Norges købstæder 1720. Tidsskr. f. den norske Lægeforen. 1917.
Norges Kirurger 1776. Tidsskr. f. den norske Lægeforen. 1918.
Da Claus Rasch vilde lave Ghetto paa Kristianshavn. Tidsskr. f. jødisk Historie og Litteratur 1918.
En Apotekervisitats i 1692. Farm. Tidende 1918.
Apoteker og Konditor. Farm. Tidende 1918.
Ghetto i Teglgaardsstræde. Tidsskr. f. jød. Hist. og Litt. 1918.
Roskildelægen Henrik Preussmanns Domfældelse 1653. Kbhvn.s Amts hist. Aarb. 1915.
Homøopatpræsten i Hals. Fra Himmerland og Kjær Herred 1919.
Et Blad af dansk Obstetriks Historie. Tidsskr. f. Jordemødre 1919.
Bidrag til Jordemodervæsenets Historie i det 18de Aarh. ibidem 1918.
Dødeligheden i København 1559—1612. Maanedsskr. f. Sundhedspleje 1919.
Et Brev fra den store Kvægpests Tid. Maanedsskr. for Dyrl. 1919.
Bøddelstrid. Vejle Amts Aarb. 1919.
Farsotters bekæmpelse i ældre tider. Maanedsskr. f. Sundhedspl. 1919.
Roldhusmanden, en fynsk Kvaksalverslægt. Odense Amts Aarb. 1919.
En Aabenbaring og dens Følger. Hist. Medd. om Kbhvn. 1919.
Hekseri eller Hysteri paa Ourø for 100 Aar siden. Frederiksborg Amts Aarb. 1919.
Hospitalsnød i København. Hist. Medd. om Kbhvn. 1920.
Dværgene i »Den blaa Stud«. Hist. Medd. om Kbhvn. 1920.
Jyske Benbrudslæger. Saml. til jydsk Hist. og Top. 1920.
Af Lægevæsenets Historie i Københavns Amt. Kbhvns. Amts hist. Aarb. 1920.
En mærkelig Kur. Danske Studier 1920.
Livkirurg Philip Hacquart og hans Sønner. Pers.-hist. Tidsskr. 1920.
Af Bergens bartskærlavs historie i det 18de Aarh. Tidsskr. f. den norske Lægeforen. 1921.
Landefarere og Empirikere i Norge. T. f. den norske Lægeforen. 1921.
Dronningen i Odense Tugthus. Pers.-hist. Tidsskr. 1921.

Posthumt er udgivet:

Det kgl. kirurgiske Akademis Matrikel 1785—1838, 1921 (ved V. Maar).

Under Udgivelse er:

Den danske Lægestand 1479—1900. Bind V, Supplement (ved J. W. S. Johnsson).
Historiske Smaating. U. f. L. Føljeton passim.

Bedømmelserne over Prisafhandlingerne for 1921 og den naturhistoriske Prisafhandling for 1920.

De lægevidenskabelige Afhandlinger.

Som Besvarelse af den lægevidenskabelige Prisopgave for 1921 »Da der her hjemme i den nyeste Tid er fremkommet Undersøgelser af Blodets Indhold af Erythrocyter, der synes at vise større Afvigelser fra det almindeligt antagne Tal, end man tidligere har fundet, ønskes en Undersøgelse af Antallet af røde Blodlegemer hos normale Mennesker under forskellige fysiologiske Forhold i Karsystemets forskellige Gebeter«, er indkommen fire Afhandlinger.

Den første Afhandling har til Motto: »Ars longa vita brevis«. Forfatteren af denne meget fyldige Afhandling giver først en grundig Oversigt over Metodiken og gør opmærksom paa de lave Tal for normale Mænd og Kvinder, der endnu findes baade i Lære- og Haandbøger trods de danske Forfattere Bie og Møllers fortjenstfulde Undersøgelser, der give langt bedre Tal.

Han gennemgaar dernæst Litteraturen om Blodet hos Nyfødte, spæde Børn, Børn fra 1ste—14de Aar og i den højere Alder. Desuden Indflydelsen af Konstitution, Race og klimatiske Forhold, Inanition og Optagelse af Næring, Svingninger paa forskellige Tider af Døgnet og paa forskellige Dage hos samme Individ; Menses, Svangerskab, Fødsel, Barselseng og Diegivning; thermiske og vasomotoriske Indflydelser samt statiske Forhold og Muskelarbejde og endelig Forholdene i forskellige Kargebeter.

Oversigten er i det Hele god med forstandig om end noget forsigtig Kritik, og den fremhæver med Rette det betydelige Arbejde, der er præsteret fra skandinavisk og ikke mindst fra dansk Side i disse Spørgsmaal.

Forfatterens egne Undersøgelser omfatter et meget stort og som det synes omhyggeligt udvalgt Materiale, i alt 118 sunde Individer i Alder fra 1 Time til 90 Aar; 68 Md. og 50 Kv., deraf 49 Børn. Undersøgelserne er foretagne med god Teknik og omhyggelig Fejlbestemmelse, Tællingerne er desuden kontrollerede ved Hæmoglobinbestemmelser og Indexberegning. Ialt er der foretaget 586 Tællinger

hos de 118 Individer og gjort 505 Hæmoglobinbestemmelser. Forfatteren regner efter 10 Titællinger og Hæmoglobinbestemmelser med en Middelfejl paa 2 % for Tælling og 2 % for Hæmoglobinbestemmelser. For normale Mænd finder Forfatteren 5,33 Mill. i Gennemsnit (5,9—4,37 Mill.) og for Kvinder 4,85 Mill. i Gennemsnit (5,39—4,3 Mill.) med henholdsvis 100 og 90 % Hæmoglobin. Han finder højere Tal for Nyfødte (5,68 Mill.). Hos Børn fra 1—14 Aar ingen Forskel paa Kønnene (4,96 Mill.). Ved Undersøgelser fra Dag til Dag og ved ugentlige og maanedlige Blodprøver finder han reelle, men sjældne og smaa Svingninger i Blodlegemetallet. I Løbet af Dagen finder han regelmæssig en let Aftagen af Antallet, der dog ligger indenfor Fejlgrænsen. Forsøg om Maaltidets Indflydelse giver intet Resultat. Indflydelse af Menstruation kan ikke paavises, derimod var der i nogle Tilfælde en let Svangerskabsanæmi. Med Muskelarbejdets Indflydelse har han kun i ringe Grad beskæftiget sig og ikke naaet til noget Resultat. Sammenligningen af Blodet i de forskellige Kargebeter har været hans Hovedundersøgelse og alle Individerne er undersøgte samtidigt i de forskellige Kargebeter (i Reglen 3). Over disse Undersøgelser giver han en klar og vel ordnet Oversigt i Slutningskapitlet. Han finder ingen konstant Forskel paa »Kapillærblod« fra de forskellige Regioner og omtaler Vanskeligheden ved at faa Blod fra Abdominalvæggen, hvorved de af forskellige Forfattere fundne abnorme Forhold maaske kan forklares. Han finder heller ingen konstant Forskel mellem Vene- og Kapillærblod, og hans omhyggelige Hæmoglobinbestemmelser støtter disse Tælningsresultater. Hans 9 Undersøgelser af Arterieblod giver intet sikkert Resultat, men viser næppe nogen væsentlig Forskel fra Vene- eller Kapillærblod.

Afhandlingen maa anses for fuldtud værdig til Prisbelønning.

Den anden Afhandlings Motto er:

$$m = \sqrt{\frac{(n_1-1)\, m_1^2 + (n_2-1)\, m_2^2 + \ldots\ldots\ldots + (n_p-1)\, m_p^2}{n-p}}$$

Efter en kort men ret udtømmende Fremstilling af Blodtællingens Historie og af Middelfejlbestemmelse gennemgaar Forfatteren tidligere Undersøgelser over Erythrocyttallet hos voxne Mænd og Kvinder og faar som Gennemsnit af 127 Md. og 184 Kv. de samme Tal som Bie, Møller og H. C. Gram har fundet (5,4 og 4,8 Mill.). Han gør med Rette opmærksom paa den utrolige Sejghed, hvormed de ældre alt for lave Tal har holdt sig i alle nyere Haandbøger.

Han gennemgaar derefter, hvad der i Litteraturen foreligger om Erythrocyttallets Afhængighed af Alder, Køn, Nationalitet og Race, om Forholdet i forskellige Kargebeter, om Maaltidets, Muskelvirksomheds og forskellige vasomotoriske Forholds Indvirkning, samt om Tallets Svingning i Løbet af Dagen og i en Række paa hinanden følgende Dage.

Denne Litteraturoversigt er klar og overskuelig og medtager alt væsentligt, og Forfatteren fremhæver de Punkter, hvor vor Viden særlig trænger til Udvidelse og Konsolidering.

Forfatterens egne Undersøgelser er foretaget med god Teknik, der er omhyggeligt beskrevet, ligesom han har været meget omhyggelig med Undersøgelsen af Metodens mulige Fejl. Han har nøje undersøgt sine Apparater, kalibreret sine Pipetter og paa Basis af 14 Syvtællinger i Veneblod beregnet sin Middelfejl til 3 %.

Han har først undersøgt Erythrocyttallet hos normale i forskellige Aldre, idet han med Rette lægger mindre Vægt paa Forholdet hos normale Voxne, der har været saa meget undersøgt. Hos 71 Md. og 6 Kv. finder han 5,6 og 4,87 Mill. Tallene er lidt højere end de sædvanlige, hvilket Forfatteren med Rette antager skyldes de landlige Forhold, hvorunder de undersøgte Individer lever. Mere Vægt har han lagt paa Undersøgelsen af Børn. Han har undersøgt 51 Drenge og 31 Piger af forskellige Samfundslag, levende under landlige Forhold og fundet, at i Skolealderen 7—13 Aar er der ingen Forskel paa Tallet hos Drenge og Piger, nemlig 5,3 Mill. for hver.

Han har dernæst undersøgt de forskellige Kapillærgebeter og finder her lidt højere Tal i Abdominalhuden end i Øre- og Armhuden. Han søger ikke nogen Forklaring paa dette, iøvrigt efter hans Undersøgelser lidet fremtrædende Fænomen. Undersøgelserne over Maaltidets Indflydelse giver intet positivt Resultat. Større Arbejde har han lagt i Undersøgelserne af Muskelarbejdet og finder, at efter kortvarigt strengt Muskelarbejde og kun efter saadant kan en Stigning i det perifere Blods Erythrocytantal konstateres.

Han undersøger derefter, om der findes Forskel i Tallet i samme Kapillærgebet i Dagens Løb og i forskellige Dage paa samme Tid og i længere Perioder. Hans Undersøgelser er noget mangelfulde paa Grund af det ringe Materiale af Forsøgsobjekter, der har staaet til hans Raadighed. Han mener dog at kunne fastslaa, at der findes Svingninger fra Dag til Dag, som gaar udenfor Fejlgrænsen.

Ved Undersøgelse af Veneblod finder han ligesaa store Udsving fra Dag til Dag som for Øreblod. Tilsidst undersøger han thermiske Paavirkninger uden at naa noget bestemt Resultat.

De mange Undersøgelser (henimod 500 Tællinger) er benyttede med Kritik, men giver paa den anden Side kun paa visse Punkter

nye Oplysninger, saaledes særlig vedrørende Skolebørn og Muskelarbejdets Indflydelse, samt om Variationerne fra Dag til Dag. De viser ligesom den første Afhandling, at de af andre Undersøgere postulerede store Svingninger ikke genfindes ved Benyttelsen af god Teknik og ved omhyggeligt Arbejde. Forfatteren har arbejdet under Forhold, der har afskaaret ham fra at undersøge spæde Børn og Gravide, men til Gengæld har han kunnet undersøge Voxne og Skolebørn under Forhold, der afviger en Del fra Forholdene i de store Byer, hvor de fleste Undersøgelser hidtil er foretagne. I det hele taget maa det siges, at Forfatteren paa en tilfredsstillende Maade har besvaret den stillede Opgave, hvorfor vi indstiller ham til at erholde Prisen.

Den tredje Afhandlings Motto er: ⊙

Forfatteren giver først en Fremstilling af tidligere Undersøgelser af Erythrocyttallet. Oversigten er kort, men klar, og han fremhæver de forskellige Problemer, der har meldt sig, og de, der stadig er uløste med Hensyn til Blodlegemernes Antal under forskellige fysiologiske Forhold. Forfatterens egne Undersøgelser er foretagne med omhyggelig Teknik; han har kalibreret sine Pipetter, udmaalt sit Tællekammer og overvejet sin hele Fremgangsmaade meget nøje i Detailler, ligesom han har kontrolleret sin Fremgangsmaades Nøjagtighed ved to 10 Tællinger paa oxaleret Veneblod og fundet Middelfejl paa 1,44 og 2,15 %.

Naar Forfatteren derefter meddeler Resultaterne af Undersøgelserne, viser det sig for det første, at hans Materiale af undersøgte Personer kun har været lille, og at han kun har taget enkelte af de i Æmnet liggende og i hans egen indledende Fremstilling omtalte Problemer op til Undersøgelse. Han har for det første undersøgt 12 Personer i 10 Dage i Træk, idet han har gjort Dobbelttælling fra Øreblod, Veneblod og arterialiseret Fingerblod. Han viser, at der fra Dag til Dag findes Svingninger, der ligger udenfor Fejlgrænsen, og at Øreblodet gennemgaaende viser noget højere Tal end Veneblod og arterialiseret Fingerblod.

Forfatteren har dernæst udført en interessant Sammenligning af Blodlegemetallet i første og tredie Draabe efter Indstik i Øret hos 13 normale Individer og viser, at der gennemsnitlig findes færre Erythrocyter i første end i tredje Draabe. Til særlig Undersøgelse har han optaget Spørgsmaalet om Virkningen af Muskelarbejde paa det kutane Blods Erythrocytkoncentration, idet han hos de 13 normale Individer har foretaget 21 Forsøg med Undersøgelse af Fingerblod før og efter et intenst Muskelarbejde af saa kort Varighed, at en Forskel i Blodlegemetallet ikke kunde forklares ved Vædsketab

for Organismen gennem Hud, Lunger eller Nyrer. Han fandt, at i næsten alle Forsøgene var Erythrocytkoncentrationen steget efter Arbejdet, og han fandt endvidere, at efter Arbejdet var der flere Blodlegemer i 1ste end i 3die Draabe, modsat Forholdet i Hvile. Paa Basis af disse Undersøgelser søger Forfatteren i en længere Udvikling at give en Forklaring af disse Fænomener. Han omtaler de forskellige Hypotheser, man har opstillet til Forklaring af tidligere iagttagne Svingninger i Kapillærblodet, og fremdrager de forskellige nyere Undersøgelser, der kan have Betydning i denne Henseende, saaledes den moderne Lære om Choc, Kroghs Undersøgelser om Kapillærerne, Lundsgaard og Eggert Møllers Undersøgelser om kompensatorisk perifer Karkontraktion etc. Han naar til en, som det synes, velbegrundet Forklaring, som muligvis kan faa Indflydelse paa den fremtidige Opfattelse af disse Forhold.

Hele denne Udvikling vidner om stor videnskabelig Sans og Modenhed, ligesom dette ogsaa præger hele den Maade, hvorpaa de videnskabelige Spørgsmaal er rejste og behandlede. Det er imidlertid kun nogle ganske enkelte Sider af de i Opgaven liggende Spørgsmaal, som Forfatteren har naaet at behandle, og selv indenfor den af ham givne Ramme er Undersøgelserne lidet omfattende. Dertil kommer, at det maa virke paafaldende, at han i sit Materiale af Hospitalsportører og Studenter finder betydelig lavere Antal af Erythrocyter, end man almindelig finder hos normale, og det er derfor særlig uheldigt, at han har undladt at kontrollere deres Normalitet ved Hæmoglobinbestemmelse. Naar han mener, de lave Tal skyldes, at baade Hospitalsportører og medicinske Studenter lever under daarlige hygiejniske Forhold, saa stemmer dette ikke med tidligere Undersøgelser, hvor der paa ganske lignende Materiale er fundet ganske normale Tal.

Trods de foran anførte store og gode Fortrin ved Afhandlingen, mener vi, at Besvarelsen af Opgaven er bleven saa ufuldstændig, at den ikke kan indstilles til Prisbelønning, men den maa anses for værdig til et accessit.

Den fjerde Besvarelses Motto er: »Blut ist ein ganz besonderer Saft«.

Forfatteren begynder sin Afhandling med en kort historisk Oversigt over Methoderne til Tælling af røde Blodlegemer og gaar derefter over til at beskrive sin egen Tællemethode og dens Fejlgrænser. Imod dette Afsnit kan der rettes forskellige Indvendinger. I sin Beskrivelse af Blodtagninger af Kapillærblod omtaler han ikke, hvilken Draabe han benytter, og synes altsaa ikke at have Syn for Betydningen af dette Moment. Det maa paaskønnes, at han stadig som Kontrol til

Blodtællingen har gjort Hæmoglobinbestemmelse med et »standardiseret« Sahli-Apparat. Han gaar saa vidt, at han endog angiver Hæmoglobinprocenten med 2 Decimaler, f. Ex. 89,35 og 88,55, men han omtaler ikke, hvorledes Standardiseringen er foregaaet, hvilket særlig synes paakrævet, da omtrent alle hans Hæmoglobinbestemmelser er mærkværdig lave, og da han angiver at have fundet 100 % Hæmoglobin hos sunde Mænd baade med 6,6 Mill. og med 4,2 Mill. røde Blodlegemer. Uheldigt er det endvidere, at han saavel i Indledningen som i sine Konklusioner taler om Blodlegemetallet pr. ctm^3 i Stedet for pr. mm^3. For at udregne Middelfejlen har han udført 6—10 Tællinger i Veneblod, men ved Udregningen begaar han den Fejl at regne Middelfejlen 3 Gange for stor, idet han undlader at dividere Kvadratroden af Kvadraternes Sum med $\sqrt{10-1}$. Han faar derved en Middelfejl paa 11 %. Han mener endvidere, at Afvigelser, der er større end Middelfejlen, maa skyldes andre Aarsager end de, der har fremkaldt de Afvigelser, ud fra hvilke Middelfejlen er beregnet, medens man i Virkeligheden kun kan tillægge Afvigelser, der er større end 3—4 Gange Middelfejlen, denne Betydning. Da Forfatteren imidlertid har beregnet sine Middelfejl 3 Gange for store, kommer disse to Misforstaaelser tilfældigt til omtrent at opveje hinanden, saa at de fleste af de Slutninger, han drager af sine Undersøgelser, bliver rigtige. Han begaar dog den Fejl, at han tror, at naar Variationerne i Blodtællingen er større end den af ham udregnede Middelfejl, maa det skyldes Variationer i Blodets Sammensætning. Man kan imidlertid ikke uden nogen Reservation benytte Blodtællinger udførte paa udtømt Veneblod til Fejlberegning for Tællinger foretaget paa Kapillærblod, idet selve Blodtagningen kan rumme Fejlkilder, som ikke findes ved Benyttelsen af udtømt Blod, udover de rent lokale Forhold i Kapillærerne. Naar Forfatteren derfor i Kapitel V kommer til det Resultat, at Blodet er »inhomogent« ved kort efter hinanden tagne Blodprøver, saa er denne Slutning baade uklar og urigtig. Naar han ved Prøver med 5 Minutters Mellemrum finder Variationer op til 1,5 Mill. røde Blodlegemer, saa kan dette, efter alt hvad der foreligger, kun opfattes som Bevis paa en mangelfuld Teknik hos Forfatteren, selv om det er overvejende sandsynligt, at man selv ved bedre Teknik vil finde disse Svingninger i Erythrocyttallet for Kapillærblodet. Om Grunden til Svingningerne giver Forfatteren kun nogle kortfattede Udtalelser, og noget Forsøg paa at uddybe Problemet findes ikke, skønt dette i Virkeligheden maa opfattes som et meget centralt Spørgsmaal. Som et Skridt i denne Retning maa dog fremhæves hans Undersøgelser med lokal Paavirkning af Varme og Kulde. Han finder i første Tilfælde et Fald, i andet en Stigning i

Blodlegemetallet, men han uddyber ikke Problemet videre, og de faa Tal, hvoraf han drager sine Slutninger, beviser intet.

Ved en stor Række Undersøgelser angaaende Kapillærblod fra forskellige Kargebeter kommer han til det Resultat, at der findes Forskelle i Blodlegemetallet, men dog mindre end undertiden paastaaet, derimod er Tallene for Veneblod mere konstante; ogsaa Arterieblodet har han undersøgt ved 10 Arteriepunkturer og finder større Tal her end i Vener og Kapillærer hos samme Individ, dog laa Variationen kun i et enkelt Tilfælde udenfor Methodens Fejlgrænser.

Om Afhandlingen er iøvrigt at sige, at Forfatteren har præsteret et meget stort Arbejde, som det synes udført 7—800 Tællinger. Han har ogsaa behandlet omtrent alle de Spørgsmaal, som ligger indenfor Opgavens Omraade, men vel netop derfor er hans Undersøgelser kun paa nogle faa Punkter saa omfattende, at han kan komme til berettigede Slutninger.

Hans Undersøgelser over Blodlegemernes Antal i forskellige Aldre er meget omfattende, idet han har undersøgt baade Voxne, Nyfødte, Børn i Alderen fra 1—15 og Gamle. Han finder, at Antallet er størst hos Nyfødte (6—5 Mill.), noget mindre i Skolealderen. Efter en Sænkning i den voxne Alder, især hos Kvinder, sker der atter en Stigning i Alderdommen. Ialt har han undersøgt 270 Individer.

Tallene afviger noget fra andre, paalidelige Undersøgeres Resultater, og det er vist tvivlsomt, om de staar over disse i Værdi.

Iøvrigt har Forfatteren undersøgt Indflydelse af Arbejde, Maaltid, Søvn, Svangerskab, vasomotorisk Indflydelse og Stillingsforandringer, og om alle disse Undersøgelser gælder det, at Forfatteren har gjort et betydeligt Arbejde, men at han ligesaalidt som Læseren er i Stand til at drage solide Konklusioner, da de Svingninger, han finder, gennemgaaende er af samme Art og samme Uberegnelighed, som dem han finder ved gentagne Tællinger af Kapillærblod fra samme Individ uden ydre Paavirkning. Som Exempel paa saadanne Svingninger kan anføres Tabel XXVI: daglige Undersøgelser lige før og de første 8 Dage efter Fødslen. Alle Individerne angives normale, men Nr. 1 viser før Fødslen 3,9 Mill. og i de 8 Dage efter Fødslen 4,0; 4,1; 4,0; 5,2; 4,9; 6,2; 5,2; og 5,0 Mill. røde Blodlegemer. Forfatteren gør end ikke nogen Bemærkning om det store Spring paa mere end to Millioner.

Nogen samlet historisk Oversigt over Undersøgelse af Blodlegemetallet giver han ikke, men hvert Kapitel indledes af en kort, undertiden dog ret mangelfuld Omtale af tidligere Undersøgeres Resultater. Diskussion af sine egne Resultater undlader han. Hans

Konklusioner er imidlertid saa forsigtige og vage, at de ikke bliver urigtige.

Trods Forfatterens store Flid har hans Arbejde saa mange Mangler, at vi ikke kan indstille det til nogen Belønning.

Knud Faber. *Chr. Gram.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatterne af de prisbelønnede Afhandlinger at være Cand. med. Einar Rud af den første og Cand. med. Emil Als af den anden Afhandling. Forfatteren af den tredie Afhandling havde kun ønsket sit Navn offentliggjort, saafremt Afhandlingen opnaaede Prisen.

Den klassisk-filologiske Afhandling.

Som Besvarelse af Prisspørgsmaalet i klassisk Philologi: Det under Vergilius's Navn opbevarede Digt Moretum oversættes og fortolkes, med en Redegørelse for Digtets litterære Stilling, er indkommet en Afhandling paa 34 Kvartsider med Motto: Non omnia possumus omnes.

Forfatteren bemærker at baade den Tid og det Materiale der har staaet til hans Raadighed har været begrændset, og det mærkes ogsaa paa Behandlingen af Opgaven; men tillige viser den klart at Forf. ikke har været paa det Rene med hvilke Fordringer der maa stilles til Besvarelsen af et af Universitetets Prisspørgsmaal. Oversættelsen er der aabenbart anvendt en Del Omhu paa, men den er dog ikke fri for Unøjagtigheder og har paa sine Steder ligefremme Feil. Endnu svagere er Kommentaren. Behandlingen af det Textkritiske er allerede af den Grund utilfredsstillende, at Forf. ikke har taget principielt Standpunkt til de Problemer den haandskriftlige Overlevering frembyder. De grammatiske Bemærkninger er gennemgaaende elementære og undertiden urigtige, medens der gaas let hen over virkelige Vanskeligheder. Og Realkommentaren, hvor der var et stort Arbeide at gøre, er ganske overfladisk og utilstrækkelig. Endelig har Forf., istedetfor at forsøge en Besvarelse af den sidste Del af Opgaven, nøiedes med nogle ubetydelige og uselvstændige Betragtninger over hvem Digtets Forfatter vel kan være.

Vi kan derfor ikke tilkende Afhandlingen nogen Belønning.

Charlottenlund, den 22. Marts 1922.

Chr. Blinkenberg. *A. B. Drachmann.*

Den engelsk-filologiske Afhandling.

Som besvarelse av prisspørsmaalet i engelsk filologi »En syntaktisk og semasiologisk Sammenligning mellem Fieldings Sprog og Nutidsengelsk« er indkommet en avhandling, mærket »Such as I make, such will I take«. Forfatteren har samlet en mængde exempler ved en omhyggelig og flittig læsning av Fieldings værker og endogsaa medtaget nogle ting der falder udenfor opgavens ramme, saaledes flere ting av formlæren. Men ordningen av dette store stof er ikke heldig, idet der dels er taget for meget hensyn til inddelingen i de tradisjonelle ordklasser, dels indenfor dem i stor udstrækning er fulgt en rent alfabetisk opstilling. Herved er ikke sjældent helt ensartede fænomener rykket langt fra hinanden, uden at der er gjort opmærksom paa overensstemmelsen, og hele behandlingen faar dærfor et helt udvortes præg, av en masse tilfældige enkeltheder. Hvad det semantiske angaar, har forfatteren væsentlig indskrænket sig til at samle de forældede ord, hvorved der endda ikke altid er sondret tilstrækkeligt mellem ord der nu nok kendes, men ikke bruges meget, og ord som helt er gaaet av brug og kun forstaaes av dem der læser gamle skrifter; angivelserne av hvilke ord der nu bruges istedenfor det 18de aarhundredes, er i reglen rigtige, men dog ikke altid helt paalidelige. Dærimod har forf. næsten helt ladt den side av sagen ligge, som den stillede opgave dog i første række tar sigte paa, nemlig de tydskifter som har fundet sted i de ord der er fælles for Fielding og nutiden; disse større eller mindre avvigelser er naturligvis vanskeligere at faa fat paa end de forældede ord, men behandlingen er saa til gengæld mere lønnende. Hvad det syntaktiske angaar, er der foruden det anførte om ordningen at anke over, at ikke faa ret vigtige avvigelser er oversete og flere enkeltheder ikke er rigtigt bestemte eller avgrænsede. Forfatteren støtter sig altfor udelukkende til W. Franz's Shakespeare-Grammatik, selv hvor der foreligger nyere og bedre behandlinger, og er ikke gennemtrængt av moderne synspunkter paa dette omraade; han er gaaet meget mekanisk til værks og forsøger ikke at finde psykologiske forklaringer. I det hele er det vi savner mest, en frugtbar videnskabelig problemstilling, der vilde ha tilladt at samle de rigtigt iagttagne enkeltheder til større helheder. Vi kan dærfor ikke tildele forfatteren prisen, men finder dog at han bør ha nogen belønning, fordi han har samlet saa meget stof og været opmærksom paa saa mange forskelligheder mellem datidens og nutidens sprog (ogsaa mellem sproget der bruges i gengivelsen av dagligtale, fx i komedierne, og i mere litterær stil), ligesom der i alt fald er tilløb

til en kulturhistorisk belysning av nogle sproglige fænomener; i betragtning herav tilstaar vi ham altsaa et »accessit«.

Aage Brusendorff. *Bøgholm.* *Otto Jespersen.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Stud. mag. H a r r y P i h l e r.

Den kunsthistoriske Afhandling.

Som Besvarelse af Universitetets Prisopgave i Kunsthistorie 1920: En Fremstilling af det nederlandske (d. v. s. belgiske og hollandske) Landskabsmaleris Udvikling i det femtende, sekstende og syttende Aarhundrede paa Grundlag af det Materiale, der findes i offentlig tilgængelige danske Samlinger, er indkommet 1 Afhandling paa 93 maskinskrevne Foliosider mærket: X + Y.

Afhandlingen er et særdeles flittigt Arbejde, som vidner om et omfattende Kendskab til den store Litteratur, der knytter sig til Emnet (fraset den danske). Størstedelen af de i alment tilgængelige danske Samlinger forekommende Landskabsfremstillinger fra de paagældende Perioder er nævnte. Forfatteren har desuden haft Lejlighed til at gøre Studier i nogle af Udlandets Samlinger, og naar Forfatteren ikke kendte Originalerne af Selvsyn, er Fotografier benyttede.

Som en væsentlig Mangel maa det betegnes, at Grundlaget for Afhandlingens Undersøgelser ikke er de offentlig tilgængelige danske Samlinger. Den tager stedse til sit Udgangspunkt Materialet fra udenlandske Samlinger, i Modstrid med Opgavens Ordlyd, uagtet Forfatterens Kendskab til dette Materiale kun er spredt og tilfældigt. Dette har heller ikke hjulpet Forfatteren til at give noget klart Overblik over Udviklingens store Linier. Inden for den i vore Samlinger særlig godt repræsenterede hollandske Landskabskunst fra det 17de Aarhundrede er Forskellen mellem Tonemaleriet og det farverige Clair-obscur ikke blevet fremhævet, og den store Modsætning mellem flamsk og hollandsk Malerkunst i det 17de Aarhundrede, der ogsaa gør sig gældende i Landskabsmaleriet, er ikke bleven tilstrækkelig fyldigt karakteriseret.

Afhandlingen søger heller ikke faste Kriterier af malerisk, rumlig, plastisk og lineær Art som Grundlag for kritisk Vurdering af de enkelte Kunstværker. Fremstillingen er formet som en tør og tung Katalogisering af Billeder og Malere med talrige Henvisninger. Karakteristiken af de enkelte Kunstnere og deres særlige Indsats er undertiden ret svag. Det er ikke altid de mest fremragende Arbejder, Forfatteren har skænket størst Opmærksomhed. Cornelie Vrooms

store Landskab med Holsteyns uheldige Staffage er helt overset. Dog bør det holdes Afhandlingens Forfatter til Gode, at der ikke har været Lejlighed til at se de nederlandske Landskabsbilleder i Statens Museum ophængte, inden Nyordningen af Samlingens ældre Afdeling var fuldført.

Anlægget af Afhandlingen er ikke klart gennemtænkt. Undersøgelsen bevæger sig ideligt bort fra det for Opgaven angivne Grundlag for at fordybe sig i Detailspørgsmaal uden Betydning for Afhandlingens egentlige Emne. Ofte er grafisk Kunst, der dog kun i anden Række kan tjene til Belysning af Malerkunst, trukket for stærkt frem. Og Afhandlingen drager ikke skarpt Skel mellem Landskabsbilledet som Baggrund og Landskabsmaleriet som selvstændig Kunstart. Over en Trediedel af Afhandlingen behandler det 15de Aarhundrede, i hvilket Landskabsmaleriet ikke var udviklet til en selvstændig Kunstart, mens Omtalen af Iacob Isaacksz van Ruisdael kun strækker sig over 3 Sider, og Aert van der Neer affærdiges med faa Linier. Da der udførlig dvæles ved de van Orley'ske vævede Tapeter i Louvre, er det en Mangel, at de betydningsfulde Knieper'ske Tapeter i Nationalmuseet ikke er omtalte.

I al Almindelighed kan dog Forfatterens Gennemgang af de enkelte Arbejder ikke beskyldes for Mangel paa Grundighed. Og er end ikke alle de Bemærkninger, der knyttes til dem, lige træffende, er mange imidlertid rigtige og rammende. Unægtelig skorter det Forfatteren paa Friskhed i Opfattelsen og kritisk Sans. Afgjort uheldig er Forfatteren i flere Tilfælde, hvor et Billede af en Maler formenes at minde om Arbejder af en anden Kunstner. Det er lige saa uforklarligt, at det A. M. signerede Billede af Prins Christian paa Andejagt kan minde Forfatteren om Adriaen van de Venne, som at Pieter van Aschs Prospekt af »Oversteen« kan føre Forfatterens Tanke til Vermeers Prospekt af Delft. Den uheldige Staffage paa et Landskab, der gentager en Komposition af Philips Koninck, minder Forfatteren »levende om Adriaen van de Velde; det er dog næppe helt sikkert, at de [ɔ: Figurer og Kvæg] skyldes denne malers egen haand«. Da Forfatteren har haft rig Lejlighed til at se, hvor følsom og fuldendt Adriaen van de Velde henstiller Faar og Køer, er der god Grund til at beklage, hvor lidt Forfatteren her har formaaet at bruge sine Øjne.

Vi mener paa Grund af de nævnte Mangler ikke at kunne tilkende Afhandlingen Prisen, men da den er bygget over omfattende og alvorlige Studier og i nogle Afsnit fremfører Undersøgelser af Interesse, finder vi dog at kunne tildele den Accessit.

Karl Madsen. *Francis Beckett.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Stud. mag. Kaj Dige-Petersen.

De kemiske Afhandlinger.

Paa den stillede Opgave »Der ønskes en Redegørelse for Udviklingen af Anskuelserne om Substitutionsprocessernes Væsen, navnlig i den organiske Kemi« er der indleveret to Besvarelser.

Den ene af disse bærer som Motto et Citat efter *Laurant* »La chimie est la science des substitutions«. Afhandlingen er paa 285 tætskrevne Sider. Forfatteren har med stor Grundighed gennempløjet Litteraturen fra det første Tidspunkt for Iagttagelse af Substitutionsreaktioner og helt op til den nyeste Tid, og man maa rose Forfatteren ikke blot for det store Arbejde, han saaledes har ydet paa en begrænset Tid, men ogsaa for den Forstaaelse, hvormed han har opfattet og gengiver de vekslende Anskuelser. Den brede Basis, hvorpaa Forfatteren har anlagt sine Undersøgelser, medfører vel, at han ofte kommer noget udenfor Opgavens Rammer og medtager Ting, der er overflødige for den, der iøvrigt er bevandret i Kemiens Historie. Men paa den anden Side er der saa nær Forbindelse mellem Udviklingen af Substitutionslæren og Udviklingen af vore almene kemiske Begreber, at denne Bredde er tilladelig, naar den som her gennemføres, uden at Hovedopgaven skjules deraf. Med megen Skønsomhed og med megen Sans for det karakteristiske i Tidens eller de enkelte Forfatteres Tankesæt og Udtryksmaade støttes Fremstillingen af en Rigdom af Citater, der vel stundom kan virke trættende, men som paa mange Punkter bidrager udmærket til at meddele Fremstillingen Tidens Kolorit. Og paa de mange Punkter, hvor Forfatteren til Afhandlingen selv tager Ordet og søger at skifte Sol og Vind mellem de stridende, sker det med en Forstandighed og Klarhed, der viser, at det er lykkedes Forfatteren at trænge ind i det Virvar af Meninger og Formodninger, som paa dette Omraade i saa høj Grad har maattet erstatte begrundede Teorier. Afhandlingen er et dygtigt og grundigt Arbejde, som vi finder fuldt værdigt til at belønnes med Universitetets Guldmedaille.

Den anden indleverede Afhandling bærer Mottoet »Die Gewohnheit einer Meinung erzeugt oft die völlige Ueberzeugung ihrer Richtigkeit; sie verbirgt die schwächeren Theile davon und macht uns unfähig, die Beweise dagegen anzunehmen (*Berzelius*)«. Ogsaa denne Afhandling er et stort og smukt Arbejde, omfattende 158 maskinskrevne Sider. Afhandlingen er ganske forskellig fra den første, idet Forfatteren kun i ringe Grad har behandlet den ældre Litteratur, medens han til Gengæld har gjort de sidste Aartiers Erfaringer og Spekulationer vedrørende Substitutionsprocesserne til Genstand for en indgaaende, stærkt personlig præget og tillige for-

standig kritisk Undersøgelse. Man følger med Glæde Forfatterens klare Fremstilling, der resulterer i, at han selv gør et Forsøg paa at fremsætte en Hypotese for Substitutionsprocesserne, idet han, som andre før ham, med gode Grunde forkaster de tidligere Forfatteres Forsøg i denne Retning. Forfatterens egen Hypotese vil sandsynligvis komme til at dele Skæbne med hans store Forgængeres. Men hans Tanker indeholder nye Momenter af Interesse og er af særlig Betydning derved, at der gøres et forstandigt Forsøg paa at give et, ganske vist noget vagt, Taludtryk for visse vigtige Substitutionsfænomener. I det hele er Afhandlingen et smukt og interessant Arbejde, som vi finder fuldt værdigt til ligesom det første at belønnes med Universitetets Guldmedaille.

Einar Biilmann. *Julius Petersen.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatterne at være Cand. polyt. Stig Veibel af den første og Stud. mag. Axel Langseth Jensen af den anden Afhandling.

De naturhistoriske Afhandlinger.

Som Besvarelser af den naturhistoriske Prisopgave for 1919: »Der ønskes en stratigrafisk og palæontologisk Undersøgelse af en eller anden dansk forsteningsførende Aflejring, der er af passende Omfang og ikke foreligger nærmere beskrevet (som egnede Eksempler kan nævnes Olenuslagene og Ortoceratitkalken). Der maa for en Dels Vedkommende benyttes selvstændig indsamlet Materiale, der maa indsendes sammen med Besvarelsen«, er der indkommet to Afhandlinger.

Under Mottoet: »Mente et Malleo« er indleveret et Arbejde om Olenuslagene paa Bornholm; det bestaar af 80 Foliosider, 1 Tavle med Fotografier af Forekomster, 1 Tavle med en Profiltegning samt en Mængde Fotografier og Tegninger af Forsteninger, sammenstillede i 5 Tavler. Der foreligger her et Arbejde, der for første Gang giver en grundig Beskrivelse af Olenuslagene paa Bornholm og paa Grundlag deraf en gennemført Inddeling af disse Lag. Som et særlig interessant Afsnit maa fremhæves Beskrivelsen af forskellige Larvestadier hos flere Trilobitarter, om hvis Ontogenese hidtil intet var kendt.

Mens der intet væsentligt kan indvendes mod den historiske Indledning eller mod Beskrivelsen af de stratigrafiske Forhold og af Forekomsterne, findes der hist og her i Beskrivelsen af Faunaen smaa Unøjagtigheder og Uklarheder, ligesom man enkelte Steder finder nogen Uoverensstemmelse mellem Tekst og Billeder. Endvidere havde det været ønskeligt, om Forfatteren havde draget mere fyldige

Sammenligninger mellem de stratigrafiske Forhold indenfor Olenusskifrene paa Bornholm og i Skandinavien.

Til Trods for de anførte Smaamangler maa Afhandlingen dog i det hele betegnes som et i videnskabelig Henseende saa værdifuldt Arbejde, at vi ikke tager i Betænkning at indstille det til at belønnes med Universitetets Guldmedaille.

Under Motto: »Jordens Lag er Sedimenter af en Væske« (Steno) er der indkommet en Afhandling om Rastritesskifrene paa Bornholm. Paa 47 Foliosider gennemgaas de stratigrafiske Forhold, og derefter følger et palæontologisk Afsnit paa 61 Folioblade; Afhandlingen ledsages af 1 Kort, 2 Tabeller og 15 Tavler.

I den stratigrafiske Del er de Oplysninger, der gives om de forskellige Zoners Forekomst, ikke altid helt rigtige, ligesom der ogsaa findes enkelte andre Unøjagtigheder. Mod den artsbeskrivende Del kan man indvende, at man, særlig naar Talen er om mangelfuldt Materiale, ikke altid føler sig overbevist om Rigtigheden af Forfatterens Bestemmelser, selv om det i øvrigt maa indrømmes, at han paa adskillige Punkter udtaler sig ret forsigtigt. Ligeledes lader Afbildningerne ogsaa undertiden noget tilbage at ønske, og det maa erkendes som en Mangel, at kun Graptoliterne er behandlet, idet man kan formode, at en Behandling af de andre Dyreformer, saasom Muslinger og Brachiopoder, ogsaa kunde have givet noget Udbytte.

En Del af de nævnte Mangler maa dog vistnok tilskrives den Omstændighed, at Arbejdet er blevet væsentlig større, end Forfatteren fra først af kunde have ventet. Der er beskrevet en Mængde Former, hvoraf største Delen hidtil ikke har været kendt herhjemme, og hvoraf nogle ogsaa opstilles som nye for Videnskaben. Hele det omfangsrige Materiale skyldes Indsamlinger, som Forfatteren selv har maattet foretage, da det viste sig, at alle de meget store Samlinger fra ældre Tid ikke havde tilstrækkelig nøjagtig Lokalitetsangivelse. Derfor maa der tillægges hans Arbejde en meget stor Betydning for vort Kendskab til de paagældende Aflejringer, og vi mener derfor, til Trods for de anførte, ret væsentlige Mangler, at maatte indstille, at Afhandlingen belønnes med Universitetets Guldmedaille.

Den 10. Maj 1922.

O. B. Bøggild. *Ad. S. Jensen.* *J. P. J. Ravn.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatterne at være Stud. mag. Chr. Henrik Otto Poulsen af den første og Stud. mag. Thorkil Ludvig Niels Bjerring Petersen af den anden Afhandling.

Universitetets Prisspørgsmaal for Aaret 1923.

---

1. TEOLOGI

En Fremstilling og Vurdering af S. Kierkegaards Lære om Paradokset og denne Læres etiske Konsekvenser under særlig Hensyntagen til Forholdet mellem Hegel og Kierkegaard.

2. RETSVIDENSKAB.

Der ønskes en Fremstilling af dansk Strafferets Udvikling i Tiden fra Christian V's danske Lov indtil de Ørstedske Kodifikationer. Behandlingen af de enkelte Forbrydelsesgrupper kan indskrænkes til dem, hvis Udvikling indenfor Tidsafsnittet frembyder særlig Interesse, eller som er i særlig Grad egnede til at belyse de almindelige Problemer.

3. STATSVIDENSKAB.

Der ønskes en paa historiske og statistiske Data bygget Undersøgelse af de industrielle Arbejderes økonomiske og sociale Stilling i København og Købstæderne i Lavsvæsenets Tid.

4. LÆGEVIDENSKAB.

Der ønskes en Undersøgelse over Thermoresistensen af Bakteriestammer hørende til Paratyfus-Gärtner-Gruppen med Henblik paa Virkningen af Lavpasteurisering af Mælk (Opvarmning af Mælken til 63° C. i ½ Time), der indeholder saadanne Bakterier.

5. FILOSOFI.

Retfærdighedsbegrebet hos Platon og Karl Marx.

6. HISTORIE.

En Oversigt over, hvilke Kilder der kan yde Bidrag til en Skildring af Tilstandene (ikke de politiske Forhold eller Begivenheder) i Italien, særlig Mellem- og Norditalien, ved Aar 600 e. Kr., med kritisk Redegørelse for, med hvilken Sikkerhed og for hvilke Omraader en saadan Skildring i det hele kan gives.

7. KLASSISK FILOLOGI.

Billedscenerne paa de mykeniske og geometriske Vaser.

8. ØSTERLANDSK FILOLOGI.

En Undersøgelse af Qoranens Eskatologi og dens Oprindelse.

9. NORDISK FILOLOGI.

Der ønskes en udtømmende Undersøgelse af Sprogudviklingen i Norden fra o. 900 til 1300, saaledes at Særudviklingen i hvert af Nordens Lande klart fremtræder.

10. ROMANSK FILOLOGI.

Litterær og sproglig Karakteristik af Verdenskrigens »poilu« efter franske Kilder.

11. MATEMATIK OG ASTRONOMI.

Der ønskes gennemført (med numeriske Resultater) en Udvidelse til et almindeligere Trelegemeproblem (alle tre Masser endelige) af en af de fra »problème restreint« kendte Grupper af periodiske Baner.

12. FYSIK OG KEMI, A.

Der ønskes en Undersøgelse over Ligevægtsforholdene ved de af Weinland og Binder opdagede Ferri-Pyrokatekin-Komplexer (Ber. d. deutschen chem. Ges. 1912—13) med særligt Henblik paa Indflydelsen af Neutralsalte.

13. FYSIK OG KEMI, B.

Der ønskes en eksperimentel Undersøgelse over Fremstillingen af Tritiokulsyren og nogle af dens Salte med lette Metaller samt over de Forhold, der har Indflydelse paa Syrens Sønderdeling.

14. NATURHISTORIE.

En stratigrafisk Undersøgelse af Danien'ets Kalksten i Jylland. Der maa for en Dels Vedkommende benyttes selvstændig indsamlet Materiale, og alt benyttet Materiale maa være disponibelt for Bedømmerne.

Anmærkning. Besvarelserne af Opgaverne skal affattes paa Dansk eller paa Latin, efter Forfatterens frie Valg. Afhandlingerne skal være skrevne med en tydelig Haandskrift eller paa Maskine; de maa kun betegnes med Motto eller Mærke, medens Forfatterens Navn, Fødselsdag og -aar skal angives i en vedlagt lukket Konvolut, der er betegnet med samme Motto eller Mærke som Afhandlingen. Den Forfatter, der kun ønsker sit Navn offentliggjort, saafremt han opnaar Prismedaillen, maa angive dette udenpaa Konvolutten. Besvarelserne indsendes til Universitetets Rektor inden 15. Januar 1924 med Undtagelse af Besvarelserne af den naturhistoriske Opgave, til hvis Indlevering Tiden staar aaben indtil 15. Januar 1925. Adgangen til at deltage i Konkurrencen om Prismedaillen er ikke indskrænket til akademiske Borgere, men staar aaben for enhver, som paa den Tid, Prisopgaven besvares, ikke er over 30 Aar og heller ikke har opnaaet fast kongelig Ansættelse. Paa Ydersiden af ovennævnte Konvolut maa findes følgende Erklæring: „Ved Afgivelsen af denne Besvarelse er Forfatteren ikke fyldt 30 Aar og har ikke opnaaet fast kongelig Ansættelse". Forefindes denne Erklæring ikke, vil Afhandlingen ikke blive bedømt.

De indleverede Eksemplarer af Besvarelserne indlemmes i Universitetets Arkiv.

Universitetets Aarsfest vil blive afholdt i Universitetets Festsal Fredag den 17. November Kl. 3. Til at fejre den i Forening med Lærere og Studerende indbydes Venner og Velyndere af vor Højskole. Talen holdes af Professor, Dr. phil. *Einar Biilmann*, der derefter vil proklamere fhv. Skoleinspektør *Peter Lauridsen* som Doctor h. c. i Filosofien, Cand. theol. *Michael Nicolai Neiiendam* som Doktor i Teologien, Cand. med. *Hugo E. Thomsen*, Cand. med. *Einar Thomsen*, Cand. med. *Otto Keller*, Cand. med. *O. Eiler Holm*, Cand. med. *Bjovulf J. Vimtrup*, Cand. med. *Hans Jac. Schou*, Cand. med. *Erik Johan Warburg* og Cand. med. *Poul G. K. Bentzon* som Doktorer i Medicinen, Cand. mag. *Vilhelm B. Lorenzen*, Mag. sc. *Carsten E. Olsen*, Cand. mag. *Aksel Fr. Andersen*, Cand. theol. *Sv. Vald. Rasmussen*, Mag. art. *Frithiof Brandt*, Mag. art. *Sigurd Næsgaard*, Cand. pharm. *Hans Th. Baggesgaard Rasmussen*, Cand. pharm. *Ludv. E. Walbum*, Cand. theol. *Arne Møller* og Mag. art. *Carl Nissen Roos* som Doktorer i Filosofien*) samt overrække Cand. med. *Emil Als*, Cand. med. *Einar Rud*, Cand. polyt. *Stig Veibel*, Stud. mag. *Axel Langseth Jensen*, Stud. mag. *Chr. Henr. Otto Poulsen* og Stud. mag. *Thorkil L. N. Bjerring Petersen* Universitetets Guldmedaille, hvorefter han overgiver Rektoratet til den for næste Aar valgte Rektor, Professor, Dr. med. *J. C. Bock*. Samtidig overtages Dekanatet i det teologiske Fakultet af Professor, Dr. theol. *J. Oskar Andersen*, i det rets- og statsvidenskabelige af Professor, Dr. jur. *Kr. Sindballe*, i det lægevidenskabelige af Professor, Dr. med. *L. S. Fridericia*, i det filosofiske af Professor, Dr. phil. *Chr. Sarauw* og i det matematisk-naturvidenskabelige af Professor, Dr. phil. *J. Hjelmslev*.

---

*) Foruden af de ovennævnte er den medicinske Doktorgrad erhvervet af Cand. med. Hans Christian Hall, der afgik ved Døden 19. Marts 1922.

Ved Festen afsynger Studentersangforeningen *Ernst v. d. Reckes* og *I. P. E. Hartmanns* Kantate af 1888 i samme Form som ved Aarsfesten 1919 samt Slutningssangen af *L. C. Nielsens* og *C. F. E. Hornemans* Kantate af 1906.

København, den 1. November 1922.

Under Universitetets Segl.

